

**Управління
розвитком**
Харківський національний
економічний університет

Збірник наукових статей

видається 2 рази на рік

№ 2, 2007

Харків. Вид. ХНЕУ, 2007

Засновник і видавець

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Реєстраційний номер свідоцтва КВ №5948 від 19 березня 2002 р.

Затверджено на засіданні вченої ради університету.

Протокол №6 від 28.03.2007 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор

Грігорян Г. М. — докт. екон. наук, професор

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, професор

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор

Левикін В. М. — докт. техн. наук, професор

Малярєвський Ю. Д. — канд. екон. наук, доцент

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор

Тодика Ю. М. — докт. юр. наук, професор

Тридід О. М. — докт. екон. наук, професор

Українська Л. О. — докт. екон. наук, професор

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, професор

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор

Редакція збірника наукових статей

Зав. редакцією **Сєдова Л. М.**

Редактори: **Лященко Т. О.**

Гузенко О. М.

Замазій О. Є.

Анацька О. В.

Беліков О. М.

Гергеша А. В.

Комп'ютерна верстка **Алісової О. А.**

Адреса видавця: 61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Телефони:

(057)702-03-04 — головний редактор

(057)758-77-05 — зав. редакцією

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 25.04.2007 р.

Формат 84×108 1/16. Панір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 19,5. Обл.-вид. арк. 24,57. Тираж 500 прим. Зам. № 276.

Ціна договірна.

Надруковано з оригінал-макета на Riso-6300 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Видавництво ХНЕУ.

- © Харківський національний економічний університет, 2007
- © Видавництво ХНЕУ, 2007
- дизайн, оформлення обкладинки
- © Управління розвитком, 2007

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ОПОДАТКУВАННІ

The article is devoted to realization of an integration policy of Ukraine to the European community in the aspect of taxation.

Актуальність даної теми полягає в тому, що об'єктивна необхідність вимагає поступового, але неухильного включення економіки України до системи міжнародного поділу праці, світових інтеграційних процесів. Нинішня ситуація характеризується глобальною трансформацією всіх країн світу до нового якісного стану, нового типу цивілізації третього тисячоліття. У майбутньому велике значення буде мати інтеграція України в Європу.

Також необхідно відмітити таких авторів, як І. Бураковський, Г. Немиря, О. Павлюк, В. Маштабей, у статтях яких детально проаналізована нормативно-правова база стосунків Україна — ЄС, визначено, чим ЄС привабливий для України і чим Україна приваблива для ЄС як економічний партнер, намічено основні заходи щодо подальшої інтеграції України в ЄС.

Метою даної роботи є встановлення доцільності вступу України до ЄС і аналіз гармонізації законодавства України та ЄС в області оподаткування.

Початком євроінтеграційних процесів став момент відновлення державності України. Інтеграція з європейськими економічними структурами слугуватиме створенню сучасної високоефективної економіки. Завершенням цього етапу буде повноцінний вступ до європейської спільноти. До реалізації політики євроінтеграції долучається і податкова служба як окрема гілка державної виконавчої влади. Політика євроінтеграції — це основне питання модернізації державної податкової служби, прийняття Податкового кодексу України, вдосконалення механізму адміністрування податків і зборів, обслуговування платників податків та налагодження з ними партнерських відносин. Деякі роки тому керівництвом податкової служби взято курс на проведення її модернізації. Створення ефективної високопрофесійної та підзвітної суспільству податкової служби, яка чітко реалізує державну податкову політику та програму уряду України, є остаточною метою запровадження Програми модернізації державної податкової служби України. Немаловажним фактором на шляху реформувань стало б прийняття Податкового кодексу. Податкова служба держави брала активну участь у розробці проекту цього документу. Його неприйняття є одним з чинників, що негативно впливають на процеси нарахування та сплати податків, бо проблеми, які виникають через численні неузгодженості в податковому законодавстві, були б вирішені. Необхідність у кардинальних змінах в обслуговуванні клієнтів з метою встановлення партнерських відносин між податковими органами і платниками податків, що відбуватимуться на принципах доброчесності, неупередженості та прозорості, викликає потребу в розробці принципово нової моделі взаємовідносин. При цьому відбувається зміна пріоритету фіскальної функції податкового органу на функцію супроводження шляхом здійснення постійного моніторингу клієнта. З цією метою ДПА розроблено методи кабінетного аудиту. Це приводить до зменшення загальної кількості перевірок суб'єктів підприємництва, якомога меншого втручання в діяльність підприємців. Значне спрощення адміністрування податків відбулось внаслідок введення в дію закону про погашення податкових зобов'язань. Одночасно була введена в дію норма про приймання рішення на користь платника податків у разі множинного трактування законів чи нормативних актів. Досягненням є й введення в дію закону про доходи фізичних осіб, який стосується кожного громадянина держави. Такі кроки позитивно сприймаються представниками колегіальних органів Європейського Співтовариства.

Таким чином, вирішення зазначених завдань буде сприяти виконанню закладених у бюджет показників його наповнення. Як наслідок — це сприятиме належному рівню фінансування соціальної та гуманітарної сфер, що буде мати суттєвий вплив на рівень життя і соціального захисту населення, його ділову активність, ступінь довіри громадян до державних структур влади. З іншого боку, підвищення ефективності та прозорості функціонування державного апарату приведе до поліпшення міжнародного іміджу України, сприятиме скорішому вступу України до кола організацій міжнародного співтовариства.

Література: 1. Сайт ДПА у Львівській області // <http://www.sta.lviv.ua/> 2. Писаний Д. Податкові пільги та преференції в податковому законодавстві України та податковому праві ЄС (порівняльний аналіз) // Держава і право. — Вип. 31. — К.: ТОВ "Компанія ЛІК", 2006. — С. 334 — 337.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМЫ БЮДЖЕТНОГО ВОЗМЕЩЕНИЯ НДС

In this article the problem of budgetary compensation of VAT is examined and directions of its solution are viewed.

НДС — самый криминализованный налог, поэтому все, что касается вопросов начисления и возмещения НДС, является достаточно актуальной темой на данном этапе развития.

Если по результатам отчетного периода разница между общей суммой налоговых обязательств, которые возникли в связи с продажей товаров или исполнением работ или предоставлением услуг, и суммой налогового кредита имеет отрицательное значение, то такая сумма подлежит возмещению плательщику из государственного бюджета [1, с. 163].

Целью данной статьи является рассмотрение механизма бюджетного возмещения НДС, определение проблем и поиск возможных их решений.

Изучением данного вопроса занимались такие научные деятели, как Н. Я. Азаров, Ю. Б. Иванов, Г. И. Бондаренко, В. И. Зайцев и др.

НДС является очень важным налогом в государстве за счет того, что данным налогом облагаются и товары, и работы, и услуги, обеспечивается постоянное поступление средств в бюджет страны. Таким образом, НДС очень эффективно выполняет фискальную функцию.

Плательщик налога, который имеет право на получение бюджетного возмещения и который принял решение о возвращении некоторой суммы бюджетного возмещения, предоставляет соответствующему налоговому органу налоговую декларацию и заявление о возвращении такой полной суммы бюджетного возмещения, которая отражается в налоговой накладной [2, с. 243].

Несмотря на это, действующий механизм выплаты бюджетного возмещения является серьезным препятствием для эффективного исполнения фискальной функции НДС. В некоторых регионах суммы налогового возмещения превышают суммы поступлений в бюджет от уплаты НДС. Таким образом, происходит просто дотация предприятий, что создает дополнительную нагрузку на дефицитный бюджет нашего государства. А это, в свою очередь, влечет за собой экономические и социальные потрясения.

Встречается, когда задерживаются сроки бюджетного возмещения. Тогда у предприятий возникает недостаток средств для нормального функционирования, что приводит к попытке уклонения от налогообложения. Таким образом, несовершенство механизма бюджетного возмещения НДС является предпосылкой для нарушений налогового законодательства.

К сожалению, сложно бороться со всеми вышеизложенными проблемами при столь несовершенном законодательстве. В большинстве развитых стран ставка НДС является дифференцированной. Предлагается ввести подобную практику и в нашем государстве. Следует посредством изменения налогового законодательства усовершенствовать механизм бюджетного возмещения. Предлагается сократить перечень операций, которые подлежат налогообложению по нулевой ставке.

Но не только экономические факторы являются причинами возникновения проблем как по уплате и возмещению НДС, так и по уплате других налогов. Следует также учитывать менталитет нации. ГНАУ следует проводить более эффективную и интенсивную работу с населением, а также ужесточить контроль за начислением и уплатой НДС во избежание дальнейших проблем, связанных с данным налогом.

Литература: 1. Тофан І. М. Податкова система. – Львів: Магнолія плюс, 2005. – 336 с. 2. Иванов Ю. Б. Податкова система. Підручник / Ю. Б. Иванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ

The analysis of legal statements concerning stimulation of innovative activity in Ukraine was made in this work. The sources of the state tax system improvement directed on the tax instruments and innovative stimulation mechanism efficiency raise were determined.

Формуванню нової моделі інноваційної системи, яка має стати складовою промислової стратегії, приділяється в Україні багато уваги, про що свідчить цілий ряд постанов Кабінету Міністрів та законів Верховної Ради [1 – 3]. Саме тому завдання вдосконалення системи оподаткування, спрямованої на стимулювання інноваційної діяльності, набуває особливої актуальності.

© Бабай А. В., 2007
© Курило І. В., 2007

Експерти зазначають, що модель системи оподаткування, побудована в Україні, фінансово орієнтована, і тому є перешкодою на шляху подальшого зростання інноваційної активності [4; 5]. Про це свідчать аналіз безсистемних змін у податковому законодавстві, здійснених упродовж кількох останніх років, наявність й істотне збільшення кількості необґрунтованих податкових пільг та їхніх користувачів, відсутність науково-практичних рекомендацій щодо посилення стимулюючого впливу податкової політики на розвиток інноваційних процесів в Україні. Саме визначення механізмів та важелів стимулювання інноваційної діяльності в Україні є метою даної роботи.

Держава — це головний суб'єкт інноваційної діяльності, і тому існуючі способи державного впливу та методи державної підтримки необхідно враховувати при формуванні національної моделі регулювання інноваційної діяльності. Серед механізмів впливу держави на забезпечення сприятливого інноваційного клімату та проведення політики технічного переоснащення виділяють, як правило, три основні компоненти:

створення спеціальних фінансових інститутів підтримки інноваційної діяльності;
формування відповідної інноваційної інфраструктури;
податкове стимулювання інноваційної діяльності шляхом введення відповідних пільг (використання непрямих методів підтримки).

Однією з основних проблем реалізації інноваційної політики в Україні на сучасному етапі є недостатнє використання державою непрямих економічних важелів стимулювання науково-інноваційної діяльності та технічного переоснащення виробництва. Проте саме непряме регулювання забезпечує максимальний вплив на створення сприятливого інноваційного клімату в економічно розвинених країнах.

Державна фінансова підтримка посідає суттєве місце серед важелів реалізації програм державної технічної політики і може здійснюватися, зокрема, у двох важливих напрямках:

пряме бюджетне фінансування інновацій (через систему державних науково-технічних програм різної направленості або спеціально створені фонди) — порядок фінансового забезпечення інноваційної діяльності визначено розділом IV "Фінансова підтримка інноваційної діяльності" Закону України [2] та розділом "Фінансове забезпечення інноваційної діяльності" Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України [1];

стимулювання науково-технічного прогресу за допомогою механізмів оподаткування — відповідні норми, передбачені розділом V "Особливості оподаткування та митного регулювання інноваційної діяльності" Закону "Про інноваційну діяльність" [2] і розділом "Удосконалення механізму стимулювання інноваційного розвитку" Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України [1].

Найефективнішим, на думку автора, варіантом фінансової підтримки реалізації програм державної технічної політики є той, що забезпечує оптимальне поєднання цих двох напрямків. Адже бюджетне фінансування має переважати при стимулюванні підприємств державної власності або тих, у статутному капіталі яких є частка держави, а підтримка інших суб'єктів повинна здійснюватися через механізми пільгового оподаткування.

Податки з метою виконання програм державної технічної та інноваційної політики слід розглядати як вагомий економічний підйом, незамінну складову системи стимулювання розвитку інноваційного процесу, оскільки в механізмах їх справляння закладено стимулююче спрямування на розвиток інвестиційної та інноваційної діяльності.

З урахуванням зазначеного важливим напрямом забезпечення виконання програм державної технічної політики та інноваційного розвитку має бути формування оптимальних механізмів пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності та інноваційного продукту. Стимулююча природа оподаткування найповніше проявляється в системі податкових пільг. Їх застосовують з метою забезпечення достатніми джерелами фінансових ресурсів тих суб'єктів господарювання, діяльність яких є суспільно пріоритетною та значущою [5]. Податкові пільги можна розглядати як альтернативу прямому бюджетному фінансуванню, причому в окремих випадках більш ефективно. Адже, по-перше, суб'єкти господарювання зацікавлені в збільшенні обсягів діяльності, яка стимулюється, оскільки розмір підтримки в такому разі зростає. І по-друге, нівелюється негативний вплив адміністративного фактора при розподілі державних фінансових ресурсів.

Подальшому вдосконаленню податкової системи сприятиме організація досліджень щодо доцільності впровадження у вітчизняну практику стимулювання інноваційної діяльності найкращих зарубіжних механізмів оподаткування, а також напрацювання методик впливу змін параметрів оподаткування (зміна бази оподаткування, перегляд пільг, ставок, податкового навантаження) на активність інноваційних процесів.

Література: 1. Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України. Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 р. №916 – XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – №37. 2. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. №40-IV // Відомості Верховної Ради. – 2002. – №47. 3. Закон України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні" від 16.01.2003 р. №433-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – №7. 4. Гальчинський А. Україна: наука та інноваційний розвиток / А. Гальчинський, А. Геєць, В. Семиноженко. – К.: Вид. "Оранта". – 1997. – С. 66. 5. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕФОРМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ОНОВЛЕННЯ

The author analyzes the staff and state of the tax system in Ukraine; suggests the main directions to improve and simplify taxes deduction to the budget, to ensure their stimulating impact on raising the efficiency of production and mobilize budgetary incomes in the volumes required for the society.

Україна як незалежна держава вживає посилені заходи щодо створення міцної фінансової системи. Не завжди подібні заходи мали позитивні результати (причини тут різні), але нинішній уряд надзвичайно зацікавлений у зниженні темпів інфляції, бездефіцитності державного бюджету, збільшенні обсягів мобілізації податків і зборів для фінансового забезпечення вирішення соціальних завдань.

Дана стаття актуальна тим, що показує нові сфери податкової політики її реформи та модернізацію на сучасному етапі розвитку держави як необхідного ланцюга в бюджеті.

Мета статті полягає в розв'язанні проблем, які пов'язані з реформуванням податкової політики, що не дозволяє їй більш швидко розвиватися, у розгляді перешкод, котрі стоять на її шляху, і що врешті-решт до цього приведе.

Сучасна податкова система України — це:

1) 10 податків і 32 обов'язкових платежів з різним числом платників податків, регулярністю та періодичністю сплати і звітності, що передбачені Законом України від 13 березня 1992 року №2199-ХІІ "Про систему оподаткування". Усього ж Державною податковою адміністрацією України адмініструються понад 80 податків, зборів та обов'язкових платежів. Просте механічне скорочення кількості податків не дає підстав говорити про розв'язання проблеми [1];

2) чотири податкових платежі, що забезпечують формування 75,5% усіх доходів зведеного бюджету (778,0 млрд. грн.), за підсумками 2006 року, в тому числі податок на прибуток підприємств — 30,1% (23,5 млрд. грн.), податок з доходів фізичних осіб — 22,2% (17,3 млрд. грн.), податок на додаткову вартість — 13,8% (10,8 млрд. грн.) та акцизний збір із вироблених в Україні товарів — 9,4% (7,3 млрд. грн.);

3) відсутність системного підходу в багатьох питаннях виконання дохідної частини бюджету як на державному, так і місцевому рівнях. Розглядаючи податки з точки зору виконання ними фінансової функції, навіть при такому невеликому їхньому кількісному наборі не можна говорити про систему: податок на додану вартість впливає на адміністрування і процес формування доходів бюджету. Завдяки зусиллям працівників державної податкової служби, робота яких пов'язана з обґрунтуванням правомірності відшкодування ПДВ, цього не відбувається та ін.

Яке головне призначення податкової системи в сучасних умовах? На думку автора, це забезпечення умов для розвитку суспільного виробництва і всіляке сприяння державним органам управління у вирішенні соціальних завдань [2].

Новим елементом податкової системи можуть стати податки на майно юридичних і фізичних осіб. Що стосується юридичних осіб, то запровадження оподаткування їхнього майна до розв'язання основних проблем у сфері виробництва і бізнесу позитивних результатів не дасть, оскільки зросте податкове навантаження на підприємства, фірми, що вкрай небажано в нинішніх умовах і з чим ведеться боротьба протягом останніх років.

Зовсім інша ситуація складається щодо податків на майно фізичних осіб. Питання стосовно фізичних осіб якісно відрізняється від питання щодо юридичних осіб.

За умови запровадження податків на нерухомість з підвищенням матеріального рівня життя сфера оподаткування і контингент платників мають розширюватися [2].

Важливим напрямом переорієнтації нашої податкової системи може бути впровадження ресурсощадних технологій і посилення екологічно шкідливих та небезпечних виробництв.

Таким чином, на думку автора, ситуацію доцільно вирішити підвищенням нормативів збору і поліпшенням адміністрування цього платежу. Винуватці екологічного нещастя повинні стояти перед вибором: постійно сплачувати податки до державного бюджету величезні суми збору чи принципово розв'язувати проблему викидів на своєму виробництві.

Урядом України на цей час уже порушується питання про зниження податкових ставок. З огляду на оперативність дій уряду можна припустити, що це відбудеться найближчим часом. На черзі стоїть подальше зниження податкових ставок. Це може стосуватися, насамперед, ставок податку на додану вартість і ставок соціальних податків. Таких проектів та робіт державною податковою службою на цей час провадиться й реалізується багато.

Література: 1. Закон України від 13 березня 1992 року №2199-ХІІ "Про систему оподаткування (в редакції закону України від 18 лютого 1997 р. №77/97-ВР зі змінами і доповненнями) // Податкове адміністрування. — Бухгалтерія. — 2002. — №16/1. — С. 8 — 1. 2. Литвиненко Я. В. Податкова політика: Навч. посібник. — К.: МАУП, 2003. — С. 222 — 237.

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

The article investigates the mechanisms of the taxation policy activation for the innovative activity. The foreign experience in the field of taxation regulation is summarized. The possibilities of taxation pressure reduction in the sector of innovations are analyzed.

Сьогодні дуже багато уваги приділяється інноваціям взагалі та прагненню до виходу нашої держави на інноваційний шлях розвитку зокрема. Ні для кого не є таємницею, що останніми роками в Україні недостатньо уваги приділяється прямому фінансуванню та стимулюванню інноваційних процесів, розширенню інноваційної діяльності, створенню інноваційних технологій. Стимулювання інноваційної діяльності можливе як за рахунок прямих методів, наприклад, формування інноваційної інфраструктури, так і за рахунок непрямих методів (застосування податкових пільг, податкового кредиту, зниження податкових ставок). Податкові важелі хоча й опосередковано, але суттєво впливають на створення сприятливого інноваційного клімату.

Важливо зазначити, що інноваційна теорія економічного розвитку була заснована українським вченим М. Туган-Барановським [1], проблематикою інновацій займалися такі вчені, як Й. Шумпетер, М. Калецьки, Д. Стіглер та ін. На сьогодні проблемою активізації інноваційної діяльності під впливом податкових аспектів займаються такі вчені, як О. Є. Литвиненко, Л. Д. Тулуш, О. О. Жилинська, В. В. Лошак та ін.

Питання пошуку найбільш ефективного способу стимулювання інноваційної діяльності в Україні залишається без відповіді. Тому метою даної статті є аналіз зарубіжного досвіду податкового стимулювання інновацій та виявлення можливості його використання у нашій країні.

Інноваційна діяльність в Україні регулюється Законом України "Про інноваційну діяльність". Згідно із цим законом інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2]. Як будь-який процес, що відбувається в державі, інноваційна діяльність потребує державного регулювання. Необхідність державного регулювання інноваційних процесів викликана передусім їх впливом на економіку та суспільство в цілому.

Механізм податкового стимулювання інноваційної діяльності може мати такі складові надання податкових пільг підприємствам, які здійснюють інноваційну і науково-технічну діяльність; право на дослідницький податковий кредит, який дозволяє вилучати з оподаткованого доходу поточні витрати на дослідні роботи; використання прискореної амортизації, яка дає додаткове фінансове джерело для активної інноваційної діяльності [3]. У розвинених країнах останніми роками сформовано три основні напрями податкової політики, що стимулюють фінансові вкладення в ризиковані інноваційні проекти. Такі країни, як США та Великобританія підтримують низький рівень оподаткування корпорацій і вважають це сильним стимулом для ризикових технологічних змін. У Німеччині, Іспанії та Італії, крім низьких ставок податків, існують спеціальні системи стимулювання ризикових проектів. Франція застосовує іншу комбінацію — високі податки для всіх і різні спеціальні стимули в інноваційному підприємстві [4].

З огляду на вищесказане можна зробити наступні висновки: 1. Зважаючи на різноманітні підходи західних країн до стимулювання інноваційної діяльності, Україні потрібно впроваджувати певний досвід розвинутих країн, але враховувати національні та історичні особливості. 2. Інноваційна стратегія розвитку країни повинна щорічно переглядатися, оскільки кон'юнктура світового ринку постійно змінюється. 3. Переорієнтація державних витрат з соціальної сфери в інноваційну, яка буде сприяти відкриттю нових горизонтів подальшого розвитку, сприятиме економічному зростанню. 4. Постійний моніторинг та контроль за виконанням державної інноваційної політики.

Література: 1. Туган-Барановский М. И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов — М.: РОССПЭИ, 1997. — 574 с. 2. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 4 липня 2002 року №40-IV. — ВВРУ. — 2002. — №36. — 266 с. 3. Литвиненко Є. О. Податкове стимулювання інноваційної та науково-технічної діяльності промислових підприємств // Проблеми науки. — 2004. — №8. — С. 25 — 30. 4. Пророк Р. В. Система податкового стимулювання інвестиційної та інноваційної сфер діяльності у промисловості // Проблеми науки. — 2006. — №9. — С. 9 — 15.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АКЦИЗНЕ ОПОДАТКУВАННЯ АЛКОГОЛЬНО-ТЮТЮНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

The purpose of the article is to show defects of existing excise imposition systems and to offer ways and mechanism of their application in sphere of alcohol-tobacco production.

Проблема акцизного оподаткування алкогольно-тютюнової продукції (АТП) в Україні є досить важливою. І хоча виробництво й обіг продукції задовольняє ірраціональні потреби, ця сфера завжди гарантувала значні надходження до бюджету, тому головною метою її існування були економічні інтереси держави. Так, за радянських часів кошти від реалізації алкоголю та тютюну становили більш ніж 30% доходної частини бюджету, а за її рахунок фінансувалися витрати бюджетної сфери — наука, освіта, охорона і здоров'я.

Важливість проблеми акцизного оподаткування АТП в Україні зумовлена тим, що збільшення доходів до бюджету, ліквідація його дефіциту є одним з головних практичних завдань держави, а акцизні збори виступають гарантованим джерелом поповнення коштів державної скарбниці.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій засвідчує, що наукових розвідок з даної проблеми недостатньо. Однак публікації та статті А. Дриги, Є. Бойка, В. Слюсаря, О. Маховки та інших визнають неефективність чинної системи оподаткування, необхідність її реформування і вдосконалення. Недосконалість акцизного оподаткування АТП багато науковців пов'язують з неефективністю всієї податкової системи в Україні. Це є однією з головних передумов ухилення від сплати всіх податків.

Мета статті — виявити недоліки існуючої системи акцизного оподаткування та запропонувати шляхи і механізми їх ліквідації у сфері АТП.

Реалізація алкголю та тютюну забезпечує незначні, але стабільні надходження до державної казни, які могли бути набагато більшими в умовах суттєвого зменшення необлікового обігу продукції та сплати з неї всіх необхідних податків.

У спиртовій і лікеро-горілчаній галузях неефективність акцизного оподаткування пов'язана з існуванням значних пільг, недосконалим механізмом сплати та адміністрування акцизних зборів.

Про недосконалий механізм сплати акцизного збору свідчать і численні пропозиції щодо перенесення обов'язку його сплати з підприємства-виробника на роздрібного продавця продукції.

Державне адміністрування акцизу на тютюнові вироби також є необґрунтованим, що в значній мірі впливає на обсяги виробництва, збільшення контрабанди, призводить до зменшення надходжень до бюджету. Проблемою акцизного оподаткування у сфері алкогольно-тютюнової продукції є необхідність впорядкування переліку підакцизних товарів. І хоча визначення його кола в Україні відповідає критерію соціально та економічно ризикової групи товарів і послуг та товарів, що є предметами розкоші, проектом Податкового кодексу України пропонується утворити лише 7 основних груп підакцизних товарів: алкогольні напої, спирт етиловий, пиво, бензин, дизельне паливо, транспортні засоби та тютюнові вироби. В Україні звужений перелік товарів обмежує сферу застосування акцизної політики та зменшує бюджетні надходження від акцизного збору.

Одночасно, враховуючи соціальні негативні наслідки поширення споживання алкоголю і тютюну в суспільстві, акцизні податки також повинні бути високими, що опосередковано впливатиме на обмеження їх доступності, а в разі споживання забезпечуватиме гарантовані надходження до бюджету.

Недосконалість системи акцизного оподаткування пов'язана зі значними пільгами щодо сплати акцизу. Проблема пільгового оподаткування при отриманні спирту потребує негайного вирішення. Пільги в оподаткуванні, якщо вони і надаються, повинні мати адресну спрямованість — на реалізацію ефективних інвестиційних програм. Доцільним є впорядкування податкових пільг у сфері АТП: вони не можуть бути особистими (надаватися окремим платникам), а повинні мати цільовий характер.

Таким чином, аналіз економічних проблем акцизного оподаткування АТП дає змогу зробити наступні висновки: акцизні збори на АТП є стабільним джерелом наповнення казни і можуть акумулювати значні надходження до бюджету; система акцизного оподаткування у сфері є недостатньо обґрунтованою та ефективною через існування значних пільг зі сплати податку, відсутність оптимальних ставок і часті їх зміни, недосконалий механізм сплати.

З метою забезпечення гарантованих надходжень до бюджету від реалізації алкогольно-тютюнової продукції необхідно на державному рівні прискорити прийняття Податкового кодексу Украї-

ни та привести у відповідність законодавчу базу, що врегулювала б питання акцизного оподаткування; відмінити всі податкові пільги щодо сплати акцизного збору на дану продукцію; розробити Концепцію державної політики у сфері виробництва, обігу і споживання продукції, чітко визначивши параметри впливу держави на АТП.

Література: 1. Бондаренко В. Алкогольно-акцизна "Мазайка" // Бухгалтерія. – 2006. – №27. – С. 52 – 56. 2. Орлова О. Алкогольні напої і тютюнові вироби // Баланс. – 2005. – №11. – С. 2 – 8. 3. Портман С. Підакцизна продукція, яка не обкладається акцизним збором // Вісник податкової служби України. – 2004. – №29. – С. 29 – 30.

УДК 336.221.4 (477)

Григоренко О. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

The author examines characteristic features of the Ukrainian taxation system. The propositions as for the taxation system improvement have been made and the methodological approaches to the development of the Ukraine Internal Revenue Code have been suggested.

Перед українським суспільством котрий рік стоїть складне завдання розробки та прийняття Податкового кодексу. Україна — єдина держава серед європейських країн пострадянського простору, яка до теперішнього часу не має власного Податкового кодексу. Тривалий період проблема знаходиться в стані пасивного вирішення, тобто коли актуальність та необхідність вирішення даної проблеми усвідомлюється усіма, але до активних дій ніхто не підходить серйозно. Рішучості у даному питанні, насамперед, бракує державі, урядовцям, які, в першу чергу, з огляду своє становище повинні дбати про закладення фундаментальних якісних підвалин тривалого соціально-економічного розвитку України [1].

Метою дослідження є визначення факторів, які гальмують прийняття Податкового кодексу України та напрямків реформування податкової системи країни.

Проблемою вдосконалення податкової системи України займаються такі вітчизняні вчені, як В. Л. Андрущенко, В. П. Вишневський, І. О. Луніна, П. В. Мельник, А. М. Соколовська, В. М. Федосов та багато інших.

Однією з важливих проблем вітчизняної економіки, а зокрема податкової політики, з точки зору автору, є перенесення різних моделей і теорій розвитку, які застосовуються у країнах Заходу, на ситуацію в Україні без урахування її особливостей. Недостатню увагу приділяють історичним передумовам сформованої ситуації в країні, менталітету українського народу, особливостям кон'юнктури ринку.

В Україні чимало вчених займаються пошуком рішень удосконалення податкової системи країни. На думку автора, в розробці Податкового кодексу необхідно орієнтуватися на роботи вітчизняних вчених, оскільки їх концепції містять у собі моделі оптимальної податкової системи України з урахуванням міжнародного досвіду й особливостей економіки нашої країни.

Проблема розробки Податкового кодексу має вирішуватися з огляду на дві обмежуючі обставини.

Перша обставина — реформування податкової системи має відбуватися еволюційним, а не революційним шляхом, тобто внесення змін до чинної податкової системи повинно мати системний характер.

Друга обставина — пошук оптимальної структури податкової системи України та розробка ефективних і дійових податкових механізмів.

Для розв'язання проблем реформування податкової системи доцільно вжити заходів, які могли б удосконалити систему оподаткування, зокрема:

1. Зменшити податкове навантаження:

а) зменшення податку на прибуток підприємств. На думку деяких експертів, це зменшить стимули для мінімізації та ухилення від сплати податків, стимулюватиме розвиток підприємництва, спростить систему оподаткування;

б) зменшення ставки ПДВ розширює базу оподаткування за умови скасування всіх пільг. За розрахунками експертів, при скасуванні лише деяких пільг з ПДВ ставку податку можна було б негайно зменшити до 16% без будь-яких втрат доходу;

в) зменшення відрахувань до фонду заробітної плати сприятиме виходу трудових ресурсів з тіні та легальному працевлаштуванню;

г) збереження єдиної ставки податку з доходів фізичних осіб на рівні 13% також стимулює легальне працевлаштування [2].

2. Зменшити державні видатки та вирівняти податкове навантаження допоможе розширення бази оподаткування, збереження балансу державного бюджету та створення конкурентнішого бізнес-середовища:

а) зменшення державних витрат;

б) скасування майже всіх податкових пільг.

3. Зробити податкове законодавство простішим, послідовним та прозорішим:

а) прийняти Податковий кодекс, який замінить чинне законодавство. Кодекс має стати головним законодавчим актом, що регулюватиме всі податкові взаємини в суспільстві і застосовуватиметься до всіх податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету, окрім тих, що підпадають під дію Митного кодексу України;

б) скоротити кількість податків, тобто всі малоефективні податки мають бути скасовані.

4. Поліпшити адміністрування податків.

Усі запропоновані заходи взаємопов'язані: зменшення державних видатків зробить можливим зниження ставок основних податків та скасування малоефективних податків без будь-яких витрат для бюджету. Нижчі ставки оподаткування, безперечно, врівноважать податковий тиск, що значно розширить податкову базу та сприятиме економічному зростанню країни.

Література: 1. Швабий К. И. Налоговые страдания // Финансовые риски. – 2005. – №1(38). – С. 16 – 18. 2. Єфименко Т. Про основні напрями реформування податкової системи України: проблеми теорії і практики // Економіст. – 2005. – №7. – С. 89 – 91. 3. Швабий К. І. Методологічні підходи до розробки Податкового кодексу України // Актуальні проблеми економіки. – №1(55). – С. 54 – 64.

Дікарєва Н. О.

УДК 336.221.4.(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

In the article the characteristics of the Ukrainian taxation system are considered. The aspects of its reformation and improvement are examined.

Забезпечення економічного зростання держави й досягнення стратегічних пріоритетів у її розвитку можливі лише на основі втілення принципово нової податкової політики, яка гарантувала б зниження податкового навантаження на платників податків, створення сприятливих умов для добровільної сплати податків, рівновагу відносин між органами державної податкової служби та платниками податків [1].

Головна мета реформування податкової системи — створення надійного фінансового підґрунтя, стабільного, своєчасного та повного надходження платежів до бюджету.

Різними аспектами проблеми формування регуляторної політики реформування податкової системи України були присвячені роботи таких відомих вітчизняних фахівців-науковців і практиків, як В. П. Вишневський, Ю. Б. Іванов, М. П. Кучерявенко [2].

Податкова політика має ґрунтуватися на єдиних принципах: податки мають бути стабільними та не надто обтяжливими, але сплачувати їх зобов'язані всі без винятку, а податкове законодавство має бути зрозумілим.

Система оподаткування, яка існує сьогодні в Україні, має вигляд механічно скопійованої податкової системи, що діє на Заході, але вона не зовсім придатна для української економіки [3].

Для досягнення зазначеного в контексті українського сьогодення потрібно привести систему оподаткування у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку країни, внести зміни до податкового законодавства і спростити його, змінити методи адміністрування податків на більш ефективну, відкриту та підзвітну суспільству систему.

Для вирішення всіх зазначених проблем в оподаткуванні необхідно максимально прискорити створення єдиного систематизованого законодавчого акта — Податкового кодексу, який охоплював би всі без винятку питання податкового права й адекватно відповідав би всім засадам податкової політики держави [1].

Міністерство фінансів України спільно з іншими міністерствами й відомствами розробило проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Концепції реформування податко-

© Дікарєва Н. О., 2007

вої системи України", який спершу було розглянуто під час засідання Урядового комітету, а 22 грудня 2006 р. відбулося й громадське обговорення його за участю фінансових і податкових органів, громадських організацій та представників бізнесу [3].

Запропонований проект Концепції — це спроба розробити довгострокову стратегію поетапного реформування податкової системи в нашій державі, яка ґрунтується на оцінці проблем і недоліків існуючої податкової системи та визначенні шляхів їх розв'язання.

Отже, податкове реформування в Україні необхідне. Реформа має усунути основні вади чинної податкової системи і закласти базис для формування податкової системи, сприятливої для економічного зростання. Вона має бути добре підготовленою, а її концепція — розроблена фахівцями на основі наукової оцінки чинної податкової системи та визнання моделі тієї податкової системи, яка має бути сформована внаслідок реформи.

Література: 1. Закон України "Про систему оподаткування" // Зб. законодавчих актів "Основи податкового законодавства" / За ред. Ю. Б. Іванова, Л. М. Карпова. — 3-є вид., перероб. та доп. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. — 456 с. 2. Іванов Ю. Б. Податкова система. Підручник. — К.: Атака, 2006. — 920 с. 3. Ревун В. І. Про реформування й модернізацію податкової системи // Фінанси України. — 2006. — №6. — С. 27 — 34.

УДК 336.228

Донець Т. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОФШОРНИХ МЕХАНІЗМІВ В ОПОДАТКУВАННІ КОМПАНІЙ

Activity of an enterprise from the taxation point of view within the framework of legislation is the tax maneuvering or minimization of taxes, that allows to increase the profits of an enterprise.

One of the methods of taxes minimization is selecting the transfer of taxation base. A method of taxation base transfer is a registration of an enterprise in an offshore area.

In the generally accepted value "offshore" — means a company, which is incorporated in the state the legislation of which allows not to pay taxes or minimize their payment.

Кожен суб'єкт підприємницької діяльності зацікавлений не тільки у виживанні на ринку, але і в розвитку свого бізнесу. Податки та інші обов'язкові платежі складають велику частину прибутку підприємства, тому стають перешкодою для ефективного розвитку діяльності. У зв'язку з цим велика увага приділяється питанням економії на податкових платежах.

Діяльність підприємства щодо зниження оподаткування в рамках законодавства — це податкове лавірування або мінімізація податків, що дозволяє збільшити доходи підприємства [1].

При чинному сьогодні податковому законодавстві і дуже високому податковому тиску оптимізація оподаткування українська необхідна для тих підприємців — юридичних і фізичних осіб, які прагнуть збільшувати прибутковість своєї діяльності. Податкове законодавство надає платникові податків достатньо можливостей для зниження розміру податкових платежів.

А. Елісєєв, кандидат економічних наук, і Н. Підлужний, фахівець з оптимізації податкових платежів, [1] одним із способів мінімізації податків виділяють перенесення бази оподаткування. Під перенесенням бази оподаткування автори розуміють наявність двох або більше підприємств, одне з яких має за певними податками менші, ніж у інших, або нульові ставки. Між цими підприємствами фінансово-господарські відносини організовуються так, щоб база оподаткування зменшилася у підприємства з великими ставками оподаткування. Одним із способів перенесення бази оподаткування є реєстрація підприємства в офшорній зоні.

У загальноприйнятому значенні "офшорна компанія" — це компанія, що зареєстрована в офшорній зоні, законодавство якої дозволяє не платити податки або звести їх сплату до мінімуму, при цьому ця компанія не повинна використовувати місцеві ресурси і не вести господарську діяльність на території зони [2].

На сьогоднішній день у світі існує більше 60 країн, законодавства яких передбачають податкові пільги для офшорних компаній. До найвідоміших належать: Панама, Гібралтар, Кіпр, Багамські острови, Ірландія, Ліхтенштейн, американський штат Делавер [3].

З погляду міжнародного права компанія є самостійною юридичною особою і веде свою діяльність згідно з законами країни реєстрації.

© Донець Т. А., 2007

Принципово всі країни можна розділити на дві групи: перша — країни, що обкладають офшорні компанії мінімальним податком, друга — країни, що повністю звільняють офшорні компанії від якого-небудь оподаткування (в цьому випадку компанія платить уряду країни реєстрації фіксоване мито за продовження ліцензії на діяльність, як правило, що не перевищує 300 – 400 дол. на рік).

Як показав аналіз, до першої групи відносяться багато європейських країн, відомих як "податкові притулки" — Швейцарія, Люксембург, Ліхтенштейн, Ірландія, Мальта, Кіпр та ін. До другої групи входять центрально-американські країни, що є крупними офшорними центрами: Панама, Багамські острови, Британські острови Вірджинії, Беліз, Теркс і Кайкос, Кайманові острови та ін.

Офшорні зони використовуються в основному крупними компаніями для зменшення прибутку оподаткування. З погляду держави офшори є злом, оскільки виводять грошові кошти з країни і значно зменшують податкові надходження до бюджету. На погляд автора, держава повинна зробити перший крок на зустріч підприємствам і реформувати систему оподаткування так, щоб підприємства не отримували велику вигоду від використання офшорів. Дане реформування можливе лише при належному розвитку економіки. В даний час економіка України не досягла цього рівня.

Таким чином, зі всього сказаного вище можна зробити висновок, що офшорні зони використовуються як мінімум для двох різних цілей: як механізм мінімізації податків і як механізм, що дозволяє забезпечити конфіденційність та захист активів.

Підводячи підсумки, необхідно створити таку економіку і податкове середовище, які стимулюватимуть підприємства не виводити капітал з країни.

Література: 1. Розпорядження Кабінету Міністрів України №77-Р від 25.02.2003 "Про перелік офшорних зон" // kmu.gov.ua. 2. Елісєєв А. Мінімізація податків законними засобами / А. Елісєєв, Н. Піддужний // Податкове планування. – 2006. – №36 – 37. 3. Іванов Ю. Б. Системи оподаткування зарубіжних країн: Навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, С. В. Давискіба. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006.

Дудар Ю. В.

УДК 336.226.1:65

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АЛЬТЕРНАТИВНА СИСТЕМА СТЯГНЕННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

In the article the alternative system of enterprises profit tax collection is offered.

Податок на прибуток підприємств відіграє важливу роль серед сукупності податків та зборів, що входять до податкової системи України. З 1 січня 1995 року податок на прибуток став основним видом прямого податку з юридичних осіб. На даний момент регулюється Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 р. №334/94 [1].

Податкова система спрямована, з одного боку, на поповнення доходної частини бюджету, з іншого — на розвиток виробництва країни, що визначено принципом побудови системи оподаткування "стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції" [2]. Це неможливо без удосконалення податку на прибуток підприємств. У цьому і полягає актуальність даної теми. Метою статті є запропонування альтернативної системи використання податку на прибуток підприємств.

На даному етапі розвитку в економіці України порівняно з іншими розвиненими країнами важка промисловість знаходиться в занепаді, проте торгівля, навпаки, переважає. Але торгівля за своїм змістом вторинна, первинним є виробництво. Отже, необхідно стимулювати перехід капіталу від торгівлі та сфери послуг у виробничу сферу. Цього можна досягти завдяки різноманітним системам пільг, які будуть використовуватися підприємствами за визначених умов, але цей шлях не є найбільш досконалим.

На даний момент прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 25 відсотків до об'єкта оподаткування [1]. На погляд автора, ця ставка не є стимулюючою для національного виробництва, зокрема для важкого машинобудування та інших галузей промисловості, необхідних для виходу України гідним конкурентом на світовий ринок. Для розвитку цих галузей потрібна ретельна зміна ставок податку на прибуток.

Альтернативною може бути запропонована обґрунтована система поділу підприємств усіх галузей народного господарства на декілька груп та установлення для кожної групи фіксованого

© Дудар Ю. В., 2007

податку на прибуток підприємства. Класифікація підприємств за групами повинна охоплювати різноманітні види діяльності. Наприклад, одна група складається з важкого та легкого машинобудування, металообробки; друга — з легкої та харчової промисловості та ін. Окремо слід виділити торгівлю.

Розподіл підприємств виробничої сфери та надання послуг, на думку автора, необхідно зробити приблизно на 4, максимум на 6 груп, щоб уникнути ускладнення системи оподаткування. Стосовно розміру ставок, то потрібно диференціювати їх залежно від значення групи в стратегічному потенціалі країни та з точки зору необхідності інвестування окремої групи.

Пропонується мінімальну ставку податку застосувати до групи, в яку входять галузі машинобудування, а максимальну — до підприємств, які займаються торговою діяльністю. Наприклад, 5 – 10 та 30 – 38 відсотків відповідно. Для визначення конкретного розміру ставок необхідно аналізувати показники стану та розвитку народного господарства України і порівнювати їх з показниками інших країн.

Прийняття такого альтернативного податку на прибуток підприємств зможе вивести економіку України в багатьох галузях на міжнародний ринок на гідному рівні. Таким чином, зможе максимально реалізуватися принцип побудови та призначення системи оподаткування "стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності — введення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва" [2], але це буде зроблено не завдяки введенню великої кількості пільг, а встановленням зменшеної ставки податку, що надає можливість інвестувати прибуток на подальше вдосконалення виробництва як противагу приверненню іноземних інвесторів з метою збереження національної та державної власності на стратегічно важливі ресурси держави.

Таким чином, для розвитку національної економіки необхідне вдосконалення стимулюючої функції податків, зокрема вдосконалення функціонування податку на прибуток підприємств. Як альтернативне пропонуються диференційовані ставки податку на прибуток для різних галузей економіки України. Необхідні подальші дослідження даної тематики.

Література: 1. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.1994 №334/94 // www.rada.gov.ua 2. Закон України "Про систему оподаткування" від 25.06.1991 №1251 // www.rada.gov.ua

УДК 336.225.(477)

Заваліяєва О. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТКОВІ ПЕРЕВІРКИ: ОСНОВНІ СУПЕРЕЧКИ МІЖ ПОДАТКІВЦЯМИ ТА ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ

The article is devoted to the mechanism of tax checks. The main contradictions between taxpayers and tax inspectorate are examined in the article.

На сьогоднішній день тема податкових перевірок є актуальною. По-перше, в період здійснення планових та позапланових виїзних податкових перевірок між органами податкової служби і платниками податків постійно виникають суперечки, виникає ряд спільних питань, володіти якими повинен кожен платник податків для захисту своїх прав та інтересів. По-друге, податкові перевірки — необхідна умова існування ефективної податкової системи, бо є одним із елементів планування податкових надходжень до бюджету.

Тематику податкових перевірок вивчали та досліджували такі українські вчені, як М. П. Кучерявенко, О. А. Савченко, В. А. Предборський, Я. К. Воронова [1].

Метою даної статті є розгляд податкових перевірок та спірних питань, які виникають між платниками податків і податковими органами стосовно правомірності позапланової виїзної перевірки під час подачі декларації з від'ємним значенням з податку на додану вартість, яка становить більше 100 тис. грн., та визначення того, чи правильно, що позапланова виїзна перевірка проводиться тільки за рішенням суду.

Податкові перевірки бувають документальні (камеральні) невиїзні перевірки, планові виїзні та позапланові виїзні перевірки [2].

Документальна невиїзна перевірка проводиться на підставі поданих декларацій, звітів та інших документів, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків та зборів незалежно від способу їх подачі [3].

© Заваліяєва О. А., 2007

Плановою виїзною перевіркою вважається перевірка платника податків щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати ним податків і зборів (обов'язкових платежів), яка передбачена в плані роботи органу державної податкової служби й проводиться за місцезнаходженням такого платника податків чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна перевірка. До початку проведення планової виїзної перевірки платнику податків повинно бути не пізніше ніж за 10 днів надіслано письмове повідомлення із зазначенням дати початку та закінчення [3].

Зверніть увагу на слова "надіслано" та "днів". Надіслано — це ще не отримане, а "днів" означає "календарних днів". Платник податку може і не отримати податкове повідомлення вчасно, а перевірка вже може початися.

Позаплановою виїзною перевіркою вважається перевірка, яка не передбачена в планах роботи органу державної податкової служби і проводиться хоча б з однієї з обставин, які передбачені в статті 11 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" від 4 грудня 1990 року №509- XII-ВР [3].

Саме стосовно цієї перевірки виникають спірні питання. Так, до переліку обставин, згідно з якими може проводитися позапланова виїзна перевірка податковим органом, було віднесено факт подачі платником декларації з від'ємним значенням з податку на додану вартість, яке становить 100 тис. грн. [3]. Але в Законі України "Про податок на додану вартість" від 3 квітня 1997 року №168/97-ВР від'ємне значення з податку на додану вартість, яке становить більше 100 тис. грн., взагалі не вказується [4]. Виходить, якщо позапланова виїзна перевірка проводиться внаслідок цієї обставини, то цю перевірку можна вважати неправомірною. Протириччя є і в термінах проведення позапланової перевірки. Тобто закони, які приймають законодавці, суперечать один одному.

Таким чином, великі платники податків змушені зменшувати податковий кредит чи взагалі не писати заяву про відшкодування ПДВ, хоча вже сам факт подачі платником податку декларації є підставою для отримання відшкодування по ПДВ. Усе це може призвести до того, що платники будуть змушені, хоча і ненавмисно, порушувати податкове законодавство, тільки щоб не було "чергової" позапланової виїзної перевірки. Але можна зрозуміти і позицію податкових органів стосовно цього питання — вони намагаються не допустити неправомірного відшкодування ПДВ.

Ще одним спірним питанням між органом податкової служби та платниками податків є те, що позапланова виїзна перевірка проводиться за рішенням суду [4]. Платників податків це приємно здивувало, а податківців — пригнітило. Тепер, коли цей факт затверджено у законі, підприємці (платники податків) захищені від неправомірних, а в минулому і від замовлених податкових перевірок.

Таким чином, для того щоб система перевірок була дедалі гнучкішою й ефективнішою, треба вирішити питання оптимізації процедур податкового контролю, підвищення якості проведення податкових перевірок на забезпечення ефективності та доцільності функціонування всіх видів податкового контролю, усунення спірних питань між платниками податків та органами податкової служби шляхом проведення роз'яснювальної роботи серед платників.

Література: 1. Костенко Ю. О. Податкові перевірки // Економіка, фінанси, право. – 2005. – №6. – С. 21 – 23.
2. Іванов Ю. Б. Податкова система. Підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К.: Атака, 2006. – 792 с.
3. Закон України "Про державну податкову службу в Україні" від 4 грудня 1990 року №509- XII // www.rada.kiev.ua
4. Закон України "Про податок на додану вартість" від 3 квітня 1997 року №168/97 // www.rada.kiev.ua

---

Задорожна Я. Г.

УДК 336.225

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

In the article the importance of taxation in the process of the population effective employment guarantee policy realization is emphasized.

На етапі економічного зростання набуває особливої значущості здійснення регулюючих заходів, спрямованих на ліквідацію прихованого безробіття, проведення політики забезпечення повної продуктивної зайнятості. Високий рівень зайнятості забезпечує не тільки стабільність індивідуальних доходів, але і зростання податкових надходжень до державного бюджету, створюючи можливість для виробництва більшої кількості суспільних благ, що сприяють людському розвитку [1].

© Задорожна Я. Г., 2007

Серед основних напрямів впливу держави на підвищення ефективності зайнятості є послаблення податкового тиску на найманих працівників і на роботодавців. Тому мета статті — доведення ролі оподаткування в реалізації політики забезпечення ефективної зайнятості населення.

Проблему безробіття неможливо вирішити без упровадження державного регулювання зайнятості і без використання певних елементів зарубіжного досвіду. Цей вплив може бути спрямований на попит, пропозицію робочої сили, регулювання рівня заробітної плати та мати різноманітний характер. Досвід розвитку ринкових відносин свідчить про те, що рівноважного стану на ринку праці не буває: завжди попит наздоганяє пропозицію, що підтверджує наявність перманентного безробіття в розвинених країнах світу [2].

Знизити рівень безробіття через зміну державних видатків, рівня оподаткування або через одночасне поєднання обох заходів можна здійснити на основі проведення фіскальної політики. Розрізняють два види фіскальної політики: стимулюючу та стримувальну. Стимулююча — спрямована на підтримання високих темпів економічного зростання та досягнення високого рівня зайнятості. Для її проведення уряд збільшує видатки, зменшує податки або поєднує обидва заходи. Це збільшує інвестиції та зменшує безробіття. За стримувальної політики уряд прагне знизити рівень інфляції через підвищення податків, скорочення державних видатків чи поєднуючи обидва ці заходи. Також можна виділити, що для реалізації політики забезпечення ефективної зайнятості населення держава проводить активні і пасивні заходи. Активна політика зайнятості направлена на створення нових робочих місць; професійну підготовку і перепідготовку робочої сили. Основним напрямом пасивної політики є допомога з безробіття, яка фінансується зі спеціальних страхових фондів.

Автор погоджується з П. І. Шевчуком [2], що основним методом фінансування програм політики забезпечення ефективної зайнятості населення є податки, але не всі вони стосуються її безпосередньо. З позицій соціальної політики податки доцільно умовно поділити на дві групи: соціально-економічного та державно-економічного характеру.

Податки першої групи справляються з населення та результатів його трудової діяльності, другої — з усіх інших сфер господарської діяльності. При реалізації політики забезпечення ефективної зайнятості населення не слід забувати про залежність між податковою ставкою та зростанням надходжень до бюджету. Так, крива Лафера показує, що з підвищенням ставки податку доходи держави за рахунок надходжень від податків спочатку зростають, однак за певною межею починають зменшуватись через те, що високі податки спонукають громадян працювати у "тіньовій економіці" і, отже, сплачувати все менше податків.

З наведеного можна зробити висновки, що оподаткування відіграє значну роль у реалізації політики забезпечення ефективної зайнятості населення. У результаті виконання фіскальної політики держава може знижувати безробіття чи інфляцію та досягати природного обсягу виробництва через зміну державних видатків, рівня оподаткування або через одночасне поєднання обох заходів. Тобто, проводячи стимулюючу політику, уряд збільшує видатки, зменшує податки або певним чином поєднує обидва заходи.

Література: 1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 560 с. 2. Шевчук П. І. Соціальна політика. – Львів: Світ, 2003. – 400 с.

УДК 336.225.3

Зубанова Е. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ УПРОЩЕННОЙ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

The article is devoted to the advantages and disadvantages of the non-expert taxation system applied to the subjects of the small-scale business undertaking.

Проблемы налогообложения традиционно привлекают к себе повышенное внимание ученых и практиков, поскольку в этой сфере переплетаются интересы государства и регионов с интересами субъектов хозяйствования и гражданами-налогоплательщиками. Для поддержания гармонии и баланса между государством и налогоплательщиками необходимо создать такие условия,

---

© Зубанова Е. В., 2007

чтобы обеспечить эффективное функционирование действующей системы налогообложения [1]. Анализируя налоговую политику нашего государства в современных условиях, можно констатировать ее ориентированность на формирование и развитие эффективной налоговой системы, способной обеспечить стабильный экономический рост, стимулирование предпринимательской деятельности и инвестиционной активности [2]. В связи с этим достаточно актуальным является рассмотрение проблемы оптимизации налогообложения субъектов хозяйствования за счет применения упрощенной системы налогообложения.

Цель данной статьи — изучение преимуществ и недостатков упрощенной системы налогообложения с точки зрения эффективности, как для налогоплательщиков, так и для государства.

Понятно, что упрощенная система налогообложения не является однозначно положительным явлением как с точки зрения интересов государства, так и с точки зрения интересов налогоплательщика. Она имеет и положительные моменты по сравнению с обычной системой налогообложения, и отрицательные, которые необходимо учитывать при принятии налогоплательщиком решения относительно их применения. К основным преимуществам альтернативных систем налогообложения (с точки зрения общегосударственных интересов) ученые относят [3]:

структурные изменения в валовом национальном продукте в пользу увеличения удельного веса малого бизнеса за счет стимулирования развития действующих и создания новых субъектов предпринимательской деятельности;

развитие конкурентной среды и демонополизации экономики;

увеличение налоговых платежей за счет расширения круга плательщиков и базы налогообложения (ликвидация льгот по тем налоговым платежам, которые заменяются альтернативным налогом);

вывод значительной части операций из теневого сектора экономики за счет снижения налоговой нагрузки и упрощения процедурных вопросов;

уменьшение объемов задолженности плательщиков перед бюджетами и государственными целевыми фондами;

уменьшение объема бартерных операций, что оказывает содействие оздоровлению финансового климата в стране;

улучшение социальной ситуации за счет обеспечения дополнительных рабочих мест и развития самозанятости;

содействию формированию среднего класса, что позволяет снизить напряженность в обществе.

К недостаткам упрощенной системы налогообложения со стороны государства относятся: определенное снижение возможностей и эффективности налогового регулирования экономики за счет уменьшения количества налогов и объектов налогообложения;

риск недополучения налоговых поступлений в бюджет;

уменьшение поступлений от штрафных санкций вследствие сокращения количества проводимых проверок.

Основными преимуществами альтернативных систем для налогоплательщиков являются [4]:

возможность самостоятельного и осознанного выбора упрощенной системы налогообложения, что увеличивает степень свободы в выборе стратегии развития и принятии хозяйственных решений;

сокращение налоговых платежей в бюджеты при переходе на упрощенную систему налогообложения;

сокращение форм налоговой отчетности и упрощение налогового учета, который снижает непродуктивные потери рабочего времени;

снижение вероятности нарушений налогового законодательства и применение финансовых санкций.

К отрицательным факторам, которые могут сдерживать субъектов предпринимательской деятельности от применения упрощенной системы, относятся:

наличие множества внутренних разногласий нормативно-правовой базы и ее несогласованность с другими законодательными актами в сфере налогообложения;

нечеткие формулировки ограничений по применению упрощенной системы;

временный характер альтернативных систем налогообложения, что не позволяет реализовать долгосрочную стратегию предпринимательской деятельности.

Таким образом, на протяжении своего существования упрощенная система налогообложения, учета и отчетности обеспечивает динамическое развитие сферы малого предпринимательства и стабильные поступления в бюджеты. В 1999 году по упрощенной системе налогообложения осуществляли деятельность только 28,6 тыс. лиц, а по состоянию на 01.06.2006 свидетельство на право уплаты единого налога субъектами предпринимательской деятельности — юридическими лицами — получили 129,1 тыс. субъектов. В частности, по ставке 6% от суммы выручки от реализации продукции (товаров, работ, услуг) в случае уплаты НДС осуществляют деятельность 27,9 тыс. плательщиков (или 21,6% от общего количества); по ставке 10% (без уплаты НДС) — 101,2 тыс. плательщиков (или 78,4% от общего числа) [5].

Эффективность функционирования экономики страны в значительной мере зависит от оптимального соотношения в ней большого, среднего и малого бизнеса. Поддерживая малый и средний бизнес, государство стимулирует деятельность отечественных производителей и создает условия для положительных изменений в экономике. Кроме того, развитие малого бизнеса формирует условия для обеспечения занятости населения Украины, содействует созданию новых рабочих мест и решает вопросы безработицы.

Возможности данной системы налогообложения велики, но необходимо ее усовершенствовать, регулировать недостатки, которые возникают в процессе ее применения, и привести в соответствие с действующим законодательством, чем и занимаются ученые и практики нашей страны.

Литература: 1. Иванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування. Монографія. – Харків: ХДЕУ – Торнадо, 2003. – 520 с. 2. Саваріна О. Характеристика та напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності // Право України. – 2005. – №10. – С. 53 – 56. 3. Иванов Ю. Б. Налоговый менеджмент: Учебное пособие / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 488 с. 4. Иванов Ю. Б. Оценка целесообразности применения упрощенной системы налогообложения // Сборник систематизированного законодательства. – 2005. – №9. – С. 72 – 81. 5. Тимошук С. Малий бізнес і спрощена система оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності / С. Тимошук, Л. Нижик // Вісник податкової служби України. – 2006. – №33. – С. 20 – 23.

УДК 336.226.1

Коваленко І. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ

The characteristic properties of VAT functioning in Ukraine are examined in the article.

Система оподаткування загалом і ПДВ зокрема повинні вирішувати, насамперед, проблему забезпечення достатніх надходжень до бюджету за рахунок збільшення обсягів виробництва і споживання, розширення обсягів інвестиційної діяльності, адже саме ПДВ не позначається на інвестиціях та не впливає на рішення щодо інвестування. Звідси актуальність даної теми полягає в тому, що механізм адміністрування ПДВ не прозорий, його необхідно вдосконалювати, адже ПДВ відіграє не останню роль у формуванні дохідної частини державного бюджету в Україні.

Основна роль ПДВ проявляється через його фіскальну функцію, тобто мобілізацію колосальних фінансових ресурсів до державного бюджету України. Реалізація цієї функції дає змогу державі надавати державні послуги у сфері національної оборони та правоохоронної діяльності, соціальні послуги тощо. Отже, метою даної роботи є аналіз функції ПДВ і їх реалізація в Україні. ПДВ виконує також регулюючу функцію (впливає на ціноутворення та інфляцію), розподільчу (шляхом оподаткування через встановлення ставок і пільг з ПДВ до бюджету може вилучатися частина доходів від високорентабельних видів діяльності й спрямовуватися у збиткові, але важливі для життя), а також стимулюючу функцію (дестимулює оподатковувані та стимулює неоподатковувані види діяльності, найбільш виражено реалізується через систему податкових пільг і преференцій). Через багатократне обкладення ПДВ усіх стадій виробництва продукції, робіт та послуг досягається рівність усіх учасників ринку, а держава здійснює контроль й оперативне управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання. Повнота та своєчасність відшкодування податку на додану вартість є важливою не лише для відновлення обігових коштів підприємств, а й для піднесення міжнародного авторитету держави.

ПДВ має деякі переваги та недоліки. Як зазначають автори Ю. Б. Иванов, А. І. Крисоватий, О. Н. Десятнюк [1], до переваг ПДВ відносяться: відсутність подвійного оподаткування і кумулятивного ефекту; рівність умов щодо сплати як виробниками, так і продавцями; ритмічне надходження коштів до бюджету держави; регулювання розміру заробітної плати та ціни; стримування кризи перевиробництва і прискорення витіснення з ринку більш слабких підприємств; включення механізму взаємної перевірки платниками податкових зобов'язань; можливість стримувати невинправдане зростання цін. Автори виділяють також такі недоліки: складний механізм нарахування і сплати, стримуючий розвиток виробництва; стимулювання інфляції при застосуванні високих ставок; негативний вплив на високотехнічні і наукоємні виробництва; можливість ухилень в умовах недостатнього бухгалтерського обліку; регресивний вплив на малозабезпечені верства населення; потреба підготовки персоналу податкової служби.

© Коваленко І. М., 2007

У результаті дослідження пропонується перебудувати механізм дії ПДВ, щоб він не тільки су-перечив ефективному розвитку економіки, але й став важливим фактором її стабільного розвитку. На даний момент відповісти на це питання складно, адже в Україні однією з основних економічних проблем є вдосконалення податкової системи загалом і системи оподаткування зокрема, що вклю-чає в себе перебудову ПДВ.

Література: 1. Іванов Ю. Б. Податкова система. Підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десят-нюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с. 2. Закон України "Про податок на додану вартість" від 3 квітня 1997 року №168/97-ВР (зі змінами і доповненнями) // Зб. систематизованого законодавства "Податкова система". Хресто-матія. – К.: Бліц-Інформ. – 2006. – Вип. 1. – С. 28 – 56. 3. Мельник В. М. Податок на додану вартість у по-датковій системі України / В. М. Мельник, О. В. Солдатенко // Фінанси України. – 2006. – №9. – С. 82 – 86. 4. Данко І. М. Непрямі податки: їх вплив на фінансово-господарські рішення // Фінанси України. – 2005. – №10. – С. 131 – 135.

Крамська С. Г.

УДК 336.222

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ПОДАТКІВ ЗА СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ

In the article the concept of "function of taxes" is determined, the brief historical information on de-velopment of sights at a role of taxes in a society is resulted, the concept of fiscal function of taxes and its role of financing requirements of a society with the help of the State budget in modern economic conditions is considered.

Актуальність детального розгляду фіскальної функції податків полягає в тому, що лише за умови точного розуміння сутності даної категорії буде забезпечене наповнення державного бюдже-ту фінансовими ресурсами в достатньому обсязі для виконання державою покладених на неї функ-цій. Питання відносно розуміння фіскальної функції податків розглянуті в працях багатьох науковців, серед яких доцільно виділити праці Ю. Б. Іванова, О. О. Соколова, А. М. Соколовської та ін. Метою статті є дослідження фіскальної функції податків та її значення для поповнення бюджету на сучасно-му етапі розвитку. Незважаючи на всебічний розгляд даного питання в економічній літературі, складним питанням залишається визначення ролі фіскальної функції податків у фінансуванні потреб суспільства через бюджет.

Функції податків — це стійкі внутрішні характеристики, закономірності розвитку та відмінні форми прояву, що дозволяють виявити внутрішній зміст і призначення податків. У сучасній еконо-мічній літературі немає єдиного підходу до їх трактування, що свідчить про різноманітність підходів до визначення суті податків [1].

Найважливішою функцією податків являється фіскальна. Відповідно до цієї функції податки виконують своє головне призначення — наповнення дохідної частини бюджету. В період станов-лення буржуазної держави ця спрямованість податків вважалася єдиною. Проте в кінці XIX століт-тя нова концепція податків розглядає їх як соціальний регулятор, засіб реформ, а в кінці 30-х ро-ків XX століття — вже і як засіб регулювання економіки, забезпечення стабільного економічного зростання [2].

Фіскальна функція податків безпосередньо пов'язана з розподільчо-алокаційною функцією фінансів, сутність якої полягає у виправленні викривлень у механізмі розподілу ресурсів. При цьому функціональне призначення податків полягає в забезпеченні акумуляції в руках держави фінансо-вих ресурсів, необхідних для виробництва суспільних благ [3].

За допомогою податків формуються фінансові ресурси держави, забезпечуються об'єктивні умови для утворення матеріальної основи функціонування суспільства, проявляються конкретні фо-рми утворення грошових фондів держави для виконання покладених на неї функцій. Податки висту-пають основним і найважливішим джерелом доходів бюджетів усіх рівнів [4].

Податки є важливою частиною фінансового господарства будь-якої держави, вони забезпе-чують формування дохідної частини державного бюджету країни та використовуються для фінансу-вання різноманітних напрямків розвитку, соціальних програм, бюджетних установ і організацій (на-приклад, фінансування соціального захисту населення, закладів освіти та науки, охорони здоров'я тощо).

© Крамська С. Г., 2007

Таким чином, фінансова функція податків полягає в тому, що вони є джерелом формування дохідної частини бюджету та фінансовою основою задоволення суспільних потреб [5]. До державного бюджету доходи мають залучатися в розмірі, що є достатнім для задоволення потреб держави.

Література: 1. Енциклопедія // www. MaBiCo. ru 2. Налоговое право Украины / Под ред. проф. Н. П. Кучерявенко. – Харьков: Легас, 2004. – 488 с. 3. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. – К.: Знання-Прес, 2004. – 456 с. 4. Иванов Ю. Б. Податкова система. Підручник / Ю. Б. Иванов, А. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К.: Атка, 2006. – 920 с. 5. Иванов Ю. Б. Система оподаткування в схемах і таблицях. Ч. 1. Загальнодержавні та місцеві податки і збори в Україні: Навч. посібник. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 416 с.

УДК 336.221

Носко А. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВПЛИВ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

The author investigates the influence of modern state of taxation system on the investment-innovative activity. Nowadays there a lot of difficulties in investment processes. Some of them directly depend on tax instruments. They negatively influence investments and innovations. That's why it's necessary for our country to reform the system of tax laws and improve possible stimulus to get better economic results.

Вітчизняна економіка потребує значних інвестицій в інноваційний розвиток для надолуження технологічного відставання від розвинутих країн світу і використання з цією метою значної частки капіталовкладень. Однак існує багато чинників, які протидіють цьому процесу, одним із яких є податкові важелі. Вони стримують потоки інвестицій, а тому існує нестача коштів для впровадження інновацій у виробництво. Таким чином, актуальність обраної теми обумовлена нестачею ресурсів для подальшого розвитку технологій в Україні з точки зору податкового регулювання [1].

В економічній літературі ці питання широко досліджені в роботах українських авторів: А. В. Захаріна, В. С. Прилипко, О. Тарасенко та ін. Однак проблеми впливу податків на інвестиційно-інноваційну діяльність досліджені ще недостатньо.

Мета написання статті — визначення основних напрямів реформування податкової системи шляхом її орієнтації на стимулювання впровадження інвестицій та інновацій у виробництво.

У розвинутих країнах сталі економічне зростання супроводжується багатобічним використанням нових технологій за застосування інвестиційного капіталу. Вартість цінних паперів там у 7 – 10 разів перевищує середньорічний обсяг ВВП. В Україні ці показники не перевищують 50% вартості ВВП. З точки зору податків вони не тільки не створюють стимулів для розширення сектору нагромадження інвестицій, але й блокують розвиток інвестиційних процесів загалом. Треба виділити основні складові, які заважають процесу розвитку з точки зору податків:

- 1) фінансова сутність податків;
- 2) відсутність податкових стимулів;
- 3) використання пільг;
- 4) відсутність державного стратегічного планування.

Згідно з принципами побудови податкової системи, податки повинні бути спрямовані на стимулювання науково-технічного прогресу. Однак у той же час головне місце в Україні займає фінансова функція податків. Це протиріччя може бути вирішено шляхом перегляду системи податкового законодавства та його спрямування на створення додаткових стимулів для накопичення вкладень у вигляді інвестицій і їх використання в інноваційній сфері. Одним із шляхів реформування може бути цілеспрямоване використання частки податкових надходжень на наукові розробки та їх впровадження [2].

Закордонний досвід підтверджує, що ефективним є перерахування вільних коштів у резервні фонди. Але необхідним є адаптація цього методу для України шляхом контролювання процесу використання накопичених коштів на інноваційний розвиток.

В Україні всебічно використовуються податкові пільги. Стосовно інвестицій, то це пільги з податку на прибуток підприємств [3]. У статті 4.1 Закону України "Про податок на прибуток підприємств" зазначено, що інвестиції в корпоративні права та кошти інститутів спільного інвестування належать до валового доходу. Але в той же час операції з цінними паперами віднесені до особливих

видів оподаткуванням за цим податком. Негативним є те, що вказані в законі можливості використання пільгового режиму оподаткування не застосовуються на практиці. Про це свідчить А. В. Захарін у своїх дослідженнях [4].

Шляхом вирішення цієї проблеми є не тільки ефективне використання пільг для інвестиційно-інноваційних процесів, але й упровадження практики диференціації ставок податку на прибуток, використання податкового кредиту. На практиці це означає вилучення з поточного прибутку поточних витрат на науково-дослідні розробки. Це буде стимулом для впровадження такого типу технологій у реальне життя. Однак, з іншого боку, треба створити контролюючу систему за використанням звільнених коштів, але не слід забувати, що знизяться надходження від податку на прибуток при використанні податкового кредиту. Слід зазначити, що необхідно провести попередній аналіз впровадження вказаних змін у систему оподаткування країни.

Наступна проблема розглядається на рівні стратегічного розвитку. Відсутність системи довгострокового планування не дозволяє використовувати податкові стимули для інвестицій та інновацій. Існують плани податкових надходжень до податкових органів. Якщо вони не виконуються, то починає діяти система штрафів для виконання планів. Тут немає місця стимулюванню, так як цілі є короткостроковими (помісячні, подекадні). Тому доцільним буде розробка стратегічного плану функціонування податкової системи на державному рівні в напрямку розвитку системи інвестування та використання інновацій у виробництві. Цей план дозволить планувати згідно з плином часу податкові відрахування на інвестиції та інновації і на контроль за їх впровадженням.

Хотілось би зазначити, що вплив податкової системи є значним і її реформування можливо приведе до розширення процесу інвестування. Але в той же час неможливо проводити цю політику відокремлено від інших сфер, які відносяться до інвестиційно-інноваційного розвитку. Поліпшення стану фондового ринку, дії амортизаційних відрахувань, діяльності інститутів спільного інвестування загалом можуть створити ефективну систему інвестування. Збільшення частки інвестицій повинно контролюватися та використовуватися цілеспрямовано на впровадження інновацій у діяльність підприємств і науково-дослідні розробки.

Література: 1. Жарко Р. П. Окремі аспекти податкової системи України як інструменту регулювання розвитку підприємницької діяльності // Економіка, фінанси, право. – 2005. – №5. – С. 11 – 26. 2. Захарін А. В. Вдосконалення податкового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності // Економіка, фінанси, право. – 2005. – №8. – С. 11 – 14. 3. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" // Зб. законодавчих актів "Основи податкового законодавства" / Укл. Ю. Б. Іванов, Л. М. Карпов. – 2-е вид., перероб. та доп. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2005. – 316 с. 4. Прилипко В. С. Фондовий ринок України та його роль в інвестиційно-інноваційній діяльності підприємств // Проблеми науки. – 2006. – №2. – С. 16 – 22.

Пілюгіна І. О.

УДК 336.22.(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

The author considers issues of the taxation policy influence on the relationship between state and taxpayers. Dependence of the stable production processes on the tax burden is analyzed.

На сьогодні проведені значні зміни в податковій політиці, впроваджені справедливі принципи оподаткування, відмінні деякі податки. Актуальним питанням на теперішній час є необхідність здійснення регулювання податкової політики залежно від фінансово-економічного стану в країні.

Питання оподаткування досліджували: А. Сміт, Дж. Кейнс, В. Базилевич, В. Вишневський, В. Копич, П. Мельник, І. Мазур, А. Аронов, Д. Липницький, Р. Галимзянов, С. Каламбет, В. Калюшний, А. Соколовська, В. Стоян.

Метою статті є вивчення впливу податкової політики на фінансово-економічний стан держави.

Податкова політика регламентує основні напрямки діяльності контролюючих органів, відповідальних за забезпечення надходження коштів до бюджетів, впливає на взаємовідносини між державою та платниками. Основним важелем впливу податкової політики на суб'єктів господарської діяльності є податкова система. Повнота і своєчасність сплати податкових платежів надає можливість державі та державним структурам стабільно існувати й забезпечувати прогресивний процес розвитку [1].

© Пілюгіна І. О., 2007

Основні недоліки податкової політики пов'язані з:

- 1) недосконалістю чинного законодавства, що провокує можливість як ненавмисного порушення податкового законодавства, так і свідомого ухилення від сплати податків;
- 2) безпідставним зростанням податкового навантаження, що створює умови для здійснення діяльності в тіньовому секторі економіки.

Нераціональна податкова політика впливає на:

незабезпечення фінансової підтримки соціальної інфраструктури, програм розвитку важливих галузей економіки;

дію ринкових законів конкуренції шляхом мінімізації податкового навантаження в секторі тіньової економіки та створення перешкод у ціновій політиці сумлінних платників;

збільшення податкового тягаря з метою компенсації нестач бюджетних надходжень, які перейшли в нелегальну економіку [2].

Податкова політика своєю діяльністю впливає на загальний економічний та політичний стан у країні. Її раціональність, гнучкість відповідно до вимог часу забезпечує стабільний розвиток при задоволенні потреб держави і платників [3].

Від того, як раціонально діятиме податкова політика в регулюванні відносин із підприємствами щодо надходження податків до бюджетів, залежить забезпечення умов розвитку відповідно до законів ринкової економіки і дотримання вимог НТП. Ринкова економіка вимагає постійного розвитку соціальної, економічної інфраструктури, стабільного політичного становища в країні. Значна роль у вирішенні цих питань належить податковій політиці. Оптимальність її у взаємовідносинах між державою і платниками, недопущення вимивання оборотних коштів підприємств, тиск на тіньову економіку сприятиме поліпшенню фінансово-економічного становища в Україні.

Література: 1. Лекарь С. Особливості розвитку податкової політики в Україні на сучасному етапі // Економіст. – 2005. – №4. – С. 29 – 30. 2. Шевчук О. Проблеми соціальної справедливості та податкова політика держави // Підприємство, господарство і право. – 2005. – №5. – С. 146 – 148. 3. Отрошко О. В. Фіскальна політика як засіб стабілізації економіки // Фінанси України. – 2005. – №6. – С. 69 – 75.

УДК 336.231

Пузина Н. П.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АКЦИЗНЫЙ СБОР И ПОРЯДОК ЕГО ВЗЫМАНИЯ В УКРАИНЕ

In the article the role of excise taxation is determined and the main problems of excising are analyzed. Ukrainian legislation leaves much to be desired and as a result the government faces a set of problems connected with taxes imposition and payment.

Акцизный сбор является одним из основных источников пополнения доходной части бюджета. Несмотря на это, постоянно возникают проблемы с механизмом исчисления и со сроками его уплаты, государству приходится бороться с незаконным перемещением подакцизных товаров через границу и их реализацию на территории Украины, производством фальсифицированных акцизных марок и контролировать законность производства и оборота подакцизных товаров. Именно поэтому тема об акцизе остается постоянно актуальной.

Цель статьи — описание краткой характеристики акцизного сбора, действующей системы налогообложения и выявление основных проблем в сфере налогообложения акцизным сбором.

Статья 14 Закона Украины "О системе налогообложения" от 25 июня 1991 года наделила акцизный сбор статусом общегосударственного налога. Согласно статье 1 Декрета Кабинета Министров Украины от 26 декабря 1992 года "Об акцизном сборе" (далее — Декрет КМУ), акцизный сбор — это непрямой налог на отдельные товары (продукцию), определенные законом как подакцизные, который включается в цену этих товаров (продукции). Применительно к пункту "а" части 1 статьи 3 Декрета КМУ объектом налогообложения акцизным сбором являются, в частности, обороты от реализации или объемы отгруженных подакцизных товаров (продукции), произведенных из давальческого сырья. Необходимым основанием для начисления акцизного сбора на объемы реализованных либо отгруженных товаров (продукции) выступает их изготовление из давальческого

© Пузина Н. П., 2007

сырья. Определение термина "давальческое сырье" содержится в статье 1 Закона Украины "Об операциях с давальческим сырьем во внешнеэкономических отношениях". В сфере налогообложения термин "давальческое сырье" относительно операций по уплате акцизного сбора был введен Законом Украины от 13 декабря 2001 года "О внесении изменений в Декрет Кабинета Министров Украины "Об акцизном сборе". До этого в законодательных актах по вопросам налогообложения данное понятие не было легализовано.

Именно этот пробел законодателя, не учтенный ранее, повлек массу неприятностей для налогового ведомства. Некоторые резиденты, к примеру предприятие с иностранными инвестициями "ТНК-Украина", в 2001 году воспользовались этим правовым пробелом как основанием для неуплаты акцизного сбора в случае, если их контрагентами выступают украинские предприятия. Фискальный орган не согласился с судебными решениями в пользу предприятий — неплательщиков акцизного сбора. Однако вывод Верховного Суда Украины по данному вопросу кардинально отличался от аналогичных решений предыдущих судебных инстанций, и государство потеряло 13 миллионов гривен, которые могли бы пополнить доходную часть бюджета Украины.

С 1991 года законодательная база, регулирующая порядок начисления и уплаты акцизного сбора, изменялась. Она дополняется в настоящее время. Но схема налогообложения акциза так и не приносит желаемых результатов, а суммы, получаемые от акцизного сбора, могут быть значительно выше. В соответствии с требованиями Декрета Кабинета Министров Украины от 26.12.92 №18-92 "Об акцизном сборе" с внесенными изменениями, субъекты предпринимательской деятельности, другие юридические лица, их филиалы, отделения, а также другие обособленные подразделения, импортирующие на таможенную территорию Украины подакцизные товары согласно договору купли-продажи, обязаны до или во время подачи грузовой таможенной декларации уплатить налог на добавленную стоимость и в зависимости от вида товара в момент оформления грузовой таможенной декларации уплатить акцизный сбор и ввозную пошлину. Базой налогообложения акцизным сбором в данном случае выступает таможенная стоимость импортируемого товара.

Таким образом, стратегической целью налоговой политики Украины является создание стабильной системы налогообложения акцизным сбором, которая обеспечила бы достаточный объем поступлений в бюджет. Налоги должны быть не стимулирующими и не карательными, они должны быть нейтральными по отношению к личному выбору налогоплательщиков с экономической точки зрения.

Литература: 1. Декрет Кабинета Министров Украины от 26.12.92 №18-92 "Об акцизном сборе" // www.sta.gov.ua
2. Закон Украины "Об операциях с давальческим сырьем во внешнеэкономических отношениях" // www.rada.kiev.ua
3. Володина Ю. ТНК потеряет 13 миллионов гривен? // Юридическая практика. – 2002. – №48. – С. 25.

Пшеничка О. В.

УДК 336.225:65

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РАЗРАБОТКА НАЛОГОВОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

The article considers the alarming problem of an enterprise tax strategy elaboration with the purpose of tax payments optimization and tax risks minimization.

Налоги, как известно, являются достаточно гибким и эффективным инструментом управления финансово-хозяйственной деятельностью предприятия [1]. Объем формирования прибыли предприятия в значительной мере зависит от суммы его налоговых платежей. За счет какого источника и на какой бы стадии хозяйственной деятельности они бы не осуществлялись, в конечном итоге они уменьшают прибыль, которая остается в его распоряжении [2]. Проблема минимизации налоговых платежей с целью увеличения прибыли и минимизации налогового риска предприятия в значительной мере решается путем разработки эффективной налоговой стратегии. Разработка налоговой стратегии предприятия относится к числу сложных и трудоемких работ, которые не всегда выполняются на должном уровне.

Характерной особенностью данной проблемы (разработка налоговой стратегии предприятия) является то, что большинство экономистов не уделяют ей должного внимания. Попытки исследовать данную проблему осуществляли такие авторы, как А. Кондрашов, Д. Шощкий, А. Соколовская и др.

Исходя из вышеизложенного, цель статьи — разработка эффективной налоговой стратегии с целью оптимизации налоговых платежей и минимизации налогового риска.

© Пшеничка О. В., 2007

Налоговую стратегию можно определить как долгосрочный финансовый план, который позволяет плательщику налогов делать выбор оптимальных вариантов финансово-хозяйственной деятельности предприятия с целью достижения минимального уровня налоговых обязательств, которые возникают, а также обеспечения оптимизации налогов и увеличения прибыльности [3].

На этапе разработки налоговой стратегии предприятию, в первую очередь, следует выбрать ее общую направленность. Можно выделить две направленности налоговой стратегии: сдержанную и агрессивную. Для первого типа характерно:

- отсутствие управления налоговыми обязательствами;
- пренебрежение возможностями налоговой экономии;
- минимум затрат на управление налоговыми обязательствами.

Второй тип, более распространенный в нашем государстве, — это предприятия с агрессивными налоговыми схемами, тратящие значительные средства на управление налогами, соблюдающие законный минимум обязательств.

Существует также смешанный тип направленности налоговой стратегии, но обычно предприятие склоняется к первому или второму типу [4].

При разработке налоговой стратегии предприятия с агрессивной направленностью необходимо установить реально достижимые цели и задачи. Основной целью налоговой стратегии является выбор наиболее эффективного варианта осуществления налоговых платежей при альтернативных направлениях его хозяйственной деятельности, а также минимизация налогового риска. Процесс разработки налоговой стратегии предприятия осуществляется по таким этапам: 1. Изучение направлений хозяйственной деятельности, что позволяет минимизировать налоговые платежи за счет разных ставок налогообложения. 2. Выявление возможностей уменьшения базы налогообложения за счет прямых налоговых льгот. 3. Учет непрямых налоговых льгот. 4. Учет региональных особенностей. 5. Оценка эффективности разработанной налоговой стратегии.

Таким образом, разработку налоговой стратегии необходимо рассматривать как неотъемлемую составную деятельности предприятия. Она должна осуществляться в течение всей хозяйствующей деятельности и быть обязательным ее элементом, что даст возможность предприятию оптимизировать систему налогообложения, минимизировать налоговые обязательства и налоговые риски в пределах действующего законодательства, а также повысить эффективность налогового управления в целом.

Література: 1. Иванов Ю. Б. Современные проблемы налоговой политики: Учебное пособие / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко. — Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. — 328 с. 2. Писаренко Б. А. Механизм активного управления налоговыми платежами на предприятии как фактор их экономической стабильности // Вестник академии экономических наук Украины. — 2003. — №1. — С. 66 — 71. 3. Иванов Ю. Б. Налоговая система. Учебник / Ю. Б. Иванов, А. И. Крысоватый, О. М. Десятнюк. — К.: Атика, 2006. — 920 с. 4. Пономаренко В. С. Стратегическое управление предприятием. Учебник. — Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2005. — 860 с.

УДК 336.226:65

Рогатюк А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК: ПРОБЛЕМА НАДМІРНОГО ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

The overpressure of profit taxation in Ukraine and the ways to overcome it are considered in the article.

В умовах сьогодення в більшості розвинутих країн світу прибуток є основою розвитку національної економіки і, перш за все, підприємницького сектору. В Україні ж прибуток підприємств виступає, у першу чергу, як провідне джерело поповнення фінансових ресурсів держави. Сучасне оподаткування прибутку підприємств України здійснює дестимулюючий вплив на їх розвиток та є негативним фактором впливу на фінансову, інноваційну, інвестиційну політику в країні.

Тому метою даної роботи є здійснення аналізу проблеми надмірного навантаження платників податком на прибуток підприємств та розгляд існуючих шляхів її вирішення.

За міжнародними стандартами, в Україні відрухування коштів з прибутку є найбільшими у світі. Якщо частка вилучення коштів з прибутку у Японії становить близько 20% податкових надхо-

---

© Рогатюк А. А., 2007

дженів до бюджету країни, то в Україні — приблизно 25%. Однак українські реалії дають підставу зробити висновок, що цей показник є набагато вищим [1].

Держава та підприємці шукають і використовують різні шляхи зменшення тягаря податку на прибуток. Так, підприємства, намагаючись вижити за таких умов, змушені здійснювати оптимізацію податкових платежів, а саме: маневрувати зі звичайними цінами, корпоративними правами, купівлею-продажем основних фондів, підтасовувати відносини під пільгові умови. Тобто шукати і використовувати "білі плями" Закону "Про оподаткування прибутку підприємств". Але, звичайно, найбільший ефект дають "чорні" (незаконні) методи оптимізації: нелегальна діяльність; перенесення бази оподаткування на фіктивні фірми; використання схем зі страховими, пільговими компаніями; приховування доходів та прибутків від оподаткування. У зв'язку з цим проблема податкового навантаження призводить до виникнення таких проблем, як тіньовий сектор економіки, дестабілізація економіки, дестимуляція законної підприємницької діяльності, витрачання матеріальних та інтелектуальних ресурсів підприємств не на розвиток економіки, а на пошук нових схем оптимізації податків і, як наслідок, зменшення надходжень від прибуткового оподаткування до бюджету держави.

Держава вирішує дану проблему на свій лад і на сьогодні переважно шляхом надання податкових пільг. Щодо цього моменту, то існують різні думки стосовно ефективності пільг як інструмента зниження податкового тягаря. Наприклад, М. М. Свердан вважає, що пільги є "однією з головних умов підприємницької діяльності" [1]. А. Скрипник та Д. Серебрянський пропонують "більш широке застосування пільгового інструментарію інвестиційно-інноваційного характеру" [2], хоча й довели своїм дослідженням, що пільгове оподаткування прибутку діє лише на інтервалі часу з 3 до 5 років після його введення.

Але, мабуть, найбільш доцільним було б прислухатися до думки українського економіста В. П. Вишневського, який вважає, що "реальні можливості скорочення податкового тиску обмежені", і тому необхідно реформувати склад та структуру податкової системи, механізм обчислення і сплати податку [3]. У цьому ж руслі Міністерство фінансів України розробило проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження концепції реформування податкової системи України", що передбачає поетапне зниження ставок податку на прибуток підприємств до 22% у 2010 р. та до 20% у 2012 р., а також забезпечення стимулюючої ролі амортизації за принципом "прискореної амортизації" для виробничих активів при запровадженні новітніх енергозберігаючих та інноваційних технологій [4].

Таким чином, проблема тягаря прибуткового оподаткування є актуальною на сьогоднішній день в Україні. Вирішується вона на даний момент з боку підприємств за допомогою "білих" та "чорних" схем оптимізації, з боку держави — за допомогою податкових пільг. Звичайно, прийняття Концепції — значний крок у бік зменшення податкового навантаження підприємств, але податок на прибуток потребує більш докорінних, кардинальних змін. Залишаються невирішеними питання складності податкового обліку, наближення його до бухгалтерського, обґрунтованої і дійсно прийнятної ставки податку, забезпечення чіткості, прозорості та систематизації законодавства.

Література: 1. Свердан М. М. Прибуткове оподаткування підприємств в Україні: еволюція і перспективи // Вісник. — 2005. — №1. — С. 39 — 45. 2. Скрипник А. Оцінка фіскальної ефективності пільгового оподаткування прибутку підприємств / А. Скрипник, Д. Серебрянський // Економіка України. — 2006. — №7. — С. 13 — 26. 3. Вишневський В. П. До питання про реформу податкової системи України // Фінанси України. — 1996. — №12. — С. 64 — 77. 4. Фліссак Н. Шляхи реформування податкової системи України // Вісник Податкової служби України. — 2007. — №1 — 2. — С. 7 — 10.

Родзинська В. О.

УДК 336.226.11

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОБЛІК ПОДАТКУ

З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПІДПРИЄМСТВІ

The article is devoted to the natural persons income tax account on an enterprise. This question is undoubtedly relevant so far income taxes being the main resources of the budget revenue part forming.

Податок з доходів фізичних осіб є одним з головних джерел поповнення дохідної частини бюджету. Саме тому розгляд порядку обліку даного податку на підприємстві є актуальним аспектом у розрізі бухгалтерського і податкового обліку. Дана стаття розкриває проблематику порядку обліку податку з доходів фізичних осіб на підприємствах для більшої наочності здійснення даного

© Родзинська В. О., 2007

процесу. Стаття написана на основі вивчення літератури відповідної тематики і нормативно-правової бази.

Облік операцій, пов'язаних з погашенням зобов'язань перед бюджетом з податків та платежів, завжди вважався досить містким і проблемним. В умовах дуже часті зміни нормативної бази питання податкового обліку потребують особливої уваги. Дуже погіршується стан ще тим, що податковий облік не достатньо адаптований до вже реформованого бухгалтерського обліку.

Цю проблему було розглянуто рядом експертів, такими, як: В. Батіщев, А. Цебенко, О. Самарченко, В. Дубель [1 – 4].

Тому метою статті є відображення порядку обліку податку з фізичних осіб на підприємстві.

Уперше поняття "податковий облік" з'явилося у зв'язку з набуттям чинності Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.1997 року [5]. 1 липня 1997 р. — дата набуття чинності даного Закону. Саме з цього моменту відбулося виділення з бухгалтерського обліку податкового в самостійну сферу облікової діяльності.

Розрахунки з бюджетом за податком з доходів фізичних осіб ґрунтуються на Законі України "Про податок з доходів фізичних осіб" від 22.05.2003 року [6].

Податок з доходів фізичних осіб за основним місцем роботи та за сумісництвом утримується із загального оподаткованого доходу. Порядок розрахунку загального оподаткованого доходу:

1. Протягом року.

До фонду оплати праці додають суму допомоги з тимчасової непрацездатності; частину відрядних витрат, які не списуються у валові витрати; суму нарахованих дивідендів. Від одержаного значення віднімають суми податкової соціальної пільги та внесків до Пенсійного фонду, на соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності й на випадок безробіття.

Податок з доходів фізичних осіб при нарахуванні прибутків у будь-яких негрошових формах (наприклад, надання працівникові оздоровчої путівки) утримується від вартості нарахування, визначеної за звичайними цінами й помноженої на коефіцієнт підвищення, що розраховується за формулою [4]:

$$K = 100 / (100 - C_n), \quad (1)$$

де C_n – ставка податку з доходів фізичних осіб (з 01.01.2007 року вона складає 15%).

Тому $K = 100 / (100 - 15) = 1,1765$.

2. За підсумками року.

Від доходів резидента віднімається податковий кредит, сума якого не перевищує загальний оподатковуваний дохід, отриманий протягом звітного року у вигляді заробітної плати [6].

Законом про податок з доходів фізичних осіб [6] при розрахунку загального оподаткованого доходу передбачені соціальні податкові пільги. При виплаті працівникові сум відпускних за поточний і наступний місяці відпустки під час визначення граничного розміру доходу для застосування пільг такі доходи треба розподілити між відповідними податковими періодами їхнього нарахування: при визначенні права на отримання податкової соціальної пільги за звітний місяць треба врахувати заробітну плату за відпрацьований час та відпустки, що припадають на цей місяць, а інша сума відпускних буде братися в розрахунок разом з основною заробітною платою наступного місяця.

Перед оподаткуванням із заробітної плати повинні бути утримані пенсійний збір і внески до фондів соціального страхування з тимчасової втрати працездатності й на випадок безробіття.

Обов'язок з нарахування, утримання й сплати податку з доходів фізичних осіб покладено на роботодавців, які виплачують заробітну плату найманим робітникам.

Утримання податку з доходів фізичних осіб відображається по дебету субрахунка 661 "Розрахунки по заробітній платі" із кредиту субрахунка 641 "Розрахунки по податках" (субрахунок другого порядку або аналітичний рахунок "Розрахунки по податку з доходів фізичних осіб") [7].

Податок з доходів фізичних осіб перераховується до бюджету при виплаті оподаткованого доходу єдиним платіжним документом: дебет 641 "Розрахунки по податках", субрахунок другого порядку або аналітичний рахунок "Розрахунки по податку з доходів фізичних осіб" — кредит 311 "Поточні рахунки в національній валюті" [7]. При чому банки не мають права приймати платіжні документи на виплату доходів, якщо ті не передбачають перерахування податку до бюджету.

У тому разі, коли оподатковуваний дохід нараховується, але не виплачується, податок, що підлягає сплаті, повинен бути сплачений до бюджету в термін, встановлений Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 року [8]. Тобто до 30 числа (включно) наступного місяця.

Якщо ж заробітна плата виплачується в натуральній формі або готівкою з каси, то податок з доходів фізичних осіб повинен бути сплачений протягом одного банківського дня, що йде за днем такої виплати [8].

Щоквартально в податкову інспекцію подають форму №1ДФ "Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку" [9].

Таким чином, узагальнюючи вищесказане, основною метою оподаткування фізичних осіб, з погляду державного управління, є сполучення процесів формування бюджетних доходів та збалансування бюджетів. Податок з доходів фізичних осіб забезпечує надходження в дохідні частини бюджетів, закріплені за місцевими бюджетами [10], що і закладає основу формування міських, сільських, селищних бюджетів. Особливістю оподаткування є визначення сукупного доходу за вирахуванням доходів, що не підлягають оподаткуванню, інших витрат.

Даний податок обліковують у розрізі бухгалтерського обліку, але з 1997 року діє податковий облік, який не закріплений ніяким нормативно-правовим актом як окремий вид обліку. Тому для подальшого розмежування питань податкового та бухгалтерського обліку й підвищення ефективності податкового обліку на підприємстві пропонується внести пропозицію про прийняття закону про податковий облік, а також, нарешті, прийняти Податковий кодекс.

Література: 1. Цебенко А. Порядок ведення обліку доходів і витрат для визначення суми загального річного оподаткованого доходу. // Збірник систематизованого законодавства. – 2004. – №7. – С. 72. 2. Батищев В. ПДФО на доходи від продажу нерухомості: податку майже не видно // Бухгалтерія. – 2007. – №5. – С. 49 – 52. 3. Дубель В. Податкове роз'яснення щодо порядку сплати (перерахування) податку з доходів фізичних осіб до бюджету // Збірник систематизованого законодавства. – 2004. – №7. – С. 84 – 86. 4. Самарченко О. Зарплата і додаткові блага: нюанси оподаткування // Збірник систематизованого законодавства. – 2004. – №7. – С. 96 – 105. 5. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.1997 року // www.rada.gov.ua 6. Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб" від 22.05.2003 року // www.rada.gov.ua 7. Маляревський Ю. Д. Основы бухгалтерского и налогового учета / Ю. Д. Маляревский, В. А. Лукин. – Харьков: "ИН-ЖЭК", 2003. 8. Закон України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 року // www.rada.gov.ua 9. Батищев В. Форма №1ДФ: Податкова звітність без податкових зобов'язань // Бухгалтерія. – 2007. – №5. – С. 44 – 48. 10. Бюджетний кодекс України. – Харків: ТОВ "Одіссей", 2006. – 204 с.

Рыбкина О. Г.

УДК 336.23 (477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ АКЦИЗНЫМ СБОРОМ В УКРАИНЕ

In the article the author determines the role of excise taxation and analyzes the main problems of excising. Also there have been proposed the directions of its optimization.

Акциз в современных налоговых системах занимает место после налога на добавленную стоимость как по значению, так и по объемам поступлений в бюджет. Акцизом облагаются, как правило, предметы, не принадлежащие к товарам первой необходимости и уровень рентабельности которых достаточно высокий.

Вопросами налогообложения акцизным сбором занимались такие ученые, как О. Данилов, Е. Левченко, В. Мельник. Но, тем не менее, следует обратить внимание на некоторые вопросы, которые не нашли полного отражения.

Цель данной работы — характеристика системы налогообложения акцизным сбором, выявление проблем в ней и разработка путей совершенствования.

Следует отметить, что определение круга подакцизных товаров в Украине имеет достаточно свободный характер вследствие того, что ряд товаров и услуг, которые в западных странах являются объектом налогообложения, в Украине к подакцизным товарам не принадлежат. Это выступает негативным фактором, так как заметно уменьшает бюджетные поступления от акцизного сбора. Для устранения этого недостатка необходимо расширить перечень подакцизных товаров.

Принципиальным моментом с точки зрения преодоления контрабанды подакцизных товаров в Украине является выравнивание ставок акцизных сборов с соответствующими ставками стран-соседей. Так, сейчас, например, ставки акцизного сбора в России и Молдове базируются на местных валютах и значительно меньше украинских аналогов, что объясняет резкое увеличение контрабанды сигарет из этих стран. По подсчетам специалистов можно сказать о том, что государство теряет минимум 1 млн. грн. в день в результате неуплаты акцизного сбора и налога на добавленную стоимость со стороны теневых структур [1].

Что касается дифференциации ставок, то этот вопрос волнует как теоретиков, так и практиков. Дифференцированные ставки акцизного сбора на сигареты предоставляют возможность равномерно распределить налоговое бремя в зависимости от уровня доходов их потребителей и степени возможного вреда. Кроме этого, на внутреннем рынке будет создаваться система защиты от экспансии значительно дешевого импорта. Тем самым будет обеспечиваться увеличение легального рынка отечественной продукции, а отсюда и увеличение базы налогообложения и поступлений в бюджет [2].

© Рыбкина О. Г., 2007

Что касается ставок акцизного сбора, то поскольку они являются внутренними платежами, должны устанавливаться в местной валюте. С целью защиты ставок акцизного сбора от инфляции, а также уменьшения фискального риска и эффективности регулирующей функции налога они должны корректироваться государством не менее двух раз в год.

Подводя итоги, можно сказать о том, что для увеличения поступлений от акцизного сбора в бюджеты всех уровней Украины необходимо провести упорядочение списка подакцизных товаров, определить оптимальные размеры ставок акцизного сбора, определить уровень дифференциации акцизных ставок в пределах одной группы подакцизных товаров, законодательно закрепить порядок внесения изменений налоговых ставок и единиц измерения и сократить льготы.

Литература: 1. Коротун В. І. Шляхи удосконалення оподаткування акцизним збором в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №11. – С. 22 – 30. 2. Філозоп А. Особливості оподаткування акцизним збором підакцизної сировини // Вісник податкової служби України. – 2006. – №19. – С. 49 – 50. 3. Михайленко Е. Акцизний сбор: От А до Я. – Харьков: Фактор, 2005. – 152 с.

УДК 336.221.4(477)

Скащук С. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

In the article the process the State Tax System of Ukraine coming-to-be and its further development are analyzed.

В свете бурного развития экономических процессов, имеющих сегодня место в мире, не для кого не является секретом тот факт, что любое цивилизованное и развитое в экономическом плане государство придает большое значение системе налогообложения, а соответственно и органу, непосредственно осуществляющему налоговый контроль.

Цель написания данной статьи — стремление рассказать читателю о ключевых моментах в истории появления и дальнейшего развития Государственной налоговой службы Украины.

Налоговая служба Украины является влиятельной и авторитетной государственной структурой, от функционирования которой зависят многие аспекты жизни нашего государства. Данная служба — сравнительно молодая, но, несмотря на это, высоко организованная, дисциплинированная и показывающая высокий уровень профессионализма.

Прообразом современной налоговой службы Украины были налоговые инспекции, созданные в 1988 году в составе финансовых органов с целью контроля и налогового сопровождения предприятий различных форм собственности, появившихся в стране на тот период времени в результате рыночных преобразований. 12 апреля 1990 года Постановлением Кабинета Министров Украины была создана Государственная налоговая служба. Именно с ее организации начинается новейшая история налоговой службы Украины. В июле того же года, согласно Закону "О Государственной налоговой службе в Украине", начали действовать районные налоговые инспекции и Государственная налоговая инспекция в г. Киеве, которые были созданы на базе финансовых органов государства. По сути говоря, на тот момент налоговая служба начала действовать как структурное подразделение Министерства финансов Украины. 22 августа 1996 года Президент Украины подписал указ "О создании Государственной налоговой администрации и местных государственных налоговых администраций", что способствовало развитию и укреплению налоговой системы в государстве и созданию обширной и разветвленной информационной сети. А сама налоговая служба стала самостоятельной структурной единицей в системе государственных органов исполнительной власти.

С первых дней работы, еще в составе Министерства финансов, основными задачами налоговой службы являлись: контроль за соблюдением налогового законодательства, а также обеспечение поступлений в бюджеты всех уровней. А как известно, именно от объема и своевременности поступлений зависит наполнение государственной казны.

К огромному сожалению, в сознании обывателей налоговые органы слишком часто представляются эдакими "кровопийцами", "машинами по выкачиванию денег", которые отбирают последнее у предпринимателей и рядовых граждан. Но стоит лишь немного задуматься о том, что от

налоговых поступлений и от работы налоговых инспекций на местах напрямую зависит состояние сферы здравоохранения, образования, культуры и многих других, как становится ясна роль и значение налоговой службы Украины.

Заслуги работников налоговой службы Украины по достоинству отмечены Президентом и правительством Украины, благодаря чему налоговики два раза в год отмечают свои профессиональные праздники:

1 июля — День работников налоговой службы Украины,

30 октября — День образования ГНА Украины.

Таким образом, Государственная налоговая служба Украины находится на страже экономических интересов нашего государства. Ее роль и значение на современном этапе развития украинской экономики очень сложно переоценить.

Литература: 1. Постановление Кабинета Министров Украины "О Государственной налоговой службе Украины" от 12.04.1990 // www.rada.gov.ua 2. Закон "О Государственной налоговой службе в Украине" // www.rada.gov.ua 3. Указ Президента Украины "О создании Государственной налоговой администрации Украины и местных Государственных налоговых администраций" от 22.08.1996 // www.rada.gov.ua

Тройно О. Г.

УДК 336.23.(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ АКЦИЗНИМ ЗБОРОМ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

In the article the features of alcohol drinks and tobacco production excise taxation are revealed. The President of Ukraine has emphasized more than once how important it is to establish control over the excise taxes payment.

У статті розглянуто питання, які виникають при оподаткуванні алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Уряд України та Президент України останнім часом неодноразово вдавались до спільних заходів щодо посилення контролю за сплатою платниками податків, зокрема, акцизного збору. Причому акцент робився на окремі групи товарів, зловживань у плані оподаткування яких є найбільше. Так, з метою запобігання ухиленню від сплати акцизного збору, який встановлено на алкогольні напої та тютюнові вироби, обігу на споживчому ринку України неясніших і підроблених товарів Указом Президента України було встановлено, що алкогольні напої та тютюнові вироби, що виробляються в Україні, а також такі, що імпортуються в Україну, позначаються марками акцизного збору. Операції (зберігання, транспортування, реалізація) з алкогольними напоями і тютюновими виробами в Україні, крім випадків переміщення алкогольних напоїв та тютюнових виробів транзитом через територію України, здійснюється лише за умови, якщо такі напої й вироби позначені марками акцизного збору.

Порядок реалізації марок акцизного збору, позначення ними алкогольних напоїв та тютюнових виробів, а також застосування цих марок визначається Положенням про марки акцизного збору, затвердженим Указом Президента України №849/95 від 18 вересня 1995 року [1]. Так, наприклад, марка акцизного збору визначається як спеціальний знак, яким маркуються алкогольні напої та тютюнові вироби і наявність якого підтверджує сплату акцизного збору або належне оформлення векселя в разі здійснення операцій на території України.

Марки акцизного збору для виробів українського походження (внутрішня акцизна марка) різняться між собою дизайном і кольором. Плата за марки акцизного збору — плата, що вноситься замовниками (імпортерами) та українськими виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів для покриття витрат держави на виготовлення, зберігання й реалізацію цих марок. Маркування виробів — позначення марками акцизного збору пляшок, пачок тощо в порядку, передбаченому "Правилами виготовлення, зберігання і продажу марок акцизного збору й маркування ними алкогольних напоїв та тютюнових виробів" [2].

Виробництво суб'єктами підприємницької діяльності з метою реалізації на території України алкогольних напоїв і тютюнових виробів без позначення марками акцизного збору, а також ввезення на митну територію України виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка, забороняється. Алкогольні напої та тютюнові вироби, виготовлені з метою експорту, не підлягають маркуванню українськими марками акцизного збору. На сьогодні вартість 1 акцизної марки для алкогольних напоїв складає 0,037 грн.; для тютюнових виробів — 0,022 грн.

© Тройно О. Г., 2007

Ставки акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби встановлюються Верховною Радою України і є єдиними на всій території України. Суми акцизного збору визначаються платниками самостійно за встановленими ставками. Наявність марки акцизного збору на пляшці алкогольного напою та пачці тютюнових виробів — одна з умов для ввезення на територію України і реалізації її споживачам [3].

Література: 1. Указ Президента України №849/95 від 18 вересня 1995 року "Про запровадження марок акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби" // www.liga.kiev.net. 2. Іванов Ю. Б. Податкова система. Підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. — К.: Атіка, 2006. — 920 с. 3. Філозоф А. Імпорт підакцизної сировини та особливості її обкладання акцизним збором // Вісник податкової служби України. — 2006. — №28. — С. 20 — 21.

УДК 336.228.34

Харьковская В. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЛАТЕЛЬЩИКОВ НАЛОГОВ КАК СПОСОБ БОРЬБЫ С УКЛОНЕНИЕМ ОТ УПЛАТЫ НАЛОГОВ

Tax avoidance that is peculiar to our economy is described in the article also the ways of solution of this problem are suggested.

Современные условия трансформационной экономики Украины характеризуются неоднозначностью процессов. С одной стороны, был сделан шаг к международной интеграции, а с другой — в Украине появился теневой сектор в экономике, по размерам которого наша страна занимает лидирующие позиции среди других стран мира. Снижение уровня теневой экономики является главной задачей для нашего государства. Усиление ответственности за нарушение налогового законодательства предоставит возможность нашему государству избавиться от прикрепленного к нему ярлыка "коррупционированное государство" и детенизировать экономику.

Цель данной работы — раскрытие сущности легального и нелегального уклонения от уплаты налогов, а также определение видов ответственности, которая предусматривается отечественным законодательством за попытки уклонения от уплаты налогов.

Сложившаяся ситуация в нашей стране — неоднозначность налогового законодательства, до сих пор не принятый Налоговый кодекс — способствует уклонению от уплаты налогов. Как известно, уклонение может быть легальным (минимизация) и нелегальным [1].

Одним из способов борьбы с уклонением от уплаты налогов является привлечение к ответственности правонарушителей. В Украине действующим законодательством предусмотрены следующие виды ответственности за нарушение правил уплаты налогов в зависимости от характера преступления: уголовная, регулируется нормами Уголовного кодекса Украины; административная, регулируется нормами Административного кодекса Украины [2]. Эти виды ответственности предусмотрены только для физических лиц, наличие вины в совершении правонарушения является обязательным. Финансовая ответственность регулируется нормами Закона Украины "О порядке погашения задолженности плательщиков налогов перед бюджетами и государственными целевыми фондами" №2181-III. Такая ответственность может возникнуть как у физических, так и у юридических лиц, при этом не имеет значения наличие вины плательщика в совершении правонарушения.

Указанный перечень нормативно-правовых актов не есть исчерпывающим. Особенная часть налогового права регулируется конкретными законами для каждого существующего налога.

Обязанность уплачивать налоги является конституционной. Статья 67 Конституции Украины устанавливает обязанность каждого уплачивать налоги и сборы в порядке и размерах, установленных Законом [3].

По приблизительным подсчетам в Украине от 30 до 40 процентов предприятий уклоняются от уплаты налогов, вследствие чего бюджет ежегодно теряет 2 – 3 млрд. грн. Уклонение от уплаты налогов является одним из наиболее вредных хозяйственных преступлений, так как мешает государству выполнять одну из главных функций — социальную, достигает опасных размеров

Недолгий опыт существования нашего государства показал, что законодательство, которое есть на сегодня, не является достаточным для упразднения такого явления, как уклонение от налогообложения. Для решения этой проблемы правительству необходимо комплексно подойти к решению этого вопроса, а именно: усовершенствовать действующее законодательство; особое внимание уделить такому явлению, присущему нашей экономике, как "фиктивные фирмы"; создать ин-

формационную базу всех плательщиков и проследить своевременность и соответствие всех платежей; создать такие условия, при которых сложившийся теневой сектор в Украине будет работать не на зарубежные страны, а на нашу страну. Необходимо повысить эффективность работы внутренних и контролирующих органов. Также необходимо обратить внимание на еще одну очень важную проблему, сложившуюся в Украине, а именно — менталитет народа. В стране, где существует такое количество налогов и такое поле возможностей для уклонения от налогов, только налогоплательщик, не имеющий ни малейшего представления о налоговом законодательстве Украины, будет исправно нести возложенное на него налоговое бремя. Все эти мероприятия должны оказать благоприятное воздействие на результаты деятельности государства.

Литература: 1. Иванов Ю. Б. Податкова система. Підручник / Ю. Б. Иванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. — К.: Атака, 2006. — С. 811 — 841. 2. Иванов Ю. Б. Налоговый менеджмент: Учебное пособие / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов. — Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. — С. 300 — 301. 3. Конституция Украины. — К.: Парламентское издательство, 1996.

Шулякова Н. В.

УДК 336.226

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПЕРЕВАГИ І ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ФІКСОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПОДАТКУ

Advantages and problems of fixed agricultural tax usage are investigated in the article. Contradictions peculiar to the alternative taxation system legislation are defined.

Аналіз чинної нормативно-правової бази України, а також дослідження соціальних та економічних показників життєвого рівня і добробуту населення дозволяє зробити висновок про наявність певних проблем і, в першу чергу, в податковій сфері [1; 2].

Однією з проблем, що вимагає вирішення, була і залишається проблема дієвості системи оподаткування через надання податкових стимулів суб'єктам підприємницької діяльності для підвищення ефективності їх господарювання. Стимулююча функція оподаткування реалізується за допомогою спеціальних механізмів, вбудованих у систему оподаткування і в кожен податок окремо. До числа стимулюючих механізмів системного характеру відносяться альтернативні системи оподаткування, які включають: спрощену систему оподаткування, фіксований податок з фізичних осіб, а також фіксований сільськогосподарський податок.

Альтернативні системи оподаткування, як і будь-яке економічне явище, не є однозначно позитивним з погляду інтересів держави та суб'єктів малого підприємництва. Тому порівняльний аналіз переваг і недоліків при виборі системи оподаткування для підприємців повинен стати відправною точкою початку бізнесу. З погляду платника податків слід визначити переваги використання фіксованого сільськогосподарського податку [3 – 5]:

1. Істотно скорочується число податків, що підлягають сплаті. Фіксований сільськогосподарський податок сплачується замість 11 загальнодержавних і одного місцевого податків та зборів.

2. Фіксований сільськогосподарський податок не обмежує платників у здійсненні будь-яких дозволених законодавством видів підприємницької діяльності.

3. Об'єкт і база оподаткування не пов'язані з кінцевими показниками виробничо-господарської діяльності сільгоспвиробників. На суму податкових зобов'язань впливають тільки два фактори: площа земельних ділянок й грошова оцінка одиниці площі. Власне саме цей момент забезпечує ефективне стимулювання розвитку сільгоспвиробників та поліпшення їхніх фінансових результатів за рахунок раціонального використання сільськогосподарських земель.

4. Порядок сплати податку враховує сезонність сільськогосподарського виробництва. Основне податкове навантаження при сплаті податку в грошовій формі припадає на другу половину року, що є принципово важливим для даної категорії платників.

5. Сплата фіксованого сільськогосподарського податку практично знімає проблему необхідності ведення окремого податкового обліку.

Таким чином, застосування фіксованого сільськогосподарського податку є досить привабливим для сільгоспвиробників.

До негативних факторів, що можуть стримувати суб'єктів підприємницької діяльності від застосування фіксованого сільськогосподарського податку, потрібно віднести невизначеність з відне-

© Шулякова Н. В., 2007

сенням сільськогосподарського податку на додану вартість до валових доходів підприємства. Головна податкова адміністрація України на цей час у супереч із Законами [4; 5] не визнає витратами платника податку витрати на придбання запасів за рахунок прирівнюваних до держдотації коштів "сільськогосподарського ПДВ" [6], унаслідок чого втрачається право не тільки на віднесення таких витрат до складу валових витрат (у частині вартості запасів), але і до податкового кредиту (в частині ПДВ).

Усунення цього протиріччя значно підвищить привабливість використання фіксованого сільськогосподарського податку і збереже його головні позитивні риси — стимулювання підприємницької діяльності, мінімум обліку і звітності, а також низьке податкове навантаження суб'єктів господарювання.

Література: 1. Иванов Ю. Б. Проблемы податкового регулювання і планування податкових платежів. Наукове видання / Ю. Б. Иванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. — 240 с. 2. Україна у цифрах у 2005 році. Статистичний довідник. — К.: Вид. "Консультант", 2006. — 264 с. 3. Иванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування. Монографія. — Харків: ХДЕУ — Торнадо, 2003. — 520 с. 4. Закон України "Про фіксований сільськогосподарський податок" від 17.12.1998 р. №320-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — №5 — 6. 5. Постанова Кабінету Міністрів України "Положення про порядок стягнення та обліку фіксованого сільськогосподарського податку" від 23.04.1999 р. №658 // Урядовий кур'єр. — 1999. — №18. — С. 5 — 6. 6. О включении "сельхоз НДС" в валовой доход в качестве государственной дотации. Письмо Государственной налоговой администрации Украины от 28.07. 2006 г. №14323/7/15-0317 // Налоги и бухгалтерский учет. — 2006. — №2. — С. 8.

УДК 336.22:352

Щеголев А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

МЕСТНОЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ В УКРАИНЕ И ПУТИ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

The given article is devoted to peculiarities and problems of the local taxation system and tax collection required for the formation of local budgets' revenues.

В связи с переходом к рыночной экономике становится актуальной проблема децентрализации экономики и налогообложения. Поэтому местное налогообложение играет все большую роль в формировании местных бюджетов.

Исследованиями этой проблематики занимались такие ученые-экономисты, как М. Яснопольский, В. Навроцкий, О. Десятнюк и др. Яснопольский — основатель первой в мире школы территориальной финансовой эконометрии — считал, что органам местного самоуправления необходимо расширение полномочий, касающихся установления местных налогов и сборов.

Целью статьи является определение проблем местного налогообложения в Украине и разработка путей его совершенствования.

Проблема финансового обеспечения развития территорий стоит фактически перед всеми странами. Ее суть в том, что административно-территориальные образования имеют неодинаковую налоговую базу и финансовый потенциал. Конституция Украины закрепляет право органов местного самоуправления утверждать и контролировать исполнение бюджетов соответствующих административно-территориальных единиц. Во-первых, имеющаяся у нас бюджетная система досталась Украине в наследство от Советского Союза, а в условиях рыночной экономики социалистическая система перераспределения денежных средств является не эффективной. В этом контексте стоит вопрос усовершенствования бюджетной системы Украины, особенно в сфере взаимоотношений между государственным и местными бюджетами. Во-вторых, структура доходов региональных бюджетов состоит из дотаций и субсидий государственного бюджета, регулирующих доходов (НДС, налога на прибыль предприятий, налога с физических лиц, акцизного сбора), закрепленных доходов и собственных доходов [1]. Местные налоги и сборы являются основой финансовой автономии и двигательной силой экономического развития региона. В Украине их удельный вес в доходах бюджетов регионов составляет 2 – 3%, а в развитых странах — 20 – 70%. Как показывает практика, в структуре местных налогов и сборов самыми важными являются коммунальный налог, налог с рекламы, рыночный сбор, сбор на выдачу разрешения на размещение объекта торговли [2].

© Щеголев А. В., 2007

Отдельные органы местного самоуправления еще недостаточно используют явные возможности увеличения доходов местных бюджетов за счет соответствующих местных налогов и сборов. Основными путями совершенствования местного налогообложения является:

доступность и прозрачность налоговой системы и механизмов уплаты и учета налогов и налоговых платежей;

снижение издержек на администрирование местных налогов и сборов;

ликвидация дефицита местных бюджетов;

пересмотр структуры местных налогов и сборов за счет общегосударственных (учитывая мировой опыт).

К перечню местных налогов и сборов целесообразно добавить такие, которые наиболее приспособлены для местного налогообложения: налог на недвижимость, налог на наследство, дарение, на имущество предприятий, организаций и физических лиц, что позволит органам местного самоуправления решать проблемы занятости, создавать условия для развития предпринимательства и т. д. Одним из способов устранения дефицита местных бюджетов может быть предоставление органам местного самоуправления самостоятельно устанавливать территориальные надбавки к местным налогам и сборам, исходя из отраслевой и территориальной структуры производства, социальной инфраструктуры и экологического состояния местности [3].

Усовершенствование системы местных налогов и сборов, возрастание их фискальной роли как фундаментального направления укрепления местных бюджетов способствует повышению эффективности региональной фискальной политики, стимулированию социально-экономическому развитию регионов и Украины в целом.

Литература: 1. Закон Украины "О внесении изменений к Декрету Кабинета Министров Украины "О местных налогах и сборах" от 20 марта 2003 г. // www.rada.gov.ua 2. Геець В. М. Формирование доходной части бюджета // Экономика и прогнозирование. – 2004. – №1. – С. 13. 3. Назаркевич И. Местное налогообложение и механизмы его совершенствования // Региональная экономика. – 2005. – №2. – С. 290 – 294.

Демидко І. В.

УДК 336.221.4(447)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Peculiarities and problematic aspects of the taxation policy of Ukraine are considered in the article. Contradictory questions of its formation are shown.

На сучасному етапі розвитку економіки проблема формування оптимальної податкової політики значно загострилася. Політика у сфері оподаткування постійно змінюється. Направлення, які обирає уряд для регулювання, планування податків і зборів, також не постійні. Тому для пересічних громадян не завжди зрозумілим є сутність податкової політики, особливості її формування та чинники, що впливають на цей процес.

Питання, які постають при дослідженні даної проблеми, розглядали А. Сміт, Д. Рікардо, А. Лаффер, Ю. Б. Іванов, А. Крисоватий, О. Шевчук та ін.

Метою статті є визначення особливостей формування та проблемних питань податкової політики України, а також взаємодії платників податків і контролюючих органів у сфері оподаткування.

Поняття податкової політики є багатоаспектним, її розглядають як частину фінансової, бюджетної політики та ін. Під податковою політикою розуміють систему заходів, які проводяться державою у сфері податків і зборів; частину фінансової політики держави [1, с. 260]; або діяльність держави зі створення та забезпечення функціонування системи оподаткування [2, с. 53].

Складовими податкової політики можна назвати: принципи оподаткування; законодавство з питань оподаткування; систему взаємовідносин між платником податку та контролюючими органами, визначену законодавчо [3, с. 21].

У Законі України "Про систему оподаткування" встановлено 11 принципів формування системи оподаткування: стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції, підприємницької діяльності та інвестиційної активності; обов'язковість; рівнозначність і пропорційність; рівність; економічна обґрунтованість; рівномірність сплати; компетентність; єдиний підхід; доступ-

---

© Демидко І. В., 2007

ність [4]. Прийняття даних принципів не може вирішити всіх проблем, які виникають в економіці через недосконалу і неоптимальну податкову політику в Україні.

Однією з проблем податкової політики є те, що немає Податкового кодексу, який би систематизував законодавчу базу, яка накопичилась за роки незалежності в Україні. Отже, така складова, як законодавство з питань оподаткування, знаходиться на стадії формування і розвитку.

Щодо системи взаємовідносин між платником податку та контролюючими органами, то можна сказати, що існує ряд проблем у цій сфері. До суттєвих проблем податкових правовідносин слід віднести: некоректність методів роботи та неузгодженість завдань контролюючих органів у сфері оподаткування, низький рівень податкової культури платників податків, зокрема відсутність податкової свідомості, яка має спрямуватися на самостійне обчислення та добровільну сплату податків і зборів.

Підсумовуючи, зазначимо, що на даний момент податкова політика є слабкою ланкою в економіці України, так як має багато недопрацьовань в усіх своїх складових. Її першочерговими завданнями має стати прийняття Податкового кодексу, ефективна співпраця платників податків і податкових органів, оптимізація податкових навантажень з урахуванням визначеної стратегії розвитку економіки України.

Література: 1. Толкушкин А. В. Налоги и налогообложение: Энциклопедический словарь. – М.: Юристъ, 2001. – 524 с. 2. Корнус В. Принципи оподаткування як складова частина податкової політики та базис для побудови системи оподаткування // Бухгалтерський облік та аудит. – 2006. – №5. – С. 52 – 56. 3. Корнус В. Г. Взаємовідносини між контролюючими органами та платниками податків у системі оподаткування України як важлива складова податкової політики держави // Аудитор України. – 2006. – №05(89). – С. 20 – 25. 4. Закон України "Про систему оподаткування" від 18 лютого 1997 №77/97- ВР (зі змінами та доповненнями) // www.rada.gov.ua

УДК 336.225.3

Криворучко Т. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ПОДАТКОВИМИ ОРГАНАМИ І ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ

The author considers the opportunity to improve the existing relations between taxers and taxpayers and their prospective collaboration and mutual understanding.

Перехід української економіки на ринкові відносини потребує вдосконалення як податкової системи взагалі, так і одного із найважливіших її аспектів — взаємовідносин між податковими органами та платниками податків. Важливою й актуальною складовою податкової системи будь-якої країни є відносини довіри та партнерства, що складаються між податковим органом і платником податку. Саме ці відносини є індикатором податкової культури як платників, так і податкових органів. Вони спрямовані на усвідомлення необхідності сплати податків і зборів, а також на виникнення бажання добровільної сплати платниками. З боку ж податкових органів це заходи, які мають сприяти підвищенню податкової культури громадян, а також проведення роз'яснювальних робіт щодо норм податкового законодавства.

Через те що становлення податкової системи України відбувалося на тлі системної перебудови економіки і акцент у побудові системи оподаткування робився на фіскальну функцію, тобто на забезпечення необхідних надходжень до бюджету, то система взаємовідносин між платниками податків та податковими органами залишилася поза увагою як науковців, так і законодавців.

На жаль, в економічній літературі мало уваги приділяється формуванню партнерських, цивілізованих взаємовідносин між платниками податків і податковими органами, публікацій на дану тематику майже немає. Серед фахівців-економістів, які досліджували дане питання виділяють: М. Азарова, І. Лініну, А. Соколовську.

Мета роботи — виділення однієї із найважливіших складових частин податкової політики, а також розгляд розвитку взаємовідносин між учасниками податкового процесу в сучасних умовах, надання пропозицій щодо вдосконалення вже існуючих взаємозв'язків між податківцями і платниками.

Податкову політику можна розглядати як систему відносин між державою і платниками податків, тобто можна сказати, що це неформальний кодекс поведінки всіх учасників податкового процесу [1]. На податкову політику платників також має великий вплив загальноекономічний стан у

© Криворучко Т. І., 2007

країні. Тобто чим стабільніше економіко-політичне становище, тим більше податкова система спрямована на позитивне врегулювання взаємовідносин платників податків з державою [2]. Взаємовідносини між платниками податків і податковими органами є досить складною системою з багатьма елементами та їх взаємозв'язками і динамікою.

У процесі дослідження пропонуються наступні напрямки вдосконалення вже існуючих взаємозв'язків між податківцями і платниками:

скоротити строки розгляду письмового звернення до органів ДПІ за консультацією;

налагодити дієвий механізм нагородження сумлінних платників податків;

налагодити в органах ДПІ дійсно ефективну роз'яснювальну роботу щодо норм податкового законодавства, а також збільшити кількість надання консультацій;

налагодити в органах ДПІ профілактично-попереджувальну роботу податкових порушень [1].

Отже, шлях до рівноправних партнерських відносин — це шлях до високої податкової культури, легалізації бізнесу, покращення діяльності податкової системи [1], а отже, це дозволить зменшити видатки, які направляються на утримання податкової служби і сприяють збільшенню надходжень до дохідної частини бюджету.

Література: 1. Корнус В. Взаємовідносини між контролюючими органами та платниками податків у системі оподаткування України // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №8. – С. 37 – 41. 2. Панченко В. І. Податкова політика як засіб впливу на фінансово-економічні процеси в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №9. – С. 94 – 99. 3. Шабліста Л. М. Податкова політика України в трансформаційний період // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – №3 – 4. – С. 26 – 33.

Сівуха А. О.

УДК 336.24

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ УХИЛЕННЯ ВІД ПОДАТКІВ

In the article the economic motives of tax avoidance are uncovered. Means and reasons of tax dodging are determined. Methods of struggling with fiscal evasion are offered.

Позитивні тенденції соціально-економічного розвитку України потребують їх посилення і зміцнення шляхом стимулювання чинників економічного зростання та активізування заходів протидії явищам і процесам, які перешкоджають подальшому поповненню бюджету держави. До таких явищ, безумовно, належить "тінізація" економічної діяльності, масштаби якої досягли розмірів, загрозливих для національної безпеки країни [1]. Недосконалість діючого податкового законодавства та бажання отримати максимальні доходи або прибутки створюють для платників величезну спокусу недоплатити або взагалі ухилитися від сплати податків і зборів та інших неподаткових платежів.

Масштаби "тінізації" економіки в Україні обумовлені значним рівнем податкового тиску і порівняно невисокою вартістю ухилення від сплати податків, а також надмірним державним регулюванням на мікрорівні, що суттєво збільшує операційні витрати на ведення легального бізнесу. Розглядаючи податковий тиск як причину, необхідно зазначити, що платники вдаються до приховування своїх доходів від оподаткування, якщо вартість такого приховування нижче за вигоди, які воно дає. Це економічне міркування описується у роботі [2] формулою:

$$B^{te} + B^{cc} > C^e + C^h + piC^r + C^{tm},$$

де B^{te} – розмір податку, від сплати якого ухиляються;

B^{cc} – заощаджена вартість виконання податкового законодавства;

C^e – прямі витрати на ухилення від податків;

C^h – непрямі витрати на приховування ухилення від податків;

p – ризик бути спійманим;

C^r – вартість ризику, залежна від штрафних санкцій, вірогідність тюремного ув'язнення і від того, як суб'єкт сприймає ці види покарання;

i – ступінь упевненості в покаранні, яка залежить від непідкупності урядовців;

C^{tm} – податкова етика (особистий дискомфорт, залежний від того, якою мірою особа відчуває себе винною в несплаті податків, а також від того, як сильно вона турбуватиметься; вплив оточення залежить від того, чи роблять те ж друзі, родичі, колеги і чи вважають вони це прийнятним).

© Сівуха А. О., 2007

До найбільш розповсюджених шляхів ухилення від сплати податків можна віднести наступні: неподання документів, пов'язаних із їх обчисленням і сплатою до бюджетів або державних цільових фондів (податкових декларацій, розрахунків, бухгалтерських звітів і балансів тощо); приховування об'єктів оподаткування; заниження цих об'єктів; заниження сум податків, зборів, інших податкових платежів; приховування факту втрати підстав для одержання пільг з оподаткування або їх відсутності; незаконне бюджетне відшкодування з державного бюджету.

Виходячи з вищевказаного, можна виділити три основні причини, які спонукають до ухилення від сплати податків у різних його проявах: причини соціально-економічного характеру; причини організаційного характеру; причини правового характеру.

Масштаби приховування доходів від оподаткування в Україні свідчать про те, що вартість приховування їх є нижчою вартості отримуваних вигод від господарювання. Аналіз складових цієї вартості дає можливість зробити висновок, що вплинути на поведінку платника, тобто на його наміри приховувати доходи, можна лише шляхом продуманої податкової політики, спрямованої на зниження податкових ставок; забезпечення превалювання величини граничної ставки штрафних санкцій над граничною ставкою податку; спрощення процедури адміністрування податків, але забезпечення невідворотності покарання; підвищення податкової етики [3].

До числа перелічених заходів щодо вдосконалення податкової політики слід приєднати проблемні питання, які потребують свого вирішення в податковому законодавстві: систематизація податкового законодавства в консолідованому документі (податковий кодекс); удосконалення методики контролю за виплатою бюджетного відшкодування; дотримання принципу соціальної справедливості при адмініструванні основних податків і зборів; посилення відповідальності посадових осіб за необ'єктивне проведення податкових перевірок; чітке та єдине трактування норм податкового законодавства.

Розв'язавши ці та інші проблемні питання у сфері законодавчої діяльності, Україна матиме можливість створити сприятливі умови для зменшення втрат бюджету та зменшення кількості неплатників податків, які ухиляються від свого конституційного обов'язку цілком свідомо.

Література: 1. Дудоров О. О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти: Монографія. – К.: Істина, 2006. – 648 с. 2. Уманцев Ю. М. Офшорне підприємство у сучасній економіці: Монографія / Ю. М. Уманцев, Ю. А. Швед. – К.: Атіка, 2004. – 144 с. 3. Иванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів. Наукове видання / Ю. Б. Иванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба. – Харків: ХНЕУ, 2006. – 240 с.

УДК 336.225

Єрьоміна В. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТКОВІ МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

In the article the tax methods of small-scale business stimulation are revealed. Small-scale business is a leading power, which helps us create positive structural changes on the economy of Ukraine, also to form the ground for providing employment of population, creating new work places and preventing unemployment growth.

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки і, як наслідок, підвищення конкуренції на ринках постало питання про необхідність стимулювання малого бізнесу.

Метою підтримки малого бізнесу в Україні є створення умов для позитивних структурних змін в економіці; підтримка вітчизняних виробників і т. п.

Актуальність питання, яке розглядається, полягає в тому, що без малого бізнесу ринкова економіка ні функціонувати, ні розвиватися не в змозі. Становлення його та розвиток — це одна з основних проблем економіки. Метою даної статті є визначення ролі методів податкового стимулювання суб'єктів малого підприємництва в Україні.

У зв'язку з розвитком малого бізнесу в Україні протягом останніх років цим питанням займаються все більше вчених-економістів: І. Єгоров, В. Михайлов, Н. Вернер, В. Дубровський та багато інших.

Основні напрямки державної підтримки малого бізнесу в Україні полягають у формуванні умов для підготовки та перепідготовки, а також підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого

© Єрьоміна В. А., 2007

підприємництва; фінансово-кредитній підтримці малого бізнесу та ін. Однак найголовнішим і найбільш значущим фактором розвитку та підтримки малого підприємництва є податкові методи його стимулювання [1].

Податкові методи стимулювання полягають у запровадженні спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності, а також введенні системи пільг для суб'єктів малого підприємництва на території України.

Загальне податкове навантаження на економіку (суб'єктів господарювання) у формі сукупних вимог до платників податків складає станом на 2005 рік близько 83,5% від обсягу ВВП України [2].

Введення спрощеної системи оподаткування повинно бути стимулюючим фактором для виходу більшості кількості підприємців з тіньового сектору економіки. Але як показує досвід, цього, на жаль, в Україні поки що досягти не вдається. Підприємці, користуючись спрощеною системою оподаткування, не бажають виходити з "тіні", так як вважають, що держава забирає все напрацьоване, а, знаходячись у так званій "тіні", можливо хоча б щось приховати для себе. Дана проблема повинна розглядатися, перш за все, не на рівні реформування податкової системи в цілому, а на рівні роз'яснювальних робіт з платниками податків. Про це, з одного боку, може свідчити менталітет наших громадян, а з іншого — відношення уряду до цієї проблеми, так як про дану проблему знають усі, а вирішують її тільки на словесному рівні. Однак реформування податкової системи вкрай необхідне, а також, перш за все, розмежування умов оподаткування між різними платниками податків. Необхідність розмежування потрібна для того, щоб створити такі умови розвитку малого бізнесу на території України, при яких підприємець сам захоче вийти на легальний шлях ведення бізнесу, і це не буде для нього тягарем.

Також слід зазначити, що посилення стимулювання малого бізнесу на території України може спричинити великий поштовх до розвинення корупції, яка і так у досить великих масштабах прогресує в нашій країні, а також стати дуже зручним способом ухилення від оподаткування внаслідок нечіткого законодавчого регулювання спрощеної системи оподаткування.

Що стосується податкових пільг, то зараз необхідно здійснити перехід до застосування нульових ставок податків для суб'єктів сфери соціально-культурних послуг, науки, громадських і політичних організацій та ін.; застосування пільгових (нульових, знижених) ставок ПДВ при здійсненні інвестицій, купівлі товарів соціального значення, наданні і придбанні товарів сільськогосподарських підприємств та ін.

Отже, для подальшого ефективного розвитку малого підприємництва в Україні потрібне регулювання економічних і соціальних процесів за допомогою податкових пільг, які потребують серйозного наукового обґрунтування з точки зору їх доцільності використання в кожному конкретному випадку, а також оцінки порівняльної ефективності досягнення поставленої мети при використанні різних варіантів податкового пільгування і в сполученні з іншими інструментами державного регулювання.

Література: 1. Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва" 19.10.2000 р. №2063-III // ВВРУ. – 2000. – № 51 – 52. С. 447. 2. Лановой В. Концепція реформування податкової системи України / В. Лановой, М. Альперович // <http://www.dkrp.gov.ua/>

Молчанова Т. С.

УДК 336.226.212.1

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЕННОСТИ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ДОХОДОВ ОТ ПРОДАЖИ НЕДВИЖИМОСТИ

The article is devoted to the characteristic features of incomes from realty selling taxation. The legislative base is analyzed and disclosed.

Актуальность данной темы состоит в том, что налог на доходы физических лиц от продажи недвижимости в настоящее время вызывает у многих налогоплательщиков вопрос, в том числе и у нотариусов, которые в соответствии с законом, в свою очередь, выступают налоговыми агентами. От правильности понимания этого закона зависит правильность исчисления налогооблагаемого дохода с недвижимого имущества.

Согласно Закону Украины от 22.05.2003 г. №889 [1] объектом налогообложения является какой-либо доход, начисленный (выплаченный) в пользу налогоплательщика в течение отчетного налогового периода, в состав которого входят доходы от продажи движимого и недвижимого имущества, расположенного на территории Украины, а также доход в виде стоимости унаследованно-

---

© Молчанова Т. С., 2007

го и полученного в подарок имущества. Порядок налогообложения доходов физических лиц от продажи объектов недвижимого имущества определен ст. 11 Закона Украины [1]. В соответствии с заключительными положениями Закона и изменениями, внесенными к нему, действие ст. 11 было приостановлено на 2004 – 2006 гг.

До 2007 года налог на недвижимость не вводился из-за трудоемкости его исчисления, и нотариусы отказывались выступать в роли налогового агента.

С 1 января 2007 года с переходом на более понятную систему налогообложения нотариусы будут обязаны выполнять требования Закона [1] и выступать в роли налогового агента. Нотариус, который удостоверил договор отчуждения объекта недвижимости, обязанный прислать информацию о таком договоре налоговому органу по налоговому адресу налогоплательщика в сроки, установленные Законом для налогового квартала.

Начиная с 1 января 2007 г. не будет подлежать налогообложению доход, полученный налогоплательщиком от продажи (не чаще чем один раз в течение отчетного налогового года) жилого дома, квартиры или части квартиры, комнаты, садового дома (включая земельный участок, на котором расположены такие объекты, как хозяйственно-бытовые сооружения и здания), если общая площадь такого жилого дома, квартиры или части квартиры, комнаты, садового дома не превышает 100 м².

Если площадь такого объекта недвижимости превышает 100 м², часть дохода пропорционально сумме такого превышения будет подлежать налогообложению по ставке 1% от стоимости, которая приходится на объект недвижимости. При продаже чаще, чем 1 раз в год, объект недвижимости будет подлежать налогообложению по ставке, определенной в п. 7.2 ст. 7 Закона [1].

В таком самом порядке подлежит налогообложению доход от продажи объекта незавершенного строительства.

Налог должен быть оплачен самостоятельно до нотариального свидетельства договора купли-продажи через учреждения банков в сумме, определенной налоговым агентом, то есть нотариусом, который удостоверяет соответствующий договор за наличием оценочной стоимости такой недвижимости и документа об оплате налога сторонами договора.

Литература: 1. Закон Украины "О налоге на доходы физических лиц" от 22 мая 2003 г. №889 // www.liga.kiev.ua
2. Система оподаткування в схемах і таблицях. Ч. 2. Оподаткування фізичних осіб. Ч. 3. Податковий менеджмент: Навч. посібник. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 304 с.

УДК 336.22

Комарова Г. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СТИМУЛЮЮЧА ФУНКЦІЯ ПОДАТКІВ У ТРАНЗИТИВНІЙ ЕКОНОМІЦІ

In the article the author determines the directions of intensifying the stimulative role of taxes and stimulating potentials of taxes on economic activity in transitive economic of Ukraine.

Більшість постсоціалістичних країн при переході до ринкової економічної системи зіткнулися з серйозним розбалансуванням системи державних фінансів, значним спадом виробництва, посиленням соціального напруження та іншими проблемами перехідного періоду. Вони стали наслідком дії фіскальної складової оподаткування, що зумовлено необхідністю наповнення державного бюджету. Значне фіскальне навантаження призводить до підриву економічних стимулів до розширення виробництва, ухилення від оподаткування тощо, що врешті-решт призводить до скорочення бюджетних находжень. Така ситуація зумовлює необхідність застосування регулюючого впливу податків, а саме його стимулюючого прояву. Цим пояснюється актуальність вивчення світового досвіду використання стимулюючої функції податків та перенесення його на економічні системи країн з транзитивною економікою.

В Україні регулюючим та стимулюючим чинникам оподаткування присвячено низку наукових праць учених-фінансистів: О. Василика, В. Федосова, П. Мельника, А. Соколовської, Л. Шаблицької, Т. Єфименко, І. Луїної, С. Юргелевича, М. Кучерявенка, О. Мещерякової, В. Буряковського та ін. [1]. Постійна зміна економічного середовища в умовах ринкових трансформацій, а також окремим фіскальним механізмів за певних обставин і часу потребує розширення та подальших досліді-

---

© Комарова Г. В., 2007

дження із зазначеної проблематики. Виходячи з цього, метою публікації є розкриття складових стимулюючого потенціалу податків та їхнє застосування в умовах перехідної економіки.

В Україні податкове стимулювання віднайшло своє відображення в системі принципів побудови системи оподаткування, викладених у Законі України "Про систему оподаткування" (від 18.02.97 №77/97-ВР) [2]. Весь комплекс засобів стимулюючого впливу можна розділити на кілька груп, а саме локальні податкові пільги, спеціальні податкові режими та альтернативні системи оподаткування [3]. Що стосується транзитивної економіки, то специфіка умов її розвитку потребує застосування зазначених важелів на засадах фіскальної достатності, економічної ефективності, соціальної справедливості, стабільності та гнучкості [4]. На жаль, у нашій країні, де система оподаткування формувалась шляхом пристосування наявної податкової структури до нових умов господарювання, недотримання принципу економічної обґрунтованості податкової політики, зміни в законодавстві, посилення нестабільності призвели до негативного впливу на політику підприємств та зруйнування стратегії їхнього розвитку, що не могло не відбитися на загальному результаті діяльності підприємницького сектору і, врешті-решт, на обсягах податкових надходжень держави. Застосований механізм відновлення підприємницького потенціалу країни шляхом використання важелів податкового стимулювання не був достатньо налагоджений, що призвело до розповсюдження зловживання податковими преференціями, що зумовило недоотримання державою потрібних коштів.

Зазначене пояснює й зумовлює необхідність впровадження ефективної та дієвої податкової політики з узгодженим механізмом налагодженого фіскального (зі встановленням оптимальних ставок оподаткування) і виваженого стимулюючого (з наданням податкових пільг тим підприємствам, котрі виконують вимоги держави щодо пріоритетного розвитку промисловості) [5]. Тобто особливості економіки перехідного періоду вимагають ретельно розроблених фіскальної та стимулюючої складових податкової політики держави, в якій домінуюча стимулююча система впливу базувалась б на чіткому і злагодженому процесі фіскального стягнення.

Література: 1. Мельник В. М. Обмежувальна та стимулювальна роль податків // *Фінанси України*. – 2006. – №1. – С. 31 – 37. 2. www.rada.com.ua. 3. Єфименко Т. Пільги у системі оподаткування в Україні // *Вісник Української академії державного управління*. – 2001. – №2. – Ч. 2. – С. 255 – 260. 4. Иванов Ю. Б. *Современные проблемы налоговой политики: Учебное пособие* / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 328 с. 5. Паентко Т. Шляхи оптимізації пільг у системі оподаткування доходів з урахуванням міжнародного досвіду // *Вісник національної академії державного управління*. – 2004. – №4. – С. 236 – 242.

Козлов Е. Н.

УДК 339.0.012

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В НАЛОГООБЛОЖЕНИИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ ОПЕРАЦИЙ

The article is devoted to the problem of the monetary and financial control improvement in the external economic operations taxation. In this article the author emphasizes some lacks of the Ukrainian tax legislation in sphere of foreign trade activities, and the ways of their elimination are offered.

Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [1] дає можливість отечественним підприємствам вільно виходити на мирові товарні та фінансові ринки з метою реалізації продукції. Несомненно, ВЕД підприємства потребує в державному регулюванні міжнародних операцій. Одним із напрямків такого регулювання являється фінансовий контроль, який в значительній мірі залежить від взаємодії контролюючих органів та законодавства.

В останнє время этой проблеме было посвящено множество научных работ отечественных ученых-экономистов: А. С. Булатова, М. Я. Азарова, О. А. Десятюка, В. С. Яспольского и др. Однако вопросы усовершенствования валютно-финансового контроля не были всесторонне изучены. Поэтому целью данной работы является определение ряда недостатков украинского законодательства в сфере ВЕД, а также разработка конкретных предложений по их усовершенствованию.

© Козлов Е. Н., 2007

Тем временем проблема существования пробелов в украинском законодательстве приобрела значительных размеров. Например, в финансово-налоговом регулировании ВЭД очень часто предприниматели, став экспортерами, создают целую цепь предприятий, часть из которых занимается только экспортом и обращается к государству с целью возмещения значительных сумм НДС. Таким образом, на взгляд автора, вся система контроля над экспортно-импортными операциями нуждается в значительной доработке.

В соответствии с законодательством стран — членов организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) — налоговые органы имеют прямой или опосредованный доступ к банковской информации с целью верного налогообложения. Более того, Комитет по фискальным вопросам ОЭСР в официальном отчете от 12.04.2000 г. призвал страны, желающие стать членами этой организации, пересмотреть собственные законы и нормативные акты по вопросам неприкосновенности банковской информации. Как видим, Украине просто необходимы изменения на законодательном уровне [2].

В современных условиях, когда контролирующими органами применяются определенные меры по предотвращению отмывания денег при экспортно-импортных операциях, проводится отслеживание сомнительных операций в сфере ВЭД, уместно, на взгляд автора, было бы соответствующие функции передать недавно созданному Департаменту финансового мониторинга Минфина.

Соответствующие меры позволят, во-первых, освободить налоговые органы от несвойственных им функций. Во-вторых, уменьшится количество внеплановых проверок и повысится эффективность работы отделений налогового контроля в сфере ВЭД. В-третьих, органам Департамента финансового мониторинга Минфина откроется широкое поле деятельности по предотвращению легализации доходов, полученных незаконным путем.

Поэтому в составе Департамента Минфина уместно сконцентрировать не только всю имеющуюся информацию (от налоговых, таможенных органов, банковских учреждений), но и предоставить права этому подразделению по проверке участников ВЭД и применению к ним финансовых санкций.

Таким образом, для повышения эффективности государственного контроля в сфере финансово-валютных отношений необходимо усовершенствовать обмен информацией между подразделениями финансово-валютного контроля при наличии централизованной координации на государственном уровне.

Литература: 1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.91 // Відомості Верховної Ради. – 1991. – №29. 2. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади. Навч. посібник. – Львів: Львівська політехніка, 2002. – 320 с. 3. Янушевич Я. Борьба с незаконным возмещением НДС. – К.: УНИКОМ, 2002. – 88 с.

УДК 336.225

Морозова А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СОВРЕМЕННАЯ МОЛОДЕЖЬ И ЕЕ НАЛогоВАЯ ОСВЕДОМЛЕННОСТЬ

In the article the author reviews contemporary young people as a pledge for our country future development and examines their familiarity with the matters of taxation. An interrogation among students of higher educational establishments have been carried out.

На сегодняшний день проблематике налогообложения посвящено огромное количество работ замечательных ученых [1; 2], но их исследования в основном направлены на обсуждение самой системы налогообложения, в то время как вызывает интерес отношение к ней непосредственных ее участников — налогоплательщиков, из общей массы которых, прежде всего, следует выделить тех, кто на данный момент обучается в вузах.

Как известно, будущее страны — это ее подрастающее поколение. Цель данной статьи — определение багажа знаний современной молодежи в области налогообложения; насколько существующая система налогообложения в Украине понятна и доступна современной молодежи, так как в будущем на ее плечи ложится ответственность как за формирование государственного бюджета, так и за существование самого государства. Другими словами, сделана попытка определить,

---

© Морозова А. А., 2007

насколько это будущее стабильно, для чего была составлена анкета и с помощью ICQ-messenger проведен опрос круга респондентов 18 – 22 лет.

Основными задачами анкетирования были:

- определение количества времени, которое уделяется (и уделяется ли вообще) изучению налогообложения в вузах, где этот предмет не является профилирующим;
- определение заинтересованности самих студентов в изучении налогообложения;
- установление наиболее популярных источников получения информации об интересующем предмете.

В опросе приняли участие 92 респондента из всех регионов Украины, учащиеся вузов III – IV уровня аккредитации гуманитарных, медицинских, технических, юридических, экономических и других специальностей.

Согласно полученным данным, налогообложение входит в список профилирующих предметов только для 12% опрошенных (для юридических и финансовых специальностей). Для остальной массы доминирует ответ "точно сказать не могу, иногда вскользь упоминается" (82%, технические и гуманитарные специальности). Незначительное количество (5%) изучает налогообложение отрывочно в различных дисциплинах (гуманитарные специальности, младшие курсы) и менее 1% "о таком вообще не слышали".

Из массы респондентов, для которых налогообложение не является профилирующим предметом, одна половина редко интересуется ситуацией в данной отрасли (46,5%), а другая — "иногда" (48%). Остальные голоса равномерно распределились между ответами "нет", "часто", "да" и "да, регулярно".

Наиболее популярным источником информации (причем почти единогласно) признан Интернет (93%). Далее идут периодические издания (причем за Вестник ВПУ был всего 1 голос), радио и ТВ, на самом последнем месте — занятия в университете.

Также большинство респондентов желает полностью изменить либо внести коррективы в систему налогообложения. Чаще всего встречается предложение об увеличении числа льгот и снижении ставок налогов.

Систематизировав и проанализировав полученные данные, имеем весьма неприглядную картину:

- малое количество специальностей, для которых налогообложение — профилирующий предмет;
- недостаточная осведомленность в этом вопросе молодежи, избравшей другие специальности (яркое свидетельство тому — предложение увеличить льготы и снизить ставки налогов, ведь бремя возмещения означенных выплат ложится на плечи тех, кто платит налоги "по полной программе", то есть тут налицо незнание элементарных взаимодействий внутри системы налогообложения [1]);
- недостаточная популяризация этого предмета в СМИ.

Оправданием сложившейся ситуации может служить то, что специальности, напрямую связанные с налогообложением, стали преподаваться в вузах Украины сравнительно недавно. На данный момент проблемой также является стереотипность мышления большинства студентов.

Для улучшения сложившейся ситуации можно предпринять следующие шаги:

- размещение информации, относящейся к налогообложению, на веб-сайтах в виде баннерной рекламы;
- введение во всех вузах общего курса налогообложения в качестве отдельного предмета.

Литература: 1. Иванов Ю. Б. Современные проблемы налоговой политики: Учебное пособие / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 328 с. 2. Иванов Ю. Б. Податкова система: Підручник / Ю. Б. Иванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с. 3. Кравченко А. И. Социология: Учебник / А. И. Кравченко, В. Ф. Анушин. – СПб.: Высшая школа, 2006. – 432 с.

Черняк Г. М.

УДК 336.22

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА НАПРЯМИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

The article considers the problems of the taxation policy in Ukraine taking in account pricing, investments and long-term loans for industry in Ukraine. The ways of its improvement are elaborated.

Податкова політика впливає на економіку, відтворення виробничих процесів, розподіл доходів у суспільстві і добробут населення. На сьогодні проведені значні зміни у податковій політиці, впроваджені справедливі принципи оподаткування, скасовані деякі податки. Але поряд із цим виникає питання необхідності здійснення регулювання податкової політики, системи оподаткування.

© Черняк Г. М., 2007

Питання оподаткування досліджували такі видатні вчені-економісти, як А. Сміт, Дж. Кейнс, В. Базилевич, І. Мазур, Р. Галимзянов, С. Каламбет, В. Калюжний, І. Мельник. Аналіз розвитку податкової політики з метою її спрямування на забезпечення економічного розвитку, підвищення добробуту населення та виходу коштів з тіньової економіки є актуальним питанням сьогодення [1].

Мета статті — вивчення впливу податкової політики на фінансово-економічний стан держави і підприємств, а також можливості сприяння оптимального оподаткування на розвиток стабільних виробничих процесів.

Основним важелем впливу податкової політики на суб'єктів господарської діяльності є податкова система. Мета податкової системи — забезпечення надходжень коштів до бюджетів, органів законодавчої, виконавчої, судової влади, здійснення соціально-економічних програм. Повнота та своєчасність сплати податкових платежів надає можливість державі і державним структурам стабільно існувати й забезпечувати прогресивний процес розвитку.

Коливання податкової політики, зміни порядку, ставок, принципів оподаткування, відповідальності за порушення податкового законодавства, впровадження нових податків впливає на економічні процеси, провокує зростання цін, інфляцію, погіршення фінансового стану платників, припинення діяльності тощо. Рациональна податкова політика дасть можливість платникам уникати складних фінансово-економічних ситуацій, займатися стабільною діяльністю. Податкова політика регламентує основні напрямки діяльності контролюючих органів, відповідальних за забезпечення надходження коштів до бюджетів, впливає на взаємовідносини між державою та платниками [2].

Усі можливі коливання податкової політики безпосередньо пов'язані з ціноутворюючою політикою внутрішнього валового продукту. ВВП складається з вартості матеріальних благ, які створені в країні за відповідний період та призначені для задоволення потреб суспільства. Він є одним із головних джерел податкових платежів. Для подальшого збільшення ВВП необхідно здійснювати розширення виробництва. А виробничі процеси потребують систематичного оновлення та відшкодування використаних виробничих запасів. Стабільний економічний розвиток платників неможливий без розширеного відтворення витрачених у технологічних процесах засобів виробництва і запасів. Податкова система не повинна втручатися й перешкоджати діяльності платників податків [3].

Отже, для забезпечення переваги економічної вигоди сплати податків потрібний досконалий контроль за дотриманням вимог чинного законодавства зі сплати податків. Необхідно розширити фискальні функції контролюючих органів, відповідальних за надходження до бюджетів.

Податкова політика впливає на загальний економічний та політичний стан у країні. Збільшення податкового навантаження тягне за собою зростання цін, інфляцію. А раціональність оподаткування, гнучкість відповідно до вимог часу забезпечує стабільний розвиток при задоволенні потреб держави і платників.

Література: 1. Каламбет С. В. Удосконалення формування податкової системи / С. В. Каламбет, А. В. Антонов // *Фінанси України*. – 2001. – №5. – С. 82 – 86. 2. Азаров М. Я. Відмивання грошей: кримінально-правова кваліфікація, запобігання злочинності, законодавство та міжнародний досвід: Навчальний посібник для студентів навчальних закладів / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, П. В. Мельник. – Ірпінь, 2004. 3. Закон України "Про порядок погашення податкових зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 р. №2181-111.

УДК 336. 226. 221

Щебеліст Ю. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СПАДЩИНИ ТА ПОДАРУНКІВ

The author examines foreign experience of inheritance and grant taxation, analyzes the major problems of introducing such taxation in Ukraine.

В Україні, як і у більшості розвинених країн, передбачено оподаткування спадщини та подарунків у складі системи оподаткування доходів фізичних осіб. Правила оподаткування цих видів доходів загалом однакові та регламентуються статтями 13, 14 Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" [1].

© Щебеліст Ю. Ю., 2007

У зв'язку зі змінами Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" [2] щодо оподаткування спадщини і дарування, які ухвалила Верховна Рада України від 1 січня 2007 року, метою даної статті є розгляд нових норм цього Закону.

Отримання спадщини, відповідно до Цивільного кодексу України [3], здійснюється за заповітом або за законом. Для цілей оподаткування об'єктів спадщини податком з доходів фізичних осіб не має значення, яким саме чином переходить об'єкт спадщини до платника податку. Податком обкладається виражена в грошовому еквіваленті вартість спадкового майна.

Так, з 1 січня 2007 р. кардинально змінилися ставки податку з доходів фізичних осіб при оподаткуванні спадщини:

нульовою ставкою оподатковується (тобто не оподатковується) будь-який об'єкт успадкування, отриманий членом сім'ї спадкодавця першого ступеня споріднення. У 2006 р. застосовувалися різні ставки залежно від виду об'єкта спадщини, а також від того, ким є спадкоємець — членом подружжя чи іншим членом сім'ї першого ступеня споріднення;

ставкою 5% оподатковується будь-який об'єкт спадщини, отриманий спадкоємцем, який не є членом сім'ї першого ступеня споріднення;

ставка у розмірі 15% застосовується до спадщини, яка отримана від спадкодавця-нерезидента. Ця ставка зменшена удвічі.

Крім цього, даними змінами виключена норма (п. 13.3 Закону №889), за якою доходи, отримані у вигляді сплати за використання права інтелектуальної власності спадкодавця, у тому числі роялті, незалежно від того, чи є їхній одержувач спадкоємцем першого рівня споріднення чи ні, оподатковувались ставкою у розмірі 13%.

Зі змінами також вступає в силу нова норма, згідно з якою при одержанні спадщини у вигляді об'єктів майна, готівкових чи безготівкових грошових коштів, у тому числі депозитних сертифікатів, сертифікатів, наданих інвалідам першої групи, дитині-сироті чи дитині, яка позбавлена батьківської опіки, застосовується нульова ставка податку.

Стосовно ж дарування, то зі змінами до Закону №889 [1] з 1 січня 2007 року введена норма, згідно з якою додають доходи, даровані батьками своїм дітям, а також дітьми батькам, у межах їхньої частини загального сукупного майна.

Але в оподаткуванні спадщини лишається невизначеним питання вартості успадкованого майна. У ст. 13 Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" зазначена лише необхідність надання нотаріусами інформації про видачу свідоцтва про право на спадщину податковому органу у терміни, встановлені для податкового кварталу за формою, визначеною Державною податковою службою України. Тому необхідним є розробка порядку стосовно визначення вартості успадкованого майна або майна, яке перейшло шляхом дарування.

Оподаткування дарувань виступає інструментом зниження можливостей легального ухилення від податку на спадщину через зміну юридичної форми здійснення трансферту.

Література: 1. Цивільний кодекс України // www.liga.com.ua 2. Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб" від 22.05.03 р. // www.rada.gov.ua 3. Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб" стосовно оподаткування спадщини від 19.01.2006 р. №3378-IV // www.rada.gov.ua

---

Мищенко В. С.

УДК 336.226.1

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЧАСТНЫЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬ И НАЛОГ НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ

This article is devoted to interaction between private entrepreneur and VAT. Percentage rate which is applied to the private entrepreneur is given.

НДС является главным непрямым налогом в Украине и основным источником пополнения доходной части бюджета. За время своего существования ставка НДС снизилась с 28% до 20%. Этот налог, введенный еще в 1992 году, и сегодня выступает основным источником внутренних цен, ограничения совокупного спроса, снижения конкурентоспособности отечественных товаров.

В п. 2.1 ст. 2 Закона Украины "Про НДС" [1] указано, что плательщиком этого налога является любое лицо, в том числе и частный предприниматель, которое: регистрируется по собственному желанию как плательщик этого налога; подлежит обязательной регистрации как плательщик

© Мищенко В. С., 2007

этого налога; импортирует товары в объемах, которые подлежат налогообложению этим налогом согласно этой статье. Регистрация частного предпринимателя как плательщика НДС осуществляется органом государственной налоговой службы по его местонахождению. С момента получения свидетельства плательщика НДС частный предприниматель имеет право выписывать налоговую накладную, должен составлять налоговую декларацию и платить налог в бюджет.

Основными составляющими при начислении НДС является налоговый кредит и налоговое обязательство. Налоговый кредит отчетного периода составляется из сумм налогов, начисленных в отчетном периоде в связи с приобретением товаров, работ, услуг, стоимость которых входит в состав валовых расходов производства и основных фондов или нематериальных активов, которые подлежат амортизации. Налоговый кредит в основном формируется на основании налоговых накладных. Налоговое обязательство отчетного периода состоит из сумм налога, начисленного плательщиком налога в отчетном периоде в связи с поставкой товаров, работ, услуг.

В ст. 6 Закона Украины "Про НДС" [1] предусмотрено две ставки НДС: 20% и нулевая ставка. Налог составляет 20% базы налогообложения и додается до цены товаров, работ, услуг. При экспорте товаров и сопутствующих такому экспорту услуг ставка налога составляет ноль процентов. Применение нулевой ставки означает, что налоговые обязательства частного предпринимателя приравниваются к нулю, но при этом у него существует право на налоговый кредит.

Проанализировав основные положения НДС, можно сделать выводы, что существуют определенные особенности относительно регистрации как плательщика НДС частных предпринимателей в зависимости от выбранного способа налогообложения своих доходов.

У частных предпринимателей, которые работают на едином налоге, объем от реализации продукции не должен превышать 500 тыс. грн. и ставка единого налога составляет не меньше 20 грн., но не больше 200 грн. в месяц. Частные предприниматели имеют право самостоятельно выбирать ставки единого налога (6% суммы выручки от реализации продукции без учета акцизного сбора или 10% суммы выручки от реализации продукции за исключением акцизного сбора) и тем самым могут выбирать себе меньшую ставку налогового обязательства.

НДС является одним из самых криминализованных налогов, это заключается в несовершенной законодательной базе. С целью повышения эффективности применения НДС необходимо, прежде всего, пересмотреть нормативные акты, регулирующие этот закон, а также такие вопросы: упрощенную систему налогообложения; базу налогообложения; операции, освобожденные от налогообложения; порядок начисления и уплаты налога; специальный режим налогообложения в свободных экономических зонах.

Литература: 1. Закон Украины "Про налог на добавленную стоимость" от 3 апреля 1997 г. №168/97-ВР (с изменениями и дополнениями) // www.rada.gov.ua 2. Габрук Е. Частный предприниматель и НДС // Вестник налоговой службы Украины. – 2006. – №40. – С. 22 – 28.

УДК 336.23

Бессараб Д. Б.

Студент 4 курса
финансового факультету ХНЕУ

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЛИЦЕНЗИРОВАНИЯ ПРОДАЖИ АЛКОГОЛЬНЫХ НАПИТКОВ

In the article the author reviews the aspects of improving the alcohol retail trade licensing. For example, an employer's time-limit of using cash register ended, in view of this he bought and registered a new cash register. Does he need to buy a new license for the new cash register on retail trade of alcohol drinks.

Согласно ст. 15 Закона Украины "О государственном регулировании производства и торговли спиртом этиловым, коньячным и плодовым, алкогольными напитками и табачными изделиями" (далее Закон №481) определен порядок выдачи лицензии на торговлю алкогольными напитками, согласно которому плата за лицензию на розничную торговлю составляет 8 000 грн. на каждый отдельный указанный в лицензии кассовый аппарат (как регистратор расчетных операций — РРО) или книгу учета расчетных операций (КУРО), находящиеся в месте торговли, а на территории сел и поселков – соответственно 500 грн. в год.

При подаче заявления на получение лицензии на розничную торговлю алкогольными напитками согласно Закону №481 в обязательном порядке указываются перечень РРО, находящихся в месте торговли, адрес места торговли, справка ГНИ о регистрации РРО, находящихся в месте тор-

---

© Бессараб Д. Б., 2007

говли. Сведения от заявителя переносятся в приложение к лицензии, в котором также указываются адрес места торговли, перечень кассовых аппаратов и информация о них, регистрационные номера КУРО, которые находятся на месте торговли.

Приказом ГНА Украины от 06.04.2005 г. №123 утверждены формы заявления о выдаче лицензии на право розничной торговли алкогольными напитками, табачными изделиями, заявления о внесении в ранее выданную лицензию на право розничной торговли алкогольными напитками перечня электронных контрольно-кассовых аппаратов, а также формы приложения и лицензии на право розничной торговли алкогольными напитками. Здесь же определено, что "в случае изменения сведений, указанных в выданной субъекту предпринимательской деятельности лицензии (за исключением изменений, связанных с реорганизацией субъекта предпринимательской деятельности), орган, выдавший лицензию, на основании заявления субъекта предпринимательской деятельности в течение трех рабочих дней выдает субъекту предпринимательской деятельности лицензию, оформленную на новом бланке с учетом изменений" [1].

Теперь при замене кассового аппарата лицензию менять необходимо, при замене РРО или приобретении нового его вначале нужно зарегистрировать и получить соответствующую справку, после этого следует обратиться в органы лицензирования с заявлением о внесении изменений в лицензию. В трехдневный срок предпринимателю должны выдать лицензию, оформленную с учетом изменений.

Следует отметить, что согласно ст. 17 Закона №481 за торговлю алкогольными напитками через кассовый аппарат (КУРО), не указанный в лицензии, к предпринимателю применяется штраф в размере 200% стоимости реализованной через такой кассовый аппарат (КУРО) продукции, но не менее 1 000 грн. Поэтому до внесения соответствующих изменений в лицензию осуществлять торговлю алкоголем через новый РРО не следует.

Литература: 1. Приказ ДПА України "Про організацію роботи регіональних управлінь ДААКДПА щодо видачі ліцензій на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами" від 06.04.2005 р. №123 // sta. gov. ua 2. Закон України "О государственном регулировании производства и торговли спиртом этиловым, коньячным и плодовым, алкогольными напитками и табачными изделиями" от 19.12.1995 г. №481/95-ВР // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1995. – №16. – С. 30. 3. Земцова А. Алкогольные лицензии на кассовые аппараты // Частный предприниматель. – 2007. – №3. – С. 25.

Булдикова М. В.

УДК 336.225.3

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СПРАВЛЯННЯ ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ ПЛАТНИКАМИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ

This article devoted to a problem of land-taxation in Ukraine. In the article there are also described the problems of Ukrainian legislation of the land market and recommendations on how to pay tax correctly.

Земля є національним багатством і знаходиться під охороною держави. Земельні відносини в Україні регулюються Конституцією України [1], Земельним кодексом України [2], а також прийнятими згідно з ними нормативно-правовими актами. Земельний кодекс — основний документ, який регулює земельні відносини в Україні. Завданням земельного законодавства є регулювання земельних відносин з метою забезпечення права на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад і держави, раціонального використання й охорони земель. Знання всіх нюансів плати за землю дозволяє правильно використовувати діюче законодавство з питань оподаткування землі та уникнути використання фінансових санкцій до платників земельного податку, забезпечить вчасні і повні надходження до бюджетів, а це сприятиме своєчасній оплаті зарплатні, пенсій та інших соціальних виплат населенню. Проблемами, що пов'язані з платою за землю, займалося багато вчених, серед них Р. Азарова, А. Кушина, А. Богдан, Н. Черноус та ін.

Основним законодавчим актом, що регулює земельні відносини в Україні, є Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. №2768-III, що набув чинності з 1 січня 2002 року [2].

Земельний податок — це обов'язковий платіж, що стягується з юридичних і фізичних осіб за користування земельними ділянками. Його сплачують власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі. Виняток складають орендарі й інвестори — учасники угоди про розподіл продукції. З останніх земельний податок за земельні ділянки, надані в користування у

© Булдикова М. В., 2007

зв'язку з укладенням угоди про розподіл продукції, замінюється розподілом між державою та інвестором виготовленої продукції на умовах такої угоди.

Згідно з пунктом 1 ст. 206 Земельного кодексу, використання землі в Україні є платним [2]. Плата за землю справляється у вигляді земельного податку або орендної плати. Об'єктом плати за землю є земельна ділянка, що перебуває у власності або користуванні, в тому числі на умовах оренди [3]. Окремо необхідно зупинитись на спірному питанні щодо справляння плати за землю платниками альтернативних систем оподаткування. Розглянемо одну з таких систем, а саме спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. Платники єдиного податку, згідно з ч. 5 ст. 6 Указу "Про внесення змін до Указу Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва", звільнені від плати (податку) на землю [4]. Платник єдиного податку має сплачувати лише орендну плату за землю і не має сплачувати земельного податку, тому що плата (податок) за землю в Законі про систему оподаткування визначена як загальнодержавний податок та збір (обов'язковий платіж) і є обов'язковим внеском до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду. Згідно з пп. 1 ст. 6 вищезазваного Указу, платники єдиного податку звільнені від "сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)" [4], що й є підтвердженням звільнення платника єдиного податку від сплати земельного податку. Що ж до оренди землі, то тут ситуація дещо інша, адже, орендуючи землю у власника, орендар сплачує орендну плату за землю не до бюджету або державного цільового фонду, а на рахунок орендодавця. Тобто орендар не звільнений від орендної плати, навіть якщо суму податку на землю включено до складу цього платежу. Орендар оформляє свої відносини з орендодавцем шляхом складання договору оренди, і ці відносини мають цивільно-правовий характер, тому регулювати питання сплати (або несплати) податку на землю можна виключно в межах таких договірних відносин між їх суб'єктами.

Отже, для правильної сплати обов'язкових платежів слід, по-перше, визначити, до якої категорії платників належить конкретна особа і чи має вона якісь пільги; по-друге, правильно обчислити розмір податку і, по-третє, своєчасно перерахувати його отримувачу.

Література: 1. Конституція України // <http://www.rada.gov.ua/const/constl.htm>. 2. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. №2768-III // <http://www.magnet.kiev.ua/pg/php?i=15> 3. Закон України "Про плату за землю" від 25.03.2005 р. №2505-IV (зі змінами та доповненнями) // http://www.nalog.od.ua/a.php?article_id=22198&rid=17 4. Указ "Про внесення змін до Указу Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" від 28.06.03 р. №746/99 // http://www.legaliti.kiev.ua/ILP/docs/Russian/R_727/HTML.

УДК 336.225.3

Ігнатухін О. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВИКОРИСТАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПРИ СПЛАТІ ПОДАТКУ НА ЗЕМЛЮ

This article is devoted to a problem of land-taxation in Ukraine and the problems of ownership right for the land. In the article there are also described problems of Ukrainian legislation of the land market and recommendations on how to pay tax correctly are given.

На сьогоднішній день основним нормативним документом, що регулює земельні відносини, є новий Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. №2768-III (далі — ЗК України) [1]. У статті 206 визначено, що використання землі в Україні є платним.

Хотілося б підкреслити, що відповідно до ч. 3 ст. 125 ЗК України без оформлення відповідних документів, які б підтверджували право власності чи користування земельною ділянкою, і державної реєстрації використання земельних ділянок забороняється. Тому щоб уникнути непорозумінь з контролюючими органами й можливих неприємних наслідків у вигляді адміністративної відповідальності, у випадку придбання будинку чи споруди, а також у разі використання земельної ділянки без належного оформлення слід подбати про одержання необхідного документа, який підтверджує право на дану земельну ділянку.

Земельні відносини в Україні посідають і посідатимуть одне з чільних місць у житті держави та суспільства. Тому цілком очевидно, що вони мають бути належним чином врегульовані на вищому законодавчому рівні. Так, ст. 14 Конституції України [2] проголошує, що земля є основним національним багатством, яке знаходиться під особливою охороною держави. А відповідно до ст.

© Ігнатухін О. С., 2007

13 земля України — об'єкт права власності українського народу, від імені якого права власника здійснюють органи державної влади й органи місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що згідно зі ст. 4 Закону "Про плату за землю" [3], розмір земельного податку не залежить від результатів господарської діяльності власників землі та землекористувачів. Інакше кажучи, навіть якщо фінансовий результат є негативним, суб'єкту господарської діяльності доведеться сплачувати земельний податок.

Обов'язок зі сплати даного податку настає відповідно до ст. 15 Закону "Про плату за землю" [3], власники землі й землекористувачі сплачують земельний податок із дня виникнення права власності чи права користування земельною ділянкою. Стаття 125 ЗК України [1] визначає, що право власності й право постійного користування земельною ділянкою виникає після одержання його власником чи користувачем документа, який засвідчує право власності або право постійного користування земельною ділянкою, а також його державної реєстрації. Таким документом є державний акт, форму якого затвердила Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження форм державного акта на право власності на земельну ділянку та державного акта на право постійного користування земельною ділянкою" від 2 квітня 2002 р. №449. Таким чином, одержання акта є моментом, починаючи з якого власники землі й землекористувачі стають платниками земельного податку.

Однак у зв'язку з тим, що інвентаризація земель в Україні поки що не завершена, далеко не всі підприємства, організації та громадяни оформили відповідні документи. Тому часто постає запитання про необхідність сплати земельного податку у випадку, якщо землекористувач не має необхідного документа, що підтверджує його права на дану земельну ділянку, як того вимагає закон. З точки зору Державної податкової адміністрації відсутність документів, що засвідчують право власності чи право користування земельною ділянкою, при фактичному використанні землі не звільняє підприємство від сплати земельного податку. Таку саму думку щодо цієї проблеми висловив і Вищий арбітражний суд України у своєму Листі від 7 лютого 2000 р. №01-8/48 [5], відзначивши, що відсутність оформленого документа, який посвідчує право на земельну ділянку, не звільняє позивача від сплати земельного податку, оскільки право користування земельною ділянкою виникає відповідно до ст. 30 Земельного кодексу України. Ця стаття кодексу передбачає, що при передачі підприємствами, установами й організаціями будівель та споруд іншим підприємствам, установам і організаціям разом з цими об'єктами до них переходить право користування земельною ділянкою, на якій знаходяться зазначені будівлі та споруди. В новому ЗК України міститься ст. 120, частина перша якої зазначає, що "при переході права власності на будівлю і споруду право власності на земельну ділянку або її частину може переходити на підставі цивільно-правових угод, а право користування — на підставі договору оренди" [1].

Таким чином, автоматичного переходу права користування землею, на якій розташовані передані будинки, споруди, сьогодні не відбувається. Існує два виходи з подібної ситуації. Перший полягає в належному оформленні передачі відповідної земельної ділянки при передачі будинків або споруд; другий — обумовленні в договорі, що право власності на земельну ділянку залишається у колишнього власника, який має сплачувати земельний податок.

Література: 1. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. №2768-III // <http://www.magnet.kiev.ua/pg/php?i=15>
2. Конституція України // <http://www.rada.gov.ua/const/constl.htm>. 3. Закон України "Про плату за землю" від 25.03.2005 р. №2505-IV (зі змінами та доповненнями) // http://www.nalog.od.ua/a.php?article_id=22198&rid=17
4. Лист Вищого арбітражного суду України від 7 лютого 2000 р. №01-8/48 // <http://www.rada.gov.ua>

Муратова С. А.

УДК 336.22

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОСООГЛАСОВАННОСТИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И НАЛОГОВЫХ РАСЧЕТОВ

In the article the problems of interconsistency between accounting and tax calculations are considered.

В условиях современного развития бизнеса, в связи с долгожданным вхождением Украины в европейское экономическое пространство и утверждением ее как влиятельного европейского государства все больше растет потребность руководителей и собственников предприятий в достоверной информации о результатах деятельности. Поэтому необходимо определить приоритеты, которые определили бы достоверную оценку финансового результата предпринимательской дея-

---

© Муратова С. А., 2007

тельности, так как от правильного определения этого понятия зависит действенность экономической модели бухгалтерского учета и налоговых платежей. Таким образом, проблемы реформирования налоговой системы и согласованности бухгалтерского и налогового учета являются актуальными.

Специалисты бухгалтерского учета, собственники и руководители утверждают, что ведение бухгалтерского учета и налоговых расчетов на сегодняшний день неэффективно. Учитывая важность вопроса взаимосогласованности бухгалтерского и налогового учета, эта проблема упоминалась в научных работах и докладах на научных конференциях М. Билухой, Ф. Бутинцем, С. Головым, В. Пархоменком. Каждый из авторов отстаивает собственное мнение по поводу необходимости и возможности согласованности бухгалтерского и налогового учетов. В. Пархоменко утверждает, что Программа реформирования бухгалтерского учета провозглашает необходимость взаимодействия систем бухгалтерского учета и налогообложения [1].

Целью данной статьи является анализ проблем согласованности бухгалтерского учета и налоговых расчетов, исследования нормативно-законодательных актов, необходимости целостности системы бухгалтерского учета; обоснованности собственных подходов к решению вопроса согласованности показателя дохода и налогооблагаемого дохода.

Налоговый учет является подсистемой бухгалтерского учета, которая на основании утвержденных государством правил выполняет функции начисления и уплаты налогов.

Проблему согласованности бухгалтерского учета и налоговых расчетов налогооблагаемого дохода можно решить, осуществив такие важные шаги:

1. Изменить налоговое законодательство о налогообложении прибыли предприятия, где используются понятия, принципы, классификация расходов и доходов. Возможны некоторые ограничения, касающиеся включения расходов, относящихся в бухгалтерском учете к составу валовых расходов.

2. Налоговая отчетность должна составляться на основании данных бухгалтерского учета. Для этого необходимо подробно разработать форму отчетности, которая раскрывала бы переход от финансового результата к налогооблагаемой прибыли [2].

Таким образом, очень важным является выбор методики согласованности финансового результата и налогооблагаемого дохода, удобность ее использования при составлении финансовой и налоговой отчетности для бухгалтерских служб предприятий.

Литература: 1. Ямборко Г. Проблеми взаємоузгодження бухгалтерського обліку і податкових розрахунків // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №5. – С. 19 – 26. 2. Общие вопросы уплаты налогов и осуществления расчетов // Главбух. – 2006. – №3. – С. 53 – 61.

УДК 336.221.262.(475)

Романова Е. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДОСТИЖЕНИЕ КОМПРОМИССА МЕЖДУ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОМ И ГНАУ КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ ПОСТРОЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

The author stresses on the relevance of making compromise between tax-payers and the State Tax Administration of Ukraine as an essential precondition for creating the effective tax structure.

Все вопросы, связанные с построением взаимоотношений между налогоплательщиками и контролирующими органами, на сегодняшний день являются достаточно важными и актуальными для любой страны. И Украина в этом случае не исключение.

Для эффективного функционирования налоговой системы отношения между участниками налогового процесса должны быть построены на принципах сотрудничества, партнерства и доверия. То есть в идеале эти отношения должны носить следующий характер: со стороны налогоплательщика — проявление налоговой культуры как осознание и желание добросовестно уплачивать налоги; а со стороны государства — проведение мероприятий, которые будут содействовать фор-

---

© Романова Е. В., 2007

мированию налоговой культуры каждого гражданина, а также осуществление разъяснительных мероприятий относительно норм налогового законодательства.

Цель данной статьи сводится к определению проблем во взаимоотношениях между участниками налогового процесса в нашей стране и разработка предложений и рекомендаций относительно достижения оптимальной, равновесной точки между налогоплательщиками и органами ГНАУ.

Необходимо также сказать, что именно формированию цивилизованных отношений между плательщиками и органами ГНАУ экономисты не уделяют должного внимания, научных публикаций по этой тематике, к сожалению, недостаточно. Среди специалистов, которые занимались исследованиями в этой области, хотелось бы выделить следующих: М. Азаров, А. Ковалюк, Л. Щаблист, А. Соколовская.

Так уж устроен отечественный налогоплательщик: не доверяет он государству, не желает исправно платить налоги. Вот тут-то и разрабатываются всевозможные способы и методы уклонения от своих налоговых обязательств, с которыми не в силу справится даже государству путем применения различных санкций и наказаний. Не помогает здесь даже общеизвестный принцип мотивации "кнута и пряника", который в украинской налоговой системе постепенно трансформировался в принцип "кнута" — работа налоговых органов полностью превратилась в фискальную [1].

ГНАУ также на месте не стоит. Ведь не для кого не секрет, что сегодня практически не существует ни одного акта проверки, выполненного органами ГНАУ относительно соблюдения норм налогового законодательства, в котором бы не значились штрафные санкции и доначисления налоговых обязательств [1].

Учитывая, безусловно, большой объем тенизации экономики, низкую культуру налогоплательщиков, практика все-таки показывает, что вся деятельность налоговых работников носит преимущественно карательный характер, хотя цель ее ориентирована на благо — увеличение поступлений в бюджет. Эта проблема может быть решена путем проведения в полном объеме и с необходимым качеством разъяснительных и профилактически-предупредительных мероприятий, которые будут препятствовать совершению правонарушений в сфере налогообложения. Необходимо также не забывать и о добросовестных плательщиках, усовершенствовав систему поощрений.

Без сомнения, путь к равноправию и достижению партнерских отношений между налогоплательщиками и ГНАУ долгий и тернистый — путь достижения высокой налоговой культуры, легализации бизнеса, увеличения эффективности налоговой системы, а значит, увеличения доходной части бюджета и, как следствие, успешного развития государства в целом.

- Литература:** 1. Мельник В. М. Администрирование налогов // Финансы Украины. — 2005. — №10. — С. 42 — 50.
2. Лазаров М. Налоговая политика в Украине // Вестник налоговой службы Украины. — 2005. — №15. — С. 6 — 9.
3. Корнус В. П. Отношения между ГНАУ и плательщиками налогов // БУ и аудит. — 2006. — №5. — С. 7 — 8.

Шевченко Д. С.

УДК 336.221.4.(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЦИВИЛИЗОВАННОСТЬ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБОЙ И НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКАМИ

The article is devoted to the tendency in development of relations between tax-payers and tax bodies, as well as the rise in efficiency of collaboration of tax bodies and tax-payers by active dialogue between them.

Актуальной задачей администрации налоговой службы Украины (НСУ) является разработка действий и мероприятий по налаживанию партнерских отношений с бизнесом и созданию благоприятных условий для деятельности частных предпринимателей и инвесторов.

В числе первоочередных вопросов, решением которых заняты органы государственной налоговой службы, сегодня можно выделить работу над обращениями граждан, своевременное реагирование на проблемы, поднятые в жалобах на деятельность налоговых органов.

Для усиления эффективности борьбы с коррупцией, ГНСУ с большим успехом пользуется помощью широких кругов населения — в главном управлении и в региональных отделах круглосуточно работают телефоны доверия, по которым поступает оперативная информация о противоправных действиях налоговиков.

Согласно предписаниям Президента, продолжается постепенное обновление структуры руководства органов ГНС Украины. Особое внимание уделяется подробному информированию о сос-

© Шевченко Д. С., 2007

тоянии платежей в госбюджет. За 9 месяцев прошлого года поступления в Сведенный бюджет страны составили 53,7 млрд. грн., что в 1,5 раза больше показателя 2005 г. за аналогичный период. Из них в госбюджет поступило 36,8 млрд. грн., что в 1,6 раза больше поступлений 2005 г., а в местные бюджеты — 17,0 млрд. грн., что на 27,3% превышает сумму за 2005 г. Удельный вес налога на прибыль в общем количестве платежей вырос с 27% до 29% в 2006 г. [1].

Одной из актуальных задач является введение новой модели прозрачного возмещения НДС, основанное на внесении изменений в налоговое законодательство. В Министерство финансов уже направлены соответствующие предложения относительно внедрения эффективной системы администрирования налога на добавленную стоимость, включая механизм автоматического возмещения.

"Налоговая служба сегодня делает шаги для того, чтобы обеспечить равные условия для всех предпринимателей в Украине. Мы видим резкий рост уплаты налогов, и это в определенной мере заслуга изменений в налоговом законодательстве", — заявил заместитель главы Государственной налоговой администрации Украины В. О. Кайзерман [2].

Таким образом, можно смело говорить о том, что ГНСУ начала идти навстречу налогоплательщику, что позволяет поднять эффективность администрирования многих налогов, а также всей налоговой службы в целом. В итоге эти тенденции должны привести к нормальному полноценному диалогу между налогоплательщиками и органами ГНСУ. Причем при достижении такого диалога налоги в Украине будут взиматься более рационально.

Литература: 1. Олексійчук О. М. Статистические показатели выполнения государственного бюджета Украины // Статистика Украины. — 2006. — №4. — С. 30. 2. Губенко А. С. Налоговая реформа продолжается: ориентация на нужды налогоплательщика // Вестник НСУ. — №42. — С. 10.

УДК 336.22:352

Ярощук С. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРИМЕНЕНИЕ НАЛОГОВОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ЛЬГОТЫ

In the article the tax social concession application is considered. The persons who can count for such concession and its size are given.

Прежде всего, необходимо отметить, что налоговая социальная льгота (НСЛ) применяется исключительно к доходу, начисленному в пользу плательщика налога в течение отчетного налогового месяца в качестве заработной платы (определение заработной платы для целей Закона №889-IV приведено в ст. 1 этого Закона), если его размер не превышает суммы, которая равна сумме прожиточного минимума, установленного для трудоспособного лица на 1 января отчетного налогового года, умноженной на 1,4 и округленной до десятка.

При этом нужно учитывать, что налоговая социальная льгота может быть применена лишь к зарплате, полученной на территории Украины от одного работодателя, также к зарплате приравнены поощрительные и компенсационные выплаты, награды, возмещения и прочие выплаты, которые предоставляются работнику в связи с отношениями трудового найма в соответствии с Законом.

Целью статьи является исследование проблем, которые возникают при правильном применении налоговой социальной льготы. Ведь при всей кажущейся простоте правильное применение возможно лишь при знании ряда законодательных тонкостей.

Изучением таких проблем занимались следующие авторы: Ю. Б. Иванов, Е. Н. Тиманов, А. Г. Иващенко, а также многие другие.

Одним из проблемных случаев применения НСЛ является выплата работнику по договору подряда или другому гражданско-правовому договору, права на применение социальной налоговой льготы такой работник иметь не будет, даже если у него других мест работы нет. Дело в том, что в этом случае работник получает вознаграждение, а это не заработок.

В соответствии с Законом №889 некоторые категории работников имеют право на получение социальных льгот в повышенном размере. Вместе с тем льготные права работников отдельных категорий, напротив, ограничены. К тому же размер социальной налоговой льготы в некоторых случаях напрямую зависит от работника.

И хотя в соответствии с пп. 6.3.5. Закона №889 ответственность за неправомерное применение социальной льготы (в ситуации, когда работник пытается получить льготу одновременно

но у нескольких работодателей) несет не работодатель, а сам налогоплательщик, бухгалтерам не следует забывать о том, что в законе есть и другой пункт. В соответствии с пп. 6.5.4. Закона №889 в случае, если по каким-либо причинам работодатель не осуществляет перерасчета суммы выплаченной социальной льготы (когда этого требует Закон) либо не удерживает сумму установленной в процессе перерасчета недоплаты налога с доходов, ответственность за это возлагается на работодателя, с которого и взыскивается вся сумма недоплаты без права включения ее в состав валовых затрат. Нельзя также забывать, что начисляет СНЛ бухгалтер, а потому и ответственность в случае неправильного начисления налоговой льготы возлагается на него. Так что для любого бухгалтера знание тонкостей расчета и применения социальной налоговой льготы весьма актуально.

Таким образом, решение проблем правильного применения и расчета НСЛ позволит выполнить программу государства по защите малообеспеченных слоев населения, с одной стороны, и с другой — уменьшит случаи с неправомерным применением НСЛ, что приведет к более эффективному применению НСЛ.

Литература: 1. Закон Украины "О налоге с доходов физических лиц" №889-IV // Вестник. – 2004. – №2 – 3. – С. 7 – 9.

Яковишина А. П.

УДК 336.226.11

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕКЛАРИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ

In the article the peculiarities of natural persons incomes avowal are enlightened.

В данной статье будут рассмотрены вопросы, связанные с предоставлением годовой декларации об имущественном положении и доходах (далее Декларация) в целях доначисления суммы налоговых обязательств. Такое декларирование доходов является уже не правом, а обязанностью плательщика налога.

В настоящее время применяются фиксированные ставки налога с доходов физических лиц (далее по тексту НДФЛ), которые зависят не от места выплаты доходов, а от их вида. При этом, несмотря на наличие в законодательстве [1] термина "общий годовой налогооблагаемый доход", доходы, облагаемые НДФЛ по разным ставкам, не смешиваются. Фактически налогообложение доходов при их выплате является окончательным. Поэтому сам факт выплаты доходов не по месту основной работы еще не означает необходимость их декларирования [1].

Например, при выплате дохода за работу по совместительству или по договору гражданско-правового характера НДФЛ в большинстве случаев удерживается и в Декларацию такие доходы не включаются.

Согласно п. 8.2.1 ст. 8 Закона о НДФЛ, Декларацию обязан представить плательщик налога, получавший в течение года доходы от лица, которое не является налоговым агентом [1].

В принципе, налоговый агент может выплатить доходы, которые не подлежат налогообложению при их выплате. Например, при выплате страхового возмещения по замене утраченной собственности или при выплате дохода от реализации ценных бумаг (причиной отсутствия начисления в таких случаях является невозможность определения налоговым агентом базы налогообложения).

В Письме №29541 ГНАУ указаны доходы, которые должны быть отражены в Декларации [2]: налогооблагаемый доход (прибыль), не включенный в расчет налогооблагаемых доходов прошлых лет и самостоятельно выявленный плательщиком налога в отчетном году;

сумма задолженности плательщика налога, по которой истек срок исковой давности; инвестиционная прибыль от осуществления плательщиком налога операций с ценными бумагами и корпоративными правами;

доход в виде стоимости унаследованного имущества в пределах, подлежащих налогообложению; доход от передачи имущества в аренду физическим лицам; доход от продажи движимого имущества физическим лицам; нецелевая благотворительная помощь, полученная от благотворителя — физического лица — в сумме, подлежащей налогообложению, и т. д. [2].

В прежние годы декларирование доходов в основном было связано с уточнением суммы налоговых обязательств, если плательщик налога имел доходы не только по месту основной работы.

© Яковишина А. П., 2007

Причиной этого были дифференцированные ставки подоходного налога с граждан, а также объект налогообложения — годовой налогооблагаемый доход. В настоящее время применяются фиксированные ставки НДФЛ, которые зависят не от места выплаты дохода, а от их вида. Это дает возможность государству увеличить количество налогоплательщиков, а следовательно — и суммы налоговых обязательств, что является выгодным для страны, так как НДФЛ — важный источник дохода государственного бюджета.

Литература: 1. Закон Украины "О налоге с доходов физических лиц" // Вестник. — 2004. — №2. — С. 7 — 9.
2. Письмо ГНАУ от 28.12.2005 г. №25941/7/17-2117 "Об организации работы по декларированию доходов, полученных физическими лицами в течение 2005 года" // Бухгалтерия. — 2006. — №3 — 4. — С. 46 — 49.
3. Батищев В. НДФЛ: обязательное декларирование доходов // Налоги и бухгалтерский учет. — 2006. — №3. — С. 21 — 25.

УДК 336.221

Можин В. В.

Студент 5 курса
финансового факультету ХНЕУ

НЕДОСТАТКИ НАЛОГОВОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ЛЬГОТЫ

The disadvantages of the social tax concession are analyzed in the article.

Начиная с 2004 года в Украине кардинально пересматривается порядок налогообложения доходов физических лиц, а подоходный налог с граждан был заменен налогом с доходов физических лиц, что повлекло за собой отказ от необлагаемого минимума доходов граждан на так называемую налоговую социальную льготу. Под понятием "налоговая социальная льгота" понимают частичное или полное освобождение от уплаты налогов физическими лицами. Для защиты наименее обеспеченных слоев населения было предусмотрено постепенное повышение налоговой социальной льготы на протяжении 2004 — 2007 гг.

Налоговая социальная льгота помогла уменьшить налоговую нагрузку на малообеспеченные слои населения по сравнению с необлагаемым минимумом (17 грн.), но условия ее использования не отвечают нормам социальной справедливости, поскольку создают неравномерную налоговую нагрузку на лиц с невысоким уровнем доходов.

Уточним, что налоговая социальная льгота устанавливается один раз в год и не изменяется в связи с изменением размера минимальной заработной платы в течение года.

Налоговая социальная льгота применяется к доходам, полученным на протяжении отчетного налогового месяца в виде заработной платы, если их размер не превышает месячного прожиточного минимума для трудоспособного лица, действующий на 1 января отчетного налогового года, умноженного на 1,4 и округленного до десятка (пп. 6.5.1 Закона "О налоге с доходов физических лиц" №889).

В соответствии со статьей 62 Закона "О госбюжете — 2007" прожиточный минимум для трудоспособных лиц на 1 января 2007 года установлен в размере 525 грн. Значит, в течение всего 2007 года предельный размер зарплаты для получения налоговой социальной льготы составит 740 грн. ($525 \text{ грн.} \times 1,4 = 735 \text{ грн.}$, округление дает цифру 740 грн.) Но если человек получает хотя бы 780 грн., то налоговой социальной льготы он уже будет лишен, так как его доход выше, чем допустимый размер заработной платы, к которой применяется льгота (740 грн.). Использование граничных размеров заработной платы, что дает право на получение налоговой социальной льготы, вызывает большой разрыв в налогообложении лиц, отличия между уровнем доходов которых не является существенным.

На протяжении 2004 — 2007 гг. должно было происходить повышение налоговой социальной льготы. Так, в соответствии с законодательством, налоговая социальная льгота в 2004 году составляла 30% от минимальной заработной платы, в 2005 году — 50%, в 2006 — 80%, а в 2007 году должна была составлять 100%.

Но согласно пп. 6.1.1 Закона №889, налоговая социальная льгота, на которую уменьщается налогооблагаемый доход, полученный налогоплательщиком из источников на территории Украины от одного работодателя в виде заработной платы, установленной в размере, равном 50% минимальной заработной платы (в расчете на месяц), установленной на 1 января отчетного налогового года.

© Можин В. В., 2007

В соответствии с Законом Украины "О Государственном бюджете Украины на 2007 год" от 19.12.2006 г. №489, ст. 76, с 1 января 2007 года минимальная заработная плата определена в сумме 400 грн. в месяц.

Таким образом, в 2007 году налоговая социальная льгота будет применяться в таких размерах:

50% (пп. 6.1.1 Закона №889): $400 \times 50\% = 200$ грн.

150% (пп. 6.1.2 Закона №889): $200 \times 150\% = 300$ грн.

200% (пп. 6.1.3 Закона №889): $200 \times 200\% = 400$ грн.

Исходя из сложившейся ситуации, можно утверждать, что для нормализации финансового состояния населения необходимо повысить предельный размер зарплаты для получения налоговой социальной льготы для плательщиков налога, а именно для социально незащищенных верств населения, а также уравнивать минимальную заработную плату и прожиточный минимум (в Украине минимальная заработная плата составляет 400 грн., а прожиточный минимум для трудоспособного лица — 525 грн.).

Литература: 1. Закон Украины "Про податок з доходів фізичних осіб". Закон України від 22 грудня 2003 р. №889 // www.sta.gov.ua 2. Закон Украины "Про Державний бюджет України на 2007 рік" // www.sta.gov.ua 3. Интеграційні процеси та розвиток фінансової системи України: Матеріали Всеукраїнської конференції (29 – 30 листопада 2006 р.). – Харків: ФОП Л. М. Лібуркіна, 2006. – 224 с. 4. Налогообложение: проблемы науки и практики: Монография. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 232 с.

Тарасенко О. М.

УДК 339.16

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РОЗУМІННЯ ПРИРОДИ РИЗИКУ В РИНКОВІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

In the article the essence of risk in the market economy is revealed. The excess risk creates a necessity of risk management introduction against tax-payers. The various approaches to the "risk" concept definition are given.

У ринковій системі господарювання будь-яка угода, операція або рішення містять елементи ризику. Це пов'язано не лише з діяльністю самого підприємця, а й з об'єктивними причинами. Ризикова ситуація виникає не через те, що підприємець не знає, чого хоче, або погано орієнтується в середовищі, яке його оточує. Економічні суб'єкти у будь-якій сфері приймають рішення на основі недосконалої конкуренції і не можуть з певністю передбачити їх наслідки. На думку автора, головною проблемою є те, що більшість суб'єктів господарської діяльності сьогодні не адаптовані до ринкових умов, а головне — до господарського ризику, рівень якого в останні роки різко зростає [1].

Ситуації, за яких відсутній ризик, трапляються в економічній діяльності досить рідко. Більшість чинників, що спричиняють ризик, є частково прогнозованими та неконтрольованими, їх неможливо уникнути, а тому навіть на перший погляд досить ефективні рішення, що їх приймають в економічному житті, можуть призвести до значних, непередбачуваних збитків, якщо їх не враховувати. Як застерігають автори, цілком уникнути ризику неможливо: намагаючись виборсатися з однієї ризикованої ситуації, можна потрапити в іншу.

Отже, поряд із загальноприйнятими характеристиками сучасного ринкового господарства (велика кількість товаровиробників, споживачів, розвинені товарно-грошові відносини, регулювання економіки державою) слід враховувати ще одну — ризик як обов'язковий елемент ринкової економіки, з урахуванням якого будуються всі економічні відносини.

Слід звернути увагу на різноманітність підходів щодо визначення терміна "ризик". У дослідницьких роботах учених різних шкіл не має єдиного підходу щодо визначення терміна "ризик". І. Т. Балабанов визначає природу ризику так: "Як економічна категорія ризик — подія, яка може статися або не статися. У разі настання такої події можливі три економічні результати: від'ємний (програш, збиток), нульовий і позитивний (виграш, вигода, прибуток)" [2]. Професор І. А. Бланк під ризиком підприємства розуміє вірогідність виникнення наслідків у формі втрати

© Тарасенко О. М., 2007

прибутку або капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансово-господарської діяльності.

На думку автора, найбільш повним буде трактування поняття ризику як дії, яка виконується в умовах вибору, коли у випадку невдачі існує вірогідність настання гіршого становища, ніж до вибору. В цьому визначенні поряд з небезпекою, можливістю невдачі існує така риса, як альтернативність.

Ризик в значній мірі пов'язаний з управлінням та знаходиться в прямій залежності від ефективності й обґрунтованості управлінських рішень, які приймаються. Жоден керівник у процесі своєї діяльності не в змозі повністю уникнути ризику. Це трапляється тому, що реальна ситуація майже ніколи не відповідає запланованим чи заданим параметрам. Тому будь-який менеджер чи підприємець завжди повинен йти на певний ризик. За допомогою визначення сфер високого ризику, його кількісного виміру та здійснення регулярного контролю можна в певній мірі управляти ризиками або здійснювати їх профілактику. Це дозволить значно зменшити рівень ризику та мінімізувати його негативні наслідки [3].

На думку автора, сучасна економіка потребує впровадження на підприємствах такої системи, як податковий ризик-менеджмент, що дозволить організаційно забезпечити оптимізацію впливу податкових ризиків на прийняття рішень керівниками підприємств.

У наш час податкові ризики, як і інші види ризиків, впливають на прийняття управлінських рішень та їх обґрунтованість. Як відомо, процес прийняття управлінських рішень складається з таких етапів: постановка завдання розв'язання проблеми; розробка варіантів рішення; вибір рішення; організація виконання рішення та його оцінка; коригування рішення.

На кожному з етапів прийняття управлінських рішень податкові ризики є невід'ємною складовою.

Таким чином, у процесі дослідження було запропоновано найбільш повне трактування поняття "ризик", розглянуто вплив ризиків на діяльність підприємця та необхідність впровадження на підприємствах заходів з податкового ризик-менеджменту.

Література: 1. Башнянин Г. І. Управління ризиками платіжних систем у перехідній економіці. – Львів: Вид. "Новий Світ 2000", 2006. – 352 с. 2. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 192 с. 3. Тихонов Д. Н. Налоговое планирование и минимизация налоговых рисков. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 260 с. 4. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. – К.: Тов. "Борисфен-М", 1996.

УДК 336.221

Білоус К. М.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

The article is devoted to the theoretic features of tax management. Every subject, participating in the process of taxation, faces the problem of development and realization of administrative decisions referred to the tax system choice, calculation of tax, payment costs, and permanent control of these decisions realization. Tax management can assist in solving these problems.

Перед кожним суб'єктом, що бере участь у процесі оподаткування, постає проблема розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних з вибором податкової системи, розрахунком податкових платежів, постійним контролем за їхнім здійсненням.

У словниках іноземних слів "менеджмент" перекладається як керування процесом або як сукупність принципів, методів, засад і форм керування процесом з метою підвищення його ефективності й прибутковості.

Отже, використовуючи визначення менеджменту, можна стверджувати, що саме на менеджменті у сфері оподаткування (або, інакше кажучи, податковому менеджменті) базується діяльність як податкових органів, так і платників податків.

На сучасний момент в українській літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття податкового менеджменту і кола сфер діяльності, які він регулює.

Найчастіше зустрічається визначення податкового менеджменту як сукупності принципів, методів, засад і форм керування податковою системою держави. Цієї позиції дотримуються у своїх роботах як російські, так і українські автори: Г. Ю. Ісаншина, М. В. Карп, О. М. Тимченко, Т. М. Рева.

© Білоус К. М., 2007

Відповідно до цієї думки, податковий менеджмент повинен здійснювати виконання податкової політики держави, збору податків і контролю за їхнім надходженням у бюджет.

Головним недоліком такого підходу є його односторонність та необ'єктивність, оскільки якщо спиратися на поняття менеджменту й скоротити компетенцію його застосування сферою оподаткування, то керування процесом сплати податків може відбуватися не тільки з боку податкових органів, але й безпосередньо самим платником податків. Отже, розглянуте визначення податкового менеджменту слід відносити лише до його складової — державного податкового менеджменту.

Розгляду поняття "податковий менеджмент" було приділено увагу в роботах українських авторів: Ю. Б. Іванова, В. В. Карпової, А. Н. Карпова, Я. В. Литвиненко, А. І. Крисоватого, якими, поряд з державним податковим менеджментом, було використано поняття корпоративного податкового менеджменту, що означає сукупність принципів, методів, засад і форм керування системою оподаткування на підприємстві, які забезпечують йому оптимальні податкові платежі в рамках чинного законодавства. Даний напрямок має мало теоретичних напрацювань, багато з яких зведено до податкового планування, зокрема до застосування схем оптимізації сплати окремих видів податків, залишаючи без уваги особливості ведення податкового обліку на підприємстві й складання бюджетів податкових платежів на наступні податкові періоди, на підставі яких і доцільно вже застосовувати інструментарій податкового планування.

Однак поняття державного й корпоративного податкового менеджменту не повністю заповнюють об'єм визначення податкового менеджменту, оскільки залишилися не враховані питання керування податками фізичних осіб, тобто індивідуальний податковий менеджмент.

Якщо державний та корпоративний податковий менеджмент упродовж останніх років запроваджуються в практичну діяльність контролюючих органів, підприємницьких структур та організацій, то реалізація засад персонального податкового менеджменту є процесом досить складним через відсутність наукових праць, досліджень проблематики та комплексного аналізу теоретичних засад і механізмів.

Отже, можна сказати, що визначення поняття "податковий менеджмент" порівняно недавно з'явилося в українській літературі, розглядаючи ж змістовне значення, слід визначати його як родово для державного, корпоративного й індивідуального податкового менеджменту.

Останні два напрямки вимагають подальшого розвитку в українській науці, вироблення теоретичних основ даних напрямків, засад і механізмів їхньої реалізації на практиці.

Література: 1. Иванов Ю. Б. Налоговый менеджмент: Учебное пособие / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 488 с. 2. Литвиненко Я. В. Податкова політика: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2003. – 224 с. 3. Рева Т. М. Податковий менеджмент: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 284 с. 4. Рубцов С. В. Целевое управление в корпорациях. Управление изменениями // http://or-rsv.narod.ru/Book/Book_0.htm

---

Жегурова В. Л.

УДК 336.22

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

The article is devoted to the tax planning reasoning from the state tax policy.

В Україні проблема податків вважається одним з найбільш актуальних, складних та суперечливих питань. Слід зазначити, що і податкова, і бюджетна системи критикувалися й будуть критикуватися надалі, оскільки в їхню основу повинні бути закладені механізми подолання значних суспільних та особистих протиріч. На сьогодні серед нагальних завдань податкової системи України можна виділити такі:

відповідність податкової системи умовам ринкової економіки (врахування реальної економічної ситуації, в якій відбуваються ринкові перетворення; виконання заданих їй функцій);

розвиток податкового планування в умовах податкової політики, а також легалізація методів зменшення значного податкового тягаря для платника податків [1].

Сьогодні вирішення цих питань одразу неможливе, особливо з тим, що економіка в кожному з окремих періодів знаходиться на різній стадії свого розвитку, в залежності від чього змінюється зміст як податкової, так і бюджетної політик. Часто це призводить до порушення навіть окремих загальновизнаних принципів фіскальної політики.

© Жегурова В. Л., 2007

Аналіз чисто фіскального боку дії податкової системи підтверджує положення про перенесення ваги податкового тягаря і джерел формування бюджету на непрямі податки. Але ж не можна говорити про те, що діюча податкова система забезпечує повною мірою потреби держави в коштах на фінансування навіть першочергових програм. Отже, постійно загострюється проблема дефіциту бюджету і методів його фінансування, що відразу ж відображається значними змінами в Законах України про Державний бюджет на поточний рік та взагалі в податковому законодавстві країни.

У той же час досить суперечливе твердження, що діюча податкова система спрямована на стимулювання й розвиток підприємництва, що податковий тягар не дуже великий і не призводить до надмірного вилучення засобів державою. І тому важливе вивчення досвіду закордонних країн, спрямованого на оптимізацію видів та ставок податків, кількості і якості податкових пільг, удосконалення оподаткованої бази. А для підприємств важливо застосовувати або переймати легальні методи оптимізації, зокрема методи податкового планування.

Світовий досвід говорить, що вилучення в платника податків до 30 – 40% його доходу — це поріг, за межами якого починається процес скорочення заощаджень і тим самим інвестицій в економіку. Якщо ж ставки податків та їхнє число перевищують 40 – 50% доходів платника податків, то це повністю ліквідує стимули до підприємницької ініціативи і розширення виробництва.

На сьогодні рівень вилучення засобів з українських платників податків, що їх сплачують, знаходиться, на жаль, за межами, коли починає падати інтерес до виробництва, і перевищує норми.

Необхідність ведення податкового планування визначена сучасним податковим законодавством, що передбачає різні податкові режими залежно від статусу платника податків, напрямків і результатів його фінансово-господарської діяльності та організаційної структури організації платника податків.

Податкове планування полягає в розробці і впровадженні різних законних схем зниження податкових відрахувань за рахунок застосування методів стратегічного планування фінансово-господарської діяльності підприємства [1].

Різний підхід до проблеми економії та ризику змушує застосовувати комплекс спеціальних заходів для маневрування в податковій політиці й адаптації до динамічності законодавства і регламентуючих документів.

В умовах жорсткої фіскальної політики держави на тлі економічної кризи, що продовжується, та скорочення матеріального виробництва податкове планування дозволяє підприємству функціонувати в необхідному режимі чи навіть "виживати" [1].

При аналізі впливу податків на підприємницьку діяльність у нашій країні необхідно враховувати особливості української податкової системи, що зобов'язують з'являти не рівень середнього податкового тягаря, не величину податкових ставок, а специфіку формування оподаткованої бази. Податкове планування повинне ґрунтуватися не тільки на вивченні текстів діючих податкових законів та інструкцій, але й на загальній позиції, займаній податковими органами з тих або інших питань, проектів податкових законів та напрямків податкових реформ.

Отже, основні проблеми, які потрібно вирішувати, — це відповідність податкової системи умовам ринкової економіки та розвиток податкового планування в у мовах податкової політики держави.

Література: 1. [www. taxconsulting-uk. com. ua](http://www.taxconsulting-uk.com.ua) 2. Закон України "Про Державний бюджет України на 2006 рік" від 29.12.05 р. №3235-IV // www. rada. gov. ua 3. Налоги и налогообложение. Краткий курс. – 3-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 288 с. 4. Иванов Ю. Б. Налоговое планирование: принципы, методы, инструментарий: Монография / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 272 с. 5. Черник Д. Г. Основы налоговой системы: Учебное пособие. – М.: Финансы ЮНИТИ, 2002. – 320 с.

УДК 336.226.322(477)

Говоруха Л. М.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

In the article the problems of VAT introduction in Ukraine and the ways of their solution are considered.

Одним з найбільш спірних податків, який стягується сьогодні в Україні, є податок на додану вартість. Він з'явився в Україні у 1992 році. За роки існування цього податку виникло багато питань щодо його доцільності. Аналізуючи зміст Закону України "Про податок на додану вартість", можна виділити деякі проблемні місця, що потребують вирішення шляхом внесення змін до нього та інших законодавчих актів.

© Говоруха Л. М., 2007

Метою статті є розгляд проблемних питань у Законі України "Про податок на додану вартість" та розробка пропозицій щодо їх вирішення.

1. У пункті 2.1 говориться про те, що платником податку на додану вартість "є будь-яка особа, яка здійснює або планує здійснювати господарську діяльність та реєструється за своїм добровільним рішенням як платник цього податку" [1]. Пропонується викласти цю норму Закону в такій редакції: "є будь-яка особа, яка здійснює або планує найближчого місяця почати здійснювати господарську діяльність та реєструється за своїм добровільним рішенням як платник цього податку".

2. Слід привести у відповідність дві статті цього Закону, які регламентують місце надання (поставки) послуг (у пункті 3.1.1 використовується поняття "місце надання"; у пункті 6.5. — "місце поставки") [1].

3. У пунктах 4.9 та 7.4.1 існує подвійне трактування операцій стосовно переведення основних виробничих фондів до складу невиробничих. У пункті 4.9 говориться про те, що платник податків має нараховувати податкові зобов'язання за звичайними цінами, а за об'єктами групи 1 — не менше їх балансової вартості. Пункт 7.4.1 передбачає визначення податкових зобов'язань за звичайними цінами, але не нижче ціни їх придбання (виготовлення, будівництва, спорудження).

4. Пункт 7.4.2 передбачає, що "не включається до складу податкового кредиту та відноситься до складу валових витрат сума податку, сплачена платником податку при придбанні легкового автомобіля (крім таксомоторів), що включається до складу основних фондів". Але це положення не стикується із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" [2].

5. У пункті 7.7.5 говориться, що "за наявності достатніх підстав вважати, що розрахунок суми бюджетного відшкодування було зроблено з порушенням законодавства, податковий орган має право протягом 30 днів провести позапланову виїзну перевірку платника". Але якщо поглянути на Закон України "Про Державну податкову службу України" (стаття 11¹) [3], то в ньому строк позапланової перевірки обмежений 10 робочими днями (щодо суб'єктів малого підприємництва — 5 робочими днями).

6. Згідно з п. 9.8 (пункт "а") анулювати реєстрацію платника ПДВ за власним бажанням може лише той платник податків, який мав зареєструватися в обов'язковому порядку, — через перевищення межі у 300 000 гривень. Особа, яка добровільно зареєструвалася платником ПДВ, на анулювання реєстрації за власним бажанням не може розраховувати (виходячи з логіки цієї статті).

Отже, існує багато проблемних питань у Законі "Про ПДВ", які призводять до виникнення суперечок між податковими органами та платниками податків стосовно трактування окремих статей цього Закону. Автором пропонуються зміни до деяких положень Закону України "Про податок на додану вартість", які мають допомогти врегулювати певні недоліки, що існують в ньому.

Література: 1. Закон України "Про податок на додану вартість" від 3 грудня 1997 року №168/97 // Зб. основних законодавчих актів "Основи податкового законодавства" / Ю. Б. Іванов, Л. М. Карпов. — 3-тє вид., перероб. та доп. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. — С. 241 — 296. 2. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22 травня 1997 року №283/97-ВР // Зб. основних законодавчих актів "Основи податкового законодавства" / Ю. Б. Іванов, Л. М. Карпов. — 3-тє вид., перероб. та доп. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. — С. 140 — 240. 3. Закон України "Про державну податкову службу в Україні" в редакції Закону від 24 грудня 1994 року №3813-12 // Зб. основних законодавчих актів "Основи податкового законодавства" / Ю. Б. Іванов, Л. М. Карпов. — 3-тє вид., перероб. та доп. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. — С. 19 — 41.

Альошин М. В.

УДК 336.225.68

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ЗА ПОРУШЕННЯ ПАТЕНТУВАННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

In the article there are considered the questions of fine approvals imposition for violation of patenting of some types of entrepreneurial activity. The necessity of measures for the removal of negative consequences of introduction of the given approvals is proved.

Патентуванню підлягає торговельна діяльність, що здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності або їхніми структурними підрозділами в пунктах продажу товарів. Торговельний патент — це державне свідоцтво, що засвідчує право суб'єктів підприємницької діяльності або їхніх структурних підрозділів займатися видами підприємницької діяльності, зазначеними в Законі України "Про

© Альошин М. В., 2007

патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 23 березня 1996 р. №98/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [1].

Метою даної статті є аналіз впливу накладення штрафних санкцій за порушення патентування деяких видів підприємницької діяльності та розробка заходів щодо усунення негативних наслідків упровадження даних санкцій.

Існує проблема відносно необхідності застосування штрафних санкцій, передбачених ст. 8 Закону №98/96-ВР, до платників податків. Не зрозуміло, чи можливе застосування до плати за торговельний патент штрафних санкцій із Закону №98/96-ВР поряд із штрафними санкціями із Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платниками податків перед бюджетами та цільовими фондами" від 21 грудня 2000 р. №2181-III (зі змінами та доповненнями) [2].

Дослідженням проблем штрафних санкцій за порушення патентування деяких видів підприємницької діяльності займалося багато вчених, зокрема: Ю. Іванов, В. Карпова, Л. Карпов та ін. До сьогодні не існує єдиної думки щодо можливості застосування до платників податків зазначених штрафів.

Плата за торговельний патент входить у перелік податків і зборів, установлений Законом України "Про систему оподаткування" від 25 червня 1991 року №1251-XII (зі змінами та доповненнями) [3]. Таким чином, порушення норм Закону №98/96-ВР є порушенням податкового законодавства. А отже, до плати за торговельний патент можливе застосування тільки штрафних санкцій, установлених Законом №2181-III.

З іншого боку, плата за торговельний патент носить двоїстий характер: це загальнодержавний збір і одночасно плата за дозвіл здійснювати певний, підлягаючий патентуванню вид діяльності [4]. Через те, що штрафи із ст. 8 Закону України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" пов'язані зі здійсненням діяльності без відповідного дозволу або з порушенням порядку використання цього дозволу, то вони не є санкціями за порушення правил оподаткування та можуть застосовуватися поряд зі штрафами зі ст. 17 Закону №2181-III. Таку ж думку мають податкові органи.

З метою запобігання вищевказаних проблем рекомендується прибрати штрафні санкції із Закону "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності", через те що видача патенту носить похідний характер від плати за цей патент. Це дозволить ліквідувати неоднозначне трактування прав та обов'язків платників податків.

Література: 1. Закон України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 23.03.1996 р. №98/96-ВР // www.rada.gov.ua 2. Закон України "Про порядок погашення зобов'язань платниками податків перед бюджетами й цільовими фондами" від 21.12.2000 р. №2181-III // www.rada.gov.ua 3. Закон України "Про систему оподаткування" від 25.06.1991 р. №1251-XII // www.rada.gov.ua 4. Іванов Ю. Б. Налоговый менеджмент: Учебное пособие / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 488 с.

УДК 336.226.322(477)

Бабенко Н. А.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПО НАЛОГУ НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ ОТНОСИТЕЛЬНО ОПЕРАЦИЙ НЕРЕЗИДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ИХ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

In the article the problematic issues of the value-added tax charging the operations carried out by non-residents through their representative offices in Ukraine are considered.

Налог на добавленную стоимость является одним из основных источников поступления денежных средств в бюджет Украины и вызывает повышенное внимание как со стороны налогоплательщиков, так и налоговых органов. В последнее время много стран решили перейти на налогообложение добавленной стоимости, избавившись от более ранних версий налогов на потребление. В течение последних 30 лет на НДС переориентировалось более 70 стран. Сохранение этого налога

© Бабенко Н. А., 2007

на добавленную стоимость является очень важной стратегической задачей для Украины, так как она родственна с немедленной потребностью установления цивилизованных и взаимовыгодных торговых отношений с партнерами из стран ЕС (нерезидентами). В данной статье рассматриваются проблемные аспекты операций с нерезидентами по НДС. Этот налог регулируется Законом Украины "О налоге на добавленную стоимость" от 03.04.97 г. №168/97 – ВР [1].

Целью данной статьи является анализ НДС по предоставлению нерезидентом услуг отечественным предприятиям и разработка мероприятий по урегулированию несоответствия и неопределенности норм законодательства относительно рассматриваемой проблемы.

В данном случае необходимо ответить на вопрос: кто должен уплатить НДС, если договор по предоставлению услуг перевозки грузов был заключен непосредственно с иностранной фирмой-перевозчиком, у которой на территории Украины есть представительство, которое не принимает участия в заключении этих договоров, а деньги от украинских предприятий перечисляются непосредственно на счет иностранной фирмы за границу (сумма услуг превышает 300 000 грн.). То есть возникает 2 вопроса: 1. Нужно ли представительству иностранной фирмы регистрироваться плательщиком НДС? 2. Налоговое обязательство по НДС необходимо платить представительству или непосредственно нерезиденту?

Так, согласно п. 2.1 Закона "Об НДС" [1] лицо должно обязательно регистрироваться как плательщик НДС, когда общая сумма от осуществления операций по поставке товаров (услуг), что подлежат налогообложению, совокупно превышает на протяжении последних 12 календарных месяцев 300 000 грн. (без учета НДС). Но что входит в определение "лицо"? В п. 1.2 Закона "Об НДС" [1] прямо указано, что под термином "лицо" нужно понимать любое из приведенных ниже лиц, независимо от того, есть они резидентами или нет, а именно: юридическое лицо — субъект предпринимательской деятельности; юридическое лицо, которое не является субъектом предпринимательской деятельности; представительство нерезидента, который не имеет статуса юридического лица. Согласно п. 6.5 Закона "Об НДС" [1], местом поставки услуг нерезидентом считается местоположение его представительства. Согласно п. 10.1 Закона "Об НДС" [1] лицом, ответственным за начисление, содержание и уплату налога в бюджет при предоставлении услуг нерезидентом, является его постоянное представительство.

Согласно выше рассмотренным статьям Закона "Об НДС" получается, что: местом поставки услуг считается местоположение представительства, то есть таможенная территория Украины; представительство должно регистрироваться плательщиком НДС; ответственным за взыскание НДС является постоянное представительство иностранной фирмы в Украине.

Следовательно, все операции с иностранными фирмами должны осуществляться через их представительства в Украине. Хотя ст. 132 Хозяйственного кодекса Украины гласит, что компетенция представительства ограничивается лишь юридическими действиями (заключение договоров, защита интересов хозяйственной организации), право на которые даны уставом, положением или доверенностью юридического лица. Так, нерезидент может и не наделить свое представительство соответствующими полномочиями, поэтому иностранная фирма могла действовать самостоятельно. Но так как представительство является ответственным лицом за начисление и уплату НДС, именно оно должно зарегистрироваться плательщиком НДС в Украине и уплатить обязательства по нему.

С целью избежать конфликтных ситуаций и возможных негативных последствий необходимо привести в соответствие нормы Закона "Об НДС" со статьями Хозяйственного кодекса Украины.

Литература: 1. Закон Украины "О налоге на добавленную стоимость" от 03.04.1997 г. №168/97-ВР // Сборник основных законодательных актов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2005. 2. Хозяйственный кодекс Украины: Комментарий. – Харьков: Одиссей, 2004.

Хихловская Ю. В.

УДК 336.221.4(477)

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

КОНЦЕПЦИЯ РЕФОРМИРОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ

In the given article the basic directions of reformation of the tax system of Ukraine are examined. The primary purposes of changes and their importance for the national economy are proved.

В настоящее время Украина выбрала евроинтеграционный курс, что включает в себе тесное сотрудничество с европейскими странами и преобразование украинской экономики под евро-стандарты. Но действующая налоговая система тормозит развитие Украины в этом направлении и стоит на пути к эффективному развитию национальной экономики.

© Хихловская Ю. В., 2007

В развитых странах одной из главных стратегий экономики является привлечение иностранных инвестиций, которые используются в модернизации производственных процессов, внедрении энергосберегающих технологий, что способствует снижению себестоимости выпускаемой продукции, делает ее более конкурентоспособной и дает возможность выхода на международные рынки. Несмотря на то, что ставки корпоративных налогов в некоторых развитых странах выше, чем в Украине, условия для развития бизнеса более приемлемы, чем в Украине. Это заключается в системе налогообложения, количестве государственных налогов, порядке исчисления и уплаты, а самое главное — в стабильности налоговой системы. Ведь очень важно, прежде чем вкладывать средства, определить период окупаемости и прибыль, которую можно получить. Эти прогнозы возможно сделать, зная законодательство. Отрицательным явлением действующей системы является нестабильность норм налогового законодательства. Для субъектов хозяйственной деятельности существует проблема приспособления к определенной налоговой системе, поэтому какой-либо новый налог и увеличение ставок существующих налогов рушит прогнозируемые доходы предприятий, подталкивает их к увеличению цен и способствует временному или постоянному уклонению от уплаты налогов.

Налоговая нагрузка настолько велика в Украине, что абсолютному большинству украинских предприятий ничего не остается как скрывать свои реальные доходы, тем самым загоняя свой бизнес в теневую сферу экономики. Это влечет за собой низкий уровень оплаты налогов, который тормозит многие экономические и социальные программы государства, ведь доходы государственного бюджета на 80% состоят из налоговых поступлений.

Убийственность действующей системы налогообложения заключается и в превышении не-прямых налогов над прямыми, которые в совокупности составляют $\frac{3}{4}$ всех налоговых платежей граждан. Ввозные пошлины, акцизный сбор, НДС — это не налоги, которые перекладываются на плечи граждан, которые даже и не догадываются, что оплачивают эти налоги. От освобождения от налогообложения предметов роскоши в большей мере страдают бедные семьи. Использование не-прямых налогов в годы подъема производства и потребления выглядит обоснованно из-за увеличения этих налоговых требований. И наоборот, в годы торможения темпов роста экономики суммы поступлений от их уплаты уменьшаются.

Характерными чертами украинской экономики становится непрозрачность и несоответствие норм законов, которые используются в налоговой системе. В частности, налога на прибыль, сбора и компенсации уплаченного ПДВ, когда существует множество трудностей при возмещении, необоснованность уплаты некоторых налогов с доходов физических лиц, необеспеченность социальной помощью незащищенных слоев населения, в части создания условий для социального образовательного культурного развития и медицинской защиты.

Действующая налоговая система требует качественного реформирования, которое требует времени. Оно должно быть целенаправленным, системным, открытым. Главным в реформировании является выделение цели и способов ее достижения. Цель давно выделена — внедрение конкурентоспособной модели и системы отношений между государством и налогоплательщиками, которые будут отвечать базовым принципам системы налогообложения. А вот способы ее достижения должны обозначить законодательные и исполнительные органы власти и сделать ее национальной долгосрочной политикой государства.

Литература: 1. Закон Украины "О системе налогообложения" от 25.07.1991 г. №1251-ХІІ // www.rada.gov.ua
2. Закон Украины "О налогообложении прибыли предприятий" от 28.12.1994 г. №334/94-ВР // www.rada.gov.ua

УДК 336.226.212.1

Корж Л. В.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ДОХОДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ ОТ ПРОДАЖИ НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА

In the article the author considers the questions of taxation of natural persons incomes from real estate sale. The problem of influence of taxes on real estate price rise is observed and the ways to solve it are suggested.

С момента получения Украиной независимости произошли глобальные изменения в общественной и экономической жизни страны. Переход основной части недвижимости из государственной и коммунальной собственности в частную позволил сформироваться новому рынку — рынку недвижимости в Украине.

© Корж Л. В., 2007

В связи с этим возникла необходимость в создании механизма налогообложения доходов, полученных от операций с недвижимостью. Такая необходимость была учтена при принятии Закона Украины "О налоге с доходов физических лиц" от 22.05.2003 г. №889-IV с учетом изменений, внесенных Законом от 19.01.2006 г. №3378-IV, вступившим в силу с 01.01.2007 г.

Целью данной статьи является анализ влияния механизма налогообложения доходов физических лиц на ситуацию на рынке недвижимости в Украине и разработка мероприятий по устранению негативных последствий внедрения данного механизма.

Следует отметить, что большая часть публикаций в периодических изданиях по вопросу налогообложения доходов от продажи недвижимости касалась толкования и применения норм права, закрепленных статьей 11 Закона "О налоге с доходов физических лиц", и разъяснений контролирующих органов [1]. Большинство противоречий, которые были замечены авторами статей, относилось к определению оценочной стоимости объектов продажи [1], роли нотариусов в процедуре начисления и уплаты налога [2], налогообложению операций по продаже недвижимости различными налогами в зависимости от того, кто является покупателем [3], а также проблеме покупки недвижимости, расположенной за пределами Украины [4]. Анализ действия Закона на процессы, происходящие в обществе, а также внесение конкретных предложений по усовершенствованию законодательства по данному вопросу, как правило, не проводились. В то же время изучение влияния указанной нормы Закона на ситуацию на рынке недвижимости представляется интересным с точки зрения теории налогообложения.

Главной проблемой, вследствие которой действие ст. 11 Закона "О налоге с доходов физических лиц" приходилось ежегодно приостанавливать [5; 6], был вопрос налогообложения доходов, полученных от продажи недвижимости, приватизированной после 1 января 2004 года. Законом было предусмотрено налогообложение дохода от продажи недвижимости, приобретенной в собственность после 1 января 2004 года по ставке 15(13)% с учетом затрат на ее приобретение. Стоимость приватизированного жилья не включалась в состав общего месячного (годового) налогооблагаемого дохода граждан в соответствии с пп. 4.3.30 Закона, однако при дальнейшей реализации такого жилья у налогоплательщика затраты на его приобретение отсутствовали. Таким образом, происходила дискриминация граждан, не приватизировавших свое жилье до 1 января 2004 года, поскольку при его дальнейшей продаже они обязаны были уплатить в бюджет 15(13)% его стоимости. Следует отметить, что такая дискриминация свойственна налогу с доходов физических лиц только в отношении недвижимости. Для приватизированных земельных участков предусмотрен механизм избежания дискриминационного налогообложения.

Данный Закон служит примером того, как недостатки в налоговом механизме могут привести к нежелательным последствиям. Поскольку в Законе был предусмотрен механизм налогообложения разницы между доходом от продажи недвижимости и расходами на ее приобретение, проиндексированной на 10% в год, можно сделать вывод, что целью налогового регулирования в данном случае было замедление роста цен на недвижимость и его ограничение уровнем, приближенным к 10 процентам. Налогоплательщикам становилось невыгодно спекулировать на недвижимости, поскольку с разницы в ценах необходимо было заплатить налог. Однако вследствие неурегулированности вопроса с приватизацией покупатели недвижимости спешили осуществить покупку до начала следующего года, когда в очередной раз должна была вступить в силу статья 11 Закона "О налоге с доходов физических лиц". На рынке недвижимости создавался ажиотажный спрос, а владельцы квартир, приватизированных до 2004 года, получившие конкурентное преимущество, поднимали цену. В результате вместо замедления роста цен был получен противоположный эффект: за период с 1 января 2004 года, по оценкам экспертов, цены на недвижимость возросли более чем в 3 раза (консультации сотрудников агентства недвижимости "Харьковская недвижимость").

На данный момент механизм налогообложения доходов от продажи недвижимости, приобретенной в собственность до 1 января 2004 года, распространяется и на вновь приобретенную недвижимость. Такой подход позволяет избежать дискриминации приватизированных позже квартир и соответственно неоправданного роста цен на недвижимость, но при этом первоначальная цель внедрения механизма налогообложения таких доходов не достигается. Поскольку облагать доходы лиц, перепродающих недвижимость, все же необходимо, то есть основания полагать, что в дальнейшем указанный механизм будет изменяться.

В связи с этим с целью избежания вышеуказанных проблем в процессе становления механизма налогообложения доходов от перепродажи недвижимости рекомендуется:

1. Дополнить п. 4.3 Закона "О налоге с доходов физических лиц" подпунктом 4.3.37 следующего содержания: "сумма дохода, полученного налогоплательщиком вследствие отчуждения жилья, полученного таким плательщиком непосредственно из государственной либо коммунальной собственности бесплатно или со скидкой". Такое дополнение позволит застраховать владельцев приватизированного жилья от налоговой дискриминации в случае очередного изменения статьи 11 Закона.

2. Внедрить практику публичного обсуждения законопроектов, касающихся налогообложения, с участием как специалистов в области налогообложения, так и специалистов в сфере регулирования каждого конкретного закона или нормы закона.

Таким образом, пример налога с доходов от продажи недвижимости является весьма показательным и подтверждает, что не только действие, но и само существование необоснованной нормы налогового законодательства может привести к негативным последствиям. Предло-

женные мероприятия позволят ликвидировать возможные негативные последствия внедрения механизма налогообложения доходов от перепродажи недвижимости, а также минимизировать риск повторения подобной ситуации, когда налоговое регулирование дало эффект, обратный предполагаемому.

Литература: 1. Разъяснение ГНАУ и Министерства юстиции Украины от 18.01.2005 г. №378/5/17-2116, №31-50/77 "Относительно исполнения нотариусами обязанностей налогового агента" // Бухгалтер. – 2005. – №7. – С. 11. 2. Погребняк С. ГНАУ изводит народ уже целыми профессиями // Бухгалтер. – 2005. – №8. – С. 38. 3. Карпова В. ЧПЕНчик и ЧПОНДик // Бухгалтер. – 2005. – №12. – С. 44. 4. Карпов Л. Налогсдохсхатынки // Бухгалтер. – 2005. – №11. – С. 42. 5. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет на 2005 рік" від 01.02.2005 р. №2392-IV // www.rada.gov.ua 6. Закон України "Про Державний бюджет України на 2006 рік" від 20.12.2005 р. №3235-IV // www.rada.gov.ua

УДК 336.221.4 (477)

Енина-Березовская А. А.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ

In the article the problematic aspects of the State Tax System authorities efficiency rise are considered. The ways of this problem overcoming are offered.

Налоговая система Украины за короткий период начиная с 1990 года прошла сложный этап становления и развития. В 1990 г., после реформирования, Государственная налоговая служба (ГНС) Украины выделилась путем преобразования из состава Министерства финансов Украины в Государственную налоговую администрацию Украины. Вследствие чего улучшилась эффективность ее деятельности и появилась возможность в полной мере выполнять функции, возложенные на нее государством, а в помощь ГНС была создана налоговая милиция.

На данном этапе ГНС в полном объеме выполняет свои функции, задания и наделена законодательно закрепленными правами, при этом свои права соблюдает особо четко, в отличие от обязанностей. Интересно также то, что в законе права органов ГНС перечислены в полном объеме, а по поводу обязанностей сказано только об обязанности соблюдения Конституции и законов Украины, других нормативных актов, прав и охраняемых законом интересов граждан, предприятий, учреждений, организаций, обеспечивать выполнение возложенных на органы ГНС заданий и функций. Вот только обязанность по соблюдению прав и охраняемых законом интересов граждан, предприятий, организаций, учреждений выполняется не часто, несмотря на то, что законом предусмотрена ответственность за невыполнение и ненадлежащее выполнение должностными лицами органов ГНС своих обязанностей. Особенно не соблюдаются права налогоплательщиков при проведении должностными лицами органов ГНС плановых и внеплановых выездных проверок. Налоговые органы подходят к отбору предприятий для плановых выездных проверок необъективно, не соблюдается порядок проведения проверок, порядок уведомления предприятия о предстоящей проверке и совсем не соблюдается порядок проведения плановой выездной проверки органами ГНС одновременно с другими органами исполнительной власти. Кроме этого, в период проверки не должен нарушаться нормальный режим работы налогоплательщика, что в большинстве случаев не соблюдается.

Все это наталкивает на мысль о том, что действующей налоговой системе необходима реорганизация, переподготовка, а также подбор соответствующих кадров. Также необходимость повышения эффективности деятельности органов ГНС обусловлена значительным увеличением субъектов предпринимательской деятельности. В связи с этим в Украине, как и в других странах, совершивших переход к рыночной экономике, ряд факторов снижают часть налоговых поступлений в бюджет. Соответственно, важным направлением деятельности ГНС становится профилактическая работа по снижению высокого уровня нарушения налоговых норм.

© Енина-Березовская А. А., 2007

На данном этапе действующая налоговая система характеризуется несовершенностью и противоречивостью налоговых законов, нестабильностью, чрезмерной налоговой нагрузкой на налогоплательщика, бессистемным и неоправданным предоставлением льгот, переключением экономической сущности налогов. Наилучшим образом данную проблему возможно решить путем создания всеохватывающего закона — налогового кодекса. Одновременно с этим ГНС должна усовершенствоваться в таких направлениях: переход налоговых органов на функциональную структуру; введение новых налоговых технологий и процедур; обучение налоговых работников и налогоплательщиков; повышение уровня информатизации ГНС. Также желательным было бы наличие в налоговых инспекциях психолога, по причине того, что налоговым работникам приходится взаимодействовать с людьми — представителями различных организаций. Эти взаимоотношения отличаются повышенным эмоциональным напряжением, потому что они готовятся к противостоянию к возможным претензиям, возникают конфликтные ситуации. Таким образом, для эффективного выполнения своих обязанностей должностным лицам ГНС необходимо знать поведение человека в различных ситуациях.

Литература: 1. Закон України "Про державну податкову службу України" // www.gada.gov.ua 2. Закон України "Про систему оподаткування" // Урядовий кур'єр. – 1997. – 20 березня. 3. Дикань Л. В. Налогообложение: Учебное пособие. – Харьков: Фактор, 2003. – 392 с. 4. Кучерявенко Н. П. Налоговое право. – Харьков: Консум, 2002. – 432 с. 5. Иванов Ю. Б. Налоговый менеджмент / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпов, Л. Н. Карпов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 488 с.

Кулігіна О. С.

УДК 336.221

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

In the article the key problems of social organizations taxation and the ways of these problems elimination are considered. Organizations occupied in ecologic, educational and scientific activities conduction can be referred to the social ones. Although they promote social development, they turn out to be a hinder in the tax bodies activity.

Створення громадських організацій з метою впровадження екологічної, оздоровчої, освітньої діяльності — це об'єктивна необхідність кожного розвиненого демократичного суспільства. Але цей процес гальмується на сьогоднішній день недосконалим нормативно-правовим забезпеченням. Діючі в даній сфері правові норми не складають узгодженої системи і не вирішують багато проблем, основними з яких є проблеми оподаткування громадських організацій, що вказує на актуальність даної теми.

Публікації, присвячені оподаткуванню громадських організацій, у більшості носять методологічний та рекомендаційний характер і не вирішують існуючих проблем.

Базовим законом щодо оподаткування громадських організацій є Закон "Про оподаткування прибутку підприємств", у якому оподаткуванню громадських організацій, як неприбуткових, присвячений окремий пункт (п. 7.11 ст. 7 вказаного Закону). Слід також ураховувати "неприбуткові" норми, що діють відокремлено від загальних норм:

1. Доходи та витрати потрібно враховувати не за методом "першої події", а на дату отримання. Це правило витікає із сутності діяльності, яку здійснюють такі організації (вони повинні вже мати кошти, щоб витратити їх на виконання своїх функцій).

2. Вартість об'єктів основних фондів, придбаних неприбутковою організацією, не підлягає "податковій" амортизації.

До звільнених від оподаткування доходів таких організацій законодавець відносить безповоротну фінансову допомогу, безоплатно надані товари і послуги, пасивні доходи та доходи від основної діяльності. Саме тут і виникає ряд проблем.

По-перше, нема законодавчо затвердженого переліку видів діяльності, які можуть вважатися основними для громадських (неприбуткових) організацій, тому більшість організацій намагаються не випробувувати долю і не займаються навіть тією діяльністю, що передбачена їх статутом.

По-друге, невизначеність статусу членських внесків. Діючі сьогодні норми відносять їх до доходів громадських організацій, які підлягають оподаткуванню. Це положення створює ситуацію подвійного оподаткування, адже члени громадських організацій, створених з метою провадження еко-

© Кулігіна О. С., 2007

логічної, оздоровчої, аматорської спортивної, освітньої та наукової діяльності, — це фізичні особи, які сплачують внески зі свого доходу, який уже оподатковувався податком на прибуток фізичних осіб.

Отже, у більшості громадських організацій існує ряд спільних проблем, для вирішення яких необхідно зробити наступне:

1. Домогтися прийняття нового закону на підтримку громадських організацій та для регулювання їх діяльності, в якому прописати діяльність, котру можна вважати основною для окремих видів громадських організацій.

2. Потрібен також закон, який зробить вигідною підтримку підприємцями громадських організацій. Час робити ставку на внутрішні фінанси, а не постійну підтримку Заходу (гранти, цільове фінансування проектів та ін.).

3. Доцільним було б скасувати оподаткування членських внесків та субсидій з місцевого і державного бюджетів.

Таким чином, вирішивши проблеми оподаткування громадських організацій, можна домогтися їх зростання, і не тільки в кількісному, а й, у першу чергу, в якісному плані. Адже громадянське суспільство — це, насамперед, добре сформований третій сектор, тобто громадські організації.

Література: 1. Закон України "Про об'єднання громадян" від 16.06.92 р. №2460-XII // www.rada.gov.ua
2. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.94 р. №334/94-ВР // www.rada.gov.ua
3. Борщ Н. Усе про облік та організацію неприбуткових організацій. — Харків: Фактор, 2006. — 308 с. 4. Настільна книга неприбуткових організацій / За ред. А. Ткачука. — К.: Інститут громадян суспільства: ІКЦ "Лес-та", 2005. — 288 с.

УДК 336.717.061

Золотий І. А.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ БАНКУ

In the article an approach to management of bank's assets and liabilities is considered. The actuality and importance of the problem is proved. The author tackles questions connected with the value balance of bank's assets and liabilities, using the gap model which allows to manage interest risk.

Успішне функціонування комерційного банку в ринкових умовах і досягнення його головної мети — максимізації прибутку — можливе лише за наявності адекватної системи фінансового менеджменту, одним із головних інструментів якого є управління активами і пасивами. Розвиток національної банківської системи, підвищення конкуренції на вітчизняному ринку банківських послуг, а також поступове зниження рентабельності активних операцій — усе це дає поштовх постійному пошуку нових методів управління активними й пасивними операціями. Причиною зростаючої актуальності зазначеної проблеми є її багатоаспектність і комплексний характер, оскільки одночасно слід розглядати велику кількість взаємозалежних факторів, які останнім часом набули помітної тенденції до збільшення своєї кількості.

Проблемою побудови ефективної системи управління активами й пасивами займаються вітчизняні вчені-економісти: Л. Примостка, Б. Пшик, О. Романенко, О. Дзюблук та багато інших, але на сьогодні залишаються нез'ясованими певні моменти. Зарубіжні й вітчизняні теоретики і практики фактично одностайні щодо виключної важливості інтегрованого підходу до управління активами й пасивами, проте досі не дійшли згоди з приводу визначення цього поняття.

Так, наприклад, деякі фахівці розглядають управління активами й пасивами в досить примітивному аспекті — як скоординовану роботу з балансом банку на основі врахування альтернативних сценаріїв зміни відсоткової ставки та стану ліквідності банку [1, с. 26]. Дещо іншого погляду дотримується, зокрема, Л. Примостка, вважаючи зазначений процес загальною методологічною концепцією, за якою формується філософія управління банком. На її думку, інтегрований підхід до управління активами та пасивами включає не лише теоретичні засади, а й аналітичні показники, інструменти, методику та техніку аналізу, засоби планування та прогнозування, тактику й стратегію управління, які базуються на ідеї спільного управління грошовими потоками та об'єднують управління банківськими портфелями в єдиний узгоджений процес [2, с. 89].

Зважаючи на проблематичність однозначного вирішення цього питання, виникає необхідність узагальнити наявні погляди науковців і сформулювати власний підхід до проблеми, який би якнайкраще відтворював її сутність та якнайповніше відповідав сучасним умовам.

© Золотий І. А., 2007

Отже, різні дослідники поділяють процес управління активами і пасивами банку на певну сукупність складових, але практично всі беззаперечно відносять до їхнього переліку геп-менеджмент (від англ. "gap" — "розрив"), під яким зазвичай розуміють управління грошовими потоками банку, засноване на розрахунку величини різниці (гепу) між розміром чутливих до зміни відсоткової ставки активів і зобов'язань окремо за кожною строковою групою.

Питання потреби в ресурсах для здійснення активної операції має два підходи до свого вирішення. Перший передбачає узгодження обсягу й терміну вкладень з конкретними ресурсами, що їх фінансують, другий ("спільного казана") — фінансування певного активу "знеособленим" пасивом. Обидва способи мають свої недоліки, оскільки перший складно реалізувати на практиці, а другий не дає змоги розрахувати рентабельність окремого виду активних операцій [3, с. 117].

Таким чином, варто зазначити, що інтегрований підхід до управління активами й зобов'язаннями на основі геп-менеджменту забезпечує належне з позицій сучасного банківництва бачення керівництвом банку його наявних і потенційних проблем, а залежно від стратегії може стати ефективним інструментом створення оптимальної комбінації ризику й прибутковості.

Література: 1. Романенко О. Управління активами та пасивами у процесі керівництва комерційним банком // Вісник НБУ. — 2000. — №8. — С. 26 — 28. 2. Примостка Л. Аналіз активів і пасивів комерційного банку: концептуальні підходи, методи, моделі // Регіональна економіка. — 2000. — №4. — С. 87 — 95. 3. Корнієнко Т. Управління ризиками як складова управління активами і пасивами // Вісник НБУ. — 2003. — №6. — С. 28 — 31.

Волощук Ю. В.

УДК 332.74

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ВАРТІСТІ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ

The article offers an approach to determination and calculation of the value of the real estate object. The regression analysis of the lodging market condition was done. The most essential factors which influence the price of 1 sq. m. living place in different areas of Kharkiv were enumerated. As the result, the econometric model was built. It helps determine present realty value and to predict the future value.

При дослідженні багатьох проблем економіки, менеджменту та маркетингу необхідно приймати науково обґрунтовані оптимальні рішення. Для цього потрібно знати кількісний зв'язок між економічними показниками. Найчастіше потрібну інформацію можна одержати лише з деякою імовірністю.

Упроваджуючи програму житлового іпотечного кредитування, комерційні банки залучають до партнерства незалежних оцінювачів, ріелтерів та страхові компанії. Така співпраця зменшує ризики банку і відкриває можливості масових продажів іпотечних кредитів, тим самим роблячи процедури кредитування зручними та прозорими. Вона надає впевненості позичальникам у своїй захищеності при заставі житла на тривалий термін.

Визначення зв'язків між характеристиками об'єктів нерухомості (сюди можна віднести й умови їх продажу) та їхніми ринковими цінами має неабияке значення як для аналізу процесів ціноутворення на ринку нерухомості, розробки методик оцінки об'єктів, так і для побудови цінового моніторингу та стеження за динамікою цін. Такі зв'язки не носять функціонального (однозначного) характеру.

Мета моделювання — виявлення кількісної залежності між вартістю 1 м² нерухомості і факторами, що впливають на неї: місце розташування в межах району, площа, поверх, фізичний стан будівлі, в якій розташований об'єкт оцінки, розрахунок коригувань до аналогів пропозицій приміщень за вищенаведеними факторами [1].

Об'єкт моделювання — ринкова вартість 1 м² у дол. США квартири, що розташована в місті Харкові.

Методологічною основою дослідження є роботи провідних вітчизняних авторів, таких, як Т. В. Зайцева, А. М. Герасимович, О. В. Васюренко, Г. І. Спьяк, Л. М. Кіндрацька та ін.

Регресійний метод як один із методів статистичного аналізу розкладає "по полицях" вплив кожної характеристики об'єкта на ціну і дозволяє визначити наступне.

© Волощук Ю. В., 2007

Застосовуємо модель адитивного типу:

$$P = A_0 + A_1X_1 + A_nX_n, \quad (1)$$

де $(X_1, \dots, X_n)$ – характеристики об'єкта нерухомості;

A_0 – вільний член рівняння;

A_n – чисельні коефіцієнти при змінних характеристиках об'єкта, що показують внесок відповідних характеристик у вартість.

Як правило, МРА добре працює в тих випадках, коли кількість продажів досить велика, а характеристики об'єктів нерухомості встановлені з достатньою точністю [2].

У результаті покрокового регресійного аналізу до моделі було обрано наступні фактори:

X_1 – "Коефіцієнт місця розташування",

X_3 – "Житлова площа, м²";

X_4 – "Площа кухні, м²";

X_9 – "Коефіцієнт періоду побудови";

X_{11} – "Коефіцієнт ринку нерухомості".

Таким чином, будемо модель, що набуває наступного вигляду:

$$U = 190,42 + 68,4 \times X_1 - 3,8 \times X_3 + 15,18 \times X_4 + 45,65 \times X_9 + 215,08 \times X_{11}. \quad (2)$$

Так, коефіцієнт при X_1 показує, що при поліпшенні місця розташування об'єкта оцінки в межах міста на одиницю порядкової шкали (див. пояснення до змінної X_1 , наведені вище) ціни квартир у середньому зростають 68,4 дол. США за 1 м².

Коефіцієнт при X_3 показує, що при збільшенні житлової площі об'єкта оцінки на одиницю вартість квартири в середньому зменшується на 3,8 дол. США за 1 м².

Коефіцієнт при X_4 показує, що при збільшенні площі кухні об'єкта оцінки на одиницю вартість квартири в середньому збільшується на 15,18 дол. США.

Коефіцієнт при X_9 показує, що при зміні періоду побудови об'єкта оцінки одиницю порядкової шкали (див. пояснення до змінної X_9 , наведені вище) ціни квартир у середньому зростають на 45,65 дол. США за 1 м².

Коефіцієнт при X_{11} показує, що ціна на вторинному ринку нерухомості на 215 дол. США за 1 м² квартири нижче, ніж на первинному.

За допомогою отриманої моделі можна визначити майбутню вартість 1 м² житла у м. Харкові.

Наприклад, треба оцінити вартість 1 м² об'єкта нерухомості в середній зоні, житлова площа якого 25 м², площа кухні — 14 м², який було побудовано в 1998 році. Припустимо, що продається ця квартира на первинному ринку.

На основі отриманих даних можна стверджувати, що при значенні незалежних змінних прогнозне значення буде дорівнювати 1011,628 дол. США за 1 м². При цьому результуючий показник може приймати значення — 920 дол. США; 1102 дол. США.

Таким чином, за допомогою регресійного аналізу було побудовано економетричну модель адитивного типу, в лівій частині якої розташована ринкова вартість об'єкта на конкретний момент часу, в правій — вираз, що включає в себе фактори, які визначають цю вартість ("Коефіцієнт місця розташування", "Житлова площа, м²", "Площа кухні, м²", "Коефіцієнт періоду побудови", "Коефіцієнт ринку нерухомості"). Зміст самої моделі визначається більшою мірою методом оцінки.

Застосування наведеної наукової пропозиції буде сприяти підвищенню ефективності оцінювання вартості нерухомого майна (квартир) незалежними оцінювачами та ріелторами, з якими банки тісно співпрацюють при наданні житлових іпотечних кредитів населенню України.

Література: 1. Зайцева Т. В. Використання статистично-економетричних методів при визначенні вартості об'єктів нерухомості // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – №6. – С. 3 – 11. 2. Наконечний С. Н. Економетрія: Підручник / С. Н. Наконечний, Т. О. Терещенко, Т. П. Романюк. – 3-тє вид. – К.: КНЕУ, 2004. – 476 с.

УДК 336:330.131.7

Тищенко М. Ю.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

КЛАСИФІКАЦІЯ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ

In the article the essence of monetary risks account occurring in the process of monetary operations carrying out is proved and the improved classification of risks is offered.

Ризики притаманні будь-якому виду соціально-організованої діяльності, особливо пов'язаної з обслуговуванням операцій фінансового ринку. Необхідність дослідження теоретичної основи щодо класифікації валютних ризиків визначається наявністю валютно-фінансової нестабільності як глобальної риси глобалізації світової валютної системи. Особливо актуальною ця тема є для України,

---

© Тищенко М. Ю., 2007

оскільки в цілому діяльність на українському валютному та фондовому ринках характеризується високим ступенем усіх видів ризиків. Враховуючи нестабільність валютних курсів, можна зробити висновок, що розвиток системи страхування валютними ризиками є початковим питанням для національного валютного ринку.

Під валютним ризиком розуміють можливість грошових утрат суб'єктів валютного ринку через коливання валютних курсів. Під суто економічним кутом зору такий ризик є наслідком незбалансованості активів і пасивів щодо кожної з валют за термінами та сумами.

За характером і місцем виникнення автори [1] поділяють валютні ризики на:

- операційні;
- трансляційні (бухгалтерські);
- економічні.

Операційний валютний ризик можна визначити як можливість недоотримання прибутку або понесення збитків у результаті непосредного впливу змін обмінного курсу на очікувані потоки коштів. Експортер, який одержує іноземну валюту за проданий товар, програє від зниження курсу іноземної валюти відносно національної, тоді як експортер, що здійснює оплату в іноземній валюті, програє від підвищення курсу іноземної валюти відносно національної.

Трансляційний валютний ризик відомий також як розрахунковий, або балансовий, ризик. Його джерелом є можливість невідповідності між активами і пасивами, вираженими у валютах різних країн.

Економічний ризик визначається як можливість несприятливого впливу змін обмінного курсу на економічне положення компанії, наприклад, можливість зменшення обсягу товарообігу або зміни цін компанії на фактори виробництва і готової продукції в порівнянні з іншими цінами на внутрішньому ринку.

На думку автора, всі підходи мають право на існування, тому що банк — це відкрита, складна, динамічна, соціально-економічна й незалежна система, яка входить у відповідну систему вищого порядку (мезо- та макросистеми). Але класифікація валютних ризиків, розглянута вище, не повною мірою описує сучасну ситуацію на валютному ринку. Пропонується включити четвертим видом — прихований валютний ризик.

Існують операційні, трансляційні й економічні ризики, які, на перший погляд, не очевидні. Наприклад, постачальник на внутрішньому ринку може використовувати імпортні ресурси, і компанія, яка користується послугами такого постачальника, побічно схильна до операційного ризику, тому що підвищення вартості витрат постачальника в результаті знецінення національної валюти змусило б цього постачальника підвищити ціни. Ще одним прикладом може бути ситуація з імпортером, якому виписується рахунок-фактура в національній валюті і який виявляє, що ціни змінюються його закордонним постачальником відповідно до змін обмінного курсу з метою забезпечення сталості цін у валюті країни-постачальника.

Приховані операційні і (або) трансляційні ризики можуть виникнути й у тому випадку, якщо закордонна дочірня компанія схильна до ризику.

Таким чином, компанія при обліку всіх чотирьох видів ризику, проводячи операції з валютними цінностями суб'єктів господарювання, забезпечить себе від непередбачених втрат. Провідні дослідження та запропонована класифікація видів валютних ризиків дозволять більш об'єктивно й ґрунтовано приймати управлінські рішення щодо вибору методів страхування валютних ризиків.

Література: 1. Белінська Я. В. Практичні аспекти управління валютними ризиками // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – №10. – С. 34 – 40. 2. Ющенко В. А. Валютне регулювання: Навч. посібник / В. А. Ющенко, В. Д. Міщенко. – К., Знання, 1999. 3. Ющенко В. А. Управління валютними ризиками / В. А. Ющенко, В. Д. Міщенко. – К.: 1998.

Бережна Ю. Г.

УДК 336.717.061

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОБУДОВА ЕКСПЕРТНОЇ МОДЕЛІ КРЕДИТНОГО СКОРИНГУ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКУ

In the article the features of building an expert model of borrower credit-scoring in bank are viewed.

На нинішньому етапі розвитку банківської системи України та в умовах трансформаційного типу економіки все більшого значення у кредитній діяльності комерційних банків при оцінці позичальника набувають якісні критерії оцінки, які неможливо представити певними числовими параметрами, а можна лише описово, порівнюючи здобуту при цьому додаткову інформацію з тією, що по-

---

© Бережна Ю. Г., 2007

в'язана з накопиченим досвідом, сформованим уявленням та інтуїцією. У зв'язку з тим, що на сьогодні українські банки стикаються з проблемою відсутності необхідної статистичної бази, побудова та впровадження моделей, заснованих на експертній оцінці, стає актуальною.

Мета роботи полягає в розробці експертної моделі кредитного скорингу позичальника банку, яка надасть змогу менеджерам комерційних банків України спрогнозувати, до якої групи позичальників слід віднести його, та розробити стратегію відносно цього позичальника, щоб захистити себе від ризику неповернення кредиту або відсотків за ним.

Побудова такої моделі ґрунтується на усередненні ваги складових кредитної заявки, в результаті чого отримуємо скорингову функцію. У ході побудови експертної моделі кредитного скорингу позичальника пропонується розглянути питання про складові в аналізі кредитної заявки, пріоритетність напрямків фінансового аналізу, ступені важливості груп показників фінансового стану, а також оптимальні коефіцієнти в кожній групі.

При розгляді складових кредитної заявки пропонується використовувати аналіз чотирьох компонентів: 1) економічне обґрунтування необхідності видачі позики; 2) правове оформлення кредитної операції; 3) аналіз фінансової діяльності позичальника; 4) забезпеченість кредиту (характеристики застави та (або) інших факторів зниження кредитного ризику).

Таким чином, принаймні три з чотирьох компонентів (окрім аналізу фінансової діяльності позичальника) мають переважно якісний бік та можуть бути представлені лише в описовій формі (наприклад, "добре", "посередньо", "незадовільно" тощо).

Для побудови експертної моделі кредитного скорингу позичальників експерт банку повинен оцінити ступінь пріоритетності за бальною шкалою 1 – 10, при якій 10 характеризує найбільший ступінь важливості.

Маючи експертну оцінку за бальною шкалою, необхідно сформувати матриці попарних порівнянь. За методом Т. Сааті [1] нормалізований головний вектор матриці порівнянь даватиме відносні ваги кожної складової. Таким чином, експерт породжує власну скорингову функцію:

$$Z = \omega_1 X_1 + \omega_2 X_2 + \omega_3 X_3 + \omega_4 X_4,$$

де ω_i – i -та координата нормалізованого власного вектора в оцінці експерта;

X_i – оцінки позичальника за i -ю складовою (за певною шкалою).

Однією з проблем є потенційний розкид величин ω_i , що вимагає окремого аналізу. Було використано середні арифметичні величини $\bar{\omega}_i = 1/n \sum_{i=1}^n \omega_i$, що відповідає усередненню значень скорингової функції Z . Подібний підхід є допустимим, тому що при перевірці зберігається властивість $\sum_{i=1}^n \bar{\omega}_i = 1$.

Визначивши граничні значення скорингу, на його основі можна розподіляти позичальників на класи надійності, як того вимагає інструкція Національного банку України.

Таким чином, експертна модель кредитного скорингу позичальника дасть змогу українським банкам оцінювати надійність позичальника та отримувати цінну інформацію для управління кредитним ризиком, що, у свою чергу, підвищить ефективність кредитних операцій комерційних банків України.

Література: 1. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. – М.: Радио и связь, 1993. – 320 с. 2. Писцулин А. С. Кредитный скоринг: проблемы и решения // Корпоративные системы. – 2005. – №6. – С. 14 – 16.

УДК 336.717.061

Шебунчак В. В.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

The article contains the improved model of assets and liabilities management, designed for application in "Pravex-Bank". This model can be regarded as an instrument of effective use of bank potentialities which leads to increasing of bank activity efficiency.

У сучасних умовах жорсткої конкуренції на ринку банківських послуг гостро постає питання ефективного управління банківською установою. Комерційні банки, які прагнуть бути конкурентоспроможними не тільки сьогодні, але й у майбутньому, мають усвідомити важливість та необхідність науково обґрунтованого управління активами й пасивами, яке дозволить отримувати достат-

© Шебунчак В. В., 2007

ній прибуток і звести до мінімального рівня ризику, притаманні банківській діяльності. На сьогодні існує об'єктивна необхідність у постійному вдосконаленні існуючого інструментарію управління активами й пасивами, розробці та застосуванні нових оптимізаційних моделей управління активами і пасивами, які б враховували специфіку та масштаби діяльності конкретного банку.

Проблеми управління активами та пасивами комерційного банку розглядаються в працях П. Роуза, Дж. Сінкі, Л. Примостки, О. Корнієнко та інших економістів, причому увага в них акцентується на застосуванні комплексного або інтегрованого підходу до управління активами й пасивами, що передбачає нерозривну єдність активів і пасивів, доходів та витрат, які є взаємозалежними й взаємообумовленими.

Незважаючи на значну кількість публікацій з даної теми, в сучасній науковій літературі мало уваги приділяється оптимізації управління активами та пасивами. Вченими-економістами пропонуються певні інструменти, методи та підходи, які в більшості випадків не адаптовані до практики українських банків. Тому доцільно зосередити увагу на розробці конкретних моделей поведінки банку, які дозволять отримати максимальний прибуток за певного рівня ризику.

Метою дослідження є обґрунтування заходів у сфері менеджменту активів і пасивів АКБ "Правекс-Банк", які б дозволили підвищити ефективність його роботи.

Коефіцієнтний аналіз активів і пасивів АКБ "Правекс-Банк" за 2004 – 2005 рр. виявив наступні тенденції: спостерігається недостатній рівень капіталізації банку (коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу складає 10%, за банківською системою — 15%), рентабельність власного капіталу становить 8% (за банківською системою — 10,39%), рентабельність активів знаходиться на рівні 0,63% (за банківською системою — 1,31%) [1].

Для покращення роботи АКБ "Правекс-Банк" у сфері активно-пасивних операцій пропонується запровадити оптимізаційну економіко-математичну модель, яка демонструє зв'язок між величиною чистої процентної маржі та запланованою структурою процентних активів і пасивів банку, яку було розроблено А. А. Алексєєвим та А. В. Розумним [2].

Цільовою функцією моделі є величина чистого процентного доходу, яка розраховується як різниця між відсотковим доходом до отримання у наступному періоді і виплатами за відсотками за залученням та позиченим капіталом. Відсотковий дохід і відсоткові виплати обчислюються як сума складових, зважених на відповідні відсоткові ставки.

Окрім цього, модель містить певні вимоги до ліквідності і платоспроможності, які встановлені НБУ нормативно або експертним способом керівництвом банку, що дозволяє розглядати її як інструмент урахування не тільки внутрішніх, а й зовнішніх факторів і вчасно реагувати на зміни макроекономічного середовища.

Розв'язання відповідного завдання є оптимальним планом щодо залучення та розміщення капіталу на наступний період.

Крім безпосереднього планування, ця модель може використовуватися також для оцінки альтернативних можливостей банку і для визначення впливу на його діяльність як мікро-, так і макроекономічних подій (зміни в кореспондентських відносинах із певними партнерами, зміни ставок залучення чи розміщення капіталу, зміна норми обов'язкового резервування тощо), даючи можливість підраховувати потенційний прибуток чи збиток від тієї або іншої події.

Запропонована модель оптимізації активно-пасивних операцій сприятиме підвищенню ефективності результатів діяльності АКБ "Правекс-Банк".

Література: 1. Основні показники діяльності банків України на 1.02.2006 р. // Вісник НБУ. – 2006. – №3. – С. 21. 2. Алексєєв А. А. Модель оптимізації активно-пасивних операцій комерційного банку / А. А. Алексєєв, А. В. Розумний // Фінанси України. – 2000. – №8. – С. 123 – 130.

Гаврилова М. О.

УДК 336.717.111

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

The article offers an approach to perfection of passive operations management by means of the model of dependence between the bank's profit and deposits and credits. This model will permit to rise bank safety and to consolidate the bank's positions on the market of bank services.

Пасивні операції виступають ключовим елементом управління банківською діяльністю, оскільки без якісного формування ресурсної бази банку неможливо забезпечити потрібну ефективність банківської діяльності. На сьогоднішній день в Україні існує проблема недокапіталізації банківського сектору, яка впливає на стійкість вітчизняних банків.

© Гаврилова М. О., 2007

У наукових колах України дослідженню окремих питань формування банківських ресурсів та управління ними присвячені праці О. Д. Василика, А. С. Гальчинського, О. Д. Заруби, А. М. Мороза, М. І. Савлука. Серед російських вчених варто виділити роботи В. І. Колесникова, О. І. Лаврушина, Г. С. Пановой та ін.

Мета даного дослідження — розробка шляхів покращення управління капіталом банку за допомогою моделі залежності прибутку банку від виданих кредитів та наданих депозитів.

Проблема недокапіталізації існує не лише в маленьких банках, а й у найбільших, до яких відноситься ЗАТ КБ "Приватбанк". Проведений аналіз пасивів ЗАТ КБ "Приватбанк" виявив, що коефіцієнти достатності власного капіталу, а також відношення капіталу до активів чи пасивів щорічно зменшуються. Тому ЗАТ КБ "Приватбанк" необхідно звернути увагу на процес капіталізації. Для вирішення цієї проблеми доцільно побудувати модель залежності прибутку банку від величини виданих кредитів та залучених депозитів, адже прибуток і капітал взаємно підкріплюють один одного. Стабільна прибутковість дає змогу збільшити капітал, оскільки банк може використати весь чистий дохід для поповнення своєї бази капіталу. Дана модель дозволить прогнозувати прибуток банку, максимізувати його з метою нарощування власного капіталу.

Залежність прибутку ЗАТ КБ "Приватбанк" від виданих кредитів та наданих депозитів можна описати наступним рівнянням:

$$y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2, \quad (1)$$

де y – прибуток банку, тис. грн.;

a_0, a_1, a_2 – параметри рівняння;

x_1 – величина наданих депозитів, тис. грн.;

x_2 – величина виданих кредитів, тис. грн.

Дослідження довело, що між обраними показниками існує тісна залежність, а модель можна охарактеризувати як адекватну, тобто таку, що відповідає реальності й може бути застосована на практиці.

Виходячи з отриманих результатів, усі параметри рівняння є значущими, тому рівняння (1) можна записати у вигляді:

$$y = 0,001256 + 0,108649 x_1 + 0,878466 x_2.$$

На основі розробленої моделі ЗАТ КБ "Приватбанк" має змогу прогнозувати свій прибуток для нарощування капіталу, а також визначати необхідні для цього обсяги виданих кредитів та наданих депозитів, що дозволить розробляти відповідну стратегію для досягнення прогнозних показників.

Таким чином, на основі аналізу пасивів ЗАТ КБ "Приватбанк" було виявлено, що в даному банку, як і більшості банків України, існує проблема капіталізації. Така тенденція дозволяє заохотити увагу на прогнозуванні та максимізації прибутку, адже капітал і прибуток є взаємозалежними показниками. Розроблена модель рекомендується для впровадження в систему управління пасивами банку, що дозволить підвищити ефективність його діяльності та зміцнити його позиції на ринку банківських послуг.

Література: 1. Аналіз діяльності комерційного банку: Навч. посібн. / За ред. А. М. Герасимовича, Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: Рута, 2001. – 652 с. 2. Кириченко О. Банківський менеджмент: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ятченко. – К.: Основи, 1999. – 672 с. 3. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 1999. – 280 с.

УДК 336.71:330.131.7

Борзенков С. А.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ВІДСОТКОВИМ РИЗИКОМ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

In the article there is offered a model that allows to discover and estimate a percentage risk more precisely, than standard gap models and method of duration.

Проблема управління ризиками за своєю значущістю є однією з найголовніших у банківсько-му менеджменті. На практиці в Україні проблема ефективного управління відсотковими ризиками не одержала комплексного рішення. Українські банки використовують лише деякі елементи оцінки й управління. Інтерес до даного питання все більш зростає. Так, серед авторів, які приділяли увагу

© Борзенков С. А., 2007

даній темі, можна відзначити таких провідних економістів, як О. Пернарівський, Ю. Потійко, П. Гармидаров, А. Грищенко [1 – 3].

На сьогодні поширена думка, що основними методами оцінки відсоткового ризику є аналіз гета та аналіз дюрації. При цьому основними методами зменшення цього ризику виступають управління гетом, імунізація портфеля й похідні інструменти. Та, на жаль, у чистому вигляді дані інструменти не дають бажаних результатів і мають цілий перелік вагомих недоліків. Тому пропонується використовувати моделювання зміни відсоткових ставок. Цілями розробки такої моделі є: забезпечення сценарної оцінки відсоткового ризику у всій сукупності відсотково чутливих активів і пасивів; забезпечення можливості обліку оцінок відсоткового ризику при залученні та розміщенні ресурсів з метою імунізації впливу на відсоткову маржу банку.

Реалізується принцип моделювання сценаріїв зміни відсоткових ставок таким чином: прогнозується зміна базового індикатора і задається відхилення середньозважених ставок від базового індикатора, що відповідають даному агрегату об'ємно-часової структури і контрактної терміновості інструменту. Для моделювання вказаних відхилень аналізується історія відсоткових ставок банку для інструментів, віднесених до відсотково чутливих груп.

Наприклад, як базові індикатори можна використовувати: ставку рефінансування НБУ; середньомісячні ставки міжбанківських кредитів від 8 до 30 днів; середньомісячні ставки LIBOR 30 днів.

Виконується наступний алгоритм перепризначення ставок:

для груп нечутливих на часовому горизонті моделювання перепризначення відсоткової ставки не відбувається, а здійснюється їх спадкоємство із попереднього місяця;

для груп інерційно чутливих (ставка переоцінюється після завершення терміну контракту) — перепризначення ставки здійснюється тільки при відновленні контрактів з минулим строком до погашення;

для груп оперативно чутливих (ставка може змінитися протягом одного — п'яти днів від прогнозованої дати зміни індикатора) перепризначення ставки здійснюється в тому ж місяці, в якому для даного сценарію задана зміна базової ставки, якщо ж зміни базової ставки цього місяця не прогнозується, то відбувається спадкоємство процентної ставки з попереднього місяця;

для груп стандартно чутливих (ставка може змінитися протягом місяця від прогнозованої дати зміни індикатора) перепризначення ставки здійснюється через два місяці від того місяця, для якого для даного сценарію вказана зміна базової ставки.

Розрахунок чистої відсоткової маржі здійснюється як різниця між відсотковими потоками для кожного агрегату об'ємно-часової структури, що бере участь у розрахунку (до і після зміни ставок). Різниця між ними визначає ризик зміни відсоткових ставок.

У результаті моделювання повинні бути розраховані оцінки рівня відсоткового ризику у вигляді прогнозу несприятливої зміни чистої відсоткової маржі банку.

Модель надає дієвіший інструмент виявлення шляхів управління відсотковим ризиком, ніж стандартні гет-моделі або метод дюрації.

Література: 1. Блудова Т. До питання управління відсотковим ризиком / Т. Блудова, П. Гармидаров // Вісник НБУ. – 2004. – №10. – С. 34 – 35. 2. Грищенко А. Моделювання швидкого зростання банку із симуляцією процентного ризику методом Монте-Карло / А. Грищенко, І. Волошин // Вісник НБУ. – 2007. – №1. – С. 32 – 36. 3. Пернарівський О. Аналіз оцінка та способи зниження банківських ризиків // Вісник НБУ. – 2004. – №4. – С. 44 – 48.

Щербак В. М.

УДК 336.71:330.131.7

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

In the article there is offered an approach to the improvement of bank risks management on the stage of monitoring a degree of possible combined risks. The use of such approach enables to optimize the risks and profits of bank.

Динамічний розвиток банківської системи України, підвищення конкуренції між банками, перспективи входження до міжнародного фінансового простору ставлять перед банками нашої держави завдання щодо підвищення ефективності своєї діяльності. Невід'ємним атрибутом покращення якості функціонування комерційних банків є система управління ризиками, тобто ризик-мене-

---

© Щербак В. М., 2007

джмент банку. Від правильної організації побудови вказаної системи залежить фінансовий стан кожного банку, а також його місце серед банківських установ у майбутньому.

Огляд публікацій за окресленою тематикою свідчить, що дана тема є широко досліджуваною як серед вітчизняних науковців та практиків банківської справи, так і світової спільноти дослідників. Зокрема, можна відзначити праці Л. Примостки, Л. Слободи, С. Івлієва, О. Кириченко, Г. Кіндрацької, О. Заруби, А. Мороза, О. Збруцької, С. Черних, Є. Матроса, А. Медведєва, Н. Шаркаді щодо проблем управління ризиками у банківській сфері [1 – 4]. Але, незважаючи на достатню кількість публікацій стосовно ризиків, залишається ряд питань, які потребують удосконалення або взагалі є невизначеними у повній мірі.

Мета дослідження полягає в розгляді основних етапів процесу управління ризиками, що притаманні банкам, та вдосконаленні управління ризиком банку на етапі моніторингу.

Ризик у банківській практиці — це можливість реалізації певних обставин, що приведуть до негативних наслідків для банку. Від рівня ризику прямо залежить прибутковість банку, а отже, потрібен баланс між прийнятним рівнем ризику й достатнім прибутком банку. Тобто кожен банк повинен мати систему управління ризиком.

Процес управління ризиком у комерційному банку становить певну послідовність дій щодо контролю рівня ризику. Такі дії охоплює ряд етапів менеджменту ризику. Багато вчених-науковців мають власні підходи при визначенні етапів управління ризиками в банках. Автор вважає доцільною наступну структуру процесу управління ризиками: етап визначення ризику, на якому відбувається виявлення, ідентифікація, класифікація, аналіз і оцінка ризику; етап управління ризиком, який передбачає визначення методів та процедур впливу на ризик, застосування їх, а також моніторинг ризиків; на останньому етапі проводиться контроль ризику та з'ясовується відповідність управління цілям банку та дотриманням завдань і нормативів.

Вираженням сукупного рівня ризику у банку є розмір резервного капіталу та фондів, які спрямовані на покриття можливих збитків за операціями банку. Загальноприйнятою є думка, що ризики в банках потрібно мінімізувати, але ряд дослідників (і автор з ними погоджується) вважають, що ризики потрібно не мінімізувати, а оптимізувати, бо від цього залежать доходи банку. Так рівень ризику поділяється на прийнятний (мінімальний), допустимий (оптимальний) та високий (критичний).

На етапі управління ризиком, а саме у процесі моніторингу, слід стежити за рівнем ризику. Якщо рівень ризику знижується нижче діапазону оптимального, то слід зменшувати резервні капітали і вкладати кошти в дохідні активи або збільшувати ризикованість операцій, що дозволить більше отримувати прибутку. У випадку потрапляння сукупного ризику в діапазон критичного потрібно навпаки збільшувати резерви, проводити страхування чи хеджування.

Такий підхід до управління сукупним ризиком дасть змогу більш ефективно використовувати ресурси банків і запобігати надмірним втратам від непередбачуваних ситуацій, бо в процесі моніторингу вносяться корективи щодо обсягу ризику і рівня його покриття.

Література: 1. Заруцька О. П. Управління ризиками – провідний чинник управління ризиками вітчизняних банків // Фінанси України. – 2006. – №3. – С. 94 – 105. 2. Медведєв А. Управление рисками в Международном Московском банке // Финансовая консультация. – 2004. – №1 – 2. – С. 13 – 15. 3. Матрос С. Інформаційна підтримка визначення міри банківських ризиків // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №8(50). – С. 103 – 107. 4. Черных С. Управление банковскими рисками // Вопросы экономики. – 2004. – №8. – С. 120 – 127.

УДК 336.717.061: 330.131.7

Осауленко О. Ю.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РОЗРОБКА ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРИ КРЕДИТУВАННІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

In this article credit scoring is considered as the most effective model of estimation of risks and credit status of borrowers. There are listed statistical systems of credit scoring used in western countries. This scoring model includes two methods: neural networks and the classified trees of decisions. The practical importance of using the developed recommendations is presented.

Із збільшенням обсягів кредитування актуалізуються і завдання управління кредитним ризиком банку. У зв'язку з цим розробка методів оцінки та механізму регулювання кредитних ризиків забезпечує зміцнення фінансового стану банку.

© Осауленко О. Ю., 2007

Дослідженню теоретичних проблем управління та оцінки кредитних ризиків присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних вчених, наприклад, Л. О. Примосткої, В. В. Вітлінського, Я. І. Чайковського, В. Т. Севрука, А. В. Белякова та ін. Однак, незважаючи на таку кількість робіт, відчувається потреба у фундаментальних наукових працях, присвячених комплексній оцінці кредитного ризику та формуванню аналітичного інструментарію його регулювання, які б ураховували специфіку роботи вітчизняних банків.

Метою даного дослідження є розробка експертної системи економічно обґрунтованого механізму оцінки та регулювання кредитного ризику для задоволення інтересів банку, пов'язаних із мінімізацією ризику кредитного портфеля банку і підвищенням його якості.

Для ефективної оцінки кредитних ризиків важливо правильно підібрати методику оцінки кредитоспроможності позичальника. Слід відзначити, що у світовій банківській практиці рейтингові підходи оцінки позичальників при наданні кредитів довели свою корисність. На погляд автора, кредитний скоринг є найбільш ефективною моделлю визначення рейтингу позичальника банку, особливо при розгляді заявок на невеликі кредити і кредити фізичним особам. При поширенні кредитних карток та із зростанням обсягів споживчого кредитування перед банками постала проблема автоматизації процесу прийняття рішень і скорочення часу на обробку кредитних заявок, при цьому слід намагатися підтримувати ефективність оцінки і контролю ризиків. А серед переваг скорингових систем можна відзначити зниження рівня неповернення кредиту, швидкість у прийнятті рішень, можливість ефективного управління кредитним портфелем, відсутність необхідності тривалого навчання персоналу.

У найпростішому вигляді скорингова модель становить зважену суму певних характеристик позичальника, в результаті чого виходить інтегральний показник — score, який знаходиться в прямій залежності із надійністю клієнтів та дає змогу банку класифікувати своїх клієнтів за рівнем зростання кредитоспроможності [1]. Для побудови експертної системи оцінки кредитних ризиків для фізичних осіб раціонально використовувати скорингову модель, засновану на математичних і статистичних методах. Класичними та широкоживаними в західних країнах моделями кредитного скорингу є статистичні моделі. Сьогодні використовуються такі методи статистики, як дискримінантний аналіз, лінійна регресія, логістична регресія, дерева класифікації; дослідження операцій: лінійне програмування, нелінійна оптимізація; штучного інтелекту: нейронні мережі, експертні системи, генетичні алгоритми, методи найближчих сусідів, Баєсовські мережі, логіко-імовірнісні методи.

На думку автора, найбільш раціонально використовувати скорингову модель, яка буде включати два методи: нейронні мережі та класифікаційні дерева рішень. За допомогою нейронних мереж проводиться оцінка ризику на основі кредитної історії за попередній рік. Отримані дані враховуються при побудові класифікаційного методу дерев рішень. Вхідними параметрами класифікації є дані анкет позичальників. Результатом стає експертна система, на виході якої позичальник відноситься до певного класу і приймається рішення про видачу кредиту.

Розроблена експертна система в практичній діяльності банків України дозволить робітникам банків швидко приймати рішення щодо кредитування, регулювати обсяги кредитування залежно від ситуації на ринку та визначати оптимальне співвідношення між дохідністю кредитних операцій і рівнем ризику.

Література: 1. Андреева Г. Практичні аспекти застосування скорингу для оцінки кредитного ризику // Фінансовий ринок України. – 2006. – №4(30). – С. 7 – 10.

Шевченко О. В.

УДК 336.71:330.131.7

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ ШЛЯХОМ КОРЕГУВАННЯ ВІДСОТКОВОЇ СТАВКИ ЗА ІПОТЕЧНИМ КРЕДИТОМ

The article is devoted to credit risk management by means of the mortgage interest rate adjustment.

Протягом останніх років серед кредитних операцій комерційних банків неабияку популярність здобув іпотечний вид кредитування. Прогнози деяких банкірів свідчать про те, що діяльність українських банків у найближчому періоді буде пов'язана саме з іпотекою. Однак "український" іпотечний кредит сьогодні є не тільки прибутковим видом кредитування, але й досить ризиковим.

© Шевченко О. В., 2007

Базовими напрямками вирішення цього питання є оцінка реальної вартості кредиту, яка враховує ймовірність неповернення позики і дає змогу зменшити збитки при настанні такої події.

Питаннями врахування кредитного ризику для іпотечної позики займаються як закордонні, так і вітчизняні вчені та практики. Однак, враховуючи недостатню розвиненість українського іпотечного ринку, проблема зниження ризиків у цій сфері є актуальною [1; 2].

Одним із засобів зниження ризику неповернення іпотечної позики є встановлення такої відсоткової ставки, яка б враховувала цей ризик. Взагалі процентна ставка за будь-яким кредитом повинна враховувати усі ризики (процентний, валютний, кредитний тощо), але мета врахування тільки кредитного ризику зводиться до того, що цей вид ризику є наслідком багатьох інших ризиків. Необхідно відмітити, що застосування надбавки до відсоткової ставки повинно використовуватися в сукупності з іншими інструментами зниження ймовірності неповернення позики.

На сьогодні іпотечний кредит є одним із найдорожчих видів кредиту, це, в першу чергу, пов'язане з тим, що банки намагаються компенсувати свої втрати від неповернення, і, таким чином, автоматично зменшують коло бажаних отримати даний кредит. Така тенденція в Україні буде спостерігатися ще досить довго. Тому метою сучасних розробок у цій сфері повинно стати впровадження ефективних методів управління ризиками для зниження вартості іпотечних кредитів і, як наслідок, покращення житлових умов населення країни, збільшення прибутків банківської сфери й економіки взагалі.

З метою вирішення розглянутих проблем була запропонована модель диференційованих процентних ставок залежно від групи ризику позичальника. В основі розрахунків моделі були покладені дані за іпотечним кредитним портфелем одного із провідних вітчизняних банків. Базовими показниками для побудови моделі обрані середній коефіцієнт ризику ($\bar{r}$), який мав практично однакові значення як для позик на купівлю житла на первинному ринку, так і для позик на купівлю житла на вторинному ринку, обсяг кредитів відповідної групи ризику (K), можлива заборгованість за кредитами для відповідної групи ризику (KP) та множник, що враховує надбавку за кредитний ризик по іпотечному кредиту (βi). У результаті були отримані значення верхньої та нижньої межі множників (βi), тобто максимальний і мінімальний розмір надбавки за кредитний ризик.

Для збільшення ефективності застосування цієї моделі доцільно використовувати такий вид іпотечного кредиту, при якому позичальник протягом усього першого року щомісячно сплачуватиме тільки відсотки за кредитом, а на другому році кредитування — відсотки та тіло кредиту. Це дасть змогу компенсувати той факт, що в надбавці до ставки не враховується несплата відсотків за кредит, а враховується тільки несплата тіла кредиту.

Запропонована модель дає змогу, по-перше, залежно від групи ризику позичальника ранжирувати розмір надбавок за кредитний ризик, а по-друге, зробити кредит більш доступним шляхом встановлення мінімального розміру надбавки. Відповідний вид іпотечного кредиту обирається саме тому, що він є найбільш пристосованим до коливань розмірів цього ризику, що також дозволяє банку компенсувати свої втрати в разі погіршення фінансового стану позичальника.

Література: 1. Головка А. Т. Система банківського менеджменту: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / А. Т. Головка, В. І. Грушко; [За ред. О. С. Любуна. – К.: ІНКОС, 2004. – 480 с. 2. Селюков В. К. Управление рисками. Ипотечная сфера / В. К. Селюков, С. Г. Гончаров. – М.: Изд. МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2001. – 360 с.

УДК 336.71:336.747.5

Черняєва Я. О.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

In the article the way of bank's position on the paycard market determination is recommended. This method allows to determine bank's competitive advantages.

На сьогодні все популярнішим та привабливішим для населення і найтехнологічнішим інструментом безготівкових розрахунків у сфері торгівлі та послуг, а також отримання готівки стає платіжна картка. Вигідний і для банківських установ, і для клієнтів картковий бізнес розвивається динамічніше, ніж інші сегменти ринку фінансових послуг, але залишається недостатньо дослідженим.

У процесі опрацювання теми були розглянуті роботи Н. В. Єрьоміної, В. М. Кравець, А. С. Савченко, Л. Околіти, О. С. Рудакової, В. Харченко, С. Компанієць, Н. Шульги, О. Сокольської, М. Казакова, К. Андрущенко, А. Святненко, Е. Н. Терехова, Г. Берегової, Л. Братків та інших авторів. Дослідження українського ринку платіжних карток свідчить про високий рівень конкурентної боротьби між банками-

© Черняєва Я. О., 2007

учасниками. В даний час для комерційних банків дуже актуальним є питання адекватної оцінки власної конкурентної позиції та чинників, що на неї впливають, з метою визначення своїх конкурентних переваг.

Мета роботи — аналіз конкурентної позиції комерційного банку шляхом вивчення кількісних та якісних параметрів його діяльності й розробка рекомендацій щодо її покращення.

Об'єктом дослідження є АБ "Брокбізнесбанк", який за обсягом активів входить до десяти найбільших банків України, на ринку платіжних карток діє з 2001 року, є членом міжнародних платіжних систем, активно розробляє та впроваджує різноманітні карткові програми, а за результатами 2006 року мав найбільші темпи зростання емісії платіжних карток серед усіх українських банків. Але попри все його частка на картковому ринку є досить низькою. Основою аналізу конкурентного середовища банку на ринку платіжних карток може слугувати концепція п'яти сил конкуренції Портера, що складається з сили конкуренції "центрального рингу" (розглядаються такі фактори, як чисельність банків-конкурентів, форми та методи боротьби між ними, рівень витратності послуг, вихідні бар'єри та ін.); сила конкуренції, зумовлена загрозою з боку послуг-замінників; сила конкуренції, викликана появою нових конкурентів; сила конкуренції, зумовлена економічним потенціалом клієнтів, і сила конкуренції, яка виникає з боку постачальників банківських ресурсів (юридичних і фізичних осіб, банків-агентів, постачальників процесингових послуг тощо).

У процесі визначення конкурентної позиції банку — об'єкта дослідження — була використана методика Н. Шульги та О. Сокольської. Дана методика полягає в порівнянні досліджуваного банку з його конкурентом шляхом присвоєння їм певних балів за встановленими критеріями та показниками, такими, як імідж і надійність банку, масштаби його діяльності на ринку платіжних карток, динаміка карткових операцій, продуктна та цінова політика банку, його технологічна оснащеність, сервісні умови, партнерські відносини, рекламна компанія, фінансові результати діяльності тощо [1].

Як конкурент для проведення аналізу був обраний один із найкрупніших банків України, що займає лідируючу позицію на українському ринку платіжних карток, а саме АКБ "Приватбанк".

За результатами проведеного аналізу можна виділити слабкі та сильні сторони банку, що досліджувався. Так, до сильних сторін мають бути віднесені: дещо нижча, ніж у конкурента, вартість обслуговування карткових продуктів, наявність власного процесингового центру, впровадження новітніх технологій обслуговування клієнтів (емісія чіпових карток та адаптація технічного обладнання до їх обслуговування, впровадження Інтернет-банкінгу), клієнтська база, що стрімко зростає, співпраця з багатьма компаніями торгівлі та сервісу. Слабкими сторонами банку є не досить розгалужена інфраструктура обслуговування карток, недосконала структура карткового портфеля (переважають зарплатні проекти), недостатня маркетингова підтримка наявних карткових продуктів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що АБ "Брокбізнесбанк" значно поступається визнаному лідеру карткового ринку, але наявність у нього виділених автором конкурентних переваг дає можливість посилення власної конкурентної позиції. Першочерговим, на погляд автора, повинно бути розширення мережі банкоматного та термінального обладнання, а також розробка і впровадження маркетингових заходів.

Література: 1. Шульга Н. Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток / Н. Шульга, О. Сокольська // Вісник НБУ. — 2002. — №3. — С. 50 — 54.

Лаврентьев О. С.

УДК 336.71.: 336.717.32

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ БАНКІВ НА РОЗМІР ВСТАНОВЛЮВАНИХ ВІДСОТКОВИХ СТАВОК ЗА ДЕПОЗИТАМИ

In the article the author researches the influence of a bank's financial indices on the size of established deposit rates. There is created a factor model representing a correlation between the deposit interest rates and size of a bank, share of deposits in total liabilities, credit activity and terms of a deposit contract.

Розвиток українського ринку депозитів розпочався в складний етап розбудови національної банківської системи в першій половині 1990-х років. Сьогодні ринок депозитів фізичних осіб і довіра населення зростають дуже стрімкими темпами. Тому для банків усе більшого значення набувають операції з залучення коштів на депозитному ринку.

Метою роботи є вивчення залежності встановлення українськими банками ставок за депозитами фізичних осіб у національній та іноземній валютах від фінансових показників банків. Моніторинг цього аспекту депозитного ринку України надає змогу визначити характер відносин між банками та вкладниками, мотивації банків при встановленні плати за кошти, а також виявити відносний

© Лаврентьев О. С., 2007

розвиток цього сектору економіки порівняно з іншими країнами. Розробкою даної тематики займалися такі вчені, як А. А. Пересецький, Н. Бизька [1], F. Grave, T. Hannan, A. Berger та ін.

Для визначення такого впливу запропоновано факторну модель залежності відсоткової ставки за депозитами від ряду ознак. Серед таких ознак розглядаються суто внутрішні параметри банку, що дозволяє зрозуміти ступінь впливу його положення на ринку банківських послуг на відсоткову ставку, що встановлюється.

Для побудови моделі використовувався набір даних — відсоткові ставки 57 українських банків за депозитами в валюті та в національній грошовій одиниці на строки півроку й рік станом на 01.11.2006 р. Обирався простий відсоток із поверненням суми процентів наприкінці строку дії договору. Сума вкладу — мінімально можлива.

Як факторні ознаки було обрано такі критерії, як розмір власного капіталу, рівень капіталізації банку, частка кредитів у економіку, відношення розмірів цінних паперів у портфелі банку до власного капіталу, прибутковість капіталу, частка депозитів фізичних осіб у загальному розмірі зобов'язань банку та строк внеску (півроку або рік).

Слід зазначити, що ставки за доларом, на відміну від ставок за гривневими внесками, не так сильно залежать від досліджуваних факторів. Було отримано наступну модель:

$$\text{Rate} = 7,28 + 2,21 \times \text{DFL\_CO} + 1,39 \times \text{term}, \quad (1)$$

де Rate – ставка за депозитом у доларі;

DFL_CO – частка депозитів у загальному обсязі зобов'язань банку;

term – фіктивна змінна, що вважається рівною 0 у випадку, коли строк депозиту дорівнює півроку, та 1, якщо кошти вкладено на рік.

Усі інші фактори для доларових внесків виявилися незначущими.

Ставки за гривневими внесками залежать від більшої кількості факторів:

$$\text{Rate} = 14,6 - 0,93 \times \text{LOG\_SK} + 3,30 \times \text{KE\_CA} + 2,41 \times \text{DFL\_CO} + 1,55 \times \text{term}, \quad (2)$$

де LOG_SK – логарифм розміру власного капіталу;

KE_CA – частка кредитів у економіку в загальному розмірі активів.

Таким чином, сьогодні ставки за депозитами в гривні в Україні певною мірою залежать від розміру банку: чим більше обсяг власного капіталу, тим нижчою є плата за кошти. В розвинених країнах такої кореляції практично немає. Тобто українці все ще схильні асоціювати надійність банку з його розміром. Також на величину запропонованої відсоткової ставки впливає кредитна активність: банк, який активно займається кредитною діяльністю, заробляє більше, і, відповідно, пропонує за кошти, що спрямовуються на кредитування, більшу винагороду. Частка депозитів має позитивний вплив на розмір ставки. Напевно, якщо в обсязі зобов'язань банку домінують депозити, цей банк вважає обраний напрямок пріоритетним і спрямовує зусилля на утримання такої ситуації.

Звичайно, ці показники та їх вага є специфічними для кожного етапу розвитку банківської системи, а також для кожної окремої країни. Подальша побудова та порівняння аналогічних моделей має великий інформативний зміст в аналізі розвитку банківської системи.

Література: 1. Бицька Н. Кошти населення у формуванні ресурсної бази банку // Вісник НБУ. – 2004. – №12. – С. 26.

УДК 336.71:336.201.2

Гуріна Л. О.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ ЗА РАХУНОК ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ

Directions for strengthening bank's financial stability by analyzing the model of liquidity are investigated in the article. The author proves that the financial stability always reacts on the state of economic norms of liquidity and on the level of control indices over the banks activity.

Сучасний етап розвитку банківської системи України характеризується зростанням міжбанківської конкуренції та підвищеними вимогами до фінансової стійкості банків. У зв'язку з цим існує потреба в пошуку нових шляхів зміцнення фінансового стану банку, розробці та впровадженні моделей для покращення показників стійкості банківських установ.

© Гуріна Л. О., 2007

Дане питання було висвітлено в роботах таких вчених, як Г. Фетисова, Л. Примостка, В. Кочеткова, В. Коваленко, Н. Шелудько, Л. Белих, О. Заруцька та інші, але на сьогоднішній день залишається невирішеним питання щодо існування чіткого і ретельного аналізу критеріїв та складових стійкості, визначення найбільш ефективних шляхів її зміцнення. Тому метою роботи є розробка рекомендації щодо поліпшення стану фінансової стійкості банку завдяки розробці факторної моделі управління ліквідністю.

У сучасних умовах розвитку банківської системи України актуальною проблемою виступає визначення оптимального рівня ліквідності банку, що є однією з найважливіших характеристик його надійності. Визначення ліквідності — складова оцінки фінансового стану банку, яку зарубіжні аналітики ставлять на перше місце за ступенем важливості для аналізу діяльності банків. З метою контролю за станом ліквідності банків Національний банк установлює такі нормативи ліквідності: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) [1]. Але для комерційних банків постає питання щодо ефективного управління нормативами.

Автором за результатами аналізу діяльності АКБ "Меркурій" була розроблена факторна модель ліквідності, яка є достатньо еластичною для застосування на практиці в реальних умовах. Сутність моделі полягає у знаходженні шляхів нормалізації результативного фактора (ліквідність банку) за рахунок залучення високоліквідних засобів у вигляді збільшення коррахунку, а також за рахунок скорочення позикової заборгованості.

Збільшення коррахунку дає змогу виконати банком свої зобов'язання перед клієнтами, але засоби, привернуті на коррахунок, є одними з найліквідніших видів активів, а отже, і найменш прибутковими; крім того, що вони не приносять прибутку, так ще й вимагають додаткових витрат — оплати у вигляді відсотків за їх використання. Погашення клієнтами кредитів приведе до збільшення коштів на коррахунок і до зменшення залишків на позикових рахунках.

Прогнозні розрахунки показників ліквідності дозволили зробити висновок, що залучення позикових засобів і скорочення кредитної заборгованості впливають на нормативи ліквідності банку не однаково. Якщо банку вигідно покривати видані кредити за рахунок привернутих коштів, то це приведе до виконання нормативів за рахунок кредитів від інших банків. Якщо ж процентна ставка за міжбанківським кредитом висока, тоді нормативи виконуються за рахунок скорочення позикової заборгованості. В роботі ці два прогнози були розглянуті окремо, але є можливим виконання нормативів за рахунок одночасного залучення коштів на коррахунок і зниження об'єму виданих позик.

Таким чином, порівняння шляхів нормалізації показників ліквідності банку, що розраховані за допомогою факторної моделі ліквідності, дозволяє обрати шлях підтримки ліквідності з урахуванням того або іншого способу врегулювання ліквідності залежно від економічної доцільності, а отже, дає змогу покращити стан фінансової стійкості банку.

Література: 1. Інструкція Національного банку України "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні". Затверджена Постановою Правління НБУ від 28.09.2001 №368 // <http://www.kbs.org.ua> 2. Крухмаль О. В. Теоретичні підходи до визначення поняття стійкості банку та її фінансової складової // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №12(42). – С. 65 – 71.

Чайка А. С.

УДК 336.713

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРИВАБЛИВІСТЬ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У РОЗДРІБНОМУ БІЗНЕСІ

In the article the main possibilities of specialization in servicing the private clients and factors which promote development of private business are examined. The advantages of cooperation with private clients over the corporate clients servicing are demonstrated.

Останнім часом у більшості розвинених країн зростає зацікавленість банків до роздрібного фінансового ринку. Досвід банків показує, що співпраця з приватними клієнтами менш ризикована та більш прибуткова, ніж з корпоративними. Це пояснюється тим, що втрата кожного корпоративного клієнта або неповернення позики ним значно гірше відбивається на фінансовому стані банку, ніж аналогічна ситуація з приватним клієнтом. Банківський сектор України також уже почав відчувати цю тенденцію та відповідно реагувати на неї, більш активно розвиваючи ринок послуг для приватних клієнтів.

На початку становлення банківської системи України банки зосереджували свою діяльність на обслуговуванні підприємств, тому що, незважаючи на загальний незадовільний стан економіки держави у той час, підприємства все ж функціонували і їм необхідно було користуватись банківськими послугами. Багато підприємств банкрутували або були близькими до краху, але банки на-

---

© Чайка А. С., 2007

давали їм кредити, оскільки це був єдиний засіб отримати прибутки, хоч і нестабільні, й з великим ризиком. Довіра населення до банків тоді теж була дуже низькою внаслідок поширення випадків фінансових махінацій товариств (фінансові піраміди). В аспекті кредитних операцій життєвий рівень населення був недостатнім для отримання кредиту в банку. Тому на той час робота з приватними особами обмежувалася незначними обсягами та спектром послуг.

На сьогодні ситуація значно покращилась. Об'єми послуг, що надаються приватним клієнтам, стрімко зростають. Населення все частіше звертається до банків за позиками, довіряє їм свої кошти.

З метою доведення доцільності зміни спеціалізації роботи банку з універсального напрямку на роздрібний бізнес була побудована математична модель задачі лінійного програмування. Критерієм ефективності (цільовою функцією) визначено прибуток банку. Оскільки мова йде тільки про порівняння прибутку, який отримує банк від операцій з коштами населення та коштами корпоративних клієнтів, а всі інші фактори залишаються незмінними, то цільова функція (F) повинна відображати ефективність саме цих операцій:

$$F = x_1 \times \alpha'_2 + x_2 \times \alpha_2 - y_1 \times \alpha'_1 - y_2 \times \alpha_1 - Q_\Sigma \times \alpha^* \rightarrow \max, \quad (1)$$

де x_1 – обсяг кредитів, які були видані фізичним особам протягом року, тис. грн.;

x_2 – обсяг кредитів, які були видані юридичним особам протягом року, тис. грн.;

y_1 – загальний обсяг внесків населення протягом року, тис. грн.;

y_2 – загальний обсяг коштів, що залучені від корпоративних клієнтів протягом року, тис. грн.;

Q_Σ – обсяг коштів, що залучені протягом року альтернативним шляхом для забезпечення потреб банку, тис. грн.

Параметрами моделі є річні відсоткові ставки за кредитами α'_2 та α_2 відповідно фізичних і юридичних осіб, ставки за депозитами α'_1 та α_1 відповідно фізичних і юридичних осіб та середня ставка α^* за користування коштами, що залучені альтернативним шляхом.

У результаті здійснених перетворень виявилось, що цільова функція, яка описує прибуток від операцій з кредитами та депозитами, на порядок більш чутлива до змін обсягів кредитів, що надаються фізичним особам, ніж до змін обсягів кредитів корпоративним клієнтам.

Таким чином, у результаті написання даної статті можна зробити висновок — для банку роздрібний бізнес є вигідним тому, що:

співпрацюючи з приватними клієнтами, банк отримує прибуток завдяки кількості клієнтів, а не розміру позики, тому це ризиковано;

знижується ступінь залежності банку від кожного окремого клієнта;

кількість стабільно працюючих підприємств обмежена, тому в боротьбі за корпоративних клієнтів банки не рідко поступаються інтересами;

рівень життя та довіра населення до фінансових установ збільшилися, тому популярність споживчих кредитів і депозитів фізичних осіб стрімко зростає;

банк, що спеціалізується на окремій галузі, буде якісніше працювати порівняно з універсальним банком;

універсальних банків ще досить небагато, і з точки зору маркетингу спеціалізований банк буде "новим товаром", яким, за відміну від універсального банку, ще не перенаситилися споживачі;

існуючий стан економіки дозволяє концентрувати банкам свої активи в одному напрямку, тобто диверсифікація вже не є необхідною складовою управління активами.

Література: 1. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 432 с.

УДК 336.717.11

Іванова Н. С.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ДЕПОЗИТНИХ КОШТІВ БАНКУ

The necessity and significance of the volume of bank deposit funds' forecasting and the process of forecasting itself have been reviewed.

Банківська система відіграє важливу роль у процесі суспільного відтворення. Однією з головних функцій банківських установ є залучення й розподіл грошових ресурсів суб'єктів господарської діяльності. Значна роль у цьому процесі належить фінансовому потенціалу економіки в цілому і спроможності банківської системи акумулювати вільні грошові ресурси її учасників. Саме

© Іванова Н. С., 2007

оптимальне поєднання даних чинників здатне забезпечити достатню фінансову базу як для банківської системи держави, так і для кожного окремо взятого комерційного банку.

Проблемі ресурсного забезпечення комерційних банків присвячені роботи таких вітчизняних вчених-економістів, як: О. В. Васюренко, Л. О. Примостка, А. М. Лобанова, О. А. Кириченко та ін., у яких представлений механізм формування залучених ресурсів банку, а також особливості управління ними. У свою чергу питання, пов'язані з використанням економіко-математичних методів при прогнозуванні депозитного портфеля комерційного банку, розроблені недостатньо.

Формування оптимальної ресурсної бази комерційного банку можливе з використанням моделей прогнозування. Прогнозування частіше за все застосовується при плануванні фінансово-економічних показників, які характеризують діяльність банку взагалі та окремі банківські операції. Прогнозні розрахунки фінансово-економічних показників базуються на використанні різноманітних методів. До числа найбільш важливих із них відносяться: метод екстраполяції, нормативний метод, метод математичного моделювання, балансовий метод та ін. Кожний із наведених методів наділений певними перевагами і недоліками, кожний має певну ділянку застосування, орієнтацію на різноманітні часові межі, різноманітний обсяг, ступінь деталізації і достовірність застосовуваної інформації, засоби її опрацювання [1].

Прогнозуючи обсяги коштів, які необхідно залучити, аналітики комерційного банку використовують дані щодо динаміки вкладів і позик (середньомісячні дані за декілька років або за період економічного циклу), це дозволяє визначити масштаби можливих коливань в обсягах активних та пасивних операцій. При дослідженні депозитних ресурсів банку широко використовуються групування (за видом депозиту, за ступенем стабільності коштів, за клієнтами та ін.), що дає можливість прогнозувати не тільки обсяги ресурсів за кожною групою, а також визначити потреби в ліквідних ресурсах.

Прогноз обсягів депозитних коштів можна зробити за п'ятьма функціями: лінійною, логарифмічною, поліноміальною, ступеневою, експоненціальною. Для прогнозування обсягів депозитних коштів частіше всього використовують трендовий прогноз, який передбачає умовне продовження в майбутнє тенденцій розвитку досліджуваного явища в минулому і сьогодні при ігноруванні можливих рішень, виконання яких може радикально змінити тенденції. Такий прогноз можна зробити за допомогою ППП Excel. Достовірність прогнозу за кожною функцією визначається за формулою:

$$\Delta = Y_{\text{прогнозне}} - Y_{\text{реальне}}$$

а точність прогнозу:

$$T = ((Y_{\text{прогнозне}} - Y_{\text{реальне}}) / Y_{\text{реальне}}) \times 100\%$$

За результатами аналізу отриманих графіків аналітики банку визначають планові показники для формування депозитного портфеля банку.

Використовуючи дані АКБ "Меркурій", був зроблений прогноз обсягу депозитних коштів за п'ятьма функціями: лінійною ($y = 335599x + 47917$), логарифмічною ($y = 575583 \ln(x) + 375346$), поліноміальною ($y = 139782x^2 - 223526x + 513857$), ступеневою ($y = 408135x^{0,8219}$), експоненціальною ($y = 260420e^{0,4701x}$). Найбільш достовірний прогноз був отриманий за допомогою поліноміальної функції.

Запропоновані рекомендації щодо прогнозування обсягів депозитних коштів дають можливість підвищити ефективність аналітичної роботи в банку, а також оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Література: 1. Васюренко О. В. Банківський менеджмент: Посібник. – К.: Вид. центр "Академія", 2001. – 316 с.
2. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку: Навчальний посібник / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. – 736 с.

Шаповаленко О. О.

УДК 336.71:330.131.7

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА НА БАЗІ ДИСКРИМІНАНТНОГО АНАЛІЗУ

In the article the sevenstage discriminator model of borrower's solvency estimation is offered. Practical application of the model allows to reduce risk of crediting in banks and to raise its yield and profitability.

Найбільш дохідною частиною активів банків було і залишається кредитування. В результаті суттєвого зростання масштабності кредитних операцій значно підвищується кредитний ризик, тому для банків гостро постає питання правильності та об'єктивності оцінки кредитоспроможності позичальника.

© Шаповаленко О. О., 2007

Методики, які використовують вітчизняні банки, побудовані на бальній оцінці (рейтингові методики) та мають ряд недоліків: велика питома вага приділяється суб'єктивним факторам, вибірка показників, які використовуються для оцінки, формується суб'єктивно та не приймається до уваги мультиколінеарність, неточність визначення нормативних і критичних значень показників, що приймаються до аналізу, не беруться до уваги галузеві особливості підприємства, оцінка характеризує стан підприємства на конкретну дату та не в змозі прогнозувати його подальший розвиток, прийняття рішення значно залежить від компетенції та досвіду кредитного експерта [1, с. 24].

З метою вдосконалення рейтингової методики оцінки кредитоспроможності позичальника використовуються дискримінантний аналіз. Вивчення, систематизування та узагальнення існуючих поглядів різних вчених і практиків, як українських, так і закордонних, дало можливість адаптувати й удосконалити модель дискримінантної функції для використання її при оцінюванні кредитоспроможності позичальника.

Для її побудови була сформована вибірка з 12 підприємств — клієнтів АБ "Брокбізнесбанку", яка містила 6 підприємств, які гасили заборгованість і відсотки за кредитом без затримок (група Х), та 6 підприємств, у яких виникли проблеми з погашенням та неповерненням позики (група Y). Для побудови моделі рекомендується використовувати такі показники: коефіцієнти покриття (K_n), ліквідності (K_n), фінансового левериджу ($K_{фл}$), фінансової залежності ($K_{фз}$), рентабельності активів (R_a), продажів (R_n) та обіговості дебіторської заборгованості ($K_{об.д.з.}$), які були перевірені на наявність кореляційного зв'язку між ними.

За допомогою цих коефіцієнтів виведено рівняння дискримінантної залежності, яке має вигляд:

$$Z = 2,0809833 - 0,244187 \times K_n - 1,647659 \times K_n + 0,0149864 \times K_{фл} - 6,2454095 \times K_{фз} - 1,5188427 \times R_a + 16,620146 \times R_n + 0,0720614 \times K_{об.д.з.}$$

Порівнявши розраховані значення Z з 0, визначимо похибку в розрахунках, яка могла бути спричинена наявністю мультиколінеарного зв'язку між коефіцієнтами покриття та ліквідності. Крім того, прогнозування за семифакторною моделлю не завжди гарантує 100% точності. Для підвищення ефективності прогнозу потрібно збільшити вибірку підприємств або використовувати середній показник між коефіцієнтами, які корелюють між собою.

Отже, з урахуванням похибки отримаємо наступну градацію ймовірностей виникнення простроченої заборгованості [2, с. 121]:

якщо значення функції $Z < -2,7271484$, то з ймовірністю близько до 100% відносимо його до групи Х, яка не матиме проблем із заборгованістю;

якщо $-2,7271484 < Z < 0$, то позичальник попадає в розмити смугу прогнозу, тобто існує 50% ймовірності віднесення його як до групи Х, так і до групи Y;

якщо $Z > 0$, то ймовірність того, що в позичальника виникне заборгованість за кредитом та за відсотками по ньому близька до 100%.

Описаний методичний інструментарій має ряд переваг над традиційними методиками, а саме: обрані показники перевіряються на кореляційний зв'язок, вирішується проблема інтерпретації результатів аналізу, зменшується вплив суб'єктивних факторів, враховується сучасна міжнародна практика оцінювання.

Література: 1. Терещенко О. Дискримінантний аналіз в оцінці ефективності кредитної діяльності // Вісник НБУ. – 2003. – №6. – С. 24. 2. Берегова І. Методи аналізу кредитного ризику та побудова моделі оцінки кредитоспроможності позичальника / І. Берегова, Л. Лабецька // Регіональна економіка. – 2005. – №4. – С. 113 – 122.

УДК 336.71

Латунова К. Б.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ

In the article the ways of the optimal bank resources structure development are considered.

Забезпечення сталого розвитку банків та банківської системи в цілому зумовлює необхідність нарощування ресурсної бази. Це пояснюється тим, що банківські ресурси виступають необхідною передумовою здійснення активної діяльності банку і від їх структури та достатності залежить можливість розширення кредитного й інвестиційного портфелів банків і, як наслідок, збільшення

© Латунова К. Б., 2007

прибутковості банківської діяльності. Особлива увага банківського менеджменту приділяється визначенню оптимальної структури банківських ресурсів з метою забезпечення виконання всіх зобов'язань банку для оперативного підвищення його ліквідності.

Питанням дослідження економічної сутності та оптимізації банківських ресурсів присвячені роботи таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як А. Сміт, А. Маршал, Дж. С. Міль, А. Мороз, О. Васюренко, В. Міщенко, Н. Слав'янська, Ж. Довгань [1], О. Кириченко, О. Островська, С. Прасолова, А. Вожжов [2], С. Землячок [3] та ін.

Під ресурсами банку розуміють сукупність власних, залучених і запозичених фінансових коштів банку, що знаходяться в безпосередньому його розпорядженні та використовуються на його розсуд для здійснення активної діяльності.

Одним із основних завдань, яке стоїть перед банківським менеджментом, є формування оптимальної структури ресурсної бази з урахуванням співвідношення між рівнем прибутковості та ліквідності банку [1 – 3]. При цьому необхідно враховувати такі аспекти: по-перше, вхідні та вихідні грошові потоки банку мають бути збалансовані й узгоджені за термінами повернення з метою виконання встановлених Національним банком економічних нормативів ліквідності; по-друге, використання залучених коштів має забезпечувати максимальний дохід та супроводжуватися допустимим рівнем банківських ризиків.

Формування оптимальної структури банківських ресурсів доцільно здійснювати за такими етапами:

- 1) оцінка витратності кожного виду банківських ресурсів;
- 2) питома вага витрат із залучення окремого виду ресурсів у структурі банківських витрат у цілому;
- 3) оцінка рентабельності використання окремих видів ресурсів;
- 4) оцінка збалансованості активів та зобов'язань у часі (розрахунок GAP).

У зв'язку з тим, що найбільшу питому вагу у структурі банківських пасивів займають залишки на вкладних та поточних рахунках клієнтів, максимальна дохідність процентних операцій (чистий спред ($ЧС$)) має постійно прагнути до максимального значення:

$$ЧС = \left(\frac{ПД}{КП} - \frac{ПВ}{Д} \right) \rightarrow \max, \quad (1)$$

де $ПД$ – процентні доходи банку за наданими кредитами;

$КП$ – кредитний портфель банку;

$ПВ$ – процентні витрати банку за залученими депозитами;

$Д$ – кошти, залучені банком на вкладні рахунки.

На модельному рівні зміни чистого спреду за визначений проміжок часу (ΔT) можна представити наступним чином:

$$f_{чс_j}(\Delta T) = \{ЧС_j(t_1), ЧС_j(t_2), \dots, ЧС_j(t_i)\} \rightarrow \max, \quad t_i \in \Delta T. \quad (2)$$

Отже, максимальна дохідність банку від процентних операцій визначається розривом між ставками залучення та розміщення коштів, тобто банки мають враховувати середню вартість залучення коштів.

Таким чином, банки повинні формувати оптимальну ресурсну базу з урахуванням їх прибутковості та ліквідності. У зв'язку з тим, що найбільшу питому вагу у структурі банківських пасивів займають залишки на вкладних та поточних рахунках клієнтів, при встановленні процентної ставки за вкладками банки мають визначати і враховувати максимально допустиму вартість залучення коштів з метою забезпечення максимальної рентабельності банківських ресурсів.

Література: 1. Довгань Ж. М. Оптимізація ресурсної бази комерційного банку // Фінанси України. – 2001. – №6. – С. 128 – 135. 2. Вожжов А. П. Формування ресурсів комерційних банків // Фінанси України. – 2003. – №1. – С. 116 – 129. 3. Землячок С. Ресурсна база комерційних банків: сутність, значення, джерела // Схід. – 2002. – №3(46). – С. 45 – 48.

Штаер О. М.

УДК 336.71

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СТРАТЕГІЯ БАНКУ: ВІД РОЗРОБКИ ДО ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

In the article all of the instruments used for strategic planning are considered in brief and one of the basic indices of current strategy efficiency estimation is presented.

В Україні спостерігається досить динамічний розвиток банківського сектору. Зростання суперництва та агресивності банків у конкурентній боротьбі потребують нових підходів до розробки й управління банківських продуктів і залучення додаткового капіталу. За цих умов наявність єдиного комплексного стратегічного плану банку набуває більшого значення. Реалізація науково обґрунтованих

© Штаер О. М., 2007

комплексних стратегій дозволяє банкам протистояти дії різноманітних негативних факторів оточення та робить його стабільнішим, що є складовою довіри до нього та запорукою його подальшого розвитку.

Проблемою стратегічного планування в банку займалися багато вітчизняних та іноземних авторів, які розглядали різні аспекти процесу формування стратегії. У цій статті коротко розглянуті всі компоненти процесу стратегічного планування і представлений один з основних показників ефективності поточної стратегії.

На початку стратегічного управління кожен банк повинен мати повну систему забезпечення роботи цього процесу. На рівні з питаннями фінансового і технічного забезпечення велике значення має підсистема організаційно-методологічного забезпечення, яка є частиною системи стратегічного планування банку, до якої належать також підсистеми нормативно-правового та інформаційно-аналітичного забезпечення.

Основним завданням підсистеми організаційно-методологічного забезпечення є оптимальний розподіл функцій стратегічного планування між підрозділами банку. Існує 4 підходи до формування системи стратегічного планування:

1. Підхід "зверху вниз", тобто всі напрямки роботи банку визначає вище керівництво.

2. Підхід "знизу вверх" — менеджери нижчої ланки представляють свої розробки, а потім отримані плани узагальнюються на вищому рівні.

3. Третій підхід є комбінацією перших двох. У процесі планування залучені як лінійні керівники банку та територіальних підрозділів, так і функціональні керівники.

4. Четвертий підхід — командна робота. Формується колектив розробників стратегічного плану. Такий колектив може виступати як група або окремих відділів зі стратегічного планування.

Обравши підхід до організації стратегічного планування, який задовольняє всі вимоги керівництва, розробляється власна методологія обробки інформації, що є невід'ємним атрибутом формування системи стратегічного планування будь-якого банку.

Окрім організаційно-методологічного забезпечення, важливу роль в успішному функціонуванні системи стратегічного планування відіграє інформаційно-аналітичне забезпечення, оскільки інформація є початковою базою управління будь-яким об'єктом. Формування повної, достовірної і своєчасної системи інформаційного забезпечення має дуже важливе значення, оскільки від того, як організований збір, обробка, розподіл інформації, залежить результативність системи стратегічного планування та ефективність управління загалом.

Організувавши систему стратегічного планування з повним забезпеченням, керівництву банку буде легше розробляти безпосередні стратегії поведінки на ринку на майбутні періоди. Але для цього спершу потрібно провести зовнішній і внутрішній аналіз, а також аналіз конкурентного середовища та SWOT-аналіз.

Важливим етапом стратегічного управління банком є прийняття рішення щодо реалізації конкретної стратегії розвитку, а для цього вона повинна бути ефективною. Серед основних показників ефективності поточної стратегії банку домінує абсолютний розмір прибутку банку.

Відправною точкою для розв'язання стратегічних завдань підвищення прибутку є побудова факторної моделі, яка описує залежність результативного показника від обраних факторів. Залежність прибутку від деяких факторів можна описати такою формулою:

$$P = i_a \times Q \times (1 - H) + i_a \times (K - R) - i_n \times Q - V_y, \quad (1)$$

де P – абсолютний розмір прибутку банку;

i_a – відносна дохідність активних операцій банку;

Q – обсяг залучених ресурсів банку;

H – норма обов'язкового резервування;

K – капітал банку;

R – сума іммобілізації (вклади в недохідні активи);

i_n – відносна витратність залучених ресурсів (пасивів);

V_y – умовно-постійні витрати (управлінські).

Відносну дохідність активних операцій можна представити у вигляді відсотка і розрахувати за формулою:

$$i_a = D/A_d, \quad (2)$$

де D – загальні доходи банку;

A_d – дохідні активи.

Відносна витратність залучених ресурсів банку (пасивів) визначається за формулою:

$$i_n = V/Q, \quad (3)$$

де V – витрати на залучення ресурсів;

Q – обсяг залучених ресурсів.

Отже, для ефективного стратегічного управління керівництво банку повинне використовувати фінансово-технічне, організаційно-методологічне та інформаційно-аналітичне забезпечення при формуванні стратегії подальшого розвитку банку, якому передують зовнішній і внутрішній аналіз. А для більш обґрунтованого вибору стратегії потрібно визначити її прибутковість.

Література: 1. Парасій-Вергуненко І. Методичні аспекти стратегічного аналізу фінансових результатів комерційного банку // Вісник НБУ. – 1999. – №11. – С. 49 – 51. 2. Мартюшев О. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи стратегічного планування комерційного банку // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 101 – 106. 3. Мартюшев О. О. Організаційно-методологічне забезпечення стратегічного планування комерційного банку // Фінанси України. – 2005. – №10. – С. 60 – 67. 4. Кириченко О. Банківський менеджмент: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / О. Кириченко, І. Гітленко, А. Ятченко. – К.: Основи, 1999. – 672 с.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СЕКЬЮРИТИЗАЦИЯ АКТИВОВ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В УКРАИНЕ

The mechanism of bank's assets securitization, analysis of possibility to use securitization by commercial banks for bringing in the financial resources to a long-term basis have been considered in the article.

В настоящее время в Украине отмечается устойчивый рост объема кредитных операций со стороны коммерческих банков. Однако возникает серьезная проблема несоответствия между сроками, на которые привлекаются депозиты и выдаются кредиты. Население Украины еще не полностью доверяет банковским учреждениям, поэтому вкладчики размещают собственные средства в среднем на 1 – 3 года, не желая подвергать себя значительному риску. В то же время население испытывает острую необходимость в получении долгосрочных кредитов для различных целей. Устойчивый рост спроса на кредитные ресурсы стимулирует украинские банки осуществлять разработку и реализацию стратегий по привлечению средств для долгосрочного финансирования на выгодных условиях, что позволяет секьюритизация.

В частном случае, секьюритизацией (от англ. security — "ценная бумага") называется операция по выпуску облигаций, обеспеченных ранее выданными кредитами (реже — купленными ценными бумагами). Также процесс секьюритизации может быть определен как процесс замены неликвидных займов, потоков наличности или каких-либо других активов на ценные бумаги, в частности облигации, свободно обращающиеся на рынках капитала.

Прежде чем перейти к рассмотрению механизма секьюритизации, необходимо отметить, что важную роль в этом процессе играет создание специальной структуры SPV (Special Purpose Vehicle). Инвесторы покупают не ценные бумаги украинского банка, а ценные бумаги SPV. Рейтинг SPV, как правило, намного выше рейтинга банка, активы которого секьюритизируются. Создаваемая для проекта иностранная компания (SPV) привлекает ресурсы под залог совершенно конкретных и качественных активов. Именно благодаря хорошему рейтингу SPV украинский банк может выпустить и разместить ценные бумаги на наиболее выгодных условиях. Привлекая ресурсы под уже имеющиеся активы, банк может использовать собственные активы гораздо эффективнее.

Секьюритизация состоит из семи основных этапов [1]:

1. Создание целевой компании SPV. Ее учредители, как правило, иностранные лица, не связанные с украинским банком.

2. Украинский банк на первом этапе продает активы SPV. Для финансирования такой сделки могут использоваться различные формы кредитного покрытия. Оно может быть предоставлено в форме гарантий или субординированных займов. SPV уплачивает банку полную (либо с дисконтом) стоимость проданных активов, а украинский банк полностью отчуждает эти активы в пользу SPV.

3. Целевая компания SPV получает отдельный кредитный рейтинг в одном из международных агентств и размещает долговые инструменты среди профессиональных инвесторов.

4. Инвесторам продаются облигации, обеспеченные активами, которые SPV получила от украинского банка.

5. SPV использует поступления от приобретенных активов для уплаты процентов и основной суммы долга по займам, привлеченным для приобретения активов. Украинский банк собирает платежи по активам, переданным SPV (займам украинским заемщикам). С юридической точки зрения, украинский банк выступает агентом SPV по сбору поступлений.

6. При наступлении сроков платежей по облигациям (как по купонам, так и по основному долгу) SPV платит по займам иностранным инвесторам.

7. Разницу от поступлений по приобретенным активам и выплатам по займам перечисляют украинскому банку.

Данный механизм проведения секьюритизации позволяет коммерческому банку привлекать сравнительно дешевые финансовые ресурсы от инвесторов, причем в качестве обеспечения выступают активы, которые ему принадлежат. Подобная схема является традиционной и предполагает использование доверительного управления секьюритизированными активами. Передача банком части своих активов третьей компании (SPV) позволяет ему улучшить свои финансовые показатели (возвратность капитала, отношения обязательств к собственному капиталу). В данной схеме секьюритизации значительным преимуществом является то, что банк не будет отвечать по долгам в привлеченном финансировании. Должником будет выступать целевая компания, и любое неисполнение ею обязательств будет просто дефолтом SPV, а не дефолтом банка.

В настоящее время сложились благоприятные условия для развития механизма привлечения финансирования за счет использования секьюритизации активов. Данная схема характеризу-

ється тем, що секьюритизація — достаточо ефективний і дешевий спосіб привлечення кредитних ресурсів. Відносна дешевизна забезпечується тим, що облигації, емітуємі цією компанією, як правило, мають більш високий кредитний рейтинг, ніж банк. Дане обставина дозволяє привертати фінансування під більш низьку процентну ставку, ніж довгосрочна ставка кредиту; секьюритизація дає можливість банку поліпшити свої фінансові показателі, а також найбільш ефективно використовувати свої активи; облигації, забезпечені активами, мають високу ступінь інвестиційної привертальності для інституціональних інвесторів; використання гнучкого механізму структуризації облигацій, забезпечених активами, дозволяє створювати нові фінансові інструменти, які будуть максимально задовольняти запитам інвесторів.

Застосування механізмів секьюритизації стає особливо актуальним при зростанні банківських активів. Для реалізації нових проєктів і ефективного розширення діяльності банківських установ необхідно привертати фінансові інвестиції на вигідних умовах. В широкому розповсюдженні практики секьюритизації будуть зацікавлені як банки, так і багато інституціональних інвесторів. В частині, це стосується к інвестиційним фондам і страховим компаніям, які традиційно фокусувалися на придбанні високоліквідних і високоякісних інструментів. Процес секьюритизації активів дає можливість банку не тільки отримати гарантований дохід, але і в значительній ступені диверсифікувати ризики шляхом трансформації кредитних портфелів в працюючий капітал.

Література: 1. Арестархов О. Секьюритизація / О. Арестархов, М. Райко // [www. bin. com. ua](http://www.bin.com.ua) 2. Закон України "О цінних бумагах і фондовому ринку" // [www. rada. gov. ua](http://www.rada.gov.ua) 3. Закон України "Об іпотечних облигаціях" // [www. rada. gov. ua](http://www.rada.gov.ua).

УДК 336.777(477)

Карпенко А. С.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

The issues concerning perspectives of development of bills of exchange circulation in Ukraine have been considered in the article. The possible ways of solving the existent problems are proposed.

Однією з головних проблем фінансового ринку України є незадовільний стан законодавства, що його регулює, і особливо в галузі вексельного обігу. Так, національне законодавство є незгармонізованим, суперечливим та непрозорим. Особливо гостро постає проблема відсутності належної офіційної публікації тексту Женевських конвенцій і їх перекладу. Все це суттєво гальмує розвиток вексельного обігу в Україні та створює підґрунтя для фінансових зловживань з використанням "дутих" векселів. Практично відсутні вексельні програми, хоча останнім часом операції з векселями складають близько 50% від загального обсягу торговельних угод на фондовому ринку України.

Дослідженню проблем, пов'язаних з вексельним обігом, присвятили свої роботи такі вчені-економісти, як А. Лемківський, Т. Рудненко, Л. Птащенко [1 – 4] та ін. Але й досі залишається невирішеним питання щодо авальювання векселів. Адже авальований вексель не тільки спростовує уявлення про несплату за зобов'язанням, але й робить вексель надзвичайно ліквідним інструментом. На жаль, процедура авальювання є дуже складною, що призводить до все меншого використання її при емісії векселів. А між тим, спрощення цієї процедури могло б не лише підвищити інтерес до векселя, але і позитивно вплинути на оздоровлення економіки в цілому.

У податковому законодавстві України вексель вважається товаром, що підвищує складність сплати податку за векселем, суму податку і, як наслідок, зменшує фінансову привабливість векселя як інструменту розрахунку. Знову дає про себе знати суперечливість чинного законодавства, тому що в Законі України "Про цінні папери і фондовий ринок" вексель є цінним папером, отже, і оподатковуватись він має як вид цінного папера. Перехід векселя від товару до цінного папера в податковому законодавстві приведе до зміни процента податку і може призвести до збільшення фінансової привабливості векселя.

У 2000 році безпідставно була припинена видача векселів під залучення пасивів банками, що призвело до припинення операцій з фінансовими векселями. А між тим, фінансовий вексель —

© Карпенко А. С., 2007

більш ліквідний інструмент порівняно з іншими цінними паперами і вилучення його з обігу призводить до скорочення прибутку, який отримують банки, що породжує зниження конкурентоспроможності вітчизняних банків на міжнародній фінансовій арені загалом.

Розвиток середнього та малого бізнесу є основою для подальшого розвитку економіки країни в цілому. Саме задля цього варто скористатися всіма можливостями векселя.

Вексель є дуже цікавим фінансовим інструментом, який поєднує декілька функцій: цінного папера (Закон України "Про цінні папери і фондовий ринок"), боргового зобов'язання ("Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі") та платіжного інструменту (Закон України "Про банки і банківську діяльність") [5; 6]. Тобто вексель може бути предметом угод купівлі-продажу, його можна використовувати як інструмент кредитування і як засіб платежу, як цінний папір вексель дозволяє накопичувати капітал. Як інструмент кредитування вексель дає можливість отримувати різноманітні роботи, товари та послуги з відстроченням платежу, що фактично збільшує обігові кошти суб'єктів господарювання.

Ще однією особливістю векселя є солідарна відповідальність за ним усіх осіб, що поставили свій підпис на ньому, що забезпечує можливість отримання платежу від найбільш платоспроможних на вибір векселедержателя. Це, як наслідок, забезпечує підвищену ліквідність векселя порівняно з іншими цінними паперами [4].

При використанні згаданих вище властивостей, приведенні вексельного законодавства у відповідність до Женевських конвенцій та за умови легітимного обігу застосування векселів може сприяти вирішенню проблем і оздоровленню економіки України (рисунок).

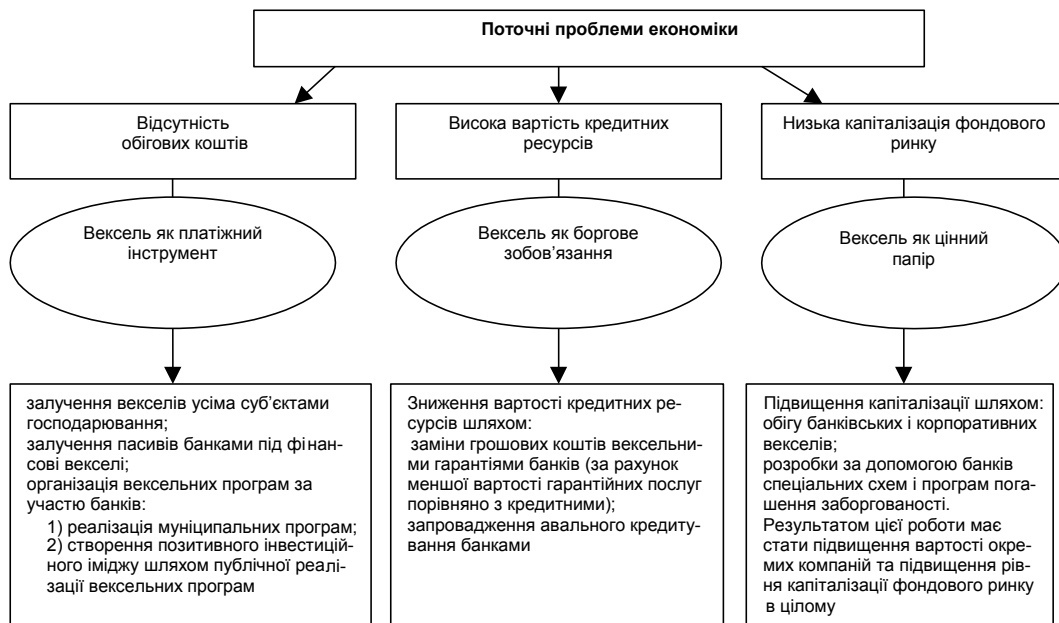

Рис. Пропозиції щодо використання векселя для розвитку економіки

Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити фінансову здібність та стабільність вексельного обігу в Україні, сприятиме розвитку економіки і, зокрема, зростанню конкурентоспроможності банківської системи України на міжнародному рівні.

Література: 1. Демківський А. Вексельна справа: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – С. 237 – 252. 2. Куц О. Аналіз операцій банків із векселями / О. Куц, Т. Рудненко // Вісник НБУ. – 2003. – №5. – С. 42 – 47. 3. Пашенко Л. Проблемні питання фінансового моніторингу та операцій з векселями // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №9 – 10. – С. 63 – 66. 4. Рудненко Т. Проблеми і перспективи розвитку вексельного обігу в Україні // Фінансовий ринок України. – 2005. – №8 (22). – С. 16 – 19. 5. Закон України "О ценных бумагах и фондовом рынке" // Все о бухгалтерском учете. – 2006. – №41(1195). 6. Закон України "Про банки та банківську діяльність" // Урядовий кур'єр. – 2001. – №8. 7. Булатов Р. Деятельность коммерческих банков на фондовом рынке // Деньги и кредит. – 2002. – №11. – С. 41. 8. Внукова Н. Банковские операции: расчетное и кредитное обслуживание предприятий: Учебное пособие. – К.: Знання, 2004. – 216 с. 9. Енциклопедія банківської справи України / За ред. В. С. Стельмаха. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – С. 9, 131, 132. 10. Миркин Я. Ценные бумаги и фондовый рынок. – М.: Перспектива, 2001. – С. 89 – 90. 11. Яценюк А. Фондовый рынок Украины: проблемы та перспективи розвитку // Вісник НБУ. – 2004. – №11. – С. 4 – 9.

СТРАТЕГІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ЯК МЕТОД УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

The article is devoted to the credit portfolio diversification strategy as a means of a bank credit risk management. This strategy allows to bring the expected profit under the permissible level of risk. It is offered to establish a credit minimum for private and corporate borrower.

Кредитування завжди було і залишається пріоритетним напрямом банківської діяльності. Це обумовлене тим, що кредити є найприбутковішими банківськими активами та формують більшу частину доходів банку. Але зростання обсягів банківського кредитування спричиняє підвищення кредитних ризиків, що робить актуальним вирішення проблеми ефективного управління кредитним портфелем банку за умови оптимізації рівня кредитного ризику та запланованого рівня доходності. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є застосування стратегії диверсифікації кредитного портфеля.

Проблемами управління кредитним портфелем банку на підставі його диверсифікації як засобу мінімізації ризику займалися такі науковці, як О. Васюренко, Г. Берегова, І. Бушуєва, В. Вовк, І. Губарева, В. Дем'яненко, Л. Лабецька, В. Лагутін, Л. Примостка, А. Мороз та ін.

Метою даної роботи є узагальнення та обґрунтування методичного інструментарію управління кредитним портфелем банку на підставі стратегії диверсифікації.

Припустимо, що кредитний портфель банку (S) дорівнює сумі всіх наданих кредитів ($S_i (i=1, n)$), але є меншим за загальний обсяг кредитних ресурсів банку (S_0) [1]. Тобто:

$$S = \sum_{i=1}^n S_i \leq S_0 \quad (1)$$

При цьому прибуток банку від надання кредиту розраховується за формулою:

$$\Pi_i = S_i \times t_i \times d_i \quad (2)$$

де t_i – строк надання кредиту;

d_i – процентна ставка за кредитною операцією.

За таких умов для зниження кредитного ризику банку не вигідно зменшувати суму наданих кредитів, тобто S , оскільки за формулою (2) зменшення суми кредиту призведе до зменшення прибутковості кредитної операції. У цьому випадку оптимальним рішенням є розширення кола позичальників при незмінній сумі кредитного портфеля, тобто використання стратегії диверсифікації.

За умови незмінності суми наданих кредитів та рівня ризику кредитного портфеля ризикованість кредитної угоди (G_p) може розраховуватися за формулою:

$$G_p \leq \frac{1}{n} \left(\sum G^{-2} \right)^{\frac{1}{2}} = \frac{1}{n} \left(n \cdot G^{-2} \right)^{\frac{1}{2}} = \frac{\bar{G}}{\sqrt{n}} \quad (3)$$

де G – максимальна середньоквадратична помилка випадкової величини втрат при виконанні кредитної угоди.

Відповідно до формули 3, якщо $n \rightarrow \infty$, то ризикованість угоди знижується до 0.

Але на думку автора, ця методика є дуже теоретичною і не повною мірою відповідає дійсності, оскільки при дуже великому збільшенні кількості позичальників ($n \rightarrow \infty$) загальна сума наданих кредитів залишається незмінною, але сума кредиту кожного окремого позичальника буде дуже низькою. І така надмірна диверсифікація, навпаки, призведе до зростання кредитних ризиків банку [2].

Для вирішення цієї проблеми доцільним буде визначення суми ліміту на кредит окремого позичальнику або групі позичальників, визначених за певними характеристиками (за галуззю, статусом тощо), що дозволить визначити межу, за якою диверсифікація не буде ефективною. При цьому загальна сума кредитів $S = \sum_{i=1}^{n \rightarrow \infty} S_i$ залишається меншою S_0 , але прибутковість кредитного

портфеля буде коливатися у встановлених межах.

Таким чином, застосування стратегії диверсифікації для управління кредитним портфелем дозволяє банку отримати заплановану суму прибутку при незмінній сумі всіх наданих кредитів та рівня кредитного ризику. Для запобігання надмірної диверсифікації, що призводить до підвищення кредитного ризику, доцільним є встановлення ліміту на кредити окремим позичальникам або групам позичальників, що потребує подальших розробок у цій сфері.

Література: 1. Бушуєва І. Алгоритми диверсифікації кредитів комерційного банку / І. Бушуєва, В. Дем'яненко // Банківська справа. – 2000. – №6. – С. 20. 2. Хмеленко О. В. Кредитування і контроль: Навч. посіб. / О. В. Хмеленко, В. Я. Вовк. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 240 с.

Стеценко В. В.

УДК 336.717.061

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ АКТИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

In the article the analytic tools of conducting the complex analysis of bank's active transactions are considered.

Особливе місце в системі управління банком відводиться комплексному аналізу активних операцій, який дозволяє ефективно управляти ліквідністю та одержати максимальний прибуток, а також мінімізувати банківські ризики. Дослідження інструментарію і визначення напрямів підвищення ефективності аналізу активних операцій банку є актуальним завданням, яке постає перед банківським менеджментом.

Основні концептуальні положення та практичні рекомендації щодо проведення аналізу активних операцій банку викладені в роботах таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як Ф. Фабоцці, Л. Дж. Гитман, Є. Брігхем, У. Шарп, Д. Бейлі, Б. Ф. Маршал, С. Гуцал, А. М. Герасимович, О. В. Дзюблюк, А. М. Мороз, М. І. Савлук, Л. О. Примостка та ін. [1 – 3].

Метою статті є визначення напрямів проведення аналізу активних операцій банку та обґрунтування необхідності розрахунку інтегрального показника оцінки банківських активів.

До активних операцій банку відносяться кредитні операції з клієнтами та операції з надання міжбанківських кредитів, депозити, розміщені в інших банківських установах, інвестиційні операції, операції з розміщення коштів у цінні папери та валютні цінності з метою отримання спекулятивного прибутку та ін. Кредитні операції займають найбільшу питому вагу у структурі активів, є найбільш дохідними і ризиковими банківськими операціями, тому їм завжди приділяється найбільша увага під час проведення аналізу активних операцій.

Аналіз активних операцій доцільно проводити для регулювання ризиків щодо розміщення і залучення фінансових ресурсів, він повинен здійснюватися шляхом щоденного (щодокадного) контролю фактичних значень спеціальних розрахункових показників і їх відповідності встановленим нормативним значенням.

На першому етапі здійснюється аналіз структури та динаміки активних операцій за допомогою горизонтального і вертикального аналізу. На наступному етапі проводиться коефіцієнтний аналіз активних операцій на підставі системи показників, до складу якої входять показники ліквідності, дохідності, рентабельності та ризику активів [1 – 3]. Коефіцієнтний аналіз дозволяє отримати повну і всебічну оцінку банківських активів, зробити висновки про рівень їх якості, дохідності та рентабельності, але не дозволяє однозначно інтерпретувати значення багатьох розрахованих показників, адже одні й ті ж значення коефіцієнтів можуть бути наслідками різних причин, що ускладнює обґрунтування управлінських рішень.

Аналіз існуючих теоретичних та практичних рекомендацій щодо проведення аналізу активних операцій банку [1; 3] свідчить про доцільність побудови інтегрального показника, рівень зміни якого дозволяє визначити загальний стан банківських активів з урахуванням їх якості та прибутковості. Для отримання інтегральної оцінки про стан банківських активів доцільно застосувати метод побудови таксономічного показника, що завжди дозволяє звести сукупність ознак досліджуваного явища до однієї синтетичної ознаки [2]. Перевагою даного методу є те, що він не вимагає попереднього виділення підмножин сильно корельованих ознак і не приводить до виділення декількох некорельованих факторів.

© Стеценко В. В., 2007

Таким чином, коефіцієнтний аналіз дозволяє отримати результати про якість, дохідність та рентабельність банківських активів, але ускладнює загальну інтерпретацію отриманих результатів. Виходячи з цього, доцільною є побудова таксономічного показника, який дозволяє отримати загальну інтегральну оцінку про стан банківських активів.

Література: 1. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеев, І. М. Парасій-Вергуненко; [За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 600 с. 2. Малярєць Л. М. Аналітичний інструментарій діагностики етапів розвитку кризи в діяльності комерційного банку / Л. М. Малярєць, В. Я. Вовк // Галицький економічний вісник. – 2005. – №1. – С. 96 – 100. 3. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.

УДК 331.211.54

Олександренко Т. В.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ОБОРОТІ

The work is devoted to the problems and prospects of cashless settlements in the economic turnover.

В умовах ринкової економіки господарська діяльність суб'єктів господарювання супроводжується проведенням розрахункових операцій як у готівковій, так і безготівковій формах. Здійснюючи розрахунки, підприємства та кредитні установи зобов'язані суворо дотримуватись чинних законодавчих актів, положень Національного банку, що спрямовані на вдосконалення системи розрахункових відносин, сприяють прискоренню платежів та зміцненню розрахункової дисципліни. Актуальним питанням є впровадження ефективних та надійних форм безготівкових розрахунків, а також зниження витрат і мінімізація ризиків під час їх здійснення.

Особливості організації безготівкових розрахунків в Україні розглянуті в роботах таких вітчизняних вчених: О. Васюренка, В. Лагутіна, А. Мороза, О. Петрука, В. Кравця, Н. Внукової, Л. Примостки, В. Міщенко, Н. Слав'янської та ін.

Метою даної роботи є визначення проблем та перспектив здійснення безготівкових розрахунків у господарському обороті.

Безготівкові розрахунки можуть здійснюватися у двох формах — записом на рахунках і зарахуванням взаємних боргів, які у підсумку завершуються записами на рахунках. Крім того, безготівкові розрахунки здійснюються в різних формах, кожній з яких властиві певний порядок і перелік обов'язкових реквізитів [1; 2].

Підприємство, виходячи з власних технічних можливостей та можливостей обслуговуючого банку, може подавати до банку розрахункові документи як на паперових носіях, так і у вигляді розрахункових документів в електронному вигляді, використовуючи програмно-технічний комплекс "клієнт-банк". Спосіб подання клієнтом документа до банку передбачається в договорі між банком та клієнтом на розрахунково-касове обслуговування.

Усі банки прагнуть обслужити клієнта з максимальним комфортом та наблизитися до нього у просторі і часі. Традиційно задля цього вони збільшують мережу філій, подовжують час і якість обслуговування. З метою збільшення обсягів безготівкових розрахунків фізичних осіб банки пропонують своїм клієнтам віддалене (дистанційне) обслуговування за допомогою банкоматів, POS-терміналів, управління рахунком через систему Інтернет (Інтернет-банкінг) та телефоном (система "Телебанк-24"). Технологія дистанційного управління рахунком багатоканальним телефоном передбачає, що клієнт у режимі тонового набору, натискаючи клавіші на своєму телефоні, дає розпорядження банківському комп'ютеру [3; 4].

Використання платіжних карток у безготівкових розрахунках дозволяє розширити перелік банківських послуг та підвищити швидкість і надійність безготівкових розрахунків. Останнім часом платіжні картки набули широкого розповсюдження серед населення завдяки зарплатним проектам, можливості оплатити товари та послуги через POS-термінали в магазинах, можливості переказувати кошти безпосередньо з картки на картку як у безготівковому вигляді, так і готівкою, отри-

мувати кредит у розмірі встановленого ліміту тощо. Для суб'єктів господарювання банки пропонують корпоративні платіжні картки, які дозволяють їй держателю здійснювати операції за картрахунком юридичної особи або фізичної особи-підприємця.

Таким чином, основне значення безготівкових розрахунків полягає у прискоренні обігу грошових і фінансових коштів, забезпеченні в максимально короткий час грошової компенсації виробникам — власникам поставленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг. Запровадження новітніх банківських технологій у безготівкових розрахунках є запорукою сталого розвитку українського фінансового ринку, довіри населення до вітчизняних банків та широкого його залучення до розрахунків у безготівковій формі, спрощення і прискорення комунальних та інших платежів. Зниження розміру комісійної винагороди банків, забезпечення безпеки трансакцій і зниження обсягів шахрайства з платіжними картками сприятиме скороченню готівкового обігу в країні.

Література: 1. Мороз А. М. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пудовкіна; [За ред. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2000. — 384 с. 2. Петрук О. М. Банківська справа: Навчальний посібник / За ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця. — К.: Кондор, 2004. — 464 с. 3. Кравець В. Перспективи здійснення безготівкових розрахунків в Україні // Вісник НБУ. — 2000. — №6. — С. 3 — 8. 4. Дубілет О. Л. Перспективи розвитку карткових продуктів // Вісник НБУ. — 2003. — №10. — С. 11 — 13.

Пілявець Н. М.

УДК 336.741.24

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК У БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКАХ

The work is devoted to the problems and prospects of using paycard in the cashless settlements.

Український ринок платіжних карток за короткий час почав здобувати риси, властиві західному платіжному картковому бізнесу, головні з яких — розмаїття форм та широка розповсюдженість. Перехід до масових безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток дозволяє суттєво зменшити витрати держави на підтримку готівкового обігу і стає додатковим джерелом залучення коштів населення в банківську сферу, а отже, і в економіку. Тому актуальним питанням є підвищення економічної зацікавленості населення та суб'єктів господарювання в послугах, в основу яких покладено використання платіжних карток.

Особливості карткового бізнесу в Україні досліджені в роботах таких вчених, як О. Васюренко, А. Мороз, Г. Берегова, В. Берніков, О. Дубілет, К. Жидко, В. Кравець та ін.

Метою даної роботи є визначення проблем і перспектив використання платіжних карток у безготівкових розрахунках.

Банківські платіжні картки виконують багато різноманітних функцій, обумовлених типом картки: від простого зняття готівки в банкоматах чи в касі банку до оплати товарів і послуг у магазинах та системі Internet. Платіжні картки класифікуються за їхніми технологічними особливостями — на картки з магнітною стрічкою та картки з вбудованою мікросхемою (смайт-картка); за функціональним призначенням — на кредитні та дебетні платіжні картки, а також картки типу "електронний гаманець", за категоріями клієнтів — на звичайні, "срібні", "золоті" тощо [1; 2].

В Україні використовуються платіжні картки національної і міжнародної платіжної системи. Національна платіжна система ґрунтується на технологіях, подібних до тих, що застосовуються в міжнародних платіжних системах, і сфера її діяльності обмежена територією України. Банки України можуть створювати внутрішні платіжні системи самостійно або разом з нефінансовими установами та підприємствами. Міжнародна платіжна система становить платіжну систему, діяльність якої поширюється на територію декількох країн. Вітчизняні банки стали повноправними членами міжнародних платіжних систем з 1997 року. Найбільш поширені пластикові карти платіжних систем VISA, EUROPEY, AMERICAN EXPRESS, DINERS CLUB, JCB [2].

Станом на 01.08.2003 р. кількість карток НСМЕР збільшилася на 33% і становить понад 280 тис. карток, MasterCard — на 13% і становить більш ніж 2,904 млн. карток., VISA — на 6%, Укркарт — становить більш ніж 19 тис. карток. При цьому залишки на карткових рахунках за другий квартал 2003 р. збільшилися на 19,18% [3].

© Пілявець Н. М., 2007

Останнім часом платіжні картки набувають широкого розповсюдження завдяки зарплатним проектам та зручним послугам щодо оплати товарів і послуг через POS-термінали в магазинах, можливості переказувати кошти безпосередньо з картки на картку як у безготівковому вигляді, так і готівкою, впровадження деякими банками послуг інтернет-банкінгу, які дозволяють отримувати інформацію про стан рахунку в системі онлайн.

Відносно новим видом продукту карткового бізнесу стали кредитні картки, які ще не досить поширені на вітчизняному банку через відсутність ефективних систем оцінки ризиків банків-емітентів. До основних напрямів розвитку кредитування за платіжними картками в Україні можна віднести такі, як кредитування під заробітну плату, кредитування пенсіонерів, кредитування під забезпечення депозиту, відкритого в банку-емітенті [3].

До факторів, які дозволяють стимулювати розвиток карткового бізнесу в Україні, можна віднести: необхідність розширення інфраструктури обслуговування платіжних карток (мережу банкоматів та POS-терміналів), зниження вартості послуг банків-еквайрів, зниження ставок інтерчейнджу, перехід від випуску карток на магнітній смужці до чіпових карток, що дозволить підвищити безпеку трансакцій та знизити обсяги шахрайства з платіжними картками.

Література: 1. Положення "Про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням", затверджене постановою НБУ від 19.04.2005 р. №137 // <http://www.rada.gov.ua> 2. Внукова Н. М. Банківські операції: розрахункове та кредитне обслуговування підприємств: Навчальний посібник. – Харків: ВАТ "Модель Всесвіту", 2002. – 512 с. 3. Дубілет О. Л. Перспективи розвитку карткових продуктів // Вісник НБУ. – 2003. – №10. – С. 11 – 13.

УДК 336.777(477)

Самчук О. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

In the article the prospects of circulation of bills development in Ukraine are viewed.

На сучасному етапі розвитку економіки одним з інструментів зменшення дебіторсько-кредиторської заборгованості підприємств є вексель. Використання векселів у господарському обороті дозволяє суб'єктам господарювання отримати товари та послуги з відстроченням платежу шляхом оформлення комерційного кредиту, що сприяє збільшенню обігових коштів. Але недосконалість діючого законодавства та необізнаність у вексельному праві суттєво гальмують розвиток вексельного обігу в Україні, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Сутність векселя та особливості організації вексельного обігу досліджуються в роботах таких вчених, як О. В. Васюренко, Н. В. Демківський, А. М. Мороз, Т. В. Рудненко, О. Куш та ін.

Метою даної роботи є дослідження особливостей та визначення перспектив вексельного обігу в Україні.

Огляд і узагальнення праць вітчизняних вчених [1 – 4] свідчить про те, що вексель, який виконує функції цінного папера, боргового зобов'язання та платіжного інструменту, дозволяє не лише подолати організаційні труднощі, зупинити зростаючу неплатоспроможність переважної більшості підприємств державного сектору, а й налагодити якісно нове матеріально-технічне постачання, а також підвищити платіжну дисципліну суб'єктів господарювання. Вексель є ліквідним цінним папером, адже передбачає наявність солідарної відповідальності за векселем усіх осіб, які поставили на ньому свій підпис, що дозволяє стягувати заборгованість за векселем з більш платоспроможних з числа зобов'язаних за векселем.

Активізація вексельного обігу дозволить істотно обмежити діяльність тіньового сектору, скоротивши обсяги операцій у готівковій формі. Продавці й виробники, отримавши вексель, легко можуть перетворити його на регульовану грошову готівку та інші платіжні засоби за товари і послуги. Покупці за допомогою векселів можуть у будь-який час отримати матеріальні цінності та послуги, оформивши комерційний кредит.

Векселедержателі мають право продати вексель (якщо мова йде про переказні векселі) або врахувати вексель у банку до настання строку платежу за ним. Банки, придбавши векселі у своїх

клієнтів, надають їм короткостроковий кредит до настання терміну погашення векселя і, у свою чергу, можуть передавати враховані векселі до Національного банку як заставу за кредитами рефінансування, зберігаючи готівкові кошти у своєму обороті. Головну роль у процесі регламентації вексельного обігу відіграє Національний банк, який визначає порядок здійснення операцій банку з векселями.

Крім банківської системи, у вексельному дисконті беруть участь спеціалізовані небанківські фінансово-кредитні інститути, з якими всі учасники можуть укласти угоди, знижуючи ризики втрат і підвищуючи ефективність вексельних операцій.

Таким чином, використання векселів у господарському обороті має ряд суттєвих переваг, до яких, перш за все, належить фінансування дебіторсько-кредиторської заборгованості суб'єктів господарювання. Особливо це актуальне для сільгоспвиробників і підприємств малого та середнього бізнесу. До факторів, які сприятимуть збільшенню використання векселів, можна віднести такі, як удосконалення нормативно-законодавчої бази та приведення її у відповідність до основних положень Женевської вексельної конвенції, зміни принципів оподаткування операцій з векселями, організація та державна підтримка вексельних програм тощо. Стимулювання вексельного обігу сприятиме вирішенню багатьох проблем, що заважають розвитку вітчизняної економіки.

Література: 1. Аваков А. Б. Вексельное обращение: Теория и практика / А. Б. Аваков, Г. И. Гаевой, В. А. Бешанов. – Х.: Фолио, 2000. – 384 с. 2. Мороз А. М. Вексельное дело. – К.: Наукова думка, Лад, 2000. – 320 с. 3. Рудненко Т. Аналіз операцій банків з векселями / Т. Рудненко, О. Куш // Вісник Національного банку України. – 2003. – №5. – С. 42 – 47. 4. Рудненко Т. В. Проблеми і перспективи розвитку вексельного обігу в Україні // Фінансовий ринок України. – 2005. – №8. – С. 16 – 19.

Знахур І. В.

УДК 336.748(477)

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

In this article the theoretical and practical recommendations on improving the system of currency control are given.

Тема розвитку і вдосконалення валютного регулювання є досить актуальною на сьогодні, але питання теорії й методики змін у системі валютного регулювання не знайшли досить глибокого висвітлення. Проведені в Україні дослідження та наукові розробки у сфері валютного регулювання не носили комплексного й системного характеру. Існуючі наукові джерела представлені в більшій мірі підручниками і навчальними посібниками. Перекладна література з цього питання теж переважно носить навчальний або довідковий характер. Деякі питання, пов'язані з організацією валютного ринку, валютних розрахунків, правових основ валютного регулювання в банківській сфері, висвітлено в журнальних статтях, у першу чергу у Віснику Національного банку України (статті О. Береславської, Д. Боярчук) [1; 2]. У сучасній іноземній літературі питання, що стосуються валютного регулювання, заснованого на принципі державних обмежень, не розглядаються, за винятком небагатьох робіт, присвячених історії даної проблеми. Це пов'язано з тим, що практика валютних обмежень була скасована в більшості економічно розвинених країн у 60 – 70-ті роки ХХ ст. [3].

Метою дослідження є комплексний аналіз системи валютного регулювання і контролю в Україні на сучасному етапі та розробка теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо її вдосконалення.

У результаті проведених досліджень та аналізу інформаційних джерел щодо макроекономічних показників України пропонуються наступні заходи посилення системи валютного регулювання і контролю:

- 1) правила режиму валютного контролю потрібно викласти в систематичній чіткій формі;
- 2) режим валютного контролю по можливості не повинен створювати істотних труднощів для легальної комерційної діяльності законослухняних господарчих суб'єктів;
- 3) необхідна комплексна лібералізація внутрішнього фінансового середовища, яка буде спрямована на посилення ринкових засад курсоутворення і підвищення прозорості валютного ринку. Разом з тим система валютного регулювання й валютного контролю України повинна бути максимально спрощена. Як показав аналіз існуючої законодавчої бази [4], головним інструментом при здійсненні регулятивних дій у сфері валютних розрахунків в Україні є валютний контроль, спро-

---

© Знахур І. В., 2007

можний за допомогою наявного комплексу заходів вирішувати завдання, що стоять нині перед економікою України. Валютний контроль забезпечує поступовість економічного піднесення та переходу до ринкової економіки, сприяє стабілізації потоків заощаджень резидентів на етапі, коли довіра до валютної політики ще не зміцніла.

Таким чином, досвід валютного регулювання в Україні показує, що лише поступовий і грамотний розвиток валютної системи приведе до поліпшення економічного становища країни, а також поверне довіру населення до національної валюти, що зараз є дуже актуальним, бо після проведення соціально-економічних реформ, які пов'язані з лібералізацією ринку та ревальвацією курсу гривні, довіра населення щодо національної валюти дещо ослабла. Проведені реформи були направлені в основному на подолання інфляції, але ревальвація курсу гривні не стала дієвим антиінфляційним заходом, а досить високий рівень інфляції та інфляційних очікувань посилює процес доларизації в Україні.

Література: 1. Береславська О. Тенденції розвитку фінансових ринків у 2005 році та їх вплив на економіку України // Вісник НБУ. – 2006. – №2. – С. 54 – 55. 2. Боярчук Д. Економічні показники валютного ринку // Економіка України. – 2005. – №4. – С. 9 – 12. 3. Кабанець О. Еволюція валютних обмежень // Вісник податкової служби України. – 2004. – №13. – С. 62 – 63. 4. Гриньова В. М. Гроші і кредит: Навчальний посібник / В. М. Гриньова, О. Ю. Проскура. – Харків: Вид. дім "ІНЖЕК", 2003. – 208 с.

УДК 336.77.332.2

Прилуцька Я. О.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ІПОТЕЧНИХ КРЕДИТІВ

In the article the possible ways of upgrading of the mortgage lending market are demonstrated. The mortgage credit in Ukraine opens new financial prospects for the national economy development. The mortgage credit can be used as a financial incentive for the future entry on the world bank market.

Формування системи іпотечного кредиту в Україні відкриває нові фінансові перспективи для розвитку національної економіки: забезпечується підвищення рівня капіталізації інвестиційних ресурсів, започатковується новий механізм більш ефективного розподілу капіталу між сферами і галузями економіки.

Проблемам розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні приділяють увагу у своїх працях такі автори, як М. Азаров, С. Волков, О. Кіреєва, В. Костюченко та ін.

У країнах з розвинутою економікою іпотечний кредит є одним з розповсюджених видів кредиту. Більшість банків віддають перевагу саме такому виду кредитування. Іпотечні кредити — це досить ефективний вид кредитів через те, що заставлене майно у більшості випадків залишається надійним забезпеченням наданого кредиту. Це один із найзахищеніших засобів вкладання коштів, тому іпотечний кредит може стати потужним фінансовим стимулом для подальшого розвитку вітчизняної економіки [1].

Аналізуючи показники, можна дійти висновку, що майже за 2,5 роки умови іпотечного кредитування в Україні суттєво покращилися, а тенденція зростання їх обсягів підтверджує поживлення попиту, подальше задоволення якого стримується, з одного боку, низькою платоспроможністю населення, а з іншого — високими відсотковими ставками на кредити взагалі й житлові зокрема.

Аналіз ринку іпотечного кредитування свідчить про тенденцію до динамічного розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні. Водночас зауважимо, що він перебуває лише на етапі становлення, тож говорити про його цілісність і системний характер поки що не доводиться. І справа не лише в суто економічних факторах, а й у численних проблемах правового регулювання іпотечних відносин. На думку В. Бойко, тенденція до збільшення обсягів забезпечення іпотекою кредитів виникла не завдяки, а всупереч наявним економіко-правовим чинникам, які безпосередньо впливають на діяльність банків та інших фінансово-кредитних установ у сфері іпотечного кредитування [2].

Як зауважив І. Дем'яненко [3], необхідними умовами розвитку іпотечного ринку в Україні є:

- зміщення акцентів на кредитуванні в національній валюті;
- започаткування цивілізованої системи державної реєстрації прав на нерухоме майно;
- надання банкам достовірних об'єктивних даних для оцінки платоспроможності позичальника;
- запровадження іпотечних облігацій, сертифікатів, цінних паперів;

© Прилуцька Я. О., 2007

встановлення державного стимулювання іпотечного кредитування, зокрема, податкові пільги інвесторам, позичальникам та кредиторам тощо;

чітке визначення використання такого інструменту, як застава.

Але, незважаючи на всі перелічені проблеми, слід відзначити, що банки дедалі більше приділяють увагу житловому кредитуванню. Водночас діяльність уряду спрямовується на вдосконалення законодавчої, регулятивної та інституційної бази випуску іпотечних цінних паперів.

Підбиваючи підсумки, нагадаємо що для подальшого розвитку ринку іпотечних кредитів банкам необхідно залучати висококваліфікованих робітників, використовувати досвід зарубіжних країн, співпрацювати з державою.

Література: 1. Костюченко В. Огляд іпотеки. Україна та ЄС // Вісник НБУ. – 2005. – №5. – С. 40 – 44. 2. Бойко В. Іпотечное искушение // Бизнес. – 2005. – №48. – С. 34 – 40. 3. Демьяненко И. Проблемы ипотечного кредитования // Экономика, финансы и право. – 2005. – №2. – С. 19 – 22.

Велігоря О. С.

УДК 336.76(477)

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ ОРГАНІЗОВАНОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

In the article the organized equity market functioning in Ukraine is analyzed. The basic problems of its development are allocated and the way of upgrading are offered. It is proved, that on a background of dynamic growth of a trade turnover, there is a significant reduction in volume of the organized market.

Ринок цінних паперів відіграє життєво важливу роль в економічному розвитку як окремих господарчих суб'єктів, так і суспільства в цілому, забезпечуючи ліквідність та ринковий механізм ціноутворення, сприяючи руху капіталу і його раціональному розміщенню.

Однак слід зауважити низький рівень розвитку цього сегмента фінансового ринку в Україні порівняно з іншими країнами. Процес становлення і розвитку ринку цінних паперів в Україні досліджувався у працях В. І. Ляшенка, О. М. Мозкового, В. В. Оскольського, В. І. Павлова та багатьох інших вітчизняних вчених і спеціалістів. Проте вкрай незадовільний стан, у якому вже протягом ряду років перебуває організований сегмент цього ринку, зумовлює необхідність більш детального аналізу його особливостей, а також розробки на цій основі заходів щодо подолання негативних явищ і розв'язання проблем, які перешкоджають його розвитку.

Отже, в цій роботі об'єктом дослідження є організований ринок цінних паперів України; предметом — процес його становлення і розвитку; метою — аналіз стану організованого ринку цінних паперів в Україні для подальших розробок заходів щодо його розвитку.

На сьогоднішній день ринок цінних паперів України — це сформований сегмент фінансового ринку, що включає всі елементи інфраструктури, властиві ринкам цінних паперів розвинутих країн. Його стан характеризується постійним зростанням обсягів емісій та зміною їх структури на первинному ринку. Проте на фоні такого динамічного зростання торгового обороту відбувалось значне зниження обсягу організованого ринку та його і без того невеликої частки в загальному обсязі торгового обороту вітчизняного ринку цінних паперів. Очевидно, що якщо такі пропорції зберігатимуться, то організований ринок цінних паперів в Україні може повністю втратити свою роль головної, ведучої ланки цього ринку.

Основними інвесторами в усіх секторах ринку цінних паперів в Україні виступають юридичні особи. Частка фізичних осіб в обсягу первинного ринку становила 0,2% на неорганізованому і 10,3% на організованому ринку цінних паперів. На вторинному ринку їх частка займала відповідно 5,1% і 2,7% [1]. Це означає, що населення в основній своїй масі не залучено до операцій з цінними паперами, а в цілому ринок цінних паперів не виконує одну з найважливіших своїх функцій — функцію збереження і примноження національних заощаджень, притаманну зарубіжним розвинутим ринкам.

Для організованого ринку характерним є помітне (порівняно з попередніми роками) зуження у його торговому обороті сегмента акцій ВАТ. Найбільше зниження відбулося на первинному ринку — у 4,2 раза. Такий факт свідчить про істотне послаблення ролі організованого ринку цінних паперів у процесі приватизації колишньої державної власності і певною мірою у прямому інвестуванні економіки.

© Велігоря О. С., 2007

У 2005 році серед фінансових інструментів найбільші обсяги зареєстровано з акціями — 40,03% та інвестиційними сертифікатами пайових інвестиційних фондів — 37,19% від загального обсягу зареєстрованих випусків цінних паперів [2].

Біржовий ринок цінних паперів високо централізований — 4 із 8 зареєстрованих фондових бірж діють у м. Києві. Але всі вони разом узяті не здатні конкурувати з позабіржовою електронною ТІС ПФТС. Так, у 2005 році обсяг виконаних угод на ПФТС складав 88,22%, на УФБ — 4,75%, на частку інших організаторів торгівлі віднесено лише 7,03%. Парадоксально, що із збільшенням кількості фондових бірж з 5 у 1999 р. до 8 на сьогоднішній день їх загальний торговий оборот знизився майже в 3 рази, а його частка в обороті організованого ринку — більш як у 5 разів. Серед багатьох факторів на стан ринку цінних паперів негативно впливають низька корпоративна культура і недостатня інформаційна відкритість ВАТ, законодавча незахищеність міноритарних акціонерів, незважена дивідендна політика, низька вартість і висока спрацьованість основних фондів, високі політичні ризики, фіскальна політика держави, що робить не вигідними одержання прибутку, а тим більше виплату дивідендів. Як виявилось, український ринок цінних паперів був абсолютно не готовий до надходження інвестицій. Він не здатний запропонувати якісні інструменти для інвестування в потрібних кількості та обсягах [3]. Поряд з тим підвищена ліквідність банківської системи України, що спостерігалась у I кварталі 2005 р., сприяла практично повному "вимиванню" з ринку цінних паперів ліквідних позик. Така ситуація ще більше загострює проблему залучення інвесторів на і без того слабо організований ринок цінних паперів в Україні.

Отже, проведений аналіз дає змогу зробити висновки про унікальність українського фондового ринку, де неорганізований його сегмент займає домінуючу позицію. Така ситуація не зустрічається більше ніде у світі. Серед негативних явищ, що нею викликані, слід зазначити такі, як непрозорість, недостатня інформаційна відкритість фондового ринку, що є серйозною перешкодою для припливу інвестицій в Україну. Ринок поки що обслуговує переважно процеси переділу колишньої державної власності і різні фінансові схеми, але практично не орієнтований на процеси концентрації та руху капіталу.

З огляду на все вищезазначене, основними напрямками розвитку організованого сегмента фондового ринку в Україні є розробка комплексної програми, що в органічній єдності і взаємозв'язку охоплювала б усю сферу законодавчого регулювання зазначених факторів-процесів; розширення номенклатури фінансових інструментів фондового ринку; відновлення якщо не ведучої, то рівноправної відносно ТІС ролі фондових бірж; створення цілісного біржового фондового торгово-інформаційного простору та забезпечення конкурентоспроможності фондових бірж стосовно позабіржових торгово-інформаційних систем.

Література: 1. Звіт державної комісії з цінних паперів і фондового ринку за 2004 р. // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №7 – 8. – 116 с. 2. Звіт державної комісії з цінних паперів і фондового ринку за 2005 р. // Ринок цінних паперів України. – 2006. – №7 – 8. – 116 с. 3. Шапран В. Фондовий ринок України: відродження функціональності // Генеральний директор. – 2005. – №20. – С. 12 – 17.

УДК 336.743(477)

Шевцова І. М.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

The article is devoted to the problems of the effective currency control system establishment. The organizational structure of the money market and the process of monetary operations conducting are analyzed. There is given a spotlight on the Ukrainian and Russian money-markets.

На сьогодні питання теорії і методики змін у системі валютного регулювання не знайшли досить глибокого висвітлення. Актуальність цієї теми полягає в тому, щоб знайти шляхи вирішення проблеми формування системи валютного регулювання. Впливаючи на загальний стан економіки країни, валютне регулювання залежить від ролі держави в міжнародних відносинах.

Дослідженням в області валютного регулювання займалися як російські, так і українські відомі учені у сфері банківської справи, теорії грошей та кредиту (О. Береславська, Ю. Блащук, Є. Григоренко, О. Макаренко, С. Михайличенко, О. Резнікова та ін.).

Формування валютного ринку в Україні безпосередньо пов'язане з процесами розбудови української держави та реформуванням її економіки. В умовах колишнього СРСР в Україні існувала

© Шевцова І. М., 2007

державна монополія на зовнішньоторговельну діяльність і державна валютна монополія. Валютний ринок був представлений Держбанком та Зовнішекономібанком (ЗЕБ) СРСР.

Функції регулювання валютних надходжень від реалізації продукції виконували такі державні органи, як Держплан, Держбанк, Міністерство фінансів.

Готівкову емісію рубля виконував виключно Держбанк СРСР. Після розпаду СРСР весь обсяг готівкових грошей друкувався Центробанком (ЦБ) Росії. В умовах інфляційних процесів, коли економіка України потребувала дедалі більше готівкових рублів, загострювалася проблема їх власної емісії в Україні. З цією метою, а також з метою захисту внутрішнього споживчого ринку з 10 січня 1992 р. до обігу вводяться так звані "купони багаторазового використання", які разом з рублем виконували функцію обігу та платежу. Встановлений у січні офіційний валютний курс купона до рубля (1 купон за 10 рублів, 10 купонів за 1 дол. США) не витримав і двох тижнів [1].

Офіційно купон розглядався не як національна валюта, а як своєрідна заміна готівкового рубля. У зв'язку з цим весь облік в Україні, виплати населенню проводилися за курсом 1:1. НБУ не встановлював співвідношення між рублем та купоном.

Формування діючої системи валютного регулювання і контролю в Україні розпочалося в другій половині 1990 р. із проголошенням економічної самостійності держави. З цього моменту до теперішнього часу вона зазнала суттєвих змін, при цьому основою даної системи досі залишається використання валютних обмежень, впровадження яких було необхідністю під час важкої економічної кризи в Україні [2].

Тенденції розвитку національної економіки, посилення інтеграційних процесів і міжнародний досвід у даній сфері свідчать про необхідність поступового відмовлення від практики використання жорстких валютних обмежень.

На думку Б. Панасюка [3], система валютного регулювання і контролю може бути посилена з погляду ефективності декількома способами:

по-перше, правила режиму валютного контролю повинні бути викладені в систематичній чіткій формі, тобто у формі, що виключає багатозначність тлумачень;

по-друге, режим валютного контролю по можливості не повинен створювати істотних труднощів для легальної комерційної діяльності законослухняних господарчих суб'єктів.

Ряд проблем в області валютного контролю і регулювання підлягає вирішенню в максимальному короткому терміні. Так, наприклад, повинна бути абсолютна впевненість у тому, що уповноважені банки застосовують і цілком дотримуються установлених правил валютного контролю [4].

Крім того, діюча на сьогоднішній день система покарань за недотримання норм валютного законодавства далека від оптимальної. Назріла необхідність її перегляду. Жодна система валютного контролю не стане ефективною, поки санкції за порушення валютного законодавства не зможуть бути впевнено застосовані. Тому влада повинна переглянути порядок застосування і міри відповідальності для того, щоб поліпшити їх застосовність [5].

Разом з тим система валютного регулювання і валютного контролю України повинна бути переглянута у бік максимального спрощення. Причини криються не тільки в обмеженій ефективності багатьох використовуваних заходів, але й у значних витратах на зміст системи (включаючи упущену вигоду господарчих суб'єктів).

Література: 1. Государственное регулирование экономики: Учебное пособие / Под ред. Д. Г. Черник. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 212 с. 2. Береславська О. Тенденції розвитку фінансових ринків у 2005 році та їх вплив на економіку України // Вісник НБУ. – 2006. – №2. – С. 50 – 55. 3. Панасюк Б. Государственное регулирование экономики // Вопросы экономики. – 2004. – №10. – С. 58. 4. Гроші та кредит / За ред. М. І. Савлука. – К.: Знання, 2003. – 452 с. 5. Гальчинський А. С. Сучасна валютна система. – К.: LIBRA, 2003. – 196 с.

Гладуш С. В.

УДК 336.531.2(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

The problems of investment activity development in Ukraine are considered in the article. The approaches to these problems reduction are offered.

Основними операціями в період розвитку банківської системи та економіки в цілому є інвестиційні операції — активні операції із вкладання власних і залучених фінансових ресурсів у фондові активи. Така ситуація пов'язана з інтеграцією банківських систем і поширенням практики залучення іноземного капіталу та інвестицій. Таким чином, розширюється коло операцій із цін-

© Гладуш С. В., 2007

ними паперами, які дають вагомий прибуток не лише в банківський сектор, але й в економіку країни в цілому.

В Україні, як свідчать сучасні джерела, на сьогоднішній день можна говорити про середній або навіть низький рівень прибутковості за інвестиційними операціями з цінними паперами [1].

Метою статті є дослідження загальних недоліків та причин неефективності активних операцій комерційних банків на фондовому ринку й розробка заходів щодо їх усунення.

Серед основних причин слабкої інвестиційної активності більшість учених і практиків виділяють такі [2]:

недостатній потенціал українських банків для фінансування великих інвестиційних проєктів, від реалізації яких залежить виконання програми структурної перебудови країни; для того щоб вирішити цю проблему, необхідно збільшувати активи банків, що дозволить підвищити потенціал комерційних банків;

інвестиційне кредитування пов'язане з високими, непорівнянними з можливими прибутками від вкладених коштів ризиками; високі ризики зумовлюють високі процентні ставки за довгостроковими кредитами, що роблять банківські кредити недоступними для підприємств реального сектору;

банкам складно нарощувати інвестиційну діяльність в умовах недостатньо розвинутого фондового ринку; стримуючим фактором є нерозвиненість вітчизняного фондового ринку та відповідних фінансових інструментів;

недосконала законодавчо-правова база інвестиційного кредитування, брак спеціалізованих інвестиційних банків.

Для активізації діяльності комерційних банків у інвестиційній сфері та залучення їх до безпосередньої участі в розробці й реалізації інвестиційної політики необхідно вирішити перелік таких завдань:

створення сприятливого клімату для іноземних інвестицій; активна участь комерційних банків у фінансуванні тих галузей національної економіки, які орієнтовані на експорт і пов'язані з життєзабезпеченням населення;

розвиток діяльності комерційних банків на ринку недержавних цінних паперів, участь у підготовці й розміщенні емісій, метою яких є вкладення коштів в об'єкти виробничої сфери.

Розширення масштабів цієї діяльності сприяє налагодженню реального співробітництва банківського капіталу з інвестиційною сферою, без чого неможливий нормальний, цивілізований розвиток національної економіки та її інтеграція у світове господарство.

У статті висвітлено загальні проблеми і недоліки, пов'язані з інвестиційними процесами за участю комерційних банків, та запропоновано перелік заходів щодо їх усунення. Серед подальших напрямків дослідження даної тематики автор вбачає необхідність удосконалення законодавчої бази щодо регулювання активних операцій комерційних банків.

Література: 1. Статистичний бюлетень за січень – грудень 2006 року / Держкомстат України. – К.: КНЕУ, 2007. – 212 с. 2. Гриньова В. М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності. Монографія / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда; [За заг. ред. В. М. Гриньової. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. – 464 с.

УДК 336.741.242(477)

Бобро О. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ

In the article the contemporary condition of the National system of Mass Electronic Funds Transfer is analyzed.

Висока роль пластикових карток у розвитку ринкових відносин в Україні є причиною зростаючого числа досліджень і публікацій на цю тему. Тому в статті зроблена спроба показати переваги та недоліки деяких з них, зокрема НСМЕП. Із самого початку формування відкритого банківського ринку провідні спеціалісти науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів приділяли пильну увагу питанням керування безготівковими операціями за допомогою пластикових карток, тому що це основа забезпечення прибутковості й стабільності банку як комерційного підприємства.

© Бобро О. А., 2007

Національна система масових електронних платежів (НСМЕП) — це внутрішньодержавна банківська багатомітентна платіжна система масових платежів, у якій розрахунки за товари та послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються за допомогою платіжних смарт-карток за технологією, що розроблена Національним банком України. Метою створення НСМЕП є розроблення та впровадження в Україні відносно дешевої надійно захищеної автоматизованої системи безготівкових розрахунків, яка в основному розрахована на роботу в режимі "off-line". Національний банк вважає створення НСМЕП завершальною стадією в побудові системи електронних платежів в Україні [1].

У НСМЕП застосовуються платіжні картки з вбудованими чіп-модулями — смарт-картки. Смарт-картка, яка є носієм копії фінансової інформації в НСМЕП, на відміну від пластикової картки з магнітною смугою, найбільш повно задовольняє вимоги безпеки. На її базі створена високоефективна оффлайнова технологія, тобто така, що не потребує оперативного зв'язку з банківським рахунком під час виконання платіжних операцій (це дуже важливо, враховуючи недостатню високу якість вітчизняних каналів зв'язку) і яка значно зменшує експлуатаційні витрати. За рахунок цього участь у НСМЕП може брати населення України з малими доходами (пенсіонери, студенти, школярі тощо), а швидкість обслуговування набагато більша, ніж при розрахунках готівкою та операціях картками з магнітною смугою.

За даними управління методології роздрібних платежів департаменту платіжних систем Національного банку України [2], за станом на 1 січня 2006 року 101 банк (63% від їх загальної кількості) був членом внутрішньодержавних і міжнародних карткових платіжних систем та здійснював емісію й еквайринг платіжних карток (позаторік таких банків було 93). На 1 січня 2006 року кількість платіжних карток різних платіжних систем змінилася так:

Національна система масових електронних платежів (НСМЕП) — зросла на 17% (139 тис.) і становила близько 951 тис.;

MasterCard — на 35% (2 502 тис.) — понад 9 627 тис.;

VISA — на 67% (4 756 тис.) — майже 11 816 тис.;

Укркарт — на 26% (22 тис.) — більш як 107 тис.;

одномітентні (внутрішньобанківські) платіжні системи — на 16% (316 тис.) — більше 2 262 тис.;

інші банківські та небанківські платіжні системи — зменшилися майже на 69% (35 тис.) і становлять понад 16 тис. штук.

Останнім часом в Україні втрати, заподіяні картковими шахраями громадянам — користувачам карток із магнітною смугою міжнародних платіжних систем, — обліковуються вже десятками мільйонів гривень. Нечисті на руку "спритники" навчилися досить легко підробляти такі картки. А про рівень безпеки смарт-картки НСМЕП свідчить той факт, що за чотири роки функціонування системи не зафіксовано жодної копійки втрати коштів клієнтів. Причому за цей час обсяг оборотів за картками НСМЕП сягнув близько 19,3 млрд. грн. [3].

За перше півріччя 2006 року обсяг загальних оборотів за операціями з картками НСМЕП досяг понад 5,2 млрд. грн., у тому числі в другому кварталі цей обсяг становив близько 2,8 млрд. грн. Для порівняння нагадаємо, що зазначений показник у другому кварталі 2005 року дорівнював 2,4 млрд. грн. Накопичувальна сума загальних оборотів за операціями з картками НСМЕП на кінець другого кварталу 2006 року досягла понад 26,5 млрд. грн. [4].

У третьому кварталі 2006 року подальший розвиток Національної системи масових електронних платежів був ознаменований такими важливими подіями:

згідно з наказом Міністерства освіти і науки України №617 від 14.08.2006 р. у 2006 – 2007 навчальному році розпочато експериментальне впровадження електронного студентського квитка — платіжної картки, виготовленої із застосуванням технології НСМЕП. На час проведення експерименту ці новітні документи тимчасово замінюють студентські квитки державного зразка. У пілотному проєкті беруть участь Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут", Національний транспортний університет, Київський національний університет технологій і дизайну, Українська академія банківської справи разом із Харківським, Черкаським та Львівським банківськими інститутами;

розпочато пілотний проєкт впровадження у НСМЕП мобільного платіжного інструменту.

На кінець третього кварталу 2006 року у складі банків — членів НСМЕП — налічувалося 26 банків — юридичних осіб. Їх кількість постійно зростає, про що свідчать нові й нові заяви про вступ до системи. Як свідчить аналіз статистичних даних роботи національної системи платежів, на кінець третього кварталу 2006 року було емітовано 1 мільйон 337 тис. 399 шт. карток НСМЕП; працювали 2 944 одиниці банкоматно-термінального обладнання з логотипом системи. Водночас постійно розширювалися сервісні можливості інфраструктури НСМЕП. За третій квартал нинішнього року обсяг загальних оборотів за операціями з використанням карток НСМЕП становив більше 3,2 млрд. грн., що є рекордним показником за весь період роботи НСМЕП [5].

Національна система масових електронних платежів працює в режимі промислової експлуатації із жовтня 2004 року. Недоліком роботи НСМЕП є недостатня кількість банкоматно-термінального обладнання. Досвід її роботи показав, що це сучасна, повноцінна, високо захищена, надійна смарт-карткова платіжна система, орієнтована передусім на оф-лайн виконання безготівкових розрахунків. Користуючись картками НСМЕП, громадяни України нині можуть оплачувати товари та послуги безготівковим шляхом, а також і через Інтернет.

Література: 1. http://www.bank.gov.ua/PL_syst/New_ns/NSMEP.htm 2. http://www.bank.gov.ua/Of_vydan/visnik_nbu/2006/04_2006.pdf
3. http://www.bank.gov.ua/PL_syst/New_ns/News/2006.htm 4. http://www.bank.gov.ua/Of_vydan/visnik_nbu/2006/08_2006.pdf
5. http://www.bank.gov.ua/Of_vydan/visnik_nbu/2006/11_2006.pdf

СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ АКТИВІВ ЯК МЕТОД ЗНИЖЕННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ПРИ УПРАВЛІННІ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

The article is devoted to a bank's assets securitization as a means of credit risk reduction during the commercial bank credit portfolio management. Securitization allows to improve the bank's assets structure and to establish control over the efficiency and profitability of every single group of assets. Securitization provides a more effective capital distribution and allows to shift the risks to the third party.

У світовій банківській практиці використовуються методи зниження кредитного ризику за рахунок трансформації неліквідних активів у ліквідні цінні папери, що має назву сек'юритизації [1]. Особливого ефекту сек'юритизація досягла у великих міжнародних банках та інвестиційних компаніях, що беруть участь на різних стадіях кредитних проектів у ролі кредиторів, емітентів, гарантів тощо.

Вивчення досвіду закордонних банків сприятиме опануванню нових прийомів кредитного ризик-менеджменту, враховуючи, що проблемам сек'юритизації приділяється ще недостатня увага у працях вітчизняних учених [2].

Основними перевагами сек'юритизації для банків є те, що продаж позичок дозволяє поліпшувати структуру активів банку, посилювати ліквідність, перекладати ризик (кредитний і процентний) на інвестора, а також збільшувати надходження за послуги.

Таким чином, завдяки сек'юритизації банки здатні вирішувати багато важливих питань. Звісно, банки легко створюють нові кредити в певних групах активів, однак не завжди так само легко можуть реалізувати ці активи в необхідний момент. З цього погляду сек'юритизація є важливим інструментом управління активами, що дозволяє забезпечити належну швидкість й ефективність у умовах рухливого ринку.

Сек'юритизація також забезпечує простоту управління різними напрямками банківської діяльності, дозволяє змінювати профіль роботи банку. Вона використовується банками з метою ефективною структуризації балансу й управління прибутковістю шляхом скорочення неприбуткових статей; надає переваги в раціональному формуванні і розподілі потоків коштів, а також у передачі ризиків третім сторонам для ефективного управління ліквідністю.

Сек'юритизація створює можливості для контролю за ефективністю та прибутковістю кожної з груп активів на мікрорівні і для раціоналізації їх структури щодо покриття власними засобами.

Переваги сек'юритизації в управлінні ліквідністю створюються не тільки щодо ефективного розподілу капіталу, але й для перенесення різних ризиків, пов'язаних з активами, на третіх осіб. Банки, таким чином, можуть продавати цінні папери з небажаним для них рівнем ризику.

Здійснення сек'юритизації надає банкам істотну гнучкість у структуруванні потоків коштів за кожним із траншів випущених цінних паперів. Таким чином, управління строками різних портфелів активів забезпечується за допомогою продажу відповідних траншів цінних паперів.

Розглянувши всі переваги сек'юритизації активів, можна зробити висновок, що впровадження цього виду операції дозволить покращити не лише структуру балансу комерційного банку, а й покращити тим самим усю банківську діяльність банків України. Для впровадження цього виду операцій в Україні необхідно, перш за все, вдосконалити законодавчу базу та розробити концепції впровадження сек'юритизації. У такому документі доцільно викласти її мету, завдання, інструментарій тощо, а також створити сприятливе правове поле, що передбачатиме як удосконалення чинних положень, так і підготовку нових законодавчих чи підзаконних актів.

Ці регулюючі законоположення можуть мати вигляд спеціальних актів, наприклад, Закон про сек'юритизацію, або вигляд низки регулюючих положень, як це має місце в інших країнах, що також висвітлено у наведених основах закордонного досвіду здійснення банками операцій із сек'юритизації.

Література: 1. Chinloy P., DiNunno J. Complete and Partial Prepayment: US and European Mortgages. Asset Securitisation: theory and Practice in Europe. Euromoney Books, edited by C. Stone, A. Zussu, J. Ledermann: London, 2004. – р. 150. 2. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, Я. С. Наконечний, Г. І. Великоіваненко. – К.: Знання, 2005. – 252 с.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК

In the article the contribution of bank activity to the home economy development is estimated. Some aspects of the Ukrainian bank plastic cards market improvement are researched. The ways of operations with plastic cards improvement are offered.

Актуальність теми полягає в тому, що комерційні банки — основна складова частина кредитно-фінансової системи будь-якої країни, а обсяг та якісне виконання покладених на них операцій сприяє розвитку економіки держави.

Розглянувши вдосконалення операцій банків, можна зазначити, що в умовах зростаючої конкуренції банківських установ на ринку виживання будь-якого банку залежить від успішного ведення ним конкурентної боротьби взагалі і, насамперед, від успішності його дій при вирішенні питань щодо обсягу та якості операцій. Реакцією банків на ринкові зміни повинні бути подальший розвиток і вдосконалення спектра послуг та операцій.

Особливостями й проблемами розвитку операції комерційних банків займалися такі вітчизняні економісти: О. В. Васюренко, О. І. Лаврушин, А. Н. Мороз, О. М. Петрук та ін. Але актуальність цієї проблеми залишається і до тепер, бо сьогодні в умовах розвинутих товарних і фінансових ринків структура банківської системи різко ускладнюється. З'являються нові види фінансових установ, нові кредитні установи, інструменти та методи обслуговування клієнтури. Широкий розвиток одержують безготівкові рахунки, а, насамперед, ринок банківських пластикових карток, який є справою державної ваги, і на сучасному етапі стає можливим втіленням у нові концептуальні проекти як в економічну, так і у соціальну сфери [1].

Проаналізувавши вітчизняний ринок банківських пластикових карток, виявлено загальну тенденцію розвитку діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2005 році порівняно з 2004 роком, яка швидко набирає обертів та постійно вдосконалюється. У 2004 році власники карток українських банків здійснили операцій з платіжними картками більш як на 63,7 млрд. грн. На 01.07.2005 р. власники карток українських банків здійснили операцій з платіжними картками на 18% більше, ніж у 2004 році. Розглядаючи інфраструктуру приймання карток у розрізі платіжних систем у 2005 році, бачимо, що знову спостерігається приріст +17% порівняно з 2004 роком. Ця ж тенденція має місце і у сумі операцій, здійснених за допомогою платіжних карток, і у їх кількості [2].

Вітчизняними лідерами з емісії платіжних карток за станом на 01.07.2005 року є "ПриватБанк", "Промінвестбанк", банки "Надра" та "Аваль". Кількість банкоматів у розрахунку на мільйон чоловік населення України протягом 2004 року збільшилася на 65 одиниць і на 01.01.2005 року становила 171 одиницю. Цей показник в Україні майже в 4 рази нижчий, ніж у середньому в країнах Європейського Союзу (за даними Європейського центрального банку на кінець 2002 року – 700 одиниць), але вже значно наблизився до таких країн, як Польща (185 од.) та Чехія (220 од.) За станом на 01.01.2005 року 33 411 встановлених в Україні платіжних терміналів обслуговували 1 701 млн. емітованих карток, тобто в середньому на один термінал – 511 карток, тоді як у 2004 р. – 416 [3].

Упродовж десятиріччя в платіжних технологіях відбулися істотні зміни: модернізувалися самі картки, вдосконалювалося термінальне обладнання для їх обслуговування. Паралельно з платіжними картками, оснащеними магнітною смугою, починають з'являтися картки з чіпами.

Платіжне оснащення за цей період також суттєво модернізувалося: від звичайних банкоматів та імпринтерів до мобільних платіжних терміналів і банкоматів, які забезпечують взаємодію з платіжною системою за допомогою зв'язку в стандартах С&М або СОМА. В умовах високого технологічного розвитку платіжні системи отримали можливість запропонувати концептуально нові проекти в соціальній сфері. А саме введення проекту "Соціальної картки українця", який ґрунтується на ідеології поєднання на платіжній картці різноманітних додатків: соціальних, платіжних, ідентифікаційних тощо.

Запровадження даного проекту дасть змогу сповна використати потенційні можливості карткового ринку країни. А його потенціал можна оцінити вже з того факту, що лише працездатного населення в Україні налічується близько 28 млн. чоловік. Крім того, з реалізацією карткових пенсійних програм можна залучити людей похилого віку — тобто ще близько 11 млн. чоловік.

Зважаючи, що люди зазвичай використовують картки одразу кількох платіжних систем, а також те, що певна частина емітованих на цей час карток вважається неактивними, потенціал карткового ринку можна оцінити щонайменше як 200% до наявного обсягу емітованих карток [4].

Таким чином, комерційні банки сьогодні — основна складова частина кредитно-фінансової системи будь-якої країни. Вони займають пануюче положення на ринку позичкових капіталів, а сис-

тематичне та якісне виконання банком своїх операцій створює той фундамент, на якому ґрунтується стабільність економіки країни в цілому. З метою налагодження й подальшого розвитку вітчизняного ринку банківських пластикових карток, а також впровадження нових, ефективних проектів необхідно адаптуватися до умов ринків банківських послуг та систем інших розвинутих країн. Це в певній мірі полегшить банкам активне управління ліквідними коштами, зменшить необхідність зберігання великих і часто різних за обсягом надлишкових резервів, а також прискорить та посилить вплив заходів щодо грошово-кредитної політики на економіку держави в цілому.

Література: 1. Васюренко О. В. Банківські операції: Навчальний посібник. – 4-те вид., перероб. і доп. – К: Знання, 2004. – 324 с. 2. Полтавська Є. О. Платіжні системи: Конспект лекцій. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – 128 с. 3. Харченко В. Нове у використанні платіжних карток // Вісник НБУ. – 2005. – №11. – С. 69 – 77. 4. Шпак Н. Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у першому півріччі 2005 року // Вісник НБУ. – 2005. – №10. – С. 28 – 31.

УДК 336.71:658.8

Костюченкова К. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ

The marketing aspects of a bank's competitiveness increase are considered in the article. The most promising direction is a rise in rapidity of bank services circulation between a bank and a customer.

Процес розвитку економіки постійно вносить зміни в умови функціонування і впливає на формування якісного складу та функціональної спрямованості банківської системи, що опосередковує взаємозв'язок між економічними агентами в процесі господарювання. Це веде до зростання розбіжностей між теоретичними конструкціями і господарськими реаліями.

Сучасні науковці В. Д. Маркова, Є. Ф. Жуков виділяють такі особливості сучасного стану розвитку банківської системи, які характеризуються наступними особливостями: динамічне зростання кількості філій; стратифікація банків; розширення банківських послуг; участь у банківській конкуренції небанківських установ (інвестиційних компаній, фінансових дилерів, страхових компаній); територіальна нерівномірність банківської мережі [1, с. 78].

У цих умовах стратегічною спрямованістю політики керівництва і служб банку стає завоювання ринку, залучення клієнтури й розширення сфери збуту своїх послуг для підвищення конкурентоспроможності та збільшення прибутку, а також постійний ретельний аналіз реального і банківського секторів економіки.

При оцінці конкурентної позиції банку важливим є маркетинговий аспект, який відображає ступінь значущості впливу банку на ринкову ситуацію і характеризується часткою банку на ринку банківських послуг.

Одним із головних завдань маркетингу є забезпечення оптимальної швидкості просування банківських послуг від банку до кінцевого клієнта. Тобто пошук і використання банком найбільш вигідних ринків банківської продукції, мінімізація витрат на збереження фінансових ресурсів та здатність повністю і вчасно задовольняти попит клієнтів [2, с. 118].

Глибина пророблення окремих питань маркетингу може бути різною, в загальному випадку вони повинні бути вирішені при прийнятті таких найважливіших рішень для банку, як планове збільшення статутного капіталу, істотне розширення географічної діяльності і його масштабів та ін.

В умовах жорсткої конкуренції на ринку банківських послуг для формування конкурентних переваг банку необхідно забезпечити: територіальне наближення послуг до цільових груп споживачів; аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища; пропозицію продуктів у більшій кількості та кращій якості, ніж у конкурентів; можливість варіації цін на запропоновані послуги; створення позитивного іміджу банку як в Україні, так і за кордоном [3, с. 236].

Умови конкуренції на кожному з ринків банківських послуг мають свою специфіку, тому предметом практичної діяльності стає поточна конкурентоспроможність банку на визначених ринках, що знаходить своє концентроване відображення у зв'язуванні конкурентоспроможних окремих послуг, наданих клієнтам.

© Костюченкова К. В., 2007

Таким чином, упровадження заходів маркетингу в роботу всіх підрозділів банку дозволить побачити нові засоби подання послуг, визначити його місце на ринку позичкового капіталу і напрямки зміцнення конкурентного статусу.

Література: 1. Абрамов С. И. Маркетинг услуг. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2005. – 440 с. 2. Кравченко Ю. Я. Банківський маркетинг. – К.: ВИРАР, 2006. – 368 с. 3. Усоскін В. М. Сучасний комерційний банк: управління і операції. – К.: Знання, 2006. – 348 с.

Ляшенко К. М.

УДК 336.717.061

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ

The article is devoted to the problems of monetary-credit policy of the National bank of Ukraine development.

Inflation is considered as the basic reference point of the monetary policy. The mode of the controlled floating of exchange rate enables to support stability of exchange rate.

У статті пропонується розглянути проблеми, які мають стратегічне значення і потребують першочергової уваги. Передусім ідеться про стратегічні підходи до формування основних засад грошово-кредитної політики України.

Нинішня практика включає в себе застосування як формальних норм і правил, зафіксованих у Законі "Про Національний банк України", "Регламенті Ради НБУ", "Тимчасовому положенні про зміст, порядок розробки Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за їх виконанням", так і неформальних, які склалися в результаті реальних взаємовідносин органів монетарної влади, пов'язаних із розв'язанням наявних проблем та суперечностей і не регламентованих нормативно-правовими актами.

Показники, які стверджуються Радою НБУ, не можуть водночас відігравати роль цілей грошово-кредитної політики, оскільки кожен із них для досягнення встановленого значення потребує відповідної до конкретних умов зміни інших. Цю невідповідність на неформально-інституційному рівні досі не подолано, тож кожного року відповідні проблеми вирішувалися неформально.

Основним орієнтиром грошово-кредитної політики вважалася інфляція. Режим регульованого плавання обмінного курсу давав змогу утримувати стабільність валютного курсу і використовувати його як інфляційний якор. Монетарна база і монетарна маса розглядалися як показники, що коригуються з інфляцією та обмінним курсом, але ніхто ніколи не наголошував на них як на таргетах. Ці показники практично виконували роль прогнозу. До того ж інфляція значною мірою залежала від немонетарних факторів (підвищення регульованих цін і тарифів, подорожчання нафтопродуктів, зменшення пропозиції певних продуктів, скажімо, м'яса тощо).

Рада Національного банку щоквартально розглядала виконання основних засад, аналізувала стан економіки, грошово-кредитної сфери та адекватність дій Правління НБУ. У разі необхідності вносилися зміни до "Тимчасового положення про зміст, порядок розробки Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за їх виконанням". З приводу коректив щоразу провадилися певні дискусії, але ніколи суттєвих протиріч і конфліктів не виникало.

З точки зору формальної класифікації монетарних режимів грошово-кредитна політика в Україні не є ні монетарним таргетуванням, ні таргетуванням обмінного курсу, ні таргетуванням інфляції. Дослідники, А. Гриценко, Т. Кричевська, характеризують таку політику, як некласифікований монетарний режим або як режим з імпліцитними орієнтирами [1]. На практиці в Україні імпліцитно здійснювалося розгорнуте таргетування стабільності грошової одиниці (а не її окремого прояву: стабільності споживчих цін, обмінного курсу, зростання монетарного агрегату тощо), яке означає постійний моніторинг і контроль за рівнями інфляції (дефляції), девальвації (ревальвації), динамікою відсоткових ставок, їх співвідношеннями і, за необхідності, непрямий вплив на них засобами грошово-кредитної політики.

На думку вітчизняних науковців, очікується, що у 2007 року політика уряду буде більшою мірою виважена і послідовна, що разом із прогнозованими діями Національного банку створить су-

© Ляшенко К. М., 2007

б'єктивні можливості для реалізації середньострокової стратегії [1]. Об'єктивні передумови цього пов'язані з достатнім рівнем розвитку в нашій країні ринкових засад економіки та монетарної сфери.

Підготовка до розроблення і реалізації середньострокової монетарної стратегії передбачає узагальнення існуючого світового досвіду та предметне врахування особливостей економічного розвитку України.

Література: 1. Гриценко А. Монетарна стратегія: шлях до ефективної грошово-кредитної політики / А. Гриценко, Т. Кричевська // Вісник НБУ. – 2006. – №2. 2. Міщенко В. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України // Вісник НБУ. – 2006. – №1. 3. Стельмах В. С. Грошово-кредитна політика в Україні / В. С. Стельмах, А. О. Спіфанов, Н. І. Гребенюк, В. І. Міщенко; [За ред. В. І. Міщенка. – К.: Тов. "Знання", 2000.

УДК 368.021

Сачко Н. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

НАСЛІДКИ СТВОРЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬЯНСІВ БАНКІВ ТА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

The role and a place of strategic alliances between banks and insurance companies on the financial market is considered. Positive and negative consequences of such alliances creation are taken into account.

У багатьох країнах світу існує досвід об'єднання підприємств різних напрямків діяльності в стратегічні альянси. Такі альянси дозволяють учасникам значно розширювати сферу своїх можливостей, отримувати таким чином дешевші ресурси, різноманітні знижки, пільги та ін. [1; 2].

Страхові компанії — один з постійних учасників стратегічних альянсів. Це обумовлено, насамперед, тим, що у розпорядженні страхових компаній постійно обертаються великі обсяги страхових резервів, які потребують ефективного розміщення.

Страхова компанія може співпрацювати з агентами різних сфер. Але найбільш поширеними є торговельні та фінансові установи. Це пов'язано з тим, що таким чином страхова компанія може продавати страховий продукт разом із продуктами, які продає ця установа. На сьогодні великого значення набувають стратегічні альянси страхових компаній і банків. Страхові продукти продаються при здійсненні банківських операцій: депозитних, кредитування, фінансових ризиків від управління цінними паперами, лізингу, факторингу та ін.

Альянси банків і страхових компаній мають як позитивні, так і негативні наслідки для обох. Серед позитивних наслідків для страховика слід назвати: 1) використання регіональної мережі банківських установ; 2) виявлено, що населення має більшу довіру до банків ніж до страховиків, тому банківському службовцю набагато простіше продавати страховий продукт, ніж агенту страхової компанії; 3) забезпечується можливість використання бази даних клієнтів банку; 4) зменшуються витрати на розповсюдження страхового продукту за рахунок економії на рекламі; 5) поширюється мережа розподілу страхових послуг [1].

До негативних можна віднести тільки додаткові витрати на перекваліфікацію кадрів, переробку внутрішньої структури та якості обслуговування.

Для банку позитивних рис теж набагато більше, ніж негативних. Так, негативним можна вважати тільки відмову страхової компанії при настанні страхового випадку від сплати відшкодування, що, насамперед, підірве довіру до банку. Але ж ця проблема характеризується тісним взаємозв'язком банків та страховиків. Серед позитивних треба назвати: 1) поширення набору послуг, які надаються банком при обслуговуванні клієнтів, позитивно впливає на імідж банку і надає додаткові конкурентні переваги для продовження власних програм; 2) банк розширює асортимент послуг, які надаються приватним особам; 3) банк отримує додаткові комісійні доходи від продажу банківських продуктів; 4) ресурси страховика розміщуються на депозитних рахунках цього ж банку, що збільшує його ресурсну базу та надає можливість використовувати їх доволі довго; 5) частина страхових ресурсів страхова компанія спрямовує на закупівлю валюти для формування валютних резервів. Банк отримує додаткові комісійні за купівлю валюти та розміщує їх на депозитний валютний рахунок.

Багато переваг від створення альянсів має безпосередньо сам клієнт. Він отримує повний спектр послуг і економить свій час на пошуки надійної страхової компанії. Надійність страхової компанії гарантується репутацією банку, тому банки дуже ретельно перевіряють потенційних партнерів або ж компанія безпосередньо створюється самим банком. Таким чином, створення стратегічних альянсів має набагато більше позитивних наслідків, ніж негативних для всіх його учасників.

© Сачко Н. В., 2007

У статті проведено дослідження основних недоліків та переваг створення стратегічних альянсів банків і страхових компаній. Серед подальших напрямків наукових розробок у даній сфері можна визначити розробку заходів щодо усунення або зменшення впливу негативних та підвищення позитивних чинників, що дають змогу отримати синергетичний ефект від створення таких альянсів. Доцільно також провести вдосконалення законодавчої бази, яка б регулювала діяльність стратегічних альянсів.

Література: 1. Фурман В. Перспективи створення альянсів страхових компаній і банків в Україні // Вестник НБУ. – 2005. – №4. – С. 7 – 12. 2. Духненко В. Б. Отчет о рейтинговом исследовании / В. Б. Духненко, В. С. Шапран, А. А. Хисамов, О. С. Дуброва // Эксперт Украина. – 2006. – №5. – С. 15 – 20.

Колеснікова І. О.

УДК 336.761

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РОЛЬ ФОНДОВИХ МАГАЗИНІВ В ІНФРАСТРУКТУРІ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

The essence, role, place and the mechanism of introduction of share shops for maintenance of collective investment with the purpose of development of an infrastructure of the financial services market are revealed in the article.

На сучасному етапі розвитку фінансових відносин в Україні дедалі більше поширення одержує колективне інвестування. Відповідно до даних Української асоціації інвестиційного бізнесу, в 2006 році вклади громадян в інвестиційні фонди (ІФ) виросли майже в шість разів — до 285 млн. грн. Ця цифра могла бути в кілька разів більше, якби доступ до ІФ мали не тільки мешканці найбільших міст, тому що тільки там зареєстрована більшість компаній з управління активами [1]. Основною проблемою є те, що інвестиційні компанії (ІК) не працюють із фізичними особами, які бажають придбати акції на невелику суму. Поки витрати на такого клієнта надто високі, працювати із дрібними інвесторами брокерам невигідно. Таке становище на ринку фінансових інвестицій стримує його розвиток.

Метою статті є визначення ролі й місця фондів магазинів (ФМ) у загальній інфраструктурі ринку фінансових інвестицій для забезпечення подальшого поширення й доступності колективного інвестування для населення.

Ринок цінних паперів, як свідчить досвід розвинених країн з ринковою економікою, повинен бути ближче до людей, бо саме вони є потенційними інвесторами [2]. Для вирішення даної проблеми можна запропонувати впровадження й використання на ринку фінансових інвестицій фондів магазинів, які повинні будуть забезпечити доступність інвестицій у цінні папери від населення. Для цього доцільно створити колективну роздрібну мережу, що об'єднає десять-п'ятнадцять ІК у мережі фондів магазинів. Фондовий магазин може бути створений у вигляді загального торговця цінними паперами. Цей торговець повинен мати філії в регіонах і укладати договори з місцевими банками-зберігачами. Громадяни у фондів магазинах зможуть купувати паї та акції ІФ, акції й облигації підприємств.

Упровадження ФМ дозволить вирішити наступні диспропорції в діяльності суб'єктів фондового ринку. Так, тільки деякі ІК беруться обслуговувати угоди з цінними паперами на суму менше ніж десять тисяч доларів, однак після проведення інтернет-трейдингу вони знову будуть пропонувати брокерські послуги. Поки немає необхідності в брокерських послугах з метою запобігання конфлікту між фондами та індивідуальними клієнтами. Справа в тому, що при наявності заявок з боку клієнта та ІФ торговець опиняється перед дилемою — кому з них віддати перевагу [1].

Основними конкурентами ФМ є банки, тому що, користуючись послугами перших, громадяни будуть менше класти гроші на депозити останніх. Причому на відміну від банків при розподілі паїв ФМ потрібно виконувати ще ряд функцій, таких, як маркетингові та конституційні. ФМ можуть стати гідною ланкою в інфраструктурі ринку фінансових послуг.

Науковою новизною є визначення сутності, місця й ролі фондів магазинів у процесі формування конкурентного середовища ринку інвестиційного капіталу. Серед подальших напрямків розвитку даної сфери можна виділити залучення до співробітництва мережі банків та інших партнерів з метою забезпечення більш динамічного й оптимального розвитку фондового сектору ринку фінан-

© Колеснікова І. О., 2007

сових інвестицій на Україні. Одним із напрямків подальших наукових розробок у даній сфері повинна бути розробка законодавчої бази, спрямованої на регулювання діяльності фондкових магазинів. Інфраструктура ринку фінансових інвестицій, як свідчить досвід США, в ідеалі повинна забезпечити залучення в ІФ до шістдесяти відсотків населення.

Література: 1. Чумаченко Н. Комплексное исследование функционирования бирж на рынке Украины // Экономика Украины. – 2006. – №12. – С. 18 – 22. 2. Биржевая деятельность: Учебник / Под ред. А. Г. Грязновой, Р. В. Корнеевой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 240 с.

УДК 336.77

Гуценко Т. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

КРЕДИТНІ БЮРО ЯК СПОСІБ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ КРЕДИТОРА

Problems of the Ukrainian market information supply are considered in the article and introduction of credit bureaus is offered. Specificity and problems of their functioning in sphere of creditor protection are revealed.

Питання вивчення і збору інформації про своїх позичальників постають перед кожною фінансовою структурою та вирішуються ними самостійно, за допомогою створення служб безпеки і збору необхідної інформації, що вимагає здійснення суттєвих витрат. В інфраструктурі фінансово-кредитного ринку України відсутні прозорі системи реєстрації й накопичення даних, таких, як комерційні реєстри, реєстри обтяжень, кредитні бюро, рейтингові агенції тощо, які б давали достовірні дані про суб'єктів господарювання. У той же час банківська система нарощує обсяги активних операцій шляхом надавання нових видів банківських послуг, розвиває кредитування малого та середнього бізнесу. Цей процес потребує зниження ризиків, що, у свою чергу, вимагає розвитку інфраструктури, яка підвищує інформаційний захист кредитора [1].

Асиметричність інформації визначається в економічній літературі як нестача відомостей про партнера, наявних на момент укладення угоди про надання кредиту, що призводить до неефективності розподілу кредитних ресурсів.

Метою статті є дослідження проблем інформаційного забезпечення суб'єктів кредитного ринку як одного з чинників, що сприяє захисту кредитора.

Своєрідний досвід свідчить про те, що одним із найефективніших та недорогих шляхів вирішення цієї проблеми є створення кредитного бюро. Кредитне бюро — це система обміну інформацією між кредиторами про діловий та фінансовий стан компаній і приватних позичальників, і це є однією з фундаментальних умов розвитку ринків кредитів та інвестицій [1].

Дослідження доводять, що в країнах, де функціонують кредитні бюро, обсяг банківських кредитів щодо ВВП на 15 – 20% більший, ніж у подібних країнах, де таких агентств немає. Саме існування кредитних бюро робить більш доступними кредитні ресурси для позичальників шляхом зниження їх вартості. Міжнародний досвід у сфері законодавчого регулювання та нагляду за діяльністю кредитного бюро свідчить про те, що спеціальних законів за кредитними бюро або бюро кредитних історій у більшості розвинених країн не існує [1].

Законодавство щодо банків та банківської діяльності в багатьох країнах вимагає додержання банківської таємниці і, відповідно, обмежує надання інформації небанківським установам. Це призводить до обмеження користування банківською інформацією тільки банками [2]. Для організації кредитного бюро в Україні необхідним, на думку вітчизняних вчених, вважається внесення змін та поправок у Закон України "Про банки та банківську діяльність", які б передбачали можливість надання даному бюро інформації стосовно позичальників (питання банківської таємниці) [1]. Також видається необхідним розробка спеціального закону про кредитне бюро.

Науковою новизною є запропоноване впровадження кредитних бюро як одного з суб'єктів інформатизації на кредитному ринку, розгляд передумови їх створення та специфіки функціонування. Серед подальших напрямків дослідження в даній сфері можна назвати необхідність удосконалення законодавчої бази, яка повинна забезпечити впровадження кредитних бюро та регулювати їх діяльність на кредитному ринку.

Література: 1. Коноваленко Н. Створення кредитного бюро // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – №9. – С. 18 – 22. 2. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. №2121-III // <http://www.rada.kiev.ua>

© Гуценко Т. М., 2007

Студент 4 курсу
 фінансового факультету ХНЕУ

КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ФАКТОРАМИ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

The article is devoted to the complex approach to management of factors influencing an enterprise financial results.

Проблема управления финансовыми результатами сводится к анализу и принятию решений цепочки показателей "цена — себестоимость — прибыль (убыток)". В данной формуле присутствуют две составляющие, каждая из которых подвержена влиянию системы факторов. Их можно классифицировать на факторы организационного и экономического характера [1; 2]. Однако в условиях конкуренции, неотъемлемого атрибута конкуренции, не должен выпадать из поля зрения аналитиков и показатель качества, связь которого с экономическими и организационными факторами недостаточно отражена в современной научной литературе. Система связей между этими факторами и их элементами представлена на рисунке.

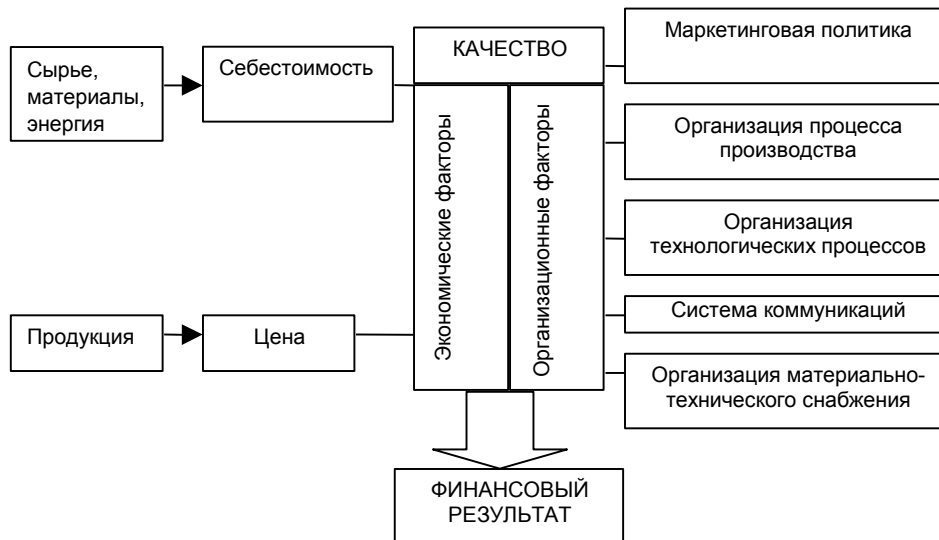

Рис. Система связей качества с факторами экономического и организационного характера

Содержательная часть декомпозиционной схемы заключается в выполнении следующих условий:

1. Качественно организованная маркетинговая политика должна обеспечивать выбор рынков сбыта продукции, на которых она пользуется высоким спросом, снижение затрат времени и денежных средств на продвижение товара к потребителю, рост объемов продаж и, соответственно, увеличение массы прибыли предприятия.

2. Эффективная и качественная организация производственного процесса должна обеспечивать снижение себестоимости товаров за счет увеличения физического объема их производства. Она тесным образом связана с внедрением новых технологий, особенно, если они имеют ресурсосберегающую направленность.

3. Хорошо налаженная система коммуникативных деловых связей предприятия предусматривает установление длительных деловых контактов с контрагентами внешней среды: поставщиками, посредниками, непосредственными покупателями. Это способствует снижению затрат на рекламу, поиск рынков поставок сырья и материалов, сбыта продукции, что отражается на себестоимости и цене производимой продукции и обеспечивает повышение финансовых результатов предприятия.

4. Качество организации материально-технического снабжения предприятия следует оценивать по таким показателям:
соответствие цены и качества поставляемых на предприятие сырья и материалов, энерго-ресурсов;
согласованность сроков и условий поставок с финансово-экономическими службами.
Исследование и оценка выполнения перечисленных условий с использованием формальных и неформальных методов исследования позволит руководству предприятия принимать своевременные и качественные решения по активизации факторов повышения финансовых результатов.

Литература: 1. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия: проблемы, концепции и методы / Пер. с франц.; [Под ред. проф. Я. В. Соколова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с. 2. Поляк Г. Б. Финансовый менеджмент / Г. Б. Поляк, И. А. Акодис. – М.: Финансы, Изд. объединение "ЮНИТИ", 1997. – 520 с.

УДК 347.736

Дмитрюк М. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ШЛЯХИ СКОРОЧЕННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

In the article the ways of reducing the shadow economy scale are offered. The purpose of the given article is to expose the disadvantages of legislative base regulating bankruptcy and privatization. Such lacks lead to the loss of commercially attractive objects of state property, which results in the considerable expenses for the government.

Недостатньо сприятливий підприємницький клімат у країні призвів до інтенсивного розвитку тіньової економіки, показники розміру якої не є характерними для країн з розвинутою ринковою економікою. У 2004 р. тіньовий сектор складав 57% ВВП країни [1]. При цьому питома вага збиткових підприємств — 36% [2], а процес банкрутства ініціювався лише відносно їх незначної частини, хоча привабливі об'єкти для приватизації займають серед них центральне місце. Так, у 2005 році близько 60% об'єктів приватизації змінили форму власності шляхом банкрутства [1] та реалізувалися в середньому за 30% від їх справжньої ціни.

Метою роботи є виявлення недоліків у сфері законодавства про банкрутство та приватизацію, котрі призводять до відчуження комерційно привабливих об'єктів права державної власності з великими збитками для держави, та розгляд шляхів їх подолання.

Дана проблема знайшла своє відображення в роботах багатьох вітчизняних вчених-економістів: І. Ф. Зінов'єва [1], С. Г. Черемісіна [1] та ін.

Прямі фінансові втрати держави за весь період роздержавлення власності поза законодавством про приватизацію становлять 2,1 млрд. грн. [2]. Така ситуація призвела до того, що великі підприємства "штучно" ведуть до банкрутства малі з метою їх продажу за мінімальну ціну. У результаті чого держава і суспільство зазнають великих втрат. Наприклад, відповідно до ст. 11 [3] був заблокований процес приватизації через порушення справи про банкрутство Вінницького державного підприємства "Хімпром" та Северодонецького державного виробничого підприємства "Азот" [2]. Можна зробити висновок, що в Україні законодавство про банкрутство має пріоритетне становище над законодавством про приватизацію. Але в цьому законі є табу: не можна порушувати справу про банкрутство комунальних підприємств, щодо яких відповідні ради органів місцевого самоврядування прийняли спеціальне рішення (п. 7 ст. 5 цього ж закону). Дана стаття суперечить ринковій економіці, а також не відповідає 16, 41, 116 статтям Конституції України щодо рівності всіх форм власності перед законом.

Для того щоб вирівняти права державної та комунальної форм власності, необхідно внести доповнення до ст. 5 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", доповнивши її наступними пунктами:

1. Положення цього Закону не застосовується до юридичних осіб — державних підприємств та акціонерних товариств, у яких державна частка перевищує 50% вартості їх статутних фондів.

2. Положення цього Закону не застосовується до юридичних осіб — державних підприємств та товариств, у яких державна частка перевищує 50% розміру їх статутних фондів, у разі прийняття відповідним державним органом рішення про їх приватизацію та/або продаж належних державі акцій (часток, паїв) згідно з планом приватизації (планом розміщення акцій) і до виконання покупцем договору купівлі-продажу об'єкта приватизації.

© Дмитрюк М. А., 2007

3. У разі, якщо було порушено справу про банкрутство юридичної особи — державного підприємства та товариства, у якому державна частка перевищує 50% розміру його статутного фонду, до прийняття рішення про його приватизацію, то в разі прийняття рішення про його приватизацію дія цього закону призупиняється до завершення процесу приватизації об'єкта та виконання покупцем взятих на себе зобов'язань щодо договору купівлі-продажу.

4. Скасувати п. 6 статті 11 цього Закону.

Перехід державних підприємств у приватну власність поза законом про приватизацію є негативним явищем як для держави, так і для суспільства. Необхідно редагувати цю систему з урахуванням доповнень до чинного законодавства.

Література: 1. Зінов'єв І. Ф. Методика економічних досліджень / І. Ф. Зінов'єв, С. Г. Черемісіна. — Сімферополь: Таврія, 2005. — 176 с. 2. Аналітична довідка про хід виконання "Державної програми приватизації на 2000 – 2002 рр." у 1 півріччі 2004 р. — К.: Фонд державного майна України, 2004. — 48 с. 3. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визначення його банкрутом" // www.rada.kiev.ua 4. Конституція України: Закон України // www.rada.kiev.ua 5. Пятаєва О. М. Організаційно-економічний механізм забезпечення беззбитковості підприємств. — Одеса: ОДЕУ, 2005. — 24 с.

Олефір А. М.

УДК 336.77

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

In the article the economic-organizing aspects of banks credit activity are examined.

Банківський сектор не може ефективно функціонувати в умовах стагнації інших сфер економіки. Робота українських банків протягом останніх років здійснювалася за таких несприятливих умов, як незадовільний стан економіки, неплатоспроможність більшості суб'єктів господарювання — позичальників, інфляційні процеси, недосконалість системи оподаткування тощо.

Пріоритетною стратегією банків стала не стратегія зростання і розвитку, а стратегія виживання. Виникла ситуація, коли банки неспроможні виконувати належні їм функції фінансових посередників у зв'язку з неповерненням позичальниками отриманих у банках кредитів та несплатою відсотків за ними. До причин виникнення проблем у розвитку сучасної банківської системи можна віднести недосконалість, а в окремих випадках відсутність законодавчої бази, яка б ефективно регулювала банківську діяльність; незначний обсяг сформованих банком резервів для відшкодування можливих витрат; проведення занадто ризикової кредитної політики з метою отримання високих прибутків; збільшення розмірів пролонгованої та простроченої кредитної заборгованості; залежність стану платоспроможності та ліквідності від здійснення операцій на міжбанківському кредитному ринку, від фінансового стану інших банків, які виступають постачальниками кредитних ресурсів; відсутність законодавчого врегулювання питання захисту вкладів фізичних осіб у банках тощо. Крім того, існують проблеми в діяльності банків на тлі значної криміналізації економіки України.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку напрямків удосконалення економіко-організаційних аспектів кредитування. Автором проаналізовано існуючі пропозиції щодо цього питання та систематизовано в наступних напрямках.

По-перше, для формування стійких кредитних відносин між позичальником і банками необхідною вимогою є науково обґрунтована розробка механізму кредитування, в якому, окрім регламентованого законодавства, слід розкрити та запропонувати правові механізми для забезпечення таких видів, як земля, іпотека та ін.

По-друге, вдосконалити банківську діяльність з надання кредитних послуг шляхом використання таких форм і методів організації кредитування як револьверне кредитування та надання кредитних карток.

Для ефективного розвитку кредитних відносин в Україні необхідно вжити наступних заходів: створити дійовий механізм застави майна (шляхом удосконалення процедури реалізації майна, звільнення від податку на додану вартість, на прибуток частини коштів (у розмірі неповернутої суми кредиту), одержаної від реалізації заставного майна);

© Олефір А. М., 2007

проводити кредитування у межах наявних у банку кредитних ресурсів, а всі питання, пов'язані з кредитуванням, повинні вирішуватись винятково на договірній основі;
дотримуватись вимог Положення "Про кредитування", зберігаючи принципи кредитних операцій; дотримуватись Закону України "Про заставу" (угоди повинні нотаріально засвідчуватись відповідно до вимог закону).

Література: 1. Положення НБУ "Про кредитування", затверджено Постановою Правління НБУ №246 від 28.09.2004 р. // <http://www.rada.kiev.ua> 2. Анализ деятельности коммерческого банка / Под общ. ред. С. И. Кумок. – М.: АОЗТ "Вече", 2003. – 126 с. 3. Банковская энциклопедия / Под ред. С. И. Лукаша. – СПб.: Каисса Плюс, 2004. – 252 с. 4. Рэдхер К. С. Управление финансовыми рисками. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 128 с.

УДК 336.77

Дубов М. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

In the article the solvency evaluation methodics applied by the Ukrainian banks are compared.

На сьогоднішній день існує багато рекомендацій, різних методик і напрацювань для оцінки кредитоспроможності позичальників, які використовуються українськими банками.

Згідно з Постановою Правління Національного банку України №279 від 6 липня 2000 р. [1] оцінку кредитоспроможності вітчизняного позичальника українські банки мають право здійснювати за власною методикою в кожному випадку укладання кредитної угоди.

Основою для формування відповідної методики виступають такі чинники, як досвід кредитування в банку, аналіз повернення кредитів залежно від кредитованого проекту, фінансового стану позичальника, строк його роботи на ринку, репутація в ділових колах і професіоналізм його керівництва. Крім того, вибір показників, які використовують банки, залежить від особливостей специфіки національних умов ведення фінансово-господарської діяльності, виробничої діяльності позичальника, тривалості виробничого процесу, умов постачання й реалізації продукції, структури оборотних активів, галузевої специфіки та інших факторів.

У таблиці наведено результати аналізу систем показників, які застосовуються в провідних банках України для оцінки кредитоспроможності.

Таблиця

Порівняльна таблиця методів оцінки кредитоспроможності

Група показників / Банк	"Аваль"	"Південний"	"Укрсоцбанк"	"Укрсиббанк"
Показники ліквідності та мобільності	3	3	3	3
Показники фінансової стійкості позичальника	4	3	3	3
Показники ділової активності та прибутковості	13	8	7	5
Додаткові показники	11	15	8	4
Разом	31	29	21	15

Як свідчать дані таблиці, найбільш детальною для оцінки фінансового стану позичальника є методика банку "Аваль": вона ґрунтується на розрахунку 31 показника.

Основний інструмент оцінки кредитоспроможності — розрахунок фінансових коефіцієнтів. Але, на погляд автора, з метою підвищення рівня об'єктивності оцінки аналіз коефіцієнтів слід доповнювати аналізом грошових потоків, який будується на зіставленні притоку і відтоку грошових коштів за досліджуваний період. Перевищення розміру притоку над відтоками означає автоматичне погашення клієнтом боргових зобов'язань у процесі кругообігу коштів. Аналіз грошового потоку дає змогу якоюсь мірою дати і якісну оцінку кредитоспроможності клієнта за умови, що притік коштів забезпечується за рахунок прибутку або збільшення капіталу, а не шляхом залучення нових позик [2].

Також слід відзначити, що, крім формальних методів оцінки, слід більше уваги приділяти додатковим показникам суб'єктивного характеру, щоб за їх допомоги з'ясувати: імідж позичальника, його ринкові позиції, перспективу розвитку, професіоналізм і порядність керівництва, якість кредитної історії позичальника і його засновників та інші характеристики ефективності управління й якості керівного складу. Це дасть можливість знизити кредитний ризик банку при наданні позики досліджуваному підприємству.

© Дубов М. І., 2007

Таким чином, порівняльний аналіз методик оцінки кредитоспроможності позичальника показав, що використовувані банками методики відрізняються за обсягом аналізованих даних і повинні бути доповнені аналізом грошових коштів та аналізом показників суб'єктивного характеру.

Література: 1. Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків", затверджене Постановою Правління Національного банку України №279 від 06.07.2000 р. 2. Тарасюк І. Ю. Оцінка кредитоспроможності позичальника: зарубіжний та вітчизняний досвід // Регіональні перспективи. – 2003. – №2 – 3. – С. 104 – 105.

Задорожна Я. Г.

УДК 658.167

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САНАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ТА ЕТАПІВ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

In the article the interrelation of recession stages at an enterprise and readjustment measures are considered.

Проблема запобігання банкрутства підприємства є досить актуальною в сучасних умовах, що обумовлюється значною кількістю збитково працюючих господарюючих суб'єктів в Україні (близько 40%, за даними Держкомстату України) [1]. Одним з інструментів антикризового управління, що використовується з метою запобігання банкрутства, є санація — система фінансово-економічних, виробничо-технічних, правових і соціальних заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення підприємства. Як відомо, багато авторів приділяли увагу розгляду санації (М. І. Тітов [2], І. А. Бланк [3], О. О. Терещенко [4] та ін.), усі вони висловлювали свою точку зору стосовно сутності санації та змісту санаційних заходів.

Як відомо, розвиток кризового стану підприємства проходить через три етапи, а саме:

1. Криза для власників — це етап кризи, який характеризується погіршенням фінансово-економічного стану підприємства, наявністю прямого збитку акціонерам та має реальні втрати ресурсів, інвестованих у власний капітал.

2. Криза для кредиторів — це етап, якому характерне несвоєчасне або часткове задоволення вимог кредиторів, а також існування прострочених зобов'язань.

3. Етап законодавчого регулювання кризи — це коли сфера управлінських впливів зі сторони власників підприємства законодавчо обмежена з метою захисту інтересів кредиторів, арбітражний суд приймає заяву про визнання боржника банкрутом та підприємство стає не самостійним господарюючим суб'єктом [5].

На погляд автора, доцільно для кожного етапу кризи встановити пріоритетний тип санаційних заходів, що дозволить підприємству підвищити ефективність дії санації. Так, на етапі "криза для власників" пріоритетними мають бути виробничо-технічні заходи, тому що вони пов'язані передусім з модернізацією й оновленням виробничих фондів, поліпшенням асортименту продукції, що випускається, а головне з мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

На такому етапі, як "криза для кредиторів", пріоритетними повинні бути фінансово-економічні заходи, реалізація яких спрямована на покриття збитків і усунення причин їх виникнення, оновлення або збереження ліквідності й платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу і формування фондів фінансових ресурсів.

На етапі законодавчого регулювання кризи в якості пріоритетних виступають заходи організаційно-правового характеру, спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, поліпшення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур та соціальні заходи, які мають надати соціальну захищеність працівникам підприємств-боржників, яких було вирішено звільнити.

Таким чином, підвищення ефективності санації може бути досягнуте за умови пріоритетного застосування на певному етапі кризи відповідного типу санаційних заходів.

Література: 1. www.ukrstat.gov.ua 2. Тітов М. І. Банкрутство: Матеріально-правові та процесуальні аспекти / За наук. ред. В. М. Гайворонського. – Харків: Консул, 1997. – С. 49. 3. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. Т. 2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 312 с. 4. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с. 5. www.ptpu.ru/issues/3_99pu3_3.

© Задорожна Я. Г., 2007

ФОРМИРОВАНИЕ ПРИБЫЛИ КАК ОСНОВНОГО ФИНАНСОВОГО ИСТОЧНИКА РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

The article is devoted to the problems of profit formation as a main financial source for an enterprise development. An approach to the profit forecasting has been worked out in the article.

В современных экономических условиях прибыль выступает основным источником финансирования развития предприятия. В связи с этим целесообразно для определения ее величины, необходимой для обеспечения устойчивого развития хозяйствующего субъекта, использовать подход, представленный в работе [1]. В соответствии с этим подходом выделяют понятие минимальной прибыли — это прибыль (Π_{min}), которая после уплаты налогов обеспечивает предприятию минимальный уровень рентабельности на вложенный капитал, который равняется среднему проценту ставки банков по депозитам, сложившийся за определенный период. Формула расчета минимальной прибыли:

$$\Pi_{min} = \frac{K \times MPP}{100 - Cn}, \quad (1)$$

где K – величина вложенного капитала, тыс. грн.;

MPP – минимальный уровень рентабельности, %;

Cn – ставка налога на прибыль в соответствии с действующим законодательством, % [1].

Проведенный сравнительный анализ показателей минимальной и фактической прибыли ЗАО "ПИРОТЕКС" за 2003 – 2005 годы (таблица) показал, что наблюдается значительное превышение фактической прибыли над ее рассчитанной минимальной величиной.

Таблица

Сопоставление размера минимальной и фактической прибыли предприятия

Показатели	2003 год, тыс. грн.	2004 год, тыс. грн.	2005 год, тыс. грн.
Π_{min}	1,16	1,38	1,48
$\Pi_{факт.}$	231,1	26,8	73
	$\Pi_{min} < \Pi_{факт.}$	$\Pi_{min} < \Pi_{факт.}$	$\Pi_{min} < \Pi_{факт.}$

С одной стороны, это можно было бы расценить как признак стабильности работы предприятия, однако, с другой стороны, столь значительное расхождение между показателями может свидетельствовать о том, что предложенный подход не лишен недостатков и нуждается в некоторой доработке.

Как известно, капитал предприятия формируется из различных источников и в общем виде включает собственный и привлеченный капитал. На взгляд автора, со средним процентом банковской ставки по депозитам целесообразно сопоставлять минимальный уровень рентабельности только собственного капитала предприятия.

При этом размер минимальной прибыли должен формироваться таким образом, чтобы обеспечить собственникам выплату дивидендов в размере не ниже ставки по банковским депозитам — в противном случае собственникам будет невыгодно вкладывать средства в развитие предприятия. Тогда формула расчета минимальной прибыли будет иметь следующий вид:

$$\Pi_{min} = \frac{Kc \times MPP}{100 - Cn}, \quad (2)$$

где Kc – величина собственного капитала предприятия, тыс. грн.

Использование представленного подхода к формированию размера минимальной прибыли предприятия выступает одним из важнейших инструментов управления прибылью и обеспечивает условия для устойчивого развития предприятия в условиях рынка и высокий уровень его экономической безопасности.

Литература: 1. Масленко Ю. В. Прибуток як джерело стійкого розвитку підприємства // Наукові праці ДонНТУ. – 2004. – №82. – С. 195 – 200. 2. Бланк И. А. Управление прибылью. – К.: Ника-Центр, 2000. – 544 с. 3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с. 4. Салига С. Я. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / С. Я. Салига, Н. В. Дасій, С. О. Корецька, Н. В. Несторенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 212 с.

Мудра Н. Ю.

УДК 658.15

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СУТНІСТЬ І КРИТЕРІЇ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

An essence of financial resources and methods of their optimization on an enterprise are considered in the article .

Фінансові ресурси є базисним ресурсом, без якого неможливе функціонування й розвиток підприємства. Вони універсальні, тому що з їхньою допомогою можна придбати будь-який актив, необхідний для здійснення підприємницької діяльності. Оптимізація підприємствами фінансових ресурсів є одним із найважливіших напрямків діяльності менеджменту компанії. Для прийняття рішень з оптимізації структури фінансових ресурсів керівникам необхідно проводити аналіз можливих джерел фінансування, а також аналіз порівняльного ефекту від їх використання.

На сьогодні існують різні трактування поняття "фінансові ресурси" [1 – 3]. Більшість авторів розуміє під фінансовими ресурсами грошові накопичення, доходи і надходження або ж фонди грошових ресурсів. На погляд автора, найбільш прийнятним є наступне визначення, що синтезує в собі всі особливості фінансових ресурсів як економічної категорії: фінансові ресурси — це сукупність грошових коштів, які надійшли на підприємство за певний період від усіх видів діяльності підприємства (операційної, інвестиційної та фінансової). На підприємстві ця сукупність грошових ресурсів набуває форми капіталу.

Підприємство може використовувати не тільки власні фінансові ресурси, але й ресурси, отримані із зовнішніх джерел фінансування. Переважно дослідники вважають найбільш доцільним виділити наступні види фінансових ресурсів: власні, позикові й залучені.

Кожне джерело фінансування має свої переваги й недоліки, тому головною метою фінансового менеджера є оптимізація структури капіталу. Розглянемо існуючі критерії, згідно з якими може бути визначена найбільш ефективна структура капіталу підприємства.

І. А. Бланк виділяє наступні критерії оптимізації структури капіталу: мінімізація його вартості, максимізація рівня фінансової рентабельності, мінімізація фінансових ризиків [4].

Для того щоб не втратити платоспроможність при формуванні оптимальної структури капіталу, слід ураховувати ефект фінансового важеля. Згідно з концепцією західноєвропейських фінансистів [3], ефект фінансового важеля — це приріст рентабельності власних засобів, який виникає завдяки використанню позикових коштів.

Не відкидаючи представлених точок зору, вважаємо за необхідне при оптимізації капіталу враховувати такий критерій, як ціна акцій. Тобто при формуванні структури капіталу слід знайти таке співвідношення між власним та позиковим капіталом, за якого вартість акцій підприємства була б найвищою. Для цього в систему показників потрібно ввести показник валового операційного прибутку до відшкодування процентів від позичених коштів — нетто-результат експлуатації інвестицій (HPEI). Використання позик більш доцільне за високого значення HPEI, а акціонерного капіталу — за низького значення цього показника.

Таким чином, проблеми оптимізації структури капіталу необхідно вирішувати на основі кількох методів: згідно з критерієм його вартості; згідно з критерієм максимізації рівня фінансової

© Мудра Н. Ю., 2007

рентабельності; згідно з критерієм мінімізації фінансових ризиків; згідно з критерієм ефекту фінансового важеля; використання показника НРЕІ. Фінансові менеджери підприємства повинні самостійно обґрунтувати вибір критерію, за яким вони будуть управляти оптимізацією структури капіталу.

Література: 1. Белоліпецкий В. Г. Финансы фирмы: Курс лекций. – М.: ИНФРА-М. – 1998. – 420 с. 2. Василік О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС, 2000. – 212 с. 3. Финансы / Под ред. В. М. Родионовой. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 320 с. 4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника-Центр, 2001. – 528 с. 5. Рясних Є. Г. Основи фінансового менеджменту: Навчальний посібник. – К.: Скарби, 2003. – 240 с.

УДК 658.153

Репта А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБИГОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

In the article the problems of an enterprise turnover means effective use in modern conditions and the ways of these problems solution are considered.

Проблема ефективної діяльності підприємств включає підвищення ефективності використання їх матеріальних ресурсів і, в першу чергу, обігових коштів, оскільки наявність достатніх обігових коштів є головною передумовою нормального функціонування суб'єкта господарювання в умовах ринкової економіки.

Слід відзначити, що сучасні умови господарювання, окрім достатності, потребують ефективного використання обігових коштів.

Структура обігових коштів залежить від технологічних факторів, організації виробництва і складського господарства, характеру зв'язків з контрагентами, якості менеджменту на підприємствах [1]. Тому кожне підприємство повинне застосовувати конкретні заходи, спрямовані на забезпечення ефективності використання обігових коштів.

На погляд автора, з метою підвищення ефективності управління обіговими коштами всю сукупність заходів слід розділити на три групи залежно від функцій управління:

організаційні;
контрольні;
регулюючі.

До організаційних заходів, на думку автора, слід віднести:

- 1) удосконалення процесу організації планування та нормування оборотного капіталу;
- 2) розширення прямих договірних зв'язків щодо постачання матеріальних цінностей;
- 3) розробку критеріїв оптимізації управління джерелами формування оборотного капіталу;
- 4) використання нових технологій виробництва продукції для прискорення виробничого циклу, зниження собівартості продукції;
- 5) розробку програм, спрямованих на більш раціональне використання сировини, палива, напівфабрикатів, матеріалів;
- 6) вибір методу оцінки матеріально-виробничих запасів, що в підсумку буде впливати на розмір прибутку підприємства.

Контрольні заходи повинні включати наступне:

упровадження контролю за дотриманням норм витрат запасів матеріальних ресурсів;
розробку контрольних заходів, спрямованих на економію матеріальних ресурсів на підприємстві.

До групи регулюючих факторів слід віднести:

- 1) оптимізацію складу та структури матеріальних запасів і реалізацію непотрібних та залежаних запасів;
- 2) економію матеріалів, скорочення їх витрат на одиницю продукції, що значною мірою сприяє зниженню собівартості продукції, а також позитивно впливає на фінансовий стан підприємства.

© Репта А. В., 2007

Аналіз практики управління обіговими коштами на підприємствах України [1] показав, що після застосування вищеперелічених заходів на підприємстві відбувається скорочення витрат матеріальних ресурсів приблизно на 15 – 20%, а запропонована систематизація заходів забезпечить подалше зростання ефективності використання обігових коштів.

Література: 1. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами. – К.: Ника-Центр, 1999. 2. Бабич Л. М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – №9 – 21. – С. 12 – 23.

Букініч І. А.

УДК 338.24. (477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ФАКТОРИ ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

This article explains existence of shadow economy in modern Ukraine and contains measures which can be applied to cure and ameliorate the situation.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин проблема подолання "тіньової" економіки України набуває особливої актуальності, тому що "тіньовий" обіг капіталів загрожує нормальному функціонуванню економіки, викликає негативні явища в соціально-політичній сфері, руйнує духовні цінності суспільства, стає одним з основних факторів нестабільності в державі.

Питанням визначення сутності "тіньової" економіки, її оцінки та легалізації займалися Є. Воробйов, О. Барановський, І. Мазур, П. Пушкаренко та інші вчені-економісти. Але залишаються недостатньо забезпеченими методичними рекомендаціями заходи щодо подолання тіньового сектору економіки.

Метою статті є встановлення факторів зростання тіньового сектору економіки в Україні та обґрунтування заходів щодо його легалізації з урахуванням особливостей формування фінансово-економічної системи в нашій державі.

Н. М. Шелудько визначає "тіньову" економіку як сферу прояву економічної активності, спрямовану на одержання доходів від заборонених видів діяльності або на ухилення від суспільного (державного) контролю та від сплати податків при легальних видах економічної діяльності [1].

На основі узагальнення праць [1; 2] можна виділити наступні основні фактори, які сприяють зростанню "тіньової" економіки в Україні: недосконалість фіскальної політики держави; відсутність стабільного законодавства, яке регламентує економічну діяльність суб'єктів господарювання; соціально-економічна нестабільність у країні; неврегульованість суспільно-економічних відносин.

За результатами аналізу праць вітчизняних вчених-економістів та дослідження тенденцій розвитку фінансово-економічної системи України можна зробити висновок, що стратегія детінізації економіки в Україні має бути спрямована на створення сприятливих умов для легальної економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Основними заходами досягнення цієї мети повинні стати:

1. Реформування податкової системи, прийняття Податкового кодексу України, проект якого передбачає зниження податкового тиску на суб'єктів підприємництва.

2. Удосконалення грошово-кредитної та банківської систем через активізацію діяльності банків щодо залучення коштів від населення та юридичних осіб на депозитні рахунки з метою забезпечення стабільності національної валюти, покращення структури грошової маси внаслідок зменшення частки готівки в обігу.

3. Розробка методики виявлення і контролю недержавних фінансових фондів та установ, створених на комерційній основі і діючих з метою залучення коштів у "тіньовий" обіг.

4. Удосконалення діючих методик оцінювання приватизованого майна.

5. Удосконалення управління державними корпоративними правами шляхом упровадження постійного моніторингу фінансово-господарської діяльності державних акціонерних і холдингових компаній.

© Букініч І. А., 2007

Впровадження запропонованих заходів щодо легалізації тіньового сектору економіки на основі вдосконалення механізму регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва значною мірою сприятиме прискоренню соціально-економічного розвитку України.

Література: 1. Шелудько Н. М. Проблема тіньової економіки України // Фінанси України. – 2002. – №9. – С. 80 – 84. 2. Прісняков В. Ф. Тіньова економіка і методи визначення її обсягу // Фінанси України. – 2000. – №7. – С. 29 – 32. 3. Барановський О. І. Відмивання грошей: сутність та шляхи запобігання. – Харків: Форт, 2003. – С. 131. 4. Воробйов С. Тіньова економіка в умовах системної кризи // Економіка України. – 1998. – №8. – С. 46 – 52. 5. Мазур І. Втеча капіталу України у системі глобального перерозподілу фінансових ресурсів // Банківська справа. – 2005. – №2. – С. 56 – 61.

УДК 336:71(477.54)

Кришталь Д. Б.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

In the article the ways of an effective model of the control and revision system construction in the state management are determined. A set of questions, forms and methods of monitoring quality are designed. The model of three-level control and revision system in Ukraine is offered and proved.

В умовах остатніх політичних і соціально-економічних перетворень в Україні здійснюються прогресивні заходи щодо поступового приведення системи державного управління до рівня європейських стандартів і забезпечення діяльності владних органів в єдиному злагодженому механізмі. В цих умовах особливого значення набуває питання розвитку та вдосконалення контрольно-ревізійної системи держави.

Протягом останніх років в Україні постійно ведуться дискусії щодо необхідності реформування системи державного фінансового контролю. Про необхідність упровадження змін свідчать ознаки дублювання та паралелізму у сфері бюджетного контролю, відсутність єдиних підходів до організації державного фінансового контролю, а також неналежний рівень забезпечення контролю позабюджетних державних фінансів.

Очевидно, що час вимагає переосмислення принципів організації системи державного контролю. Віддаючи належне результатам досліджень окремих авторів (О. Ф. Андрійко, М. М. Головань, Є. В. Калюга, Н. І. Рубан, І. Б. Стефанюк, В. О. Шевчук), необхідно зазначити, що на сучасному етапі не сформульовані єдині концептуальні засади щодо шляхів реформування системи державного фінансового контролю.

Мета дослідження — визначення шляхів розбудови ефективною моделі організації контрольно-ревізійної системи в державному управлінні, окреслення кола суб'єктів, форм і методів контролю.

Виходячи зі змісту поняття "контроль", сутність та призначення контрольно-ревізійної системи в державному управлінні полягають в організації державного спеціалізованого наступного фінансово-економічного контролю у формі ревізій і перевірок для запобігання та усунення негативних управлінських дій, їх наслідків [1].

Результати аналізу світових та європейських тенденцій в організації системи державного контролю й аудиту переконують у необхідності здійснення ряду першочергових заходів удосконалення контрольно-ревізійної системи в Україні, серед яких:

посилення механізмів внутрішнього контролю та аудиту в системі органів влади, державного управління та місцевого самоврядування, а також суб'єктів права в державному секторі економіки; утвердження урядового внутрішньосистемного фінансового контролю та аудиту на базі Мінфіну та ГоловКРУ;

створення системи органів незалежного зовнішнього державного фінансового аудиту шляхом формування регіональних рахункових палат на основі існуючої мережі регіональних контрольно-ревізійних органів;

підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів шляхом створення в їх структурі відділів фінансово-бухгалтерської експертизи за рахунок контингенту районних контрольно-ревізійних підрозділів.

Такі структурні перетворення в управлінні, очевидно, мають підкріплюватися сукупністю правових, інституційних і процесуальних змін. Адже контрольно-ревізійну систему формують не тільки суб'єкти (органи контролю та їх посадові особи), але й інші елементи, які характеризують взаємо-

© Кришталь Д. Б., 2007

дію між контролюючими суб'єктами, відносини між суб'єктом та об'єктом контролю, а також між суб'єктом контролю і користувачами контрольної інформації.

Удосконалення контрольної-ревізійної системи вимагає створення ефективних механізмів державного фінансового контролю, приведення положень законодавчих актів у відповідність до європейських стандартів та загальноприйнятих міжнародних норм. Тому автор вважає за доцільне обґрунтувати створення трирівневої контрольної-ревізійної системи:

вищий — конституційний (зовнішній державний аудит, контроль публічних фінансів і майна);

перший — урядовий (внутрішньосистемний державний аудит, контроль витрат державного бюджету та збереження державної власності);

другий — відомчий (внутрішній аудит у системі суб'єктів державного сектору, контроль державних корпоративних фінансів і майна).

При цьому відмінністю від існуючої практики є те, що контрольна діяльність реалізується шляхом застосування адекватної світової практиці форми контролю — державного аудиту.

Введення в національне законодавство терміна "державний аудит" дасть можливість чітко окреслити сферу діяльності суб'єктів контрольної-ревізійної системи та відокремити цю специфічну галузь від інших складових державного фінансового контролю (зокрема, казначейського превентивного бюджетного контролю, податкового фіскального, митного фінансового, фінансово-бухгалтерського контролю та ін.) [2].

Особливість поданої моделі контрольної-ревізійної системи полягає в необхідності закріплення функціональних взаємовідносин між суб'єктами державного аудиту різних рівнів в умовах децентралізації управління. Згідно з цією ідеєю, суб'єкт аудиту нижчого рівня звітує про свою діяльність перед суб'єктом аудиту вищого рівня, а у зворотному напрямі здійснюється методологічна, методична та інформаційно-технічна підтримка. При цьому суб'єкт аудиту нижчого рівня хоч і звітує перед суб'єктом аудиту вищого рівня, але залишається організаційно не підпорядкованим йому.

Підсумовуючи дослідження, можна зробити такі висновки:

відсутність в Україні єдиних підходів до розв'язання проблеми реформування контрольної-ревізійної системи потребує розробки науково обґрунтованої концепції її розвитку;

доцільно впровадити трирівневу модель організації суб'єктів контрольної-ревізійної системи. Для цієї моделі інституціоналізації підходить нова форма контролю — державний аудит, що зумовлює внесення змін до чинного законодавства;

для впорядкування меж компетенції органів державного аудиту необхідно окреслити діяльність кожної ланки системи належним рівнем відповідальності: підрозділи внутрішнього аудиту здійснюють оцінювання господарської діяльності та фінансової звітності; органи внутрішньосистемного аудиту також здійснюють оцінювання бюджетних і державних програм; органи незалежного державного аудиту здійснюють фінансовий аудит та аудит адміністративної діяльності.

Література: 1. Рубан Н. І. Аудит ефективності бюджетних коштів // Фінанси України. – 2004. – №1. – С. 139 – 144. 2. Головань М. М. Державний фінансовий контроль та його реформування // Фінанси України. – 2004. – №1. – С. 137 – 143.

Ачкасова С. А.

УДК 658.167(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ "САНАЦІЯ"

In the article an essence of the "readjustment" economic category is revealed. The existent interpretations of this category are thoroughly analyzed.

Збільшення чисельності підприємств-банкрутів є негативною тенденцією розвитку сучасної української економіки. Одним із підходів до вирішення цієї проблеми є здійснення санації — фінансового оздоровлення неплатоспроможних підприємств.

У 1990-х роках становлення державної незалежності України, на які припало найбільше банкрутств українських підприємств, процедура санації практично не застосовувалася, і це було головною відмінністю української практики від світової, оскільки в розвинених країнах санація має популярність.

Інститут банкрутства, впроваджений на сьогодні в Україні, базується на поєднанні елементів британської та американської моделі, що повинно створювати сприятливі умови для санації підприємств і оздоровлення їх фінансово-господарської діяльності.

Сьогодні відсутнє єдине визначення санації, що обумовлює необхідність проведення аналізу існуючих підходів до визначення сутності даної економічної категорії. Для цього використаємо наступні джерела [1 – 11].

© Ачкасова С. А., 2007

Для визначення категорії "санация" доцільно здійснити морфологічний аналіз, що передбачає визначення таких компонентів, як "зміст", "мета", "шляхи досягнення мети". Для цього кожному компоненту слід розглядати як складові, що згадуються в літературі, де автори використовують її для визначення поняття "санация". На рисунку відображені складові компоненти, цифрами позначена сумарна кількість джерел, де автор використовує цю складову для визначення терміна "санация".

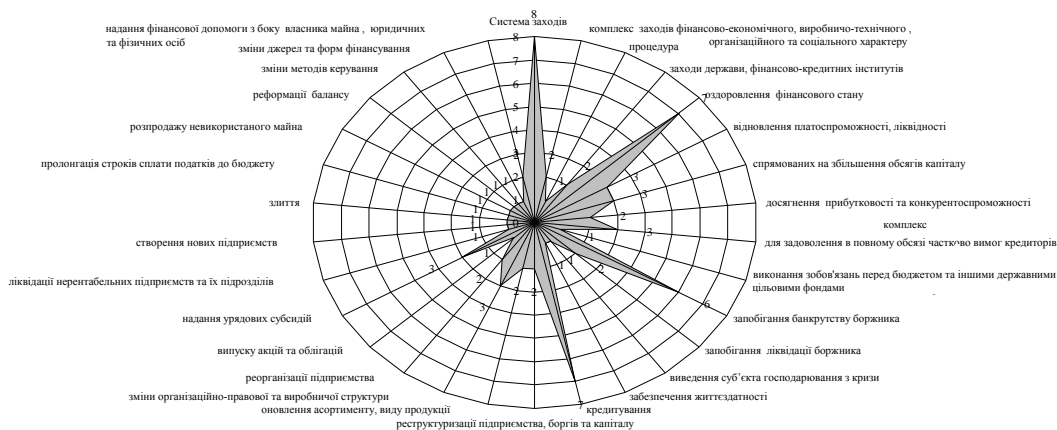

Рис. Морфологічний аналіз категорії "санация"

Таким чином, за результатами проведеного аналізу можна визначити економічну сутність категорії "санация" — це система заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного та соціального характеру, спрямованих на оздоровлення фінансового стану підприємства, відновлення його платоспроможності та досягнення прибутковості і конкурентоспроможності у довгостроковому періоді.

Література: 1. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визначення його банкрутом" від 30 червня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — №31. — С. 440. 2. Закон України "Про страхування" від 07. 03. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №18. — С. 79. 3. Постанова Правління НБУ від 19 березня 1998 р. "Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу до комерційних банків за порушення банківського законодавства". 4. Гіль С. Є. Державне регулювання економіки. Навчальний посібник. Ч. 4 / С. Є. Гіль, Л. В. Єфремова, М. В. Горобинська, Л. І. Приймак, Л. І. Піддубна. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. — 88 с. 5. Грачов В. І. Управління фінансовою санацією / В. І. Грачов, І. П. Косарева, В. В. Прохорова, Т. Б. Кузенко. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004.— 208 с. 6. Гриньова В. М. Тлумачний словник економічних термінів / В. М. Гриньова, О. П. Коюда. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2003. — 184 с. 7. Зятковський І. В. Фінансове оздоровлення підприємств: теорія і практика. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 344 с. 8. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У 3-х т. Т. 3. — К.: Вид. центр "Академія", 2002. — 952 с. 9. Салига С. Я. Управління фінансовою санацією підприємства / С. Я. Салига, О. І. Дацій, Н. В. Несторенко, О. В. Серебряков. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 240 с. 10. Савич В. Управління фінансовою санацією підприємства / В. Савич, М. Данилюк. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 320 с. 11. Сіроштан М. А. Економічний словник — довідник. — Харків: ХДЕУ, 1998. — 148 с.

УДК 658.155

Стародуб В. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО АНАЛІЗУ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

In the article the technical approaches to analyzing the probability of an enterprise going bankrupt are enlightened.

У зв'язку з переходом України до ринкової економіки простежується тенденція збільшення фінансово нестійких підприємств. Саме тому виникає проблема попередження банкрутства суб'єктів господарювання на основі вчасної оцінки ймовірності їх банкрутства та запровадження заходів антикризового управління.

© Стародуб В. В., 2007

Проблемам діагностики кризового стану підприємства методами антикризового управління присвячено праці зарубіжних вчених-економістів, насамперед, Е. Альтмана, Р. Ліса, У. Бівера, Ж. Депаляна, К. Беєрмана — та вітчизняних: В. Ковальова, А. Донцова, Н. Никифорова, Р. Сайфуліна, Г. Кадикова тощо. Однак у їх роботах не поданий комплексний аналіз і висновки щодо переваг, недоліків та особливостей застосування кожного методу оцінки ймовірності банкрутства підприємства, що є метою даної роботи.

У результаті аналізу праць Т. С. Клебанової [1], М. В. Білошкурського [2], Н. В. Мержі [3], Н. А. Кизима [4] та інших пропонується наступна класифікація методів оцінки схильності підприємства до банкрутства:

1) методи, які ґрунтуються на використанні фінансових коефіцієнтів — двофакторна модель оцінки ймовірності банкрутства, оцінка ймовірності банкрутства на основі Z-рахунку Альтмана, модель Романа Ліса для оцінки фінансового стану, оцінка фінансового стану за показниками У. Бівера, метод рейтингової оцінки фінансового стану, R-модель прогнозу ризику банкрутства, прогнозна модель Таффлера, модель Фулмера, модель Спрингейта, узагальнююча модель, на основі дискримінантної функції, модель важколіквідних активів, метод "credit — men" Ж. Депаляна ймовірності банкрутства, метод прогнозування банкрутства підприємства згідно з наказом Мінекономіки України №10 від 17.01.2001, дискримінантна функція Беєрмана, інтегральна бальна оцінка фінансової стійкості;

2) методи, які ґрунтуються на використанні порівняльних оцінок — методика В. В. Ковальова, метод Агенті (А-рахунки), методика компанії ERNST & WHINNEY, метод Скоуна.

Вибір окремих методик повинен обумовлюватися особливостями галузі, в якій працює підприємство, його формою власності й масштабом виробництва.

Узагальнення поданих у літературі моделей діагностики банкрутства підприємств, що пропонуються закордонними науковцями, вказує на те, що їх застосування в українській практиці має ряд таких основних недоліків. До них, насамперед, можна віднести: часову невідповідність, яка передбачає застосування моделі в тому часі, в якому вона розроблена; на показники діяльності українських підприємств великий вплив мають фактори неекономічного характеру; запропоновані межі стійкості часто недосяжні для вітчизняних підприємств та ін.

Перспективами подальшого дослідження із зазначеної проблеми є вдосконалення багатфакторних методів та моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємств з урахуванням галузевої приналежності; пристосування моделей до фінансово-економічних умов господарської діяльності українських підприємств; формування статистичної бази для розробки власних моделей і методів за допомогою основних прийомів антикризового управління.

Література: 1. Клебанова Т. С. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління: Монографія / Т. С. Клебанова, О. М. Бондар, О. В. Раєвнева; [За ред. О. В. Мозенкова. – Харків: ВД "ИНЖЕК", 2003. – 272 с. 2. Білошкурський М. В. Деякі особливості діагностики кризового стану підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №3(45). – С. 85 – 89. 3. Мержа Н. В. Аналіз ймовірності банкрутства підприємств в економіці України // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №9. – С. 65 – 69. 4. Кизим Н. А. Оцінка і прогнозування неплатежеспособності підприємств: Монографія / Н. А. Кизим, И. С. Благуна, Ю. С. Копчак. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2004. – 144 с.

Якименко І. Ю.

УДК 658.15

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ЕТАПУ ЙОГО ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

The methods and the models of an enterprise financial stability estimation depending on the life cycle of an enterprise are observed in the article.

У ринкових умовах господарювання фінансова стійкість підприємства є важливою передумовою його економічного розвитку. Для ефективного управління фінансовою стійкістю підприємств необхідно застосовувати адекватні методи та моделі її оцінювання.

Проблемою оцінки й управління фінансовою стійкістю підприємств займалися Є. Альтман, В. В. Артеменко, Ю. О. Бабишева, І. Т. Балабанова, І. Бланк, Дж. Ван-Хорн, К. Друрі, В. В. Ковальова, М. Я. Коробов, А. Д. Макарьєва, Н. А. Мамонтова, В. М. Родіонова, М. О. Федотова, В. І. Цал-

---

© Якименко І. Ю., 2007

Цалко, Ю. С. Шаблиста, А. Д. Шеремет, Р. Холт, В. Г. Якін та інші вчені-економісти. Але в сучасній економічній літературі немає єдиного підходу щодо методів та моделей, за допомогою яких можливо повно оцінити фінансову стійкість підприємства з урахуванням стану його життєвого циклу, обсягу діяльності, галузевої приналежності.

Метою дослідження є обґрунтування методів і моделей оцінювання фінансової стійкості підприємства з урахуванням стадії його життєвого циклу.

На основі узагальнення праць [1 – 4] у таблиці представлено методи й моделі оцінювання фінансової стійкості підприємства залежно від етапу його життєвого циклу.

Таблиця

Методи й моделі оцінювання фінансової стійкості підприємства

Найменування методу/моделі	Етап життєвого циклу підприємства	Переваги методу/моделі	Недоліки методу/моделі
Метод фінансових коефіцієнтів	Зародження; зростання; зрілість; спад	Простота розрахунків, доступність інформації; можливість оцінити динаміку показників та провести порівняльний аналіз результатів	Відсутність деяких нормативних значень для вітчизняних підприємств; не враховує галузевої приналежності й розмірів підприємства
Інтегральний метод	Зростання; зрілість	Дозволяє провести статистичну оцінку фінансової стійкості з подальшим аналізом отриманих результатів	Складний в обчисленні; має обмежену сферу використання; суб'єктивізм в оцінках
Метод бальної оцінки	Зростання; зрілість	Дозволяє скласти рейтингову оцінку фінансової стійкості підприємств	Має обмежену сферу застосування
Маржинальний аналіз фінансової стійкості	Зрілість	Дозволяє визначити запас фінансової стійкості; враховує постійні та змінні витрати на виробництво продукції; можливість прогнозування фінансової стійкості	Необхідна спеціально зібрана інформація про фінансові показники підприємства
Агрегатний метод	Зростання	Відображає надлишок чи недостачу джерел фінансування ресурсів; простота застосування; доступність інформації, необхідної для розрахунку	Показник загальної величини основних джерел формування запасів та витрат є наближенням
Метод абсолютних показників	Зародження	Дозволяє з найменшими затратами часу визначити забезпеченість підприємства власними обіговими коштами	Є досить спрощеним, на його основі можна лише зробити припущення про фінансову стійкість підприємства
Моделі Альтмана; Чессера; Ліса; Таффлера; Банку Франції	Спад	Мають невелику кількість значущих показників; низька трудомісткість використання; інформація для визначення є доступною; дають змогу проаналізувати не тільки фінансову стійкість, але й оцінити ймовірність банкрутства; забезпечують інтегральну оцінку	Низька достовірність отриманих результатів, різні результати за різними моделями для одного підприємства

Використання обґрунтованих методів та моделей оцінювання фінансової стійкості підприємств залежно від стадії його життєвого циклу дозволить з меншими затратами часу провести оцінку та отримати необхідну інформацію для прийняття рішень щодо управління фінансовим станом підприємства. Перспективами дослідження виступають проблеми оцінювання фінансової стійкості підприємства з урахуванням його галузевої приналежності та обсягів діяльності.

Література: 1. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 117 – 128. 2. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посібник. – К.: Знання, 2000. – 380 с. 3. Шаблиста Л. М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки // Економіка і прогнозування. – 2006. – №2. – С. 46 – 57. 4. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу: Учеб. и практ. пособие / А. Д. Шеремет, Е. В. Негашев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 208 с. 5. Ковальська К. В. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова його економічного розвитку // Фінанси України. – 2004. – №2. – С. 101 – 104.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

The improved mechanism of bankruptcy procedures conduction on the Ukrainian enterprises is elaborated. Basic ways of an enterprise solvency renewal are analyzed. The certain directions of the legislative base improvement are offered.

В умовах високої ентропії зовнішнього середовища ускладнюється досягнення стратегічної мети суб'єктів господарювання — забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку в довгостроковому періоді. Кризові явища, що все частіше трапляються в соціально-економічних системах різних економічних рівнів, призводять не тільки до структурних перетворень та оптимізації бізнес-процесів підприємств, що підвищує ефективність функціонування, і, як наслідок, конкурентоспроможність, а й можуть викликати фінансову неспроможність суб'єкта господарювання виконувати фінансові зобов'язання щодо своїх контрагентів, тобто призвести до фінансової неспроможності, банкрутства або ліквідації суб'єкта господарювання як цілісної виробничої системи [1]. Тому проблема відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання стає дуже важливою в сучасній трансформаційній економіці України. На це наголошує і той факт, що за останні п'ять років до судів в Україні було подано більш ніж 50 тис. позовів про впровадження процедур банкрутства, крім того, зростає кількість підприємств державного та комунального секторів економіки, до яких впроваджено процедури ліквідації або відновлення платоспроможності [2].

Метою дослідження є визначення напрямів удосконалення проведення процедур банкрутства суб'єктів господарювання, запобігання випадків "фіктивного" банкрутства, попередження системних і циклічних кризових явищ у соціально-економічному середовищі України.

Головним поняттям відповідно до ініціалізації процедур проведення банкрутств в Україні є фінансова неспроможність суб'єкта господарювання [3], що визначається як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності.

Процедура банкрутства відповідно визнання боржника банкрутом ініціалізується з боку кредиторів у разі, коли сума заборгованості перевищує 300 мінімальних заробітних плат більш ніж три місяці [3]. У цьому разі з боку держави застосовуються механізми антикризового державного регулювання з нагляду та контролю за дотриманням учасниками антикризових процедур відповідних законодавчих і нормативно-правових актів. На підприємстві як мікроекономічній системі менеджментом застосовуються засоби антикризового управління.

На думку автора, в сучасних умовах господарювання ця норма закону не відповідає економічним реаліям у разі банкрутства суб'єктів господарювання зі спірною кредиторською заборгованістю, котра становить незначну величину відносно його доходу (або грошового обороту підприємства), позов про банкрутство до суду може спричинити лише відволікання ресурсів суб'єкта господарювання або це може стосуватися намірів "фіктивного" банкрутства [4]. Тобто при визначенні критерію віднесення суб'єктів господарювання до категорії тимчасово неплатоспроможних необхідно, на погляд автора, ввести в Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" [3] норми, яка б диференціювала можливості кредиторів по ініціалізації процедури позову до суду про банкрутство. Між іншим, існують інші способи примусового стягнення кредиторської заборгованості за допомогою судових процедур через інститут виконавчої служби за допомогою арешту рахунків та майна боржника на користь кредиторів [5].

Відповідно до законодавства в разі подання кредитором заяви до суду про порушення справи про банкрутство взаємовідносини між боржником і його кредиторами підпадають під державне антикризове регулювання з боку нагляду та контролю за дотриманням законодавства про неплатоспроможність боржника [3], однак проведене дослідження окремих методичних рекомендацій щодо аналізу фінансового стану підприємств показало, що існуючі методики аналізу фінансового стану окремих міністерств і відомств не є узгодженими, а в окремих випадках суперечать один одному, тому, на думку автора, необхідно їх узгодити або припинити чинність окремих із них. Також необхідно збалансування інтересів кредиторів, суб'єкта господарювання як цілісної виробничо-майнової системи, що розвивається з урахуванням інтересів держави, яка забезпечує соціальну, екологічну та стратегічну безпеку суспільства.

Тому подальше вдосконалення та розвиток законодавчої бази і нормативних актів, що підвищують ефективність діяльності цих інститутів, є запорукою вдосконалення проведення процедури банкрутства та запобігання "фіктивних" банкрутств і доведень до банкрутств.

За проведеним дослідженням можна зробити наступні висновки:

для вдосконалення процедури банкрутства необхідне введення в закон [3] норми про можливість подання позовів про банкрутство з диференціацією норми величини заборгованості суб'єкта господарювання-боржника, можливості здійснення зовнішнього управління в разі світової угоди як головної досудової процедури санації, з уведенням представників кредиторів у склад органів правління тимчасово неспроможним суб'єктом господарювання з метою підвищення ефективності управління та протидії можливим негативним рішенням не на користь кредиторів з боку боржника;

з метою недопущення системних кризових ситуацій у соціально-економічному середовищі покласти на держаний орган з питань банкрутства функцію моніторингу за фінансовим станом суб'єктів господарювання усіх секторів економіки на засадах розрахунку визначення чистих фінансових потоків;

подальше дослідження в цьому напрямку пов'язане з удосконаленням методик фінансового контролю за суб'єктами господарювання в Україні, розробкою системи моніторингу фінансово-господарчої діяльності суб'єктів підприємницької діяльності на основі аналізу статистичної звітності підприємств;

проведення синхронізації систем бухгалтерського та податкового обліку з метою визначення дійсного фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання в Україні.

Література: 1. Антикризисное управление: Общие основы и особенности России: Учеб. пособие / Под общ. ред. И. К. Ларионова. – М.: ИД "Дашков и К°", 2001. – 248 с. 2. Пушкарь А. И. Антикризисное управление: модели, стратегии, механизмы: Научное издание / А. И. Пушкарь, А. Н. Тридид, А. Л. Колос. – Харьков: Модель Вселенной, 2001. – 452 с. 3. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 14.05.1992 р. №2343-ХІІ (зі змінами та доповненнями). 4. Наказ Міністерства економіки "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства" від 17.01.2001 р. №10. 5. Закон України "Про виконавче впровадження" від 21.04.1999 р. №606-ХІV (зі змінами та доповненнями).

УДК 336.27(477)

Цибренко Н. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

The problems of Ukraine's public debt management and the ways of these problems solution are represented in the article.

Існування державного боргу є сьогодні невід'ємним явищем країн з ринковою економікою. Залучення позик для покриття дефіциту призвели до формування й значного зростання державного боргу і в Україні. Значні обсяги внутрішнього та зовнішнього боргу, а також зростання витрат на його обслуговування обумовлюють необхідність вирішення проблеми управління державним боргом, що є одним із ключових факторів забезпечення економічної стабільності в країні.

Теоретико-методичні аспекти формування, оцінки й управління державним боргом представлені в роботах О. Барановського, Т. Бондарука, В. Василюшина, Т. Вахненко, В. Верхолаз, В. Губара, О. Жовтанецького, В. Загорського, Ю. Іваненко, Н. Козюка, О. Колота, Г. Кручера, І. Лютого, С. Марченко, В. Новицького, О. Плотнікова, В. Шпачука та інших вчених-економістів. Однак потребують подальшого дослідження й обґрунтування заходи щодо вдосконалення управління державним боргом з урахуванням особливостей розвитку фінансових відносин в Україні, що є метою даної роботи.

Управління державним боргом включає в себе заходи щодо випуску та погашення державних боргових зобов'язань, визначення ставок процентів і виплати доходу з державних цінних паперів, встановлення ліміту боргу, визначення умов випуску нових державних цінних паперів, а також комплекс заходів щодо його обслуговування — це погашення позик, виплати процентів за ними.

На основі узагальнення праць вчених-економістів, а також результатів аналізу показників державного боргу, представлених у офіційних та періодичних виданнях, можна визначити наступні проблеми управління державним боргом України: відсутність розвинутої законодавчої бази у сфері управління державним боргом; відсутність єдиного спеціалізованого закладу, який би контролював процес залучення, а також обслуговування державного боргу; збільшення витрат на обслуговування державного боргу; відсутність чітких довгострокових завдань у сфері управління державним боргом; майже повна відсутність аналізу використання залучених із зовнішніх джерел коштів; низька довіра до України з боку іноземних інвесторів.

© Цибренко Н. І., 2007

На основі узагальнення праць [1 – 3] пропонується забезпечити підвищення ефективності управління державним боргом на основі: по-перше, створення спеціалізованого органу управління державним боргом; по-друге, вдосконалення законодавчої бази щодо формування державного боргу, його обслуговування та контролю; по-третє, впровадження системи стратегічного планування в управлінні державним боргом; по-четверте, запровадження більш жорсткого контролю за використанням державних позик; по-п'яте, збільшення термінів наданих кредитів та скорочення обсягів витрат на обслуговування боргу; по-шосте, запровадження системного управління державним боргом у межах загальної фінансової політики держави; підвищення ефективності інвестиційної політики; підвищення кредитного рейтингу країни; по-сьоме, вдосконалення контролю за обсягом і структурою зовнішніх зобов'язань.

Для цього слід забезпечити методичними рекомендаціями щодо розробки та впровадження стратегії, яка поєднає: а) завдання вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення боргової політики; б) підвищення ефективності контролю за формуванням та використанням державних позик; в) активізації інвестиційної діяльності держави.

Література: 1. Бондарук Т. Г. Механізм управління та обслуговування державного боргу // Фінанси України. – 2003. – №4. – С. 82 – 87. 2. Губар В. Проблеми використання в Україні світового досвіду управління зовнішнім державним боргом // Вісник національної академії державного управління при Президентіві України. – 2004. – №1. – С. 244 – 249. 3. Шпачук В. Напрями вдосконалення політики управління зовнішнім державним боргом України // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2003. – №3. – С. 291 – 297. 4. Фінанси у запитаннях та відповідях / За заг. ред. О. Д. Данілова. – К.: Вид. дім "Комп'ютерпрес", 2006. – 444 с.

Родіна Н. В.

УДК 334.72 (447)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

The article is devoted to the problems and prospects of the Ukrainian enterprises innovative development.

Інтеграція України до світового економічного простору з високим рівнем конкуренції обумовила перехід вітчизняної економіки до інноваційної моделі розвитку. Широкомасштабна інноваційна діяльність у сучасних умовах є основою стабільного та ефективного економічного зростання як окремо взятого підприємства, так і галузі, регіону або країни.

Проблемами інноваційної діяльності та розвитку виробничих підприємств займалися В. Александрова, О. Амоша, І. Ансофф, П. Друкер, В. Геєць, В. Г. Герасимчук, В. Денисюк, Й. Шумпетер та інші вчені-економісти.

Мета дослідження полягає в узагальненні результатів аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні та обґрунтуванні рекомендацій щодо її активізації.

На основі аналізу статистичної інформації, поданої в офіційних та періодичних виданнях, зроблено висновок, що в сучасних умовах господарювання в Україні спостерігається зниження інноваційної активності підприємств і рівня комерціалізації розробок. Продукція підприємств оновлюється в середньому один раз за п'ять років. Інновація зводиться найчастіше до вдосконалювання вже існуючої продукції (технології), а впровадження у виробництво принципово нової продукції становить близько 4,1% від усіх інновацій [1].

Основні фонди української промисловості є фізично зношеними на 60% і морально застарілі на 95,5%. Кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшуються. Лише кожне 10-те підприємство здійснює інноваційну діяльність, тоді як у країнах з розвинутою ринковою економікою частка інноваційно активних підприємств досягла 70%. Як результат, питома вага інноваційної продукції в обсязі промислового виробництва складає в Україні менше 7% [2].

Визначено, що однією з причин негативної динаміки виробничого освоєння нововведень є обмеженість джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств. Аналіз внутрішніх джерел фінансування модернізації підприємств, якими є самофінансування підприємств, заощадження населення, кошти бюджету, показав, що цих коштів недостатньо для покриття витрат на технічне переоснащення виробництва. Тому необхідне залучення зовнішніх джерел фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, зокрема кредитів міжнародних фінансових організацій та ресурсів світового фінансового ринку.

© Родіна Н. В., 2007

За результатами аналізу встановлено, що однією з передумов сталого зростання інноваційної активності промислових підприємств є стимулювання інноваційної діяльності з боку держави у формах впровадження державних програм, спрямованих на поліпшення інвестиційно-інноваційного клімату і підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств; надання податкових пільг; фінансування частини науково-прикладних досліджень за рахунок бюджету; державного замовлення інноваційної продукції тощо.

Можна зробити висновок, що створення державою умов для активізації інноваційної діяльності підприємств сприятиме ресурсозбереженню, підвищенню ефективності виробництва, забезпеченню випуску конкурентоспроможної на внутрішньому та світовому ринках продукції.

Література: 1. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // Економіст. – 2005. – №6. – С. 28 – 32. 2. Герасимчук В. Г. Інноваційно-інвестиційний розвиток промисловості України: проблеми і перспективи / В. Г. Герасимчук, Л. Є. Довгань, В. Р. Давиденко // Економічна наука. – 2006. – №5. – С. 41 – 43. 3. Денисюк В. Інноваційна активність національної економіки: вдосконалення методології, показники промислових підприємств, державна підтримка // Економіст. – 2005. – №8. – С. 45 – 49.

УДК 338:6С(075)

Ноженко Т. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЗМІН

In the article the credit-monetary policy is considered as a means of investment changes activation. The basic instruments, applied by the National Bank of Ukraine are analyzed, directions and measures of the investment activity stimulation are examined.

Грошово-кредитна політика, поряд із фінансовою, є головною складовою активізації інвестиційної діяльності в Україні. Її актуальність визначається важливою роллю банківської системи країни як основного організатора кредитного посередництва на ринку в процесі забезпечення суб'єктів господарювання необхідними інвестиційними ресурсами та в ході регулювання економічних відносин засобами монетарної політики. Успіх цієї політики залежить від вибору послідовної довгострокової стратегії, а також від конкретних шляхів її доведення до суб'єктів господарювання, тобто від механізму її реалізації та інструментарію впливу, який здійснює Національний банк: зміни облікової ставки, норм обов'язкових резервів, операцій на відкритому ринку [1].

Інший бік регулювання грошового обігу — забезпечення стабільного попиту на гроші в Україні. Реалізація цієї функції за допомогою монетарної політики дає змогу мати передбачувані інституціональні зміни в монетарних показниках, а саме сукупному випуску, відсотковій ставці та кінцевих цінах. Важливість цієї проблеми зумовила проведення численних досліджень протягом останніх десятиліть, однак про повне її вирішення стверджувати не можна.

Метою дослідження є аналіз основних інструментів монетарної політики Національного банку України та пошук необхідних дій для стимулювання інвестиційної складової банківської системи.

Інформаційною базою дослідження є відкрита інформація про стан банківської системи України в цілому та фінансова звітність окремих банків, що, за офіційним рейтингом, входять до першої десятки.

Аналізуючи показники розвитку економіки України за останні п'ять років, можна прийти до висновку, що незважаючи на те, що інвестиції є одним із ключових факторів розвитку України, обсяги їх залучення залишаються невеликими. Потреба залучення коштів в економіку створює об'єктивні передумови для активізації банківських інвестицій у ті сфери національної економіки, де вони можуть бути використані найефективніше [2]. Водночас у сучасних умовах інфляційне переоповнення каналів грошового обігу грошовими ресурсами чинить негативний вплив на напрямок грошових потоків банківських інвестицій, є стримуючим чинником довготермінових банківських інвестицій та чинником збільшення не тільки ризику неповернення банківських інвестицій, а й знецінення банківського капіталу.

Проведений аналіз показав, що:

об'єкти інвестиційної діяльності банків різняться з погляду закономірностей їх відтворення; фінансовий потенціал більшості комерційних банків України недостатній для інвестиційного забезпечення великих програм і проектів;

великі та стійкі банки можуть витримувати тривале відмирання значної частини своїх активів в умовах виробничого інвестування;

інвестиційна діяльність банків постійно наštовхується на серйозні проблеми, і держава повинна враховувати це при формуванні економічних умов для їх функціонування;

необхідно передусім звернути увагу на специфіку діяльності банків при складанні для них економічних нормативів і, в першу чергу, розмірів резервних вимог.

З наведеного вище видно, що найбільш значущим автор вважає останній пункт, оскільки резервні вимоги є дуже важливим інструментом політики Національного банку, однак норма їх резервування має бути такою, щоб задовольняти реальні потреби банків у грошах для здійснення поточних розрахунків. Застосування високих норм резервування викликає швидше негативні, ніж позитивні наслідки для розвитку національної грошової системи та розширення реальних обсягів сукупного внутрішнього кредиту. Висока норма резервування в Україні застосовувалася передусім для обмеження доступу банків на валютні ринки у зв'язку з необхідністю досягнення стратегічної мети — довгострокової стабільності гривні.

Однак за невеликого розміру мультиплікатора грошової бази, що характерний для країн з високоінфляційним минулим, використання норми мінімального резервування як монетарного інструменту ускладнюється. Справа в тому, що розмір мультиплікатора внаслідок великої частки готівки у грошовій масі та високого рівня наднормативних резервів є мінімальним. Як бачимо, в країнах з перехідною економікою простежується виснаження недостатньо розвинутого фінансового ринку високими резервними вимогами для неінфляційного фінансування дефіциту держбюджету за рахунок грошової бази [3].

Висока норма резервування для розширення ресурсного потенціалу фінансування державних видатків використовувалася і в Україні, визначаючи фіскальний пріоритет у застосуванні цього монетарного інструменту макроекономічного розвитку.

Водночас монетаристський підхід, який має достатньо виважене логічне підґрунтя в умовах нормальної ринкової економіки, реалізується нелогічно в економіці України. Аналіз реального цифрового матеріалу, на якому здійснювалося дослідження, показав, що жорсткість монетарної політики в наших умовах спричинювала не стільки обмеження інфляції, скільки прогресуючий "дефіцит грошей". Так само як і скорочення державних видатків призвело у нас до того, до чого в нормальних умовах воно призвести не може — до приблизно такого самого, а інколи й ще більшого скорочення витрат бюджету. Це є наслідком того, що у вітчизняних умовах скорочення витрат спровокувало поширення бартерних угод і неплатежів, чого не повинно відбуватися в ринковій економіці, яка функціонує за стандартами і правилами.

На сьогодні Україна нагально потребує банківських інвестицій практично в кожну сферу економіки. Основною метою грошово-кредитної політики має стати забезпечення стабільності гривні як монетарної умови інвестиційної привабливості та сталих темпів економічного розвитку. Досягнення цього потребує здійснення постійного моніторингу і контролю за динамікою цін на товари та послуги, валюту та кредитні ресурси і, за необхідності, впливу на них засобами грошово-кредитної політики. Таким чином, удосконалення Національним банком України основних інструментів монетарної політики в умовах ринкової трансформації, запровадження регулятивного процесу в грошово-кредитній сфері та подальше реформування банківської системи на ринку капіталів, створення сприятливого клімату для інвестора та позитивні інвестиційні зміни — ось перелік необхідних дій для стимулювання інвестиційної діяльності банківської системи.

Література: 1. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. — Тернопіль: Економічна думка, 2005. — 320 с. 2. Мэнкью Н. Г. Макроэкономика: Пер. с англ. — М.: МГУ, 1994. — 456 с. 3. Гонгальский Д. "Дешевых" денег требует НБУ от коммерческих банков // Украинская инвестиционная газета. — 2002. — №15. — С. 3.

Бібік А. О.

УДК 658.153

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ОБІГОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

In the article the logistic approach to an enterprise turnover means management is researched. Such approach allows to speed up the turnover means circulation.

Одним із визначальних факторів, що впливає на стійкість фінансового становища підприємства, є рівень організації процесу трансформації капіталу (джерел фінансування виробничо-господарської діяльності) в капітальні блага (матеріальні ресурси, готову продукцію, грошові кошти). Найбільш динамічна частина виробничих фондів, представлена обіговими коштами, дозво-

---

© Бібік А. О., 2007

ляє оперативно впливати на ефективність виробництва шляхом раціонального використання ресурсів, прискорення їх обіговості, як усіх обігових коштів, так і їх окремих компонентів.

Вагомий внесок у дослідження проблеми управління обіговими коштами внесли такі вчені, як В. В. Ковальов, А. Д. Шеремет, Є. С. Стоянова, І. О. Бланк, Ю. Бриггем, Дж. Ван Хорн та ін.

Серед систем контролю за структурою та обсягом обігових коштів визнання отримали ABC-аналіз, XYZ-аналіз та логістика [1 – 3]. Якщо перші два методи мають наукове обґрунтування в літературі, то останній підхід містить дискусійні положення.

Система логістики дозволяє забезпечити результативне управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками на основі зменшення тривалості операційного циклу. Це досягається за рахунок синхронізації в часі різних потоків за формою та обсягом.

На першій стадії кругообігу рух фінансового потоку може перериватися за рахунок часу, який необхідно витратити на сплату рахунків чи появу кредиторської заборгованості. Прискорити рух матеріального потоку у сфері матеріально-технічного постачання можливо за рахунок: скорочення матеріальних запасів, оптимізації розмірів та частоти постачань, вибору оптимального способу доставки, вдосконалення організації процесу закупки ТМЦ, інтеграції постачальників у розвиток виробництва, формування постійних каналів постачань.

На другій стадії прискорення руху матеріального потоку відбувається за рахунок скорочення тривалості виробничого циклу. Оптимальне розміщення засобів виробництва на робочих місцях, постійне покращення продукції і процесу її виготовлення, ефективно використання трудового потенціалу дозволяє скоротити час транспортних, технологічних, контрольних операцій.

На третій стадії кругообігу скорочення часу руху здійснюється шляхом пошуку ефективного способу доставки з урахуванням орієнтації на споживача, скорочення запасів готової продукції. Прискорення фінансового потоку відбувається за рахунок зменшення часу надходження грошових коштів на рахунок підприємства та зменшення дебіторської заборгованості.

Логістичний підхід вимагає узгодження функцій управління на кожній стадії кругообігу обігових коштів, зокрема між аналізом, оцінюванням та коректуванням їх руху на кожній стадії. З урахуванням принципів логістичного підходу можна запропонувати наступний порядок їх здійснення:

1. Розраховуємо показники ефективності використання обігових коштів підприємства за попередні періоди. Як дані показників пропонується застосовувати коефіцієнти оборотності обігових коштів, тобто:

$$\text{Кок (Кр, Кк, Квз, Кнвз, Кгп, Кдз, Ккз)} = \text{Vп} / \text{Оок (Ор, Ок, Оок, Овз, Онвз, Огп, Одз, Окз)}, \quad (1)$$
де Кок (Кр, Кк, Квз, Кнвз, Кгп, Кдз, Ккз) – кількість оборотів за аналізований період обігових коштів (на рахунках та в касі, виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, дебіторської та кредиторської заборгованості відповідно);

Vп – обсяг виробленої продукції або виторг від реалізації за аналізований період;

О – середньорічні обігові кошти (на рахунках та в касі, у виробничих запасах, незавершеному виробництві, готовій продукції, у дебіторській та кредиторській заборгованості відповідно);

2. Визначаємо середньоарифметичне значення ($\bar{a}$) та середньоквадратичне відхилення (δ) кожного з показників за попередні періоди.

3. Враховуючи, що згідно з правилом "3-х σ " [4, с. 77 – 78] припустимим діапазоном варіювання будь-якого показника є $a \in [\bar{a} - 3\delta; \bar{a} + 3\delta]$. На третьому етапі слід визначити відхилення фактичних значень показників обіговості від середніх (A_i):

$$A_i = \frac{|a_i - \bar{a}|}{\delta} \quad (2)$$

4. Встановлення проблемних напрямів у організації руху обігового капіталу на всіх стадіях.

5. Розробка та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення "вузьких місць" на стадіях руху обігових коштів.

6. Контроль за виконанням впроваджених заходів.

Таким чином, запропонований підхід дозволить організувати корегування кругообігу обігових коштів на підприємстві з метою його прискорення.

Література: 1. Долгоруков Ю. А. Управление эффективностью использования оборотных средств в промышленности. // Финансы Украины. – 2005. – №41. – С. 103 – 109. 2. Костенко А. Г. Совершенствование методов ускорения оборачиваемости оборотных средств / А. Г. Костенко, И. А. Бондарева // Труды Донецкого государственного технического университета. – 2000. – №19. – С. 28 – 33. 3. Севастьянов Р. Использование аналитических инструментов для оптимизации использования оборотных средств предприятия // Экономика. Финансы. Право. – 2002. – №2. – С. 13 – 14. 4. Теория статистики / Под ред. проф. Р. Шмойловой. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 560 с.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

The article is devoted to the sources of local funds creation and spending. The problems of financial decentralization and budgetary independence are emphasized. The ways of strengthening the role of local budgets in Ukraine are suggested.

Актуальність проблеми формування доходів місцевих бюджетів і використання їхніх коштів зростає у зв'язку зі змінами, які стосуються місцевого самоврядування та в найближчому майбутньому можуть бути внесені до Конституції України. Треба наголосити, що в сучасній Україні назріла необхідність справжньої, а не декларативної фінансової децентралізації для повнішого та ефективнішого задоволення потреб населення в кожному регіоні. Без бюджетної самостійності місцевих бюджетів з її численними складовими і врахування податкового потенціалу кожного регіону побудова й розвиток ефективної та дійової бюджетної системи України може зволікатися на невизначений час [1].

У науковій літературі проблема місцевих бюджетів обговорюється останнім часом доволі активно. У наукових працях В. Д. Базилевича, О. Д. Василика, О. П. Кириленко, І. О. Луніної, Ю. В. Пасічника та інших значна увага приділена процесам формування коштів місцевих бюджетів і напрямкам використання цих коштів. У наукових періодичних виданнях автори зосереджують увагу на питаннях підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів України, розподілу бюджетних ресурсів між рівнями влади [2].

Метою дослідження є аналіз напрямів формування доходів місцевих бюджетів та напрямів використання коштів цих бюджетів з огляду на поняття фінансової децентралізації, податкового потенціалу регіонів і самостійності місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети — це фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Об'єктивність існування бюджету потребує досконалого обґрунтування напрямків його застосування, використання передусім для створення сприятливих умов функціонування економіки і досягнення високого рівня добробуту.

Однак ні Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", ні Конституція України не містять детальних рекомендацій як практично реалізувати спільне для обох документів бачення фінансової децентралізації. В обох документах поза увагою залишилася необхідність скоригувати і вертикальний, і горизонтальний дисбаланс у децентралізованій бюджетній системі. Відтепер, згідно з Бюджетним кодексом України, дохідна частина місцевих бюджетів формується на основі кошика доходів місцевого самоврядування.

Поняття "кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування" для бюджетів територіальних громад визначається як сукупність дохідних джерел, що закріплені за бюджетами місцевого самоврядування на постійній основі і тих, які враховуються при визначенні трансфертів цим бюджетам. Така дефініція майже тотожна визначенню цих джерел такими, що спрямовуються на фінансування видаткових функцій, делегованих державою органам місцевого самоврядування. При цьому в Бюджетному кодексі не визначено поділ доходів на "власні" та "делеговані". Таким чином, Бюджетний кодекс не втручається в компетенцію іншого законодавства, якому належить визначити, які повноваження є власними, а які — делегованими [3].

Самостійність місцевих бюджетів також визначається захищеністю їхніх доходів при прийнятті рішень органами державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування. Головними складовими поняття самостійності місцевих бюджетів також є: невключення місцевих бюджетів до державного та інших бюджетів; наявність власних і закріплених джерел доходів; право самостійно визначати напрями застосування бюджетних коштів; право самостійного використання вільних бюджетних коштів.

На думку автора, для посилення значення та ролі місцевих бюджетів в Україні необхідно внести зміни до законодавства. По-перше, потрібно звернути увагу на зменшення податкового пільг, що надаються підприємствам. Доходи в місцеві бюджети від місцевих податків та зборів незначні в Україні, тому доцільною буде перевірка витрат на стягнення і контроль за надходженням цих податків. По-друге, при плануванні видаткової частини місцевого бюджету слід враховувати структуру видатків території, яка зумовлена кількістю населення, кліматичними умовами, аграрним чи промисловим напрямом виробництва, пріоритетними напрямами розвитку економіки.

Таким чином, можна зробити висновок, що лише шляхом зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування і надання їм досить широких повноважень можна досягти реальної бюджетної самостійності та фінансової децентралізації, що посилить роль не тільки місцевих бюджетів, але й бюджетної системи держави в цілому.

Література: 1. Жмеренко С. В. Використання коштів місцевих бюджетів // Фінанси України. – 2005. – №8. – С. 12 – 18. 2. Богачов С. Місцеві бюджети: погляд на перспективу // Урядовий кур'єр. – 2006. – №244. – С. 62. 3. Гушта О. В. Порядок формування та використання коштів місцевих бюджетів // Фінанси України. – 2005. – №1. – С. 10 – 15.

УДК 336.71

Спесива М. С.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ

In the article the comparative analyses of banks financial resistance estimation techniques is made. It's also necessary to take into account the capability of bank managers to determine the financial resistance of their own bank, its competitors and counterparts.

Діяльність банків є комплексом взаємопов'язаних процесів, які залежать від багаточисельних та різноманітних факторів. Важливу роль при врахуванні всіх факторів фінансової стійкості відіграє здатність банківських менеджерів визначити міру фінансової стійкості власного банку, банків-конкурентів і контрагентів.

У сучасній науковій літературі існує певний набір методологічних підходів до оцінювання фінансової стійкості комерційних банків [1]. Ефективне їх застосування залежить від розуміння їх особливостей, вміння використовувати переваги та мінімізувати недоліки кожного з них (таблиця).

Таблиця

Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банків

Назва	Концепція визначення фінансової стійкості	Переваги	Недоліки	Сфера застосування
Коефіцієнтний метод	Через обчислення набору економічних показників	Простота обчислення; висока деталізація	Відсутність узагальнюючої оцінки фінансової стійкості; потреба в конфіденційній інформації для повноти аналізу; неможливість адекватного порівняння великої кількості банків	Внутрішній банківський аудит; інспекційне обстеження
Інтегральні методи оцінювання	Як сукупність базових показників	Простота обчислення; визначення однією кількісною характеристикою; можливість порівняльного аналізу за великою сукупністю	Необхідність застосування експертних технологій; неможливість теоретично визначити міру адекватності моделі	Дистанційний аналіз
Математико-статистичні методи: а) факторний аналіз б) дискримінантний аналіз; нелінійне оцінювання	Як прихована величина, яка опосередковано проявляється у зафіксованих базових показниках Як відстань точки простору, що відповідає конкретному банку, до деякої дискримінантної межі поділу на фінансово стійкі та нестійкі банки	Висока точність аналізу; мінімізація експертного втручання; допустимість обмеження не конфіденційною інформацією	Математична складність; потреба у спеціалізованому програмному забезпеченні; необхідність спеціальних знань у галузі теорії імовірності та математичної статистики; потреба у наперед заданих орієнтирах проблемності; неадекватність аналізу для малої кількості банків	Дистанційний аналіз

© Спесива М. С., 2007

Аналіз даних методів оцінювання фінансової стійкості свідчить про доцільність використання коефіцієнтного аналізу при діагностиці внутрішнього стану банку шляхом співставлення статей банківської звітності, що дозволяє виявити специфічні риси функціонування певного банку [2].

Інтегральні методи оцінки фінансової стійкості банків дають можливість будувати узагальнюючу оцінку та формувати на її основі рейтинги.

Математично-статистичні методи потребують застосування орієнтирів проблемності та дозволяють отримувати більш об'єктивну оцінку фінансової стійкості. Факторний аналіз дає можливість відображення реального фінансового стану банку, контролювання не лише міри фінансової стійкості, а й причин, що її зумовили. Дискримінантний аналіз і нелінійне оцінювання дозволяють встановити межу між фінансово стійкими та нестійкими банками на основі декількох змінних одночасно й оцінити якість зроблених висновків [3].

Таким чином, банківські аналітики у свої діяльності мають потребу керуватись обґрунтованим вибором методу визначення фінансової стійкості залежно від поставленого перед ним завдання керівництва.

Література: 1. Клебанова Т. С. Математические модели трансформационной экономики: Учеб. пособие / Т. С. Клебанова, Е. В. Раевнева, К. А. Стрижиченко, Л. С. Гурьянова, Н. А. Дубровина. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 280 с. 2. Аналіз діяльності комерційного банку: Навч. посіб. / За ред. Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича. – Житомир: Рута, 2001 – 256 с. 3. Егоршин А. А. Практикум по эконометрии в Excel. Учебное пособие для экономических вузов / А. А. Егоршин, Л. М. Малярец. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2005. – 100 с.

Матвійчук О. О.

УДК 336.012

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ ФІНАНСОВОГО ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛІВ

This article is devoted to the aspects of financial potential determination and its correlation with investments results and investment potential through the economic indices of an enterprise activity.

Однією з найважливіших проблем України на сучасному етапі є проблема пошуку джерел фінансування вітчизняних підприємств. Однак не всі підприємства, маючи достатній фінансовий потенціал, повною мірою використовують його. Частково це пов'язано з тим, що дотепер науковцями не вироблено однозначного трактування категорії "фінансовий потенціал". Одні вчені визначають його як здатність до оптимізації фінансової системи через залучення та використання фінансових ресурсів [1], інші — як фінансову незалежність підприємства, тісно пов'язуючи його з інвестиційним потенціалом [2].

Як відомо, фінансовий потенціал є складовою загального потенціалу підприємства. Останній оцінюється показниками фінансових результатів, як підсумок взаємодії та часткової компенсації всіх його складових, показниками фінансових результатів. Дослідження кожної складової дозволяє визначити тактичні та стратегічні рішення щодо перспектив розвитку суб'єкта господарювання.

Для оцінки фінансового потенціалу слід виділити фінансові одиниці та фінансові показники як індикатори виміру досягнень на всіх етапах функціонування підприємства. Сформований на певному рівні фінансовий потенціал забезпечує досягнення високих результатів діяльності підприємства через певний проміжок часу. Тому його потрібно оцінювати через систему двох груп показників: фінансово-економічні та фінансово-інвестиційні. Система фінансово-економічних показників характеризує теперішній стан виробничих, маркетингових, кадрових, складових загального потенціалу підприємства. Система фінансово-інвестиційних показників характеризує майбутні фінансові та виробничі можливості підприємства. Між цими показниками існує взаємозв'язок такого характеру: реалізація інвестиційних проектів повинна підвищувати рівень фінансово-економічних показників підприємства.

Нижче наведено результати оцінювання реалізації інвестиційного проекту ВАТ "ВКВ", який розпочато в 2003 році за двома основними показниками: фондівдача та рентабельність власного капіталу (таблиця).

© Матвійчук О. О., 2007

Динаміка фінансово-економічних показників ВАТ "ВКВ"

Показник	2003 р.	2004 р.	2005 р.
1. Фондовіддача	0,29	0,32	0,41
2. Рентабельність власного капіталу	4,74	5,78	8,63

Як видно з таблиці, в період з 2003 року до 2004 має місце збільшення показників фондівіддачі та рентабельності власного капіталу. Здійснивши інвестиційний проект, підприємство не отримало відразу суттєвих позитивних змін, через те що інвестиції не дали швидкого результату у вигляді значного збільшення прибутку. Але вже наступного 2005 року відбулося значне зростання показників фондівіддачі та рентабельності. Тобто можна зробити висновок, що даний інвестиційний проект був успішним і сприяв значному покращенню фінансово-економічних показників ВАТ "ВКВ", а отже, й підвищенню його фінансового потенціалу.

Література: 1. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №7. – С. 123 – 130. 2. Лосева С. А. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и его влияние на управление инвестициями / С. А. Лосева, В. И. Зубкова, А. В. Накивайло // Проблемы материальной культуры. – 2000. – №4. – С. 34 – 36.

УДК 336.02

Лимаренко Н. К.Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

This article is devoted to the development of the methodical approach to improvement of regulation between budget levels.

Проблеми вдосконалення бюджетного процесу лежать у трьох площинах: правовій, організаційній та економічній. Правове поле до цього часу все ще не є досконалим, особливо з питання розподілу повноважень між центральною владою та органами місцевого самоврядування. Проблема організаційного характеру полягає в наступному: забезпечення фінансових управлінь висококваліфікованими кадрами; неузгодженість дій між ланками різних рівнів місцевого самоврядування.

Низький рівень вирішення означених питань лягає тягарем на економічну складову, яка і є основним фактором, що забезпечує реальне надходження та ефективний розподіл і використання бюджетних коштів. У контексті перерахованих проблем особливої уваги потребує врегулювання міжбюджетних відносин, одному із методичних підходів якого і присвячена дана стаття. Із наукових робіт, у яких досліджена вказана проблема, найбільш обґрунтованою є робота професора І. Я. Чугунова [1]. Його методика можна використати для оцінки й аналізу бюджетного регулювання на обласному рівні. Результати досліджень щодо оцінки стану міжбюджетного регулювання між обласними та районними ланками подані в таблиці (для ілюстрації обрано 5 районів Харківської області). Для розрахунку коефіцієнта було використано формулу:

$$Y_{ij} = X_{ij} + \beta(1 - X_{ij}), \quad (1)$$

де X_{ij} – співвідношення питомої ваги надходжень податків і зборів до зведеного бюджету на території і-го району Харківської області в j-му році в надходження податків та зборів по області у відповідному році та питомої ваги населення і-го району в j-му році в загальній чисельності населення Харківської області у відповідному році;

Y_{ij} – співвідношення питомої ваги видаткової частини бюджету і-го району в j-му році у видатковій частині місцевого бюджету у відповідному році та питомої ваги населення і-го району в j-му році в загальній чисельності населення Харківської області у відповідному році;

β – коефіцієнт міжбюджетного регулювання.

Коефіцієнт міжбюджетного регулювання по районах Харківської області

Райони	2004 рік	2005 рік	2006 рік
Борівський	-0,085	-1,27	1,92
Дергачівський	-0,198	-0,375	-0,93
Зміївський	-0,176	-0,5	-0,5
Кегичівський	-0,007	2,26	3,3
Харківський	-0,09	-0,39	-4,75

Як свідчать дані таблиці, в 2004 році спостерігається недорегулювання надходжень до районних бюджетів. У 2005 та 2006 роках спостерігається перерегулювання по Кегичівському району. Значний рівень недорегулювання має місце по Харківському району в 2006 році. Як наслідок, районні адміністрації, що недоотримують для виконання своїх функціональних обов'язків коштів, не в змозі здійснювати повноцінний соціальний захист своїх мешканців.

Таким чином, можна зробити загальний висновок, що розв'язання питань удосконалення міжбюджетного регулювання все ще є не тільки актуальним, а й достатньо нагальним.

Література: 1. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання: Навч. посіб. – К.: НДФІ, 2005. – 260 с.

Нечай О. О.

УДК 336.77 (477)

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ

In this article the role and essence of consumer credit is examined. The analysis of the interest rates of consumer credit in Ukraine and foreign countries is conducted.

На жаль, на сьогоднішній день в Україні можемо спостерігати незадовільний стан забезпечення населення всім необхідним. Ціни на товари і послуги, яких потребує кожна людина, особливо в період інфляції, досягають апогею, тому можливість їх придбання частіше за все зводиться до нуля [1].

Споживчий кредит відіграє значну роль у задоволенні соціальних потреб населення. Він сприяє отриманню речей чи послуг значно раніше, ніж будуть накопичені заощадження для їх придбання, тобто дає можливість отримувати те, чого без цього кредиту довелося б ще довго чекати або що без кредиту взагалі було б недоступне. Споживчий кредит відіграє значну роль у стимулюванні людей до праці, щоб швидше розрахуватися з кредитором, що зумовлює значну його роль у формуванні платоспроможного попиту населення. Надання споживчого кредиту допомагає регулювати грошовий обіг у країні [2].

Усе вищесказане говорить про актуальність дослідження споживчого кредитування в Україні.

У нормативних документах споживчий кредит трактується як кредит, який надається фізичним особам — резидентам України — на придбання споживчих товарів і послуг [3].

Але слід мати на увазі, що купівля в кредит обходиться дорожче, ніж при оплаті товарів готівкою. Це пояснюється тим, що при купівлі товару в кредит в Україні ціна на товар вища, ніж при оплаті готівкою, а також до неї слід додати процент за користування кредитом [2].

В Україні річні проценти за користування споживчим кредитом коливаються в межах 15 – 36%. У розвинутих європейських країнах цей показник становить 3 – 4%, який свідчить про широкий попит на нього.

Відсотки на споживчий кредит в Україні протягом січня 2007 року змінювався двічі. Так, в Ощадбанку у 2007 році до 22 січня плата за користування споживчим кредитом становила 30% річних, а також сплачувалася одноразова комісія у розмірі 10% від суми кредиту. А з 22 січня встановлено плату за користування кредитом в розмірі 35% річних і одноразова комісія 1% від суми кредиту за вирахуванням 1 грн.

Тобто до 22 січня 2007 року за користування споживчим кредитом у розмірі 10 тис. грн. протягом року клієнт сплачував 4 тис. грн. (відсотки за кредит), а з 22 січня — 3,599 тис. грн. Відбулося здешевлення позикових коштів, але порівняно з розвинутими країнами плата за кредит залишається

ся дуже високою. В європейських країнах за взяті в кредит на рік 10 тис. доларів плата становить 0,30 – 0,40 тис. доларів.

Проведене дослідження надає можливість зробити наступні висновки: вартість ресурсів в економіці визначається передусім рівнем інфляції й існуючими в країні ризиками; поки в Україні матимуть місце двозначні темпи зростання цін і спекулятивний кредитний рейтинг, помітного здешевлення позик не буде; кредитні ставки знизяться лише тоді, коли почне знижуватися інфляція, забезпечивши можливість знижувати вартість депозитів; а також коли зменшаться інвестиційні ризики й збільшиться приплив капіталу, за рахунок конкуренції якого і подешевшають позикові ресурси.

Література: 1. Шкаралевич С. Напрями розвитку споживчого кредитування в Україні // Вісник. – 2005. – №2. – С. 54 – 58. 2. Савлук М. І. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пудовкіна; [За заг. ред. М. І. Савлука. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 600 с. 3. Положення про кредитування фізичних осіб. ВАТ "Державний ощадний банк України".

УДК 336.71(477)

Коретнік О. С.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

In the article the author considers the strategy of a bank investment portfolio management.

Важливим напрямом функціонування банків України є діяльність, пов'язана з формуванням інвестиційного портфеля, який забезпечує збільшення прибутковості їх операцій, підвищення ліквідності банків та захист їхніх фінансових ресурсів від інфляційного знецінення. Однак в умовах постійних змін у ринковій економіці важливою складовою інвестиційного портфеля є вибір стратегії управління ним.

Мета дослідження — визначення видів стратегій управління інвестиційним портфелем банку.

Питання управління інвестиційним портфелем банку розглядали такі вчені, як А. П. Іванов [1], Г. Г. Коробова [2], Б. Л. Луців [3], А. А. Пересада [4; 5].

Автором визначено, що управління інвестиційним портфелем банку — це ефективне розпорядження набором цінних паперів з метою збереження їхньої вартості й отримання доходу.

Розрізняють дві основні стратегії управління інвестиційним портфелем банку: активну й пасивну [1; 2; 5], які можуть бути запропоновані АКБ "Базис".

Активна стратегія управління передбачає постійне ретельне відстеження і своєчасне придбання фінансових інструментів, що відповідають інвестиційним цілям портфеля, а також швидку зміну складу фінансових інструментів у портфелі в разі невідповідності таким цілям. Менеджер, який реалізує активну модель управління, має визначати на ринку й залучати до портфеля ефективні ринкові інструменти та максимально швидко позбуватися неефективних активів. Подібне управління має міжнародний еквівалент "свопінг", що означає постійний обмін, ротацію цінних паперів через фінансовий ринок [1]. При цьому бажано забезпечити зростання вартості портфеля із збереженням ним інвестиційних властивостей, тобто зіставляти вартість, дохідність, ризикованість і ліквідність як характеристики активів мінливого портфеля [5].

Пасивна стратегія управління портфелем цінних паперів ґрунтується на припущенні щодо відносної інформаційної достатності ринку цінних паперів. Тобто це сукупність методів управління, що виходять з уявлення про неможливість стабільного перевищення середньоринкового рівня дохідності фінансових інструментів. Мета пасивного підходу — забезпечення дохідності диверсифікованого портфеля на рівні середньоринкових показників за умов максимального захисту портфельних інвестицій від негативного впливу неринкових специфічних чинників. За цієї стратегії створюються диверсифіковані портфелі з визначеним рівнем ризику і тривалим утриманням портфелів у незмінному стані [1]. Такий підхід є доцільним у разі достатньої насиченості ринку фінансовими активами високої якості. Терміни існування пасивного портфеля передбачають відносну сталість кон'юнктури ринку цінних паперів на цьому часовому проміжку. За умов інфляції, а отже, переважного функціонування ринку короткотермінових цінних паперів і нестабільності процесів на ринку взагалі пасивний підхід буде недостатньо ефективним [5].

© Коретнік О. С., 2007

Таким чином, процес управління інвестиційним портфелем банку спрямований на збереження інвестиційної якості портфеля. Ефективне управління інвестиційним портфелем дає змогу не тільки зберігати вартість цінних паперів портфеля, а й отримувати дохід.

Подальших досліджень потребує вивчення конкретних методів управління інвестиційним портфелем банку та аналіз методик оцінки його ефективності.

Література: 1. Иванов А. П. Финансовые инвестиции на рынке ценных бумаг. – М.: Изд.-торговая корпорация "Дашков и К°", 2004. – 444 с. 2. Банковское дело: Учебник / Под ред. д. э. н., проф. Г. Г. Коробовой. – М.: Экономистъ, 2003. – 752 с. 3. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. – Тернопіль: Екон. думка, Карт-бланш, 2001. – 320 с. 4. Пересада А. А. Управління банківськими інвестиціями: Монографія / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К.: КНЕУ, 2005. – 388 с. 5. Пересада А. А. Портфельне інвестування: Навч. посіб. / А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. – К.: КНЕУ, 2004. – 408 с.

Цвек О. Р.

УДК 330.142.212

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОБОРОТНЫЙ КАПИТАЛ В СИСТЕМЕ СМЕЖНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КАТЕГОРИЙ

The article the place of circulating capital in the system of adjacent economic categories is determined. The "circulating capital" concept is specified.

Успешную деятельность предприятий на рынке, его финансовое состояние в значительной мере определяют объем, состав, структура и эффективность использования оборотного капитала.

В работах современных ученых отсутствуют четкие разграничения категорий "оборотный капитал", "оборотные фонды" и "оборотные средства", несмотря на то, что разница между ними существенна [1 – 4].

Это связано с тем, что представленные в литературе определения не согласованы с позиций их сущности, имеющих отношение к классическим подходам в финансовой и экономической науках. Так, согласно первому подходу, капитал — источники формирования активов, в то время как в чисто экономическом аспекте капитал — это реальное имущество, то есть средства производства и предметы труда. Благодаря такому разграничению, в литературе экономического характера категория "оборотный капитал" стала тождественной категории "оборотные производственные фонды", а в литературе по финансам — тождественной понятию "оборотные средства".

Категорию "оборотные фонды" часто практики не правомерно отождествляют с материализованными благами, а финансовые аналитики под термином "фонд" понимают сосредоточения в определенных организациях сумм денежных средств, например, Пенсионный фонд, Фонд социального страхования и др. Поэтому, на взгляд автора, под категорией "оборотные фонды" следует понимать источник финансирования "оборотных средств", а под "оборотными средствами" их материальное воплощение (то есть материальные блага).

Обобщая изложенное выше, можно представить соотношения и связи между категориями "оборотный капитал", "оборотные фонды" и "оборотные средства" следующим образом (рисунок).

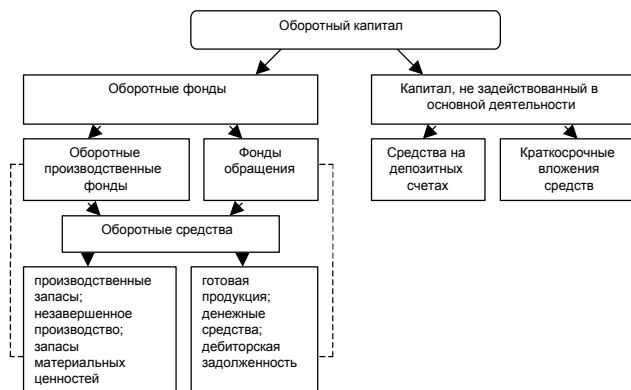

Рис. Состав оборотного капитала предприятия

© Цвек О. Р., 2007

Уточнение сущности каждой из представленных категорий в структуре оборотного капитала позволяет повысить корректность в использовании дефиниции "оборотный капитал" и смежных понятий. В свою очередь, корректное трактование понятия позволяет понимать его сущность и рекомендовать обособленную систему методов по управлению каждым из элементов, входящих в сложную категорию "оборотный капитал".

Литература: 1. Финанси підприємств: Підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с. 2. Слав'юк Р. А. Финанси підприємств: Навч. посібник. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. унів. ім. Лесі Українки, 2001. – 204 с. 3. Буряковський В. В. Финанси підприємств: Навчальний посіб. – Дніпропетровськ: Пороги, 1998. – 124 с. 4. Филимонов А. С. Финансы предприятий. Уч. пос. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 156 с. 5. Доронін А. В. Класифікаційні ознаки оборотного капіталу підприємств / А. В. Доронін, Д. А. Горовий // Вісник Східноукр. нац. унів. ім. В. Даля. – 2003. – №3. – С. 52 – 58.

УДК 658.155

Погосова М. Ю.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ – ЗАПОРУКА УСПІХУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

In the article the theoretical bases of creation of the adaptive system of an enterprise incomes control in an unstable market environment are offered.

У ході розвитку ринкових відносин об'єктивно визначається потреба у формуванні нових структур і механізмів управління підприємствами. Більшість вітчизняних економічних агентів, незважаючи на наявність налагодженої системи виробничо-господарської діяльності, планування й обліку, виявилися нездатними (з причини нерозвиненості ринкових інструментів гнучкого, адаптивного управління) адекватно та усвідомлено реагувати на умови швидкозмінливого зовнішнього середовища.

У зв'язку з цим можна говорити про те, що на даному етапі розвитку існує потреба в удосконаленні як управління діяльністю господарюючих суб'єктів в цілому, так і їх прибутком. Це потребує розроблення його теоретичного та практичного системно-орієнтованого підґрунтя.

Отже, з огляду на зазначене, метою даної роботи є аналіз системи адаптивного управління та можливості її застосування щодо формування, розподілу й використання прибутку суб'єкта підприємницької діяльності.

Доцільність застосування адаптивного управління зумовлюється такими його ознаками, як: спроможність моделювання тривалих процесів; урахування стохастичних чинників, що викликають значні витрати при помилкових рішеннях, та певного набору технологічного устаткування і кваліфікаційних характеристик персоналу.

Адаптивне управління — це процес ухвалення управлінського рішення і подальшої реалізації цілеспрямованої управляючої дії, що забезпечує адекватне реагування всіх структур підприємства на зміну параметрів його зовнішнього та внутрішнього середовищ. Під системою адаптивного управління прибутком розумітимемо процес адаптивного планування, тобто формування системи фінансово-виробничих параметрів (індикаторів), які визначають стан господарюючого суб'єкта, і заходів гнучкої дії на нього [1].

Автором було розглянуто закономірності, принципи формування та функціонування системи адаптивного управління, що дозволяє розробити принципову схему системи адаптивного управління прибутком. Її основні елементи подано нижче:

виходом та спонукаючим до функціонування системи елементом є сукупність вимог, ідей та ініціатив як зовнішнього, так і внутрішнього середовища;

базовою коміркою системи є алгоритм-цикл, який за рахунок зміни його внутрішніх чинників сприяє адаптації об'єкта управління до динаміки вхідних критеріїв. Сутність його дії полягає в тому, що врахування зовнішніх чинників дозволяє розробити заходи щодо посилення ефекту (позитивний зв'язок) або нейтралізування дестабілізуючого впливу (негативний зв'язок);

виходом системи є управлінське рішення як відгук на зміну вхідних критеріїв (спонукаючих систему до функціонування).

Важливо відзначити, що якість управління підприємством як складною багатоцільовою, відкритою соціально-економічною системою в значній мірі залежить від ефективності використання ін-

формації, яку можна одержати шляхом оцінювання та оброблення параметрів, що характеризують динаміку зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства [2]. Рішення завдання своєчасного аналізу й ухвалення на його основі результатів адекватних управлінських рішень значною мірою може бути забезпечене завдяки застосуванню математичних методів і прийомів оптимального стохастичного регулювання. При цьому на першому етапі ефективність функціонування підприємства підвищується переважно завдяки раціоналізації алгоритмів ухвалення рішень, а не за рахунок дорогих, часто хворобливих процедур перебудови організаційної структури або зміни загальної парадигми господарювання.

Література: 1. Аубакирова Г. М. Адаптивный подход к управлению предприятием // http://www.rusnauka.com/DN2006/Economics/10_aubakirova.doc.htm 2. Бланк И. А. Управление прибылью. – К.: Ника-Центр, 2002. – 596 с.

Матюшенко О. І.

УДК 336.14.01

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

БЮДЖЕТ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО ФОРМУВАННЯ

In the article an essence of an enterprise budget is revealed and technic approaches to its formation are examined.

У сучасних ринкових умовах господарювання перед вітчизняними підприємствами постає проблема швидкого адаптування до динамічних змін зовнішнього середовища, яка породжує необхідність застосування якісно нових методів організації та управління діяльністю підприємства. Вирішення даної проблеми можливе за рахунок узагальнення й систематизації власного досвіду в цій сфері та впровадження прогресивних управлінських технологій, що позитивно зарекомендували себе в розвинутих західних країнах. Найбільш адекватною умовою є технологія бюджетування.

Визначенням сутності поняття "бюджет" та "бюджетування" займалося чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, О. Г. Мельник, Ю. Брігхем, Л. Гапенські, Д. Міддлтон, Т. Г. Бень, С. Б. Довбня та ін. З'ясовано, що серед дослідників даної проблематики немає єдності підходів щодо трактування зазначених категорій.

Метою дослідження є уточнення понятійного апарату в частині визначення поняття "бюджет" на основі узагальнення та систематизації праць вітчизняних і закордонних вчених.

Результати дослідження подані в таблиці.

Ґрунтуючись на здобутках закордонної і вітчизняної теорії та досягненнях практики, автор пропонує наступне визначення бюджету: бюджет — це виражений у натуральних і грошових показниках план діяльності підприємства, сформований з урахуванням впливу внутрішнього та зовнішнього середовища і спрямований на досягнення стратегічних цілей підприємства.

Дане трактування категорії "бюджет" якісно відрізняється від запропонованих наступними характеристиками: відсутність жорстких часових меж бюджету, акцентування уваги на тому, що бюджет є продуктом взаємодії внутрішнього та зовнішнього середовища і спрямований на досягнення стратегічних цілей підприємства. Окрім того, важливо мати на увазі, що методичні підходи до формування системи бюджетів на підприємствах залежать від їх галузевої приналежності і врахування зовнішніх факторів. Галузева належність підприємства впливає на вибір періоду бюджетування та його методи.

Таблиця

Підходи до трактування поняття "бюджет"

Підхід до трактування поняття "бюджет"	Автор
1. Бюджет як розпис або кошторис	
1.1. Розпис доходів і витрат держави	О. Є. Ніколаєва, Т. В. Шишкова [1, с. 299]
1.2. Розпис потреб та ресурсів	О. Г. Мельник [2, с. 6]
1.3. Розпис (кошторис) доходів і витрат	Ю. Брігхем, Л. Гапенські [3, с. 84]
2. Бюджет як план	
2.1. Фінансовий план	О. А. Лаговська [4, с. 124]
2.2. Бізнес-план	Д. Міддлтон [5, с. 223]
2.3. План майбутніх операцій	Т. Г. Бень, С. Б. Довбня [6, с. 49]
2.4. Кількісно виражений план	О. С. Стоянова [7, с. 411]
3. Бюджет як модель	
3.1. Модель внутрішніх і зовнішніх взаємовідносин підприємства	В. С. Пономаренко [8, с. 3]

© Матюшенко О. І., 2007

Подальші дослідження зазначеної проблеми полягають у розробці методичного апарату бюджетування на підприємствах з урахуванням їх галузевої приналежності.

Література: 1. Николаева О. Е. Управленческий учет / О. Е. Николаева, Т. В. Шишкова. – М.: УРСР, 2000. – 368 с. 2. Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління підприємством: Автореф. на здобут. наук. ступеня канд. екон. наук. – Львів, 2004. – 24 с. 3. Бриггем Ю. Финансовый менеджмент: Полный курс. В 2-х т. / Ю. Бриггем, Л. Гапенски; [Пер. с англ., под ред. В. В. Ковалева. – СПб.: Экономическая школа, 2001. – Т. 1. – 300 с.; – Т. 2. – 328 с. 4. Лаговська О. А. Трактуювання поняття "бюджетування" в літературних джерелах // Вісник Житомирського технологічного університету. Економ. науки. – 2005. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 122 – 130. 5. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет и принятие финансовых решений / Пер. с англ., под ред. И. И. Елисеевой. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 408 с. 6. Бень Т. Г. Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств / Т. Г. Бень, С. Б. Довбня // Фінанси підприємств. – 2000. – №7. – С. 48 – 55. 7. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник / Под ред. Е. С. Стояновой. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд. "Перспектива", 1999. – 512 с. 8. Пономаренко В. Прийняття рішень при плануванні діяльності підприємства. Бюджети та їх місце в системі фінансово-економічного планування та управління // Економіка, фінанси, право. – 1998. – №9. – С. 3 – 8.

УДК 658.56

Даценко І. В.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ФІНАНSOVA СТРАТЕГІЯ"

In the article the "financial strategy" concept is specified and its essence is analyzed.

На сьогоднішній день розвиток економіки України потребує розв'язання певної низки проблем, першочерговою серед яких є підвищення ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Водночас, аби економічні досягнення мали довгостроковий характер, значної уваги доцільно приділяти раціональному використанню та розподілу економічних ресурсів підприємств у стратегічній перспективі. На вирішення таких питань спрямована фінансова стратегія підприємства.

Над проблемою сутності поняття "фінансова стратегія", процесу її формування та оцінки якості працює багато як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Аналіз багатьох публікацій за цією проблемою [1 – 8] свідчить про те, що на сьогодні не існує єдиного обґрунтованого уявлення щодо поняття "фінансова стратегія", етапів процесу її формування та принципів його здійснення. Тому, на думку автора, доцільно провести порівняльний аналіз поглядів різних науковців щодо визначеної проблеми. Результати аналізу подано в таблиці.

Таблиця

Результати аналізу підходів щодо визначення поняття "фінансова стратегія"

Характеристика	Автор							
	Г. О. Крамаренко	І. Бойчик	А. Поддєрьогін	І. А. Бланк	О. А. Кисельова	В. А. Василенко	М. Олексіїв	Н. Горицька
Розробка стратегічних фінансових рішень	+							
Визначення довгострокових цілей та завдань	+	+	+				+	
План дій								+
Система довгострокових цілей				+	+			
Підсистема						+	+	
Вибір найбільш ефективного варіанта розвитку в майбутньому		+	+	+	+			

© Даценко І. В., 2007

Отже, узагальнюючи наведені у таблиці результати аналізу, фінансову стратегію доцільно розглядати як компонент загальної стратегії, тобто як одну з функціональних стратегій поряд з виробничою, інвестиційною, маркетинговою стратегією та ін. Разом з тим вона є базовою стратегією, тому що забезпечує (за допомогою фінансових інструментів та методів фінансового менеджменту) реалізацію інших базових стратегій.

Оскільки фінансове становище підприємства (основні показники якого відображають не тільки результати загальної стратегії розвитку, але й управління фінансовою діяльністю — реалізацію фінансової стратегії) обумовлюється рівнем планування, ефективності організації, контролю всіх сфер виробництва й видів ресурсів (сировини та матеріалів, техніки й технології, фінансів, персоналу й соціальної політики, екологічної безпеки), у процесі формування фінансової стратегії також необхідно враховувати характерні результати впливу виробничих факторів на стан фінансової сфери підприємства, а саме: матеріальних, економічних та фінансових ресурсів. Викладені пропозиції є підґрунтям для подальших наукових розробок щодо формування фінансової стратегії з урахуванням усіх видів ресурсів суб'єкта господарювання.

Література: 1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. — К.: Ника-Центр, 1999. — 592 с. 2. Бойчик І. Фінансова стратегія підприємства та умови забезпечення його фінансової стійкості // Наук. зап. Терноп. держ. пед. унів. ім. Гнатюка. Серія: Економіка. — 2002. — №10. — С. 151 — 153. 3. Василенко В. А. Стратегічне управління: Навч. посібник / В. А. Василенко, Т. І. Ткаченко. — К.: ЦУЛ, 2003. — 396 с. 4. Горичкая Н. Финансовая стратегия // Финансовый директор. — 2005. — №11(39). — С. 74 — 79. 5. Киселева О. А. Разработка финансовой стратегии предприятия // Зб. наук. пр. "Економіка: проблеми теорії та практики". — Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. — Вип. 121. — С. 81 — 89. 6. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 224 с. 7. Олексіїв М. Застосування зарубіжного досвіду у формуванні фінансової стратегії підприємства // Наука й економіка. — 2006. — №1. — С. 36 — 42. 8. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 1998. — 368 с.

Макаркіна О. А.

УДК 336.77: 332.2

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ УМОВ БАНКІВ З ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

The article is devoted to the financial conditions of mortgage banks functioning. The Kharkiv region mortgage banks are compared.

Вирішення проблем економічного зростання України є надзвичайно актуальним. Одне з найважливіших місць серед фінансових механізмів економічного стимулювання та сталого розвитку економіки посідає іпотечний ринок [1]. За умов використання іпотечних фінансових інструментів значно збільшуються активи різних суб'єктів ринку, здійснюється інвестування реального сектора економіки та зростання його капіталу і внаслідок цього забезпечується стабільне зростання доходів у різних галузях економіки.

За декілька років ринок іпотечних кредитів збільшився. А саме, з 2002 року — в 20 разів, зокрема, у 2006 році за темпами зростання ринок іпотечного кредитування побив всі попередні рекорди. Так, станом на 1 жовтня 2006 року банки видали населенню довгострокових кредитів майже на 8 млрд. грн. більше, ніж за весь 2005 рік — 24,8 млрд. грн. проти 16,9 млрд. грн.

Актуальність порівняння фінансових умов надання іпотечних кредитів різними банками для споживача зростає.

Мета дослідження — порівняння фінансових умов банків з іпотечного кредитування.

Інформаційною базою обрано 18 банків, з яких три — "Меркурій" [2], "Укрсоцбанк" [3] та "Південний" [4] — розглянуті як приклад. Оцінка фінансових умов іпотечного кредитування на первинному ринку житла цих банків проводилась за 10 характеристиками якісного та кількісного характеру. Більшість характеристик були схожими або майже рівними: строк кредитування, сума кредиту, розмір початкового внеску, розмір страхування майна та забудовники, з якими працюють ці банки. Навіть при оглядовому порівнянні АКБ "Меркурій" відрізнявся вигідністю фінансових умов.

Для більш детального оцінювання, яке подано в таблиці, обрано 4 показники, що мають найбільшу відмінність: відсоткову ставку, витрати на касове обслуговування, розмір одноразової комісійної винагороди за надання кредиту та вартість послуг нотаріуса при оформленні договору іпоте-

© Макаркіна О. А., 2007

ки. Для отримання інформаційної підтримки прийняття рішення споживачем розраховано остаточну вартість кредиту після погашення.

Таблиця

Фінансові умови з іпотечного кредитування

Банк	Відсоткова ставка за кредитами в нац. валюті	Витрати на оформлення договору іпотеки			Остаточна вартість кредиту
		Розрахунково-касове обслуговування	Комісійна винагорода	Вартість послуги нотаріуса	
Меркурій	16,5%	2% від суми кредиту	0,99% (одноразова)	400 – 600 грн.	235 673,79
Укрсоцбанк	18%		1,3% від суми кредиту (одноразова)	1% від суми кредиту + 700 грн.	246 427,20
Південний	18%	300 грн.	0,2% від остачі (щорічно)	0,1% від суми кредиту + послуги	240 327,19

Як видно з таблиці, в АКБ "Меркурій" має найвигідніші умови іпотечного кредитування на первинному ринку житла.

Таким чином, створення іпотечного ринку житла в країні є об'єктивною необхідністю, що пов'язано з потребами запровадження механізмів кредитування будівництва житла одночасно з його бюджетним фінансуванням. Іпотечний ринок житла повинен створити мультиплікаційний ефект прискореного розвитку багатьох галузей економіки, внутрішнього ринку, підвищення платоспроможного попиту населення і сталого зростання ВВП країни.

Література: 1. 3У "Про іпотеку" №898 – IV від 05.06.2003// rada. kiev. gov. ua 2. <http://www.mercury-bank.com/> 3. <http://www.ukrsotsbank.com/> 4. <http://bank.com.ua/>

УДК 658.012.8:33

Дацько О. М.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

In the article the notion of financial security of an enterprise development is revealed. The financial security is considered to be a guarantee for prospective successful business activity.

В умовах динамічного ринкового середовища забезпечення стабільного розвитку підприємств обумовлюється, в першу чергу, наявністю на підприємстві надійної системи фінансової безпеки. Безпечний розвиток підприємства передбачає безупинний процес виявлення, запобігання, нейтралізації або подолання загроз фінансової безпеки, що відповідає стратегічним цілям підприємства і тенденціям його розвитку [1].

На жаль, сучасними дослідниками вивченню питання розвитку підприємства шляхом організації системи його фінансової безпеки не було приділено уваги. Більшість дослідників відокремлюють ці структурні компоненти, розглядаючи проблему розвитку та фінансової безпеки підприємства окремо.

Науковою новизною дослідження є поєднання таких понять, як "розвиток підприємства" та "фінансова безпека підприємства", що дозволило дати визначення і ввести у вжиток таке поняття, як "фінансова безпека розвитку підприємства".

© Дацько О. М., 2007

Під розвитком підприємства будемо розуміти безперервний, збалансований, високоефективний і регульований соціально-економічний процес здійснення змін стану суб'єкта, що господарює, який забезпечує стабільне збільшення доходів організації і співробітників на основі спеціально розроблених управлінських механізмів [2].

У сучасній літературі є певні визначення категорії "фінансова безпека підприємства" як самостійного поняття, хоча до недавнього часу вона розглядалася лише як складова економічної безпеки. Наведемо деякі тлумачення цього поняття. Так, Є. Олейніков визначає фінансову складову економічної безпеки підприємства "як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, яке виражене у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив її технологічного та фінансового розвитку" [3]. Це дуже широке поняття фінансової безпеки підприємства, оскільки автор, крім суто фінансових питань, включає і технологічні, які безпосереднього відношення до фінансової безпеки не мають.

Виходячи з наведеного, фінансовою безпекою підприємства будемо вважати такий фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи [4].

Таким чином, з точки зору автора, фінансова безпека розвитку підприємства — це такий фінансовий стан підприємства, який характеризується здатністю до стійкого функціонування в ринкових умовах, а також передбачати кризисні ситуації та своєчасно уникати їх шляхом ефективного використання наявних фінансових ресурсів і забезпеченням завдяки цьому умов для реалізації якісних та кількісних змін, що виступають показниками розвитку підприємства.

Література: 1. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — №7. — С. 123 — 130. 2. Горячева К. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. — 2003. — №8. — С. 65 — 67. 3. Основы экономической безопасности: Государство, регион, предприятие, личность / Под ред. Е. А. Олейникова. — М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-синтез", 1997. — 288 с. 4. Каминський П. Д. Удосконалення механізму сталого розвитку промислового підприємства в умовах нестабільної кон'юнктури. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук. — Донецьк, 2004. — 20 с.

Омельченко О. І.

УДК 336.144.2(477)

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

In the article the financial planning as an indivisible element of an enterprise management is observed.

Мета дослідження полягає у визначенні змісту, значення і технології фінансового планування підприємства.

В умовах сучасного господарювання найважливішими факторами, що обумовлюють масштаби і темпи розвитку підприємств, є обсяг та структура фінансових ресурсів, які перебувають у його розпорядженні. Без визначення фінансових можливостей та перспектив забезпечення сталого фінансового стану підприємство не може досягти стабільного економічного розвитку. Фінансове планування призначене для забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, виявлення резервів у господарській діяльності, забезпечення раціональних та взаємовигідних економічних відносин підприємства з його контрагентами, здійснення контролю за господарсько-фінансовою діяльністю.

У теперішній час більшість вітчизняних підприємств використовують західні технології планування діяльності, але при цьому залишаються елементи радянської системи. Це призводить до відсутності зв'язку між стратегічним і поточним плануванням, до того, що під час планування не враховується попит на продукцію, не проводиться визначення прибутковості окремих видів продукції, недосконалий метод визначення потреб у фінансуванні діяльності підприємства. Неможливо організувати ефективне фінансове планування шляхом простого додання до існуючої системи окремих елементів західних технологій. Необхідно змінювати всю систему, адаптувати західні технології до віт-

---

© Омельченко О. І., 2007

чизняних підприємств. Серед усіх технологій фінансового планування найбільшу зацікавленість вітчизняних менеджерів викликає технологія бюджетування, яка виникла та набула значного поширення в країнах Західної Європи, США та Японії ще у 60-х рр. XX ст. Останнє десятиріччя бюджетування активно впроваджується та використовується на російських підприємствах — ВАТ "Норильський нікель", "Нижньотагільський металургійний комбінат", "Алтайкокс", "Альфа-Еко", "Синтертрейд" тощо. На початку XXI ст. на українських підприємствах, переважна більшість яких перебувала у фазі реорганізації, реструктуризації, виходу із кризи, виникла необхідність у системному впорядкуванні діяльності з технологічних, технічних, кадрових та фінансових питань. Такі підприємства, як ВАТ "Дніпро-спецсталь", АТ "Укрнафта", АТ "Ензим", АТ "Світоч" та інші, вирішують проблеми низької результативності, неплатоспроможності, неліквідності за допомогою бюджетування [1].

Автор пропонує трактувати бюджетування як комплексну технологію управління ресурсами підприємства на всіх його рівнях, яка реалізується в рамках прийнятої стратегії. Воно дає змогу не тільки підвищити рівень фінансового менеджменту, а й гармонізувати економічні відносини як усередині господарюючого об'єкта, так і з зовнішнім середовищем. Тому доцільно поглиблено вивчати теоретично-методологічні та практичні аспекти фінансового планування і бюджетування на підприємствах різних галузей з метою формування оптимального підходу до визначення й застосування їх на підприємствах України.

Література: 1. Кузьмін О. Бюджетування в управлінні вітчизняними промисловими підприємствами // Податкове планування. – 2005. – №9. – С. 49 – 63.

УДК 001.89 (477)

Мяснікова Н. А.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

The article is devoted to the most alarming problems of the scientific sector of economy development in the market conditions.

На сучасному етапі розвитку науково-технічного потенціалу держави визначальним фактором є рівноправна її інтеграція у світову систему економіки, забезпечення конкурентоспроможності, безпеки та сталого розвитку економіки України.

Динамічне зростання економіки значною мірою залежить від впливу інтенсивних факторів. Вони формуються у системі промислового виробництва, найбільш наукомістких суб'єктах господарювання галузей машинобудування, хімічної та нафтохімічної промисловості, металургії, обробки металу тощо. Ці галузі найбільше потребують упровадження високоекономічних технологій, освоєння нових видів матеріалів та випуску конкурентоспроможної продукції, що не поступається світовим аналогам.

Саме тому актуального значення набуває розвиток наукового сектору економіки України та його кооперація з промисловим виробництвом [1].

На загальні показники науково-технічної діяльності України найбільший вплив мають наукові організації Харківської області, яка посідає перше місце серед областей України за кількістю науково-технічних розробок (15,4% від загального обсягу науково-технічних робіт у державі), за часткою наукових установ та чисельністю працюючих у них і питомою вагою науковців вищої кваліфікації (15% загальної чисельності докторів та кандидатів наук). В області нараховується 15% усіх науково-дослідницьких інститутів України, 20% конструкторських і проектних організацій.

За статистичними даними, найбільш вагомою в структурі науки є галузева та заводська наука. В загальних обсягах науково-технічних розробок на них припадає понад 80% виконаних робіт.

Наукові установи Харківщини за своїми основними напрямками діяльності відповідають структурі промислового виробництва регіону, де найбільш широко представлені такі напрямки машинобудування, як військово-промисловий комплекс, автомобільне та тракторне машинобудування, електротехнічна промисловість [2].

За рахунок галузевої структури науки забезпечується тісна кооперація з промисловістю, що сприяє більш швидкому та ефективному впровадженню новітніх розробок у виробництво.

© Мяснікова Н. А., 2007

За роки ринкових перетворень, харківським організаціям галузевої науки вдалося не тільки зберегти основні напрямки своєї діяльності, але і розширити сферу проектних і науково-дослідних розробок у такі найбільш ліквідні галузі, як транспорт (ЗАТ "ЕНАС", Південдніпро, НДІ авіапром, ОКБ "комплексних пристроїв") і зв'язок (НДПІ "Союз", УкрНДІ металів), а також у харчову промисловість тощо.

Докладний аналіз діяльності наукомістких організацій дозволив виявити, що в науковому секторі економіки є свої і дуже суттєві проблеми, розв'язання яких сприятиме сталому зростанню як самої науки, так і економіки регіону в цілому. З метою подолання існуючих проблем запропоновані заходи, до яких, у першу чергу, слід віднести:

розробку пропозицій стосовно структуризації науки та промисловості, забезпечивши створення холдингових об'єднань по типу промислових підприємств, науково-дослідних інститутів, банків тощо;

зниження ставок податків ПДВ та податку на прибуток для галузевих інститутів (у зв'язку зі скасуванням пільг на землю);

розв'язання питань стосовно першочергового бюджетного фінансування робіт з розроблення енергозберігаючих технологій та устаткування для хімічного комплексу України;

клопотання перед вищими організаціями про зняття з галузевих НДІ тягаря виплати різниці між сумою наукової й звичайної пенсій в усіх державних інститутах;

надання можливості науковим установам користуватися пільговим кредитом;

розробка та впровадження спеціальних механізмів антикризового управління в організаціях наукового сектору економіки.

Література: 1. Чернявский А. Д. Антикризисное управление: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2000. – 208 с.
2. www.ukrstat.gov.ua

Калашник О. С.

УДК 658.167

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ДІАГНОСТИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ ФІНАНСОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

The analysis of modern methods and synthesis of the most attractive approaches to an enterprise crisis management are conducted in the article.

Сучасна ринкова економіка спонукає до поширення та розвитку системи фінансових методів своєчасної діагностики передкризового фінансового стану підприємства [1]. Сутність цієї системи полягає в тому, що загроза банкрутства діагностується ще на ранніх стадіях її виникнення, а це дозволяє своєчасно привести в дію спеціальні фінансові механізми захисту або обґрунтувати необхідність визначених реорганізаційних процедур.

Зважаючи на особливу актуальність діагностики передкризового фінансового стану підприємства, її недостатню теоретичну та практичну розробку у вітчизняних умовах, метою даної роботи є розробка комплексної системи виявлення ранніх "слабких сигналів", що попереджують про зародження негативних тенденцій на підприємстві.

Методичне забезпечення проблеми, що досліджується, представлено в основному в наукових працях зарубіжних дослідників [2; 3]. Це передусім пов'язано з відсутністю в Україні протягом довгого часу інституту банкрутства, або визнання організації неплатоспроможною. Проте відмінності в зовнішніх чинниках щодо вітчизняних і зарубіжних підприємств, що впливають на їх функціонування (податкове регулювання, нормативне забезпечення бухгалтерського обліку і т. п. [4]), а отже, на фінансові показники, які використовуються іноземними фахівцями, спотворюють імовірнісні оцінки.

При діагностиці фінансового стану підприємства та його ймовірного банкрутства з метою виявлення ознак кризи використовується, перш за все, аналіз фінансового стану. Проте у більшості методик діагностування та прогнозування банкрутства в рамках "кількісного" аналітичного підходу наголос робиться на важливості лише якогось певного фактора (ділової активності чи фінансової стійкості, показників прибутковості і т. п.), що унеможлиблює отримання однозначних висновків та,

© Калашник О. С., 2007

на думку автора, вимагає формування комплексної системи діагностування передкризового фінансового стану підприємства.

Узагальнення думок вчених, представлених у науково-методичній літературі [1 – 4], дозволяє зробити висновки про те, що "кількісна" діагностика фінансового стану та вірогідності настання банкрутства на підприємстві повинна включати як відомі методики: експрес-діагностику фінансового стану підприємства (оцінка поточного фінансового стану), діагностику ймовірності настання банкрутства підприємства (інтегральна оцінка фінансового стану підприємства), так і доповнити їх узагальненою кількісною діагностикою фінансового стану підприємства (оцінка перспектив подальшого розвитку підприємства).

На підставі аналізу дискусії щодо коректності вибору інструментарію діагностики передкризового фінансового стану підприємства можна стверджувати, що отримані значення показників-індикаторів фінансового стану підприємства не мають однозначного тлумачення щодо напрямків прийняття негайних рішень, а скоріше носять характер певних індикаторів несприятливих тенденцій.

У зв'язку з цим автор пропонує для ліквідації існуючих протиріч "кількісного" діагностування фінансового стану та ймовірності настання банкрутства на підприємстві інструментарій діагностики доповнити аналізом "якісних" показників і критеріїв. До їх числа слід віднести групу показників прямого та опосередкованого впливу факторів зовнішнього середовища та факторів внутрішнього середовища.

Література: 1. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с. 2. Давыдова Г. В. Методика количественной оценки риска банкротства предприятия / Г. В. Давыдова, А. Ю. Беликов // Управление риском. – 1999. – №3. – С. 13 – 20. 3. Ковалев В. В. Анализ финансового состояния и прогнозирование банкротства. – СПб.: Аудит-Ажур, 2004. – 164 с. 4. Управление предприятием в условиях кризиса: Монография / Под ред. А. А. Садекова, В. В. Цурика. – Донецк: ДонГУЭТ, 2006. – 180 с.

УДК 336.14

Слиш Т. В.

Студент 5 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

The work is devoted to the local budget financial condition estimation. The main function of budget resources management in the system of financial control and financial estimation of the local budget that reflects the result of the activity of the executive bodies. The indicators used for estimation of the financial situation of the local budget are recommended in the article.

Процес виконання місцевих бюджетів визначається статтею 78 Бюджетного кодексу, в якій на місцеві органи виконавчої влади покладена відповідальність за реалізацію представницькими органами відповідних адміністративно-територіальних одиниць рішень про бюджет.

Перехід до ринкової економіки змінює форми і методи управління бюджетними ресурсами. Головною функцією управління є фінансовий контроль та оцінка фінансового стану місцевого бюджету, яка відображає підсумки діяльності виконавчих органів влади.

Важливим показником фінансового стану (фінансової автономії) місцевого бюджету є коефіцієнт податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці, який використовується в практиці багатьох зарубіжних країн. Спочатку визначається показник податкоспроможності територіальної громади (адміністративно-територіальної одиниці), який характеризує абсолютний обсяг ВВП, що виробляється в її межах на душу населення і який може бути об'єктом комунального оподаткування. У такий же спосіб розраховується показник середньої податкоспроможності в масштабах усієї держави як частка ВВП на душу населення. Співвідношення між податкоспроможністю окремої території і середньою податкоспроможністю в межах країни є коефіцієнтом податкоспроможності. Якщо адміністративно-територіальна одиниця має коефіцієнт податкоспроможності менше 1, то така територія отримує фінансову допомогу в процесі фінансового вирівнювання, а якщо цей коефіцієнт більший за 1, то територія є фінансовим донором. Таку методику розрахунку податкоспроможності пропонує В. І. Кравченко [1, с. 61]. Однак у навчальному посібнику "Складання, розгляд та затвердження місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України" [2] рекомендовано розраховувати індекс відносної податкоспроможності бюджету міста як відношення середніх за три роки фактичних надхо-

---

© Слиш Т. В., 2007

дженів до бюджету міста в розрахунок на одного мешканця до відповідного показника по всіх місцевих бюджетах України в розрахунок на 1 мешканця. У даному розрахунок розглянуті фактичні надходження доходів, що враховуються при визначенні обсягу трансфертів, як до бюджету міста, так і до всіх місцевих бюджетів.

Виходячи з положень Бюджетного кодексу, такий розрахунок вважається більш доцільним.

Прийняття необхідного рішення з виконання місцевого бюджету повинно здійснюватися на основі аналізу показників і розрахунку фінансових коефіцієнтів, які відображають співвідношення абсолютних фінансових показників. Фінансові коефіцієнти можуть використовуватися для зіставлення показників у динаміці конкретного місцевого бюджету або з відповідними середніми показниками інших місцевих бюджетів з порівняною чисельністю населення.

Для аналізу фінансового стану місцевого бюджету пропонуємо розраховувати: коефіцієнт самостійності (показує міру залежності) як відношення власних доходів до загальної суми доходів; коефіцієнт бюджетного покриття як відношення власних доходів до мінімальних витрат (зарплата + дебіторська заборгованість); коефіцієнт трансфертів як відношення об'єму трансфертів до загальної суми доходів; коефіцієнт бюджетної забезпеченості як відношення суми доходів бюджету до кількості населення; коефіцієнт надходжень до бюджету розвитку як відношення суми бюджету розвитку місцевих бюджетів до загального фонду бюджету; коефіцієнт заборгованості по зарплаті в кредиторській заборгованості як відношення суми заборгованості по зарплаті до суми кредиторської заборгованості; частку кредиторської заборгованості на 1 мешканця як відношення суми кредиторської заборгованості до кількості населення

Порівняння кредиторської і дебіторської заборгованості дозволяє визначити наявний дефіцит бюджету. А також значна сума недоїмки свідчить про відсутність заінтересованості місцевих органів влади у зменшенні податкового боргу. Головними причинами недоїмки є погіршення фінансового стану підприємства.

Зазвичай місцевий орган влади платоспроможний, якщо його вимоги до запозичень на фінансування проекту відповідають вимогам кредитування фінансового посередника або інвестора. Кредитний ризик та платоспроможність боргових зобов'язань здебільшого вимірюються через порівняння з ризиком і перевіреною платоспроможністю інших боргових зобов'язань у плані погашення та обслуговування.

Для оцінки боргового навантаження використовуються такі показники:

1) відношення обсягу боргу органу місцевого самоврядування до суми податкових і неподаткових доходів;

2) сума платежів з обслуговування боргу в поточному році як частка доходів бюджету;

3) частка зовнішнього боргу в структурі боргу в цілому;

4) співвідношення між обсягами кредиторської заборгованості та сукупних доходів бюджету.

Наприклад, при оцінці фінансового стану бюджету Валківського району за 2005 рік було виявлено, що відношення обсягу боргу до суми податкових і неподаткових доходів дорівнювало 0,02 (118,3:6553,4), а коефіцієнт відношення дефіциту бюджету з врахуванням кредиторської заборгованості до сукупних видатків місцевого бюджету складав 0,01 (118,3:21767,1). Частка ж трансфертів до суми доходів бюджету — 0,46 (9967,9:21648,9). Для оцінки тенденцій у податковій базі було розраховано коефіцієнт касових надходжень за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт касових надходжень} &= (\text{Податкові надходження} - \text{Недоїмка}) / \text{Сума доходів} = \\ &= 6012 / 6291,1 = 0,95. \end{aligned}$$

Аналіз показників платоспроможності бюджету Валківського району в різних аспектах його господарської діяльності свідчить про наступне:

1) при розгляді боргового навантаження на бюджет Валківського району можна виділити позитивну тенденцію, пов'язану з низьким рівнем боргу (2% від загального рівня бюджету);

2) оцінка стану використання бюджетних ресурсів свідчить про мінімальний рівень дефіциту і відсутність поточної кредиторської заборгованості (1% від рівня бюджету);

3) в плані оцінки платоспроможності бюджету в міжбюджетних відносинах слід зауважити, що дотації з вирівнювання та субвенції державного бюджету складають 46% бюджету Валківського району, що вказує на достатній рівень платоспроможності, бо інші 54% складають власні доходи місцевого рівня;

4) оцінка стану податкової бази Валківського району свідчить про те, що бюджет виконано на 95% з податкових надходжень, у той же час недоїмка складає 279,1 тис. грн.

Таким чином, рекомендовані показники можуть бути використані в практичній діяльності фінансовими органами при оцінці платоспроможності місцевого бюджету. Наукова новизна полягає в розробці методики оцінки платоспроможності адміністративно-територіальної одиниці як суб'єкта бюджетного процесу.

Література: 1. Кравченко В. І. Фінанси місцевих органів влади України. Основи теорії та практики. — К.: Науково-дослідний інститут, 1997. — 276 с. 2. Складання, розгляд та затвердження місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України. Модуль 2. — К.: Міністерство фінансів України, 2002. — 276 с. 3. Бюджетне законодавство України. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — К.: Хрінком інтер, 2002. — 416 с.

Студент 5 курсу
 фінансового факультету ХНЕУ

ПРИМЕР ПРАКТИЧЕСКОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В ЭКОНОМИКЕ ЗНАНИЙ ПРОЦЕССА ИЗУЧЕНИЯ СУЩНОСТИ ФАКТОРИНГА

The article shows the significance of factoring transactions in Ukrainian market of financial services and also it makes the students of Master programs well-informed about factoring.

В течение последних 10 лет сформировались предпосылки для развития факторинга в Украине. На сегодняшний день факторинг — это финансовая услуга, спрос на которую растет быстрыми темпами. Так, например, по данным Госфинуслуг, количество подписанных договоров факторинговыми компаниями за 4 квартал 2005 года составило 117, а их стоимость была равна 23,5 млн. грн., а за 4 квартал 2004 года количество договоров составляло только 13, стоимостью 3,7 млн. грн. [1].

На рынке финансовых услуг факторинговые операции сейчас находятся на стадии внедрения и распространения, а это значит, что выпускники специализированных экономических вузов должны обладать не только теоретическими, но, в некоторой степени, и практическими знаниями в этой области. Поэтому предлагается рассмотреть формирование знаний о факторинге у студентов магистерских программ, прошедших через путь "от незнания — к знаниям", в соответствии с критериями, предложенными в таблице.

Итак, предполагается, что у студента есть некоторые знания в области факторинга из других дисциплин, но эти знания неполные, поскольку специализированного предмета не было, а, значит, доступность изучения этого вопроса была ограничена. Поскольку он не владеет необходимой нормативно-информационной базой, то эффективность его, пусть и начальных знаний, очень мала. Поэтому, изучая вопрос факторинга, необходимо, в первую очередь, ознакомиться с данной нормативной базой.

Так, согласно Гражданскому кодексу (ст. 1077), в соответствии с договором факторинга одна сторона (фактор) передает или обязуется передать денежные средства в распоряжение другой стороны (клиенту) за плату, а клиент отступает или обязуется отступить фактору свое право денежного требования к третьему лицу (должнику) [2].

Для специалиста в области финансов необходимо понимать выгоду факторинга и четко разграничивать его с кредитом.

Так, с одной стороны, факторинг выгоден поставщикам, которые постоянно нуждаются в оборотных средствах или, несмотря на временную неплатежеспособность покупателя, хотели бы осуществить крупную сделку купли-продажи. С другой стороны, факторинговая операция соответственно выгодна и предприятию-покупателю. Например, мелким реализаторам необходимо, чтобы банк оплатил поставки наперед, непосредственно рассчитавшись с крупными поставщиками. А затем они в течение нескольких месяцев возвращают эти долги.

Важнейшей составляющей факторингового обслуживания является управление дебиторской задолженностью клиента банком. Например, в 2006 году, в рамках программы факторинга, АКБ "Укрсоцбанк" профинансировал более 150 тысяч товарных поставок объемом, превышающим 1,8 млрд. грн. А в целом по Украине с помощью факторинга в течение 2005 года было реализовано товаров и оказано услуг приблизительно на 2 млрд. грн., при том, что за 2004 год этот объем составлял приблизительно 0,8 млрд. грн. Таким образом, доля рынка данной финансовой услуги увеличивается с каждым годом [3].

Таблица

Путь перехода от незнания к знаниям о факторинге

Критерий	Неполное знание	Расширенное знание
1. Нормативное информационное обеспечение	Закон Украины "О банках и банковской деятельности"	Гражданский кодекс Украины. Хозяйственный кодекс Украины. Закон Украины "О финансовых услугах и государственное регулирование рынков финансовых услуг". Конвенция о международном факторинге
2. Доступность	Ограничено	Расширенное знание
3. Эффективность	Не выявлена	Например, АКБ "Укрсоцбанк" планирует в 2007 году принять к факторингу 250 тысяч поставок товара на общую сумму более 3 млрд. грн.

Оценивая развитие факторинга в Украине, необходимо отметить, что факторинговые операции получили широкое распространение после вступления в силу нового Гражданского и Хо-

зыйственного кодексов. А также развитию факторинговых отношений в нашей стране способствует присоединение Украины к Конвенции УНИДРУА "О международном факторинге".

Таким образом, сформированная нормативная база дает возможность студентам максимально полно и всесторонне изучать современные технологии факторинговых услуг в Украине.

Литература: 1. Гражданский кодекс Украины // www.rada.gov.ua 2. www.dfp.gov.ua 3. <http://e-finance.com.ua>

Мельниченко Н. А.

УДК 57-7 (083.71)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕФИНИЦИЯ ОСНОВНОЙ ФУНКЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКТУАРИЯ

The work is devoted to definition of the most significant function of an insurance expert-actuary. The purpose of this work is to tell the dominating functions from the rest.

В настоящее время о профессии актуария говорят все чаще, хотя для большинства этот термин остается неизвестным. От деятельности актуария зависит эффективность деятельности страховой компании [1]. Методы анализа, моделирования и оценивания, которые используют актуарии в страховании и финансах, являются решающими в сфере ценообразования, а также очень важны при принятии инвестиционных решений (например, размещение активов, оценивание стоимости бизнеса) и решений о передаче рисков между участниками рынка. Актуарий способен создать оптимальную стратегию финансового менеджмента, которая бы обеспечивала надлежащую прибыльность в сочетании с обеспечением платежеспособности и стабильности развития.

Актуарий выполняет широкий спектр функций в страховании, однако интересным остается то, какая же функция является приоритетной и наиболее значимой в данной профессии. Для того чтобы ответить на данный вопрос, необходимо воспользоваться методом Т. Саати (то есть методом анализа иерархий). Для применения данного метода использована нормированная оценочная шкала для попарного сравнения характеристик. Для осуществления такого оценивания с целью выявления объективных тенденций было привлечено 5 независимых экспертов, которые на основе собственных суждений определяют, какой из двух попарно сравниваемых признаков более важен; насколько сильна разница в важности исследуемых факторов по рассматриваемой шкале. Таким образом, экспертам было предложено ранжировать следующие функции актуария, которые являются основными: расчет тарифов и технических резервов; управление рисками страховой компании; разработка страховых продуктов и ценообразование; составление актуарной отчетности, отражающей результаты деятельности страховой компании. Для обеспечения упорядочивания приоритетов оцениваемых параметров исследования было использовано 2 критерия: обеспечение финансовой устойчивости страховой компании и содействие развитию страховой компании. В результате произведенных в соответствии с методом Т. Саати исследований в зависимости от критерия "обеспечение финансовой устойчивости страховой компании" наиболее важной оказалась функция управления рисками страховой компании. В зависимости от критерия "содействие развитию страховой компании" — разработка страховых продуктов и ценообразование. Далее была определена иерархия функций путем усреднения полученных результатов методом среднего геометрического, в результате чего было получено общее представление иерархии анализируемых функций, которое выглядит следующим образом: 1) управление рисками страховой компании; 2) расчет тарифов и технических резервов; 3) разработка страховых продуктов и ценообразование; 4) составление актуарной отчетности, отражающей результаты деятельности компании.

В результате всех проведенных исследований управление рисками страховой компании оказалось самой значимой функцией актуария. Данный результат подтверждается теми тенденциями, которые в настоящее время имеют место в современном страховом бизнесе, а именно это касается вступления в силу новых правил определения платежеспособности компаний. Чтобы соответствовать данным правилам, каждая страховая компания должна иметь эффективную систему управления рисками и постоянно ее совершенствовать. Поэтому данная функция актуария является наиболее важной, однако значение всех функций также велико, так как каждая функция, выполняемая специалистом в области страхового дела, имеет свое значение в эффективном функционировании страховой компании.

Литература: 1. Русинський М. Кваліфікаційний мінімум для осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками // *Україна Business*. – 2006. – №19. – С. 32.

© Мельниченко Н. А., 2007

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

In the article the problems of local authorities activity financing are revealed. The recommendations on solving these problems are given.

Формування бюджетів органів місцевого самоврядування на сучасному етапі пов'язане з обґрунтуванням оптимальних пропорцій доходів за рахунок власних джерел та офіційних трансфертів. Однією з особливостей цієї проблеми є те, що високий рівень офіційних трансфертів може породжувати і, як показує практика, вже породжує зниження активності органів місцевого самоврядування щодо стимулювання розвитку місцевого підприємництва. Особливо тривожною складається ситуація в колишніх високорозвинених промислових регіонах, типовим представником яких є Донецька область.

Економічний стан її міст та селищ залежить від основної галузі — видобувної промисловості, а також від функціонування й розвитку інших галузей (машинобудівної, коксохімічної тощо). Власних джерел місцевих органів самоврядування не вистачає на фінансування поточних потреб та розвитку населених пунктів. Для того щоб у повному обсязі надати населенню гарантовані державою послуги, необхідно вирівнювати дохідну частину місцевих бюджетів. Інструментом такого вирівнювання є різні види міжбюджетних трансфертів. Світова практика має досвід роботи з офіційними трансфертами, але при цьому виробничий потенціал окремих регіонів аж ніяк не знижується, а, навпаки, розвивається високими темпами. Прикладом цього можуть бути такі країни, як Італія, Іспанія, Франція, Португалія і багато інших високорозвинених європейських країн [1].

Типовим представником місцевого самоврядування в Донецькому регіоні є місто Горлівка. Структура та динаміка дохідної частини її бюджету наведені в табл. 1.

З табл. 1 видно, що питома вага та темпи зростання міжбюджетних трансфертів значно випереджають аналогічні показники власних джерел фінансування. Це ілюструє той факт, що система фінансового забезпечення міста тяжіє до централізованої моделі.

Таблиця 1

Структура і динаміка доходів бюджету міста Горлівка

Найменування	2003		2004			2005		
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	темп зростання, %	тис. грн.	питома вага, %	темп зростання, %
Власні джерела	72 481,2	73,7	84 204,6	69,8	116,2	90 565,5	55,2	125,0
Офіційні трансферти	25 850,8	26,3	36 438,3	30,2	141,0	73 585,7	44,8	285,0
Усього	98 332,6	100	120 642,9	100		164 151,2	100	

Аналіз стану та розвитку виробничого потенціалу міста Горлівка можна здійснити за даними табл. 2.

Таблиця 2

Показники розвитку виробничого потенціалу м. Горлівка

Найменування показника	2003		2004		2005	
	тис. грн.	тис. грн.	темпи зростання, %	тис. грн.	темпи зростання, %	
Податки на доходи, в тому числі:	44 193,6	52 910,6	119,7	56 879,0	128,1	
податок з фізичних осіб	44 084,6	52 748,9	119,7	56 766,0	128,8	
податок на прибуток підприємств	109,0	161,7	148,3	113,0	103,7	

Аналізуючи дані двох таблиць, можна зробити такі висновки. За два останні роки темпи зростання трансфертів значно випереджують темпи зростання виробничого потенціалу міста, що породжує так званий бюджетний нігілізм. Уникнути такого розвитку ситуацій можна лише за рахунок формування спеціальних фондів розвитку, ресурси яких могли б направлятися із вищих органів самоврядування до нижчих на умовах цільового спрямування та повернення через певний проміжок часу.

Література: 1. Зайчикова В. В. Шляхи зміцнення власної дохідної бази місцевого самоврядування // Наукові праці НДФІ. – 2003. – Вип. 1 (20). – С. 61 – 68.

Акішев А. О.

УДК 657.6:004.4

Студент 5 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ

МОДЕЛЬ КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ АКТА РЕВІЗІЇ

The article is devoted to the computerization of the inspectorship deed preparation.

Проведення ревізії на підприємстві — процес достатньо трудомісткий. Найбільшу кількість часу на своє складання вимагає узагальнюючий документ — акт ревізії. Його складання, як правило, займає більш ніж 10% робочого часу ревізорів [1, с. 39]. З огляду на це, комп'ютеризація процесу підготовки акта ревізії здатна значно звільнити час ревізорів та мінімізувати помилки при його складанні. В кінцевому випадку це й обумовило вибір теми даного дослідження та вказує на її актуальність.

Метою даного дослідження є розробка моделі комп'ютеризованої підготовки акта ревізії.

Питанням комп'ютеризації контрольно-облікової роботи займаються такі науковці, як С. М. Клімова [1], М. М. Шигун [2; 3] та ін. Але в дослідженій літературі відсутні конкретні рекомендації щодо комп'ютеризації підготовки акта ревізії. Тому автор вважає за доцільне запропонувати таку модель, за якої в єдиній базі даних будуть створені окремі підсистеми залежно від Програми ревізії та Робочого плану ревізора. Всі розрахунки, звірки фактичних і нормативних показників будуть відбуватися чітко в межах певної підсистеми. Після закінчення таких розрахунків чи за вимогою ревізора буде представлено повний перелік недоліків і помилок. А якщо в таку базу даних впровадити нормативно-довідникову підсистему, то до кожного недоліку представлятиметься підтверджуючий нормативний акт. На основі Робочого плану ревізій, переліку помилок з посиланням на нормативну базу та типового бланку акта ревізії комп'ютер буде в змозі за декілька секунд представити акт ревізії.

Запропонований процес автоматизованої підготовки Акта ревізії наведений на рисунку.

Рис. Запропонована модель комп'ютеризації підготовки Акта ревізії

Таким чином, на думку автора, запропонована модель здатна значно підвищити ефективність діяльності контрольно-ревізійних органів.

Література: 1. Клімова С. М. Система державного фінансового контролю // Статистика України. – 2002. – №1. – С. 38 – 41. 2. Шигун М. М. Комп'ютеризація діяльності контролерів // Вісник ЖІТІ. – 2003. – №4(26). – С. 257 – 260. 3. Шигун М. М. Microsoft Excel: застосування в цілях господарського контролю // Вісник ЖІТІ. – 2002. – №22. – С. 171 – 181.

© Акішев А. О., 2007

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО ДОХОДА СТРАХОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

The aspects of investment income taxation the insurance activity are considered by the author. The recommendation on the correct filling in the declarations and tax charging are given.

В процессе налогообложения доходов страховщиков возникает ряд вопросов, противоречий, для решения которых необходимо дополнительное нормативное обеспечение. Ответы на часть возникающих вопросов можно найти в Порядке заполнения декларации по налогу на доходы (прибыль) страховщика, то есть в Порядке №146 [1]. Как известно, кроме доходов от страховой деятельности, страховщики могут получать доходы от прочих операций, а также финансовые и инвестиционные доходы. Те доходы, которые облагаются налогом в общем порядке, установленном Законом о прибыли, страховщики еще называют пассивными доходами. Но помимо особенностей налогообложения доходов, не связанных со страховой деятельностью, Законом о прибыли установлен особый порядок налогообложения инвестиционных доходов, причем только инвестиционных доходов, полученных страховщиком от размещения денежных средств резервов страхования жизни.

Целью данных исследований является уточнение сущности понятий "инвестиционный" и "финансовый доход", что позволит усовершенствовать методику расчета инвестиционного дохода страховщиков, а также четко сформулировать термин "инвестиционный доход" и провести четкую грань между понятиями финансового и инвестиционного дохода.

Согласно пп. 7.2.3 ст. 7 Закона о прибыли [2], налогооблагаемая доля инвестиционного дохода определяется путем уменьшения его суммы на сумму расходов страховщика на ведение дела, но не более 15% полученного инвестиционного дохода. Такая доля инвестиционного дохода называется инвестиционным доходом, принадлежащим страховщику. Кроме того, если страховщик осуществляет отчисления в математические резервы по страхованию жизни, то для целей налогообложения доля инвестиционного дохода, принадлежащего страховщику, уменьшается на сумму отчислений в такие резервы, которые не могут превышать 85% суммы инвестиционного дохода, принадлежащего страховщику.

Несмотря на необходимость проведения расчета в два этапа и ограничение его показателей, Законом о прибыли [2] установлен простой алгоритм определения суммы налогооблагаемой доли инвестиционного дохода. Но отсутствие нормативного обеспечения этой нормы делает ее либо практически невыполнимой, либо исполняемой каждым страховщиком на свой лад. Для исполнения этой нормы, прежде всего, необходимо знать законодательное определение термина "инвестиционный доход". Закон о прибыли так же, как и другие законы о налогообложении, такого определения не дает. Нет его и в стандартах бухгалтерского учета. Сейчас можно только предположить, что инвестиционный доход — это доход, полученный в результате проведения инвестиционной деятельности. Но и прямое определение инвестиционной деятельности тоже отсутствует. И уж определиться с тем, что такое инвестиционный доход от размещения денежных средств резервов, очень сложно. Закон о прибыли содержит термин "инвестиция". Инвестиция — это хозяйственная операция, предусматривающая приобретение основных фондов, нематериальных активов, корпоративных прав и ценных бумаг в обмен на денежные средства или имущество.

Предположим, страховщики будут исходить из того, что инвестиционный доход — это результат осуществлений инвестиций (например, признают инвестиционным доходом прибыль от реализации объекта основных фондов, стоимость которого учитывалась страховщиком в составе резервов страхования жизни) [3]. Но можно ли считать такой доход инвестиционным доходом от размещения денежных средств резервов? Ведь инвестиция в любом случае приводит к расходу денежных средств, а их размещение — это, скорее, финансовая, нежели инвестиционная деятельность [4]. Может быть, под термином "инвестиционный доход" законодатели имели в виду общую сумму доходов, получаемых страховщиками от размещения денежных средств резервов. Но из закона это не следует. Более того, законодательство все-таки предусматривает, что для страховщиков финансовый и инвестиционный доход — это разные виды доходов. Показатель, который отражается как составная часть валового дохода страховщика в строке 1.2 приложения К1 к декларации, называется "финансовые и инвестиционные доходы". Поэтому для целей налогообложения вряд ли можно признать, например, суммы процентов, полученные от размещения денежных средств страховых резервов на депозитных счетах банков, инвестиционным доходом.

Получается, согласно Порядку №146 такой доход является финансовым. Применить правила бухгалтерского учета в этом случае сложно.

Таким образом, рассмотрены проблемы налогообложения доходов страховщика, предложены пути их решения, в частности, усовершенствования методики определения инвестиционного дохода страховых организаций. Проблемы, связанные с особенностями налогообложения доходов страховщиков, решить вполне можно. В противном случае избежать споров между страховщиками и налоговыми органами будет очень сложно.

Литература: 1. Порядок составления декларации по налогу на доходы прибыль) страховщика, утвержденный приказом ГНАУ от 31.03.2003 г. №146, зарегистрированным в Минюсте Украины 10.04.2003 г. №280/7601. 2. Закон Украины "О налогообложении прибыли предприятий" от 22.05.97 г. №283/97-ВР, с изменениями и дополнениями // www.rada.gov.ua 3. Лебедева С. Страховая деятельность. Налогообложение изменилось // Бухгалтерия. – 2003. – №5. – С. 47. 4. Батищев В. Налог на прибыль: страховщикам об исправлении ошибок // Бухгалтерия. – 2003. – №23. – С. 39. 5. Бухгалтерский учет. Хрестоматия: Сб. систематизированного законодательства. – 2003. – Вып. 7. – С. 195.

Рихальська Я. П.

УДК 65.012

Методист
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ВАРТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

The article is devoted to the value-grounded approach as an effective method of an enterprise management in the course of globalization.

Основні напрями співпраці України з Європейським Союзом вперше були сформульовані в тексті Указу Президента України від 11 червня 1998 року №615/98, у якому затверджено стратегію інтеграції України до Європейського Союзу [1]. У рекомендаціях з питань реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу, затверджених у січні 2002 року Верховною Радою України, зазначено, що європейська інтеграція відповідає життєво важливим інтересам українського народу. Вона є визначальним чинником як міжнародної діяльності України, так і її внутрішньої політики на тривалу перспективу, зміцнює безпеку та позитивно впливає на відносини України з усіма державами світу, насамперед, сусідніми [2].

У процесі інтеграції у світове господарство на вітчизняну економіку впливають чинники, характерні для ринкової економічної системи. Водночас виникає чимало проблем, пов'язаних з недостатньою ефективністю регулювання економіки на рівні підприємств, окремих галузей та промисловості загалом. За таких умов виникає необхідність дослідження стратегічного управління підприємством як основною ланкою народногосподарського комплексу України. Досвід учасників міжнародного співробітництва засвідчує, що партнерські відносини найбільш активно розвиваються між підприємствами та корпораціями, які мають великий капітал. Тому проблема управління вартістю підприємства в умовах глобалізації набуває особливого значення.

Оцінюючи процеси глобалізації, дослідники вбачають багато позитивних і негативних рис та наслідків у діяльності підприємств.

Позитивним моментом є зростання ефективності діяльності підприємств за рахунок виходу на міжнародний ринок товарів та послуг з чіткою схемою управління ціною, попитом і пропозицією продукції, піднесення ролі знань, комунікації, інформації тощо. Негативом вважають руйнування навіть добрих традицій; тотальне поширення споживацьких нахилів [3].

Країна, що не бажає чи не має можливості стати учасником глобалізації, залишається в ізоляції, її обходять фінансові потоки, вона не бере участі в розподілі праці, її конкурентоспроможні галузі економіки деградує. За думкою експертів, ті країни, в яких можливе швидке руйнування неефективних компаній та структур, вивільнення грошей і ресурсів та спрямування їх на інноваційні проекти, зможуть вижити в нові часи. Ті ж, котрі будуть сподіватися, що уряди підтримуватимуть та захищатимуть свої неефективні компанії від "творчого руйнування", залишаться позаду і зрештою програють [4]. Щоб уникнути негативного впливу глобалізації, підприємництву Україні необхідно визначити, яким має бути підприємство та який метод його управління дозволить швидко реагувати на постійні виклики глобалізації.

© Рихальська Я. П., 2007

Повноцінна інтеграція в європейські та світові процеси можлива за рахунок надання пріоритету такому методу управління підприємством, яке б забезпечувало зростання його вартості. Адже саме оцінка вартості компанії є ефективним інструментом для прийняття управлінських рішень, серед яких є створення нових стандартів ефективного ведення бізнесу: оцінка вартості альтернативної бізнес-стратегії підприємства; оцінка впливу на бізнес таких операцій, як злиття, придбання, поглинання підприємств; операції з акціями, встановлення нових орієнтирів ведення бізнесу; визначення здатності генерувати готівкові грошові потоки та прибутковість здійснених інвестицій [5].

Використовуючи досвід українських і американських фахівців на шляху переходу до використання методу вартісного управління підприємством, власникам необхідно пройти певні кроки. Основні з них такі: створити умови для зростання ринкової вартості компанії, трансформувати бухгалтерську звітність в орієнтовані на визначення вартості підприємства економічні показники, здійснити моніторинг капіталу підприємства, навчитися використовувати результати оцінки вартості для прийняття рішень щодо напрямів діяльності підприємства та здійснення реструктуризації, впровадити комплексну систему оцінки у структуру управління підприємством, сформулювати звіт про оцінку, забезпечити перепідготовку персоналу підприємства та регулярні консультації з питань оцінки вартості компанії.

Використання вартісного підходу до управління підприємством значно підвищить його інноваційно-інвестиційну привабливість у ринковому середовищі та забезпечить сталий розвиток в умовах глобалізації.

Література: 1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу // www.mfa.gov.ua/mfa/ua 2. Постанова Верховної Ради України "Про рекомендації за підсумками парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу" №2999-III 17 січня 2002 року // <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua> 3. Глобалізація: новий виклик менеджменту України // Український мобільний банк знань – <http://www.probusiness.in.ua/publications/> 4. Вызовы или стимулы глобализации? Текущий диалог // <http://dialogs.org.ua> 5. <http://www.itm.iatp.org.ua/afi.php>

УДК 658.152

Бутенко Д. С.

Студент 5 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ

The article is devoted to the peculiarities of the statistic estimation of an enterprise investment attractiveness.

Виробництво продукції та послуг, його ефективність, забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурні зрушення в економіці, забезпечення технічного прогресу, підвищення якості показників господарської діяльності на мікро- і макrorівнях значною мірою залежать від інвестиційної політики.

Інвестиції в системі відносин розширеного відтворення виконують важливу структуруючу функцію й тісно пов'язані з вирішенням проблеми економічного зростання.

Доцільність вкладення інвестицій у певне підприємство в остаточному підсумку визначається оцінкою його привабливості. Тому метою дослідження є визначення специфіки статистичного аналізу інвестиційної привабливості підприємств задля досягнення комплексної оцінки його роботи.

На пострадянському просторі проблемі розробки методик оцінки інвестиційної привабливості підприємства приділяли увагу такі вчені, як І. Бланк [1], І. Несторенко [2], А. Шеремет, Р. Сайфулін, В. Н. Цігичко. Але ці методи розроблені під конкретну господарчу або фінансову структуру й не мають узагальнюючої оцінки.

На думку автора, початковим етапом аналітичної оцінки інвестиційної привабливості підприємств повинно бути групування форм інвестицій за об'єктами вкладення коштів, характером участі в інвестуванні, формами власності інвестованих ресурсів, періодом інвестування та територіальною ознакою. Таке групування дасть змогу більш чітко проводити вивчення структури й динаміки реальних інвестицій.

Оцінку нерівномірності розподілу інвестицій дають коефіцієнти локалізації та концентрації.

При дослідженні інвестиційної привабливості застосовується система різномірних показників, кожен з яких має самостійне значення.

© Бутенко Д. С., 2007

З метою інтегральної оцінки доцільно показники звести до одного вигляду – стандартизувати їх.

Останнім етапом аналітичної роботи повинен бути порівняльний аналіз методів інвестиційної привабливості підприємств (таблиця).

Таблиця

Методи оцінки інвестиційної привабливості підприємств

Методи оцінки інвестиційної привабливості підприємств	Формула розрахунку	Змістова оцінка
Метод суми коефіцієнтів	$R_j = \sum \left(\frac{a_{ij}}{\max a_{ij}} \times K_i \right),$	Чим більшим буде значення узагальнюючого показника рейтингової оцінки, тим краще буде для підприємства
Метод комплексної оцінки	$R_j = \sqrt{\sum \left((1-x_{ij})^2 \times K_i \right)}$	Найкращий рейтинг має підприємство з найменшим R_j
Метод суми місць	$R_j = \sum \left(\begin{array}{l} \text{порядковий номер} \\ \text{місця } j\text{-го} \\ \text{підприємства за} \\ \text{ } i\text{-м показником} \end{array} \right)$	Кращим за загальною оцінкою є підприємство з найменшою сумою місць. Цей метод найменш точний, тому що всі коефіцієнти "рівноправні"
Метод бальної оцінки	$R_j = \sum \left(\begin{array}{l} \text{бали отримані } j\text{-м} \\ \text{підприємством за} \\ \text{ } i\text{-й показник} \end{array} \right)$	Кращим визнається підприємство, що досягло найбільшої кількості балів

Аналіз показав, що недосконалість розглянутих методів полягає в невизначеності потенційних можливостей підприємств, а для фінансових установ — в оцінці кредитоспроможності позичальника. Тому буде доцільним, використовуючи алгоритм розрахунку методу суми місць, проранжирувати підприємства, привласнюючи їм вагові коефіцієнти, дотримуючись умови, щоб кількість і склад коефіцієнтів, використаних при розрахунку узагальнюючих показників, співпадали.

Завдяки адаптації цього методу фінансові установи зможуть оцінити потенційних позичальників, а підприємства показати свою перевагу над іншими об'єктами інвестування.

Література: 1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП "ИТЕМ" ЛТД, "Юнайтед Лондон Трейд Лимитед", 1995. – 448 с. 2. Наумов А. Концепция региональной инвестиционной программы Херсонской области / А. Наумов, И. Бегун // Экономика Украины. – 2004. – №2. – С. 28 – 33.

Коваленко Н. М.

УДК 657.1

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ

УЧЕТ ЗАТРАТ И КАЛЬКУЛИРОВАНИЕ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ

In the article an essence and methods of expenditures account and prime cost colcutation are considered.

На современном этапе хозяйствования становится определяющей роль стоимостных рычагов влияния на эффективность производства, учета и контроля формирования себестоимости продукции. Себестоимость как комплексный показатель должна максимально синтезировать и в стоимостной форме отражать технологические и организационно-экономические условия производства в соответствии с интенсивным уровнем развития хозяйства. В свете этих требований актуальность приобретает надлежащая организация учета затрат и калькулирования себестоимости продукции.

Различные аспекты учета затрат и калькулирования себестоимости продукции исследовались многими учеными. Однако отдельные научные положения остаются еще дискуссионными. К

© Коваленко Н. М., 2007

ним относятся: выяснение сущности метода учета затрат и метода калькулирования себестоимости продукции, разработка научно обоснованных принципов их классификации; распределение затрат между отдельными стадиями оборота денежных средств; экономическое содержание себестоимости и состав затрат, которые ее формируют; группировка затрат по статьям и объектам калькуляции и т. п.

Понятие метода учета затрат в экономической литературе чаще всего рассматривается в неразрывной взаимосвязи со способами исчисления себестоимости продукции. Но следует более четко различать методы учета затрат на производство и методы калькулирования себестоимости продукции.

Под методом учета затрат на производство следует понимать совокупность методов построения аналитических позиций (аналитических счетов) по формированию затрат с целью обоснованного калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг) и управления ими. Исходным классификационным признаком методов учета затрат выступают объекты учета затрат, которые следует распределить на аналитические и хозяйственные позиции. Остальные признаки являются такими, которые углубляют характеристику отражаемых затрат. Как правило, используются такие основные методы затрат: простой, попередельный, позаказный, нормативный. Учет производственных затрат зависит, прежде всего, от выбора объектов учета, определенных целями управления.

Метод калькулирования — это способ группировки затрат по объектам калькулирования и приемы калькуляции как техническое средство расчета себестоимости продукции. Необходимо различать два метода калькулирования себестоимости: метод последовательно суммирования затрат и метод прямого накопления затрат.

Изучение литературных источников и практического опыта дает возможность обобщить способы калькуляции себестоимости продукции. Наиболее распространенными являются такие: прямой расчет; исключение стоимости побочной продукции; исключение стоимости незавершенного производства; распределение затрат стоимости продажи; натуральных единиц; коэффициентный; комбинированный; распределение затрат пропорционально нормативным затратам.

Выбор конкретных методов калькулирования зависит от потребностей получения необходимой информации для принятия оперативных, тактических и стратегических решений.

Предложенная классификация методов учета затрат и калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг) даст возможность, учитывая структуру управления и технологию производства, избрать для предприятия наиболее приемлемый способ учета фактической себестоимости. Такая информация становится объективной основой для определения рентабельности, окупаемости авансированного в производство капитала, ценообразования, принятия управленческих решений.

Литература: 1. Врублевский Н. Д. Управленческий учет издержек производства и себестоимость продукции в отраслях экономики: Учеб. пособие. — М., 2004. — 376 с. 2. Маренич Т. Методы учета затрат и калькулирования себестоимости продукции // Бухгалтерский учет и аудит. — 2006. — №12. — С. 19 – 25.

УДК 657.4

Мірошніченко В. В.

Студент 5 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ РОЗРАХУНКУ МАРЖИНАЛЬНОГО ДОХОДУ ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

In the article are considered the problems of calculation of marginal profit and expedience of including him to the domestic enterprises financial reporting.

Основною метою статті є обґрунтування необхідності модифікації традиційної фінансової звітності шляхом впровадження показника маржинального доходу, а також розгляд проблем такого розрахунку.

Відносно управлінських потреб підприємства, то маржинальний дохід дає змогу визначити дохідність кожного виду випущеної продукції, оптимально розподілити виробничі потужності, зосе-

---

© Мірошніченко В. В., 2007

редити увагу на виробництві тієї продукції, що приносить найбільший зиск, а також приймати рішення стосовно доцільності подальшого виробництва того чи іншого продукту [1].

Але, на думку автора, необхідно включити розрахунок маржинального доходу до фінансової звітності. Що це дасть? Наявність інформації про маржинальний дохід підприємства потрібна потенційним інвесторам відносно порівняння різних альтернатив вкладення фінансових ресурсів, для визначення "швидкості" зростання чи зменшення прибутку в залежності від коливань обсягів реалізації ("ефект операційного важеля"). Іншими словами, користувач такої модифікованої звітності отримає надійний інструмент аналізу чутливості прибутку до змін обсягів реалізації. Відзначимо, що незважаючи на однакові показники стандартної фінансової звітності, у підприємств можуть бути зовсім різні перспективи розвитку та можливості отримання прибутку. Але водночас "ефект операційного важеля" може спрацювати і у зворотному напрямку — за зниження обсягів реалізації ймовірність ввійти в зону збитків буде більшою у того підприємства, у структурі витрат якого більшу питому вагу займають умовно-постійні витрати. Це обумовлено тим, що, з економічної точки зору, маржинальний дохід на одиницю продукції виступає як приріст прибутку на одиницю реалізованої продукції. Якщо позначити обсяг реалізації в штуках як q , ціну за одиницю — Ц , прибуток — Р , умовно-змінні витрати на одиницю продукції — b , а загальні умовно-постійні витрати — a , то матимемо:

$$\text{МД} = \text{Д} - \text{В} = \text{Ц} \times q - b \times q = (\text{Ц} - b) \times q, \text{ значить } \text{МД}_{\text{од}} = \text{МД} : q = \text{Ц} - b. \quad (1)$$

У свою чергу:

$$\Delta \text{Р} = \Delta \text{Д} - \Delta a - \Delta \text{В} = \Delta(\text{Ц} \times q) - 0 - \Delta(b \times q) = \text{Ц} \times \Delta q - b \times \Delta q = (\text{Ц} - b) \times \Delta q = \text{МД}_{\text{од}} \times \Delta q, \quad (2)$$

якщо $\Delta q = 1$, то $\Delta \text{Р} = \text{МД}_{\text{од}}$.

Звідси випливає, що чим більший маржинальний дохід має підприємство, тим швидше змінюється прибуток за коливань обсягів реалізації, а враховуючи те, що $\text{МД} = \text{Р} + a$, то більша питома вага умовно-постійних витрат у загальних витратах приводить до більшої чутливості прибутку до змін доходу [2].

Таким чином, упровадження розрахунку показника маржинального доходу призвело б до суттєвого збагачення інформаційної бази, яку формує вітчизняна звітність. Чому ж досі його розрахунок для багатьох підприємств виявляється досить складним? Головною проблемою, що виникає на шляху бухгалтера у процесі формування показників для CVP-аналізу, є неможливість застосування даних традиційного бухгалтерського обліку. В першу чергу, це стосується труднощів у розмежуванні витрат підприємства на умовно-постійні та умовно-змінні. Друга проблема полягає в тому, що традиційний фінансовий облік в Україні має дохідну оптику, тобто витрати періоду не розподіляються між продукцією чи підрозділами підприємства, а відносяться відразу на зменшення фінансового результату. І якщо проблему розмежування витрат вирішують шляхом побудування функції витрат, застосовуючи різноманітні методи (вищої-нижчої точки, статистичного аналізу, аналізу рахунків, введення аналітичних субрахунків для умовно-постійних та умовно-змінних витрат тощо), то для отримання повної інформації про витрати на певну продукцію необхідно відокремити управлінський облік від фінансового [3].

Отже, бачимо, що впровадження розрахунку показника маржинального доходу дозволить збільшити як ефективність управління самим підприємством, так і корисність інформації, що надається користувачам фінансової звітності.

Література: 1. Каменская Т. CVP-анализ // Баланс. — №26. — С. 37 – 40. 2. Голов С. Классификация расходов для принятия управленческих решений // Налоговое планирование. — 2006. — №4. — С. 27 – 34. 3. Лабунская С. В. Управленческий учет. Конспект лекций. Ч. 1. — Харьков: Изд. ХНЭУ, 2005. — 60 с. 4. Каменская Т. Затраты переменные и постоянные: как оценить? // Баланс. — 2006. — №17. — С. 32 – 35. 5. Моссаковский В. Про розрахунок точки беззбитковості// Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — №9. — С. 15 – 19.

Зміст

Алексеевко О. В. Реалізація політики євроінтеграції України в оподаткуванні.....	3
Бабай А. В. Проблемы бюджетного возмещения НДС.....	4
Курило І. В. Податкове стимулювання інновацій.....	4
Бессонова Л. О. Реформи податкової політики та її оновлення.....	6
Віхтєвська Ю. Є. Податкові аспекти підтримки інновацій в Україні.....	7
Гайворонська В. О. Акцизне оподаткування алкогольно-тютюнової продукції як чинник забезпечення надходжень до державного бюджету.....	8
Григоренко О. М. Особливості створення Податкового кодексу України.....	9
Дікарева Н. О. Реформування податкової системи України.....	10
Донець Т. А. Особливості офшорних механізмів в оподаткуванні компаній.....	11
Дудар Ю. В. Альтернативна система стягнення податку на прибуток підприємств.....	12
Завалєва О. А. Податкові перевірки: основні суперечки між податківцями та платниками податків.....	13
Задорожна Я. Г. Роль оподаткування в реалізації політики забезпечення ефективної зайнятості населення.....	14
Зубанова Е. В. Преимущества и недостатки упрощенной системы налогообложения субъектов малого предпринимательства.....	15
Коваленко І. М. Функціонування податку на додану вартість в Україні.....	17
Крамська С. Г. Реалізація фіскальної функції податків за сучасних економічних умов.....	18
Носко А. О. Вплив сучасного стану податкової системи на інвестиційно-інноваційну діяльність.....	19
Пілюгіна І. О. Податкова політика як засіб впливу на фінансово-економічні процеси в Україні.....	20
Пузина Н. П. Акцизный сбор и порядок его взимания в Украине.....	21
Пшеничка О. В. Разработка налоговой стратегии предприятия.....	22
Рогатюк А. А. Податок на прибуток: проблема надмірного податкового навантаження підприємств.....	23
Родзинська В. О. Облік податку з доходів фізичних осіб на підприємстві.....	24
Рыбкина О. Г. Пути усовершенствования налогообложения акцизным сбором в Украине.....	26
Скащук С. С. Исторический анализ становления и развития Государственной налоговой службы Украины.....	27
Тройно О. Г. Особливості оподаткування акцизним збором алкогольних напоїв та тютюнових виробів.....	28
Харьковская В. А. Ответственность плательщиков налогов как способ борьбы с уклонением от уплаты налогов.....	29
Шулякова Н. В. Переваги і проблеми використання фіксованого сільськогосподарського податку.....	30
Щеголев А. В. Местное налогообложение в Украине и пути его совершенствования.....	31
Демидко І. В. Особливості формування податкової політики України.....	32
Криворучко Т. І. Удосконалення взаємовідносин між податковими органами і платниками податків.....	33
Сівуха А. О. Шляхи подолання ухилення від податків.....	34
Єрємїна В. А. Податкові методи стимулювання малого бізнесу.....	35

Молчанова Т. С. Особенности налогообложения доходов от продажи недвижимости.....	36
Комарова Г. В. Стимулююча функція податків у транзитивній економіці.....	37
Козлов Е. Н. Усовершенствование валютно-финансового контроля в налогообложении внешнеэкономических операций.....	38
Морозова А. А. Современная молодежь и ее налоговая осведомленность.....	39
Черняк Г. М. Податкова політика та напрями її вдосконалення.....	40
Щебеліст Ю. Ю. Особливості оподаткування спадщини та подарунків.....	41
Мищенко В. С. Частный предприниматель и налог на добавленную стоимость.....	42
Бессараб Д. Б. Совершенствование лицензирования продажи алкогольных напитков.....	43
Булдикова М. В. Справляння плати за землю платниками альтернативних систем оподаткування.....	44
Ігнатухін О. С. Використання права власності при сплаті податку на землю.....	45
Муратова С. А. Проблемы взаимосогласованности бухгалтерского учета и налоговых расчетов.....	46
Романова Е. В. Достижение компромисса между налогоплательщиком и ГНАУ как одно из условий построения эффективной налоговой системы Украины.....	47
Шевченко Д. С. Цивилизованность отношений между налоговой службой и налогоплательщиками.....	48
Ярощук С. Ю. Применение налоговой социальной льготы.....	49
Яковичина А. П. Декларирование доходов физических лиц.....	50
Можин В. В. Недостатки налоговой социальной льготы.....	51
Тарасенко О. М. Розуміння природи ризику в ринковій системі господарювання.....	52
Білоус К. М. Теоретичні особливості визначення податкового менеджменту.....	53
Жегурова В. Л. Податкове планування в умовах податкової політики держави.....	54
Говоруха Л. М. Податок на додану вартість: проблеми та шляхи їх вирішення.....	55
Альошин М. В. Проблемні питання застосування штрафних санкцій за порушення патентування деяких видів підприємницької діяльності.....	56
Бабенко Н. А. Проблемные аспекты по налогу на добавленную стоимость относительно операций нерезидентов через их представительства в Украине.....	57
Хихловская Ю. В. Концепция реформирования налоговой системы.....	58
Корж Л. В. Проблемные вопросы налогообложения доходов физических лиц от продажи недвижимого имущества.....	59
Енина-Березовская А. А. Проблемные аспекты повышения эффективности деятельности органов Государственной налоговой службы.....	61
Кулігіна О. С. Проблеми оподаткування громадських організацій.....	62
Золотий І. А. Інтегрований підхід до управління активами і пасивами банку.....	63
Волощук Ю. В. Регресійний аналіз вартості об'єктів нерухомості.....	64
Тищенко М. Ю. Класифікація валютного ризику.....	65
Бережна Ю. Г. Побудова експертної моделі кредитного скорингу позичальника банку.....	66
Шебунчак В. В. Оптимізація управління активами і пасивами комерційного банку.....	67
Гаврилова М. О. Оптимізація управління пасивами комерційного банку.....	68
Борзенков С. А. Модель управління відсотковим ризиком у комерційному банку.....	69
Щербак В. М. Деякі аспекти управління банківськими ризиками.....	70

Осауленко О. Ю. Розробка експертної системи оцінки ризиків при кредитуванні фізичних осіб	71
Шевченко О. В. Управління кредитним ризиком шляхом корегування відсоткової ставки за іпотечним кредитом	72
Черняєва Я. О. Визначення конкурентної позиції банку на ринку платіжних карток.....	73
Лаврентьев О. С. Дослідження впливу фінансових показників банків на розмір встановлюваних відсоткових ставок за депозитами	74
Гуріна Л. О. Шляхи зміцнення фінансової стійкості банку за рахунок використання моделі управління ліквідністю.....	75
Чайка А. С. Привабливість спеціалізації комерційних банків у роздрібному бізнесі.....	76
Іванова Н. С. Прогнозування обсягів депозитних коштів банку.....	77
Шаповаленко О. О. Оцінка кредитоспроможності позичальника на базі дискримінантного аналізу	78
Латунова К. Б. Шляхи формування оптимальної ресурсної бази банку.....	79
Штаер О. М. Стратегія банку: від розробки до її реалізації.....	80
Конищев С. А. Секьюритизація активів комерційних банків в Україні	82
Карпенко А. С. Проблеми та перспективи розвитку вексельного обігу в Україні.....	83
Топоркова О. А. Стратегія диверсифікації кредитного портфеля як метод управління кредитним ризиком банку.....	85
Стеценко В. В. Аналітичний інструментарій проведення комплексного аналізу активних операцій банку	86
Олександренко Т. В. Проблеми та перспективи організації безготівкових розрахунків у господарському обороті.....	87
Пілявець Н. М. Проблеми і перспективи використання платіжних карток у безготівкових розрахунках	88
Самчук О. А. Перспективи розвитку вексельного обігу в Україні.....	89
Знахур І. В. Аналіз системи валютного регулювання в Україні	90
Прилуцька Я. О. Шляхи вдосконалення ринку іпотечних кредитів.....	91
Велігоря О. С. Аналіз організованого ринку цінних паперів України.....	92
Шевцова І. М. Проблеми формування діючої системи валютного регулювання в Україні.....	93
Гладуш С. В. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності в Україні	94
Бобро О. А. Аналіз сучасного стану розвитку національної системи масових електронних платежів.....	95
Ільченко Я. А. Секьюритизація активів як метод зниження кредитного ризику при управлінні кредитним портфелем комерційного банку	97
Батчев О. О. Деякі питання вдосконалення вітчизняного ринку банківських пластикових карток.....	98
Костюченкова К. В. Маркетингові аспекти підвищення конкурентоспроможності банку.....	99
Лященко К. М. Проблеми розвитку грошово-кредитної політики НБУ	100
Сачко Н. В. Наслідки створення стратегічних альянсів банків та страхових компаній.....	101
Колеснікова І. О. Роль фондів магазинів в інфраструктурі ринку фінансових інвестицій	102
Гущенко Т. М. Кредитні бюро як спосіб інформаційного захисту кредитора.....	103
Столярова Е. С. Комплексний підхід к управленню факторами підвищення фінансових результатів підприємства.....	104
Дмитрюк М. А. Шляхи скорочення тіньового сектору економіки.....	105

Олефір А. М. Організаційно-економічні аспекти банківського кредитування.....	106
Дубов М. І. Порівняльний аналіз методик оцінки кредитоспроможності позичальника.....	107
Задорожна Я. Г. Взаємозв'язок санаційних заходів та етапів кризи на підприємстві.....	108
Романова О. В. Формирование прибыли как основного финансового источника развития предприятия.....	109
Мудра Н. Ю. Сутність та критерії обґрунтування вибору джерел формування фінансових ресурсів.....	110
Ретта А. В. Проблеми підвищення ефективності використання обігових коштів підприємства в сучасних умовах.....	111
Букініч І. А. Фактори зростання тіньового сектору економіки України та шляхи його легалізації.....	112
Кришталь Д. Б. Проблеми побудови ефективної моделі контрольно-ревізійної системи в Україні.....	113
Ачкасова С. А. Аналіз сутності економічної категорії "санація".....	114
Стародуб В. В. Методичні підходи щодо аналізу ймовірності банкрутства підприємств.....	115
Якименко І. Ю. Оцінка фінансової стійкості підприємства з урахуванням етапу його життєвого циклу.....	116
Симова Ю. М. Напрями вдосконалення проведення процедур банкрутства суб'єктів господарювання в Україні.....	118
Цибренко Н. І. Проблеми управління державним боргом України та шляхи їх вирішення.....	119
Родіна Н. В. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку підприємств в Україні.....	120
Ноженко Т. М. Грошово-кредитна політика як засіб активізації інвестиційних змін.....	121
Бібік А. О. Логістичний підхід до управління обіговими коштами підприємства.....	122
Гергеша Ю. Б. Проблеми формування й використання коштів місцевих бюджетів.....	124
Спесива М. С. Порівняльний аналіз методів оцінювання фінансової стійкості банків.....	125
Матвійчук О. О. Взаємообумовленість фінансового та інвестиційного потенціалів.....	126
Лимаренко Н. К. Методичний підхід до вдосконалення міжбюджетного регулювання.....	127
Нечай О. О. Перспективи споживчого кредиту в Україні.....	128
Коретнік О. С. Визначення стратегій управління інвестиційним портфелем банку.....	129
Цвек О. Р. Оборотный капитал в системе смежных экономических категорий.....	130
Погосова М. Ю. Адаптивне управління прибутком – запорука успіху сучасного підприємства.....	131
Матюшенко О. І. Бюджет підприємства: сутність та методичні підходи до його формування.....	132
Даценко І. В. Аналіз сутності поняття "фінансова стратегія".....	133
Макаркіна О. А. Оцінка фінансових умов банків з іпотечного кредитування.....	134
Дацько О. М. Поняття фінансової безпеки розвитку підприємства.....	135
Омельченко О. І. Розвиток фінансового планування в Україні.....	136

Мяснікова Н. А. Основні проблеми розвитку наукового сектору економіки України в умовах ринкових відносин.....	137
Калашник О. С. Комплексна система діагностики в антикризовому фінансовому управлінні підприємством.....	138
Слиш Т. В. Оцінка фінансового стану місцевого бюджету.....	139
Пикалева Ю. В. Пример практического использования в экономике знаний процесса изучения сущности факторинга.....	141
Мельниченко Н. А. Дефиниция основной функции в деятельности актуария.....	142
Панкратова О. А. Проблеми фінансування органів місцевого самоврядування.....	143
Акішев А. О. Модель комп'ютеризованої підготовки Акта ревізії.....	144
Сокол Е. В. Налогообложение инвестиционного дохода страховой деятельности.....	145
Рихальська Я. П. Вартісний підхід як ефективний метод управління підприємством в умовах глобалізації.....	146
Бутенко Д. С. Інвестиційна привабливість підприємств: особливості статистичної оцінки.....	147
Коваленко Н. М. Учет затрат и калькулирование себестоимости продукции.....	148
Мірошніченко В. В. Необхідність та проблеми впровадження розрахунку маржинального доходу для відображення у фінансовій звітності вітчизняних підприємств.....	149